

ב"ה

לקוטי שיחות

י"ט כסלו

.

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל מלך המשיח שליט"א
שניאורסאהן
מליובאוויטש

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה
ה' תהא שנת פלאות אראנו
קי"ט שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח

יחי אדונונו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

להערות והארות:
sichotmoadim82@Gmail.com

פתח דבר

בשבח והודי' להשי"ת הננו להגיש לקהל התמימים ואנ"ש חוברת זו, המכילה בתוכה לקוטי שיחות ושיחות קודש מכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בקשר לחג הגאולה י"ט כסלו הבעל"ט.

המטרה שעמדה לפנינו בהוצאת חוברת זו לאור עולם, היתה לאפשר לכל החפץ ללמוד את תורתו של כ"ק אד"ש מה"מ על התאריך הנ"ל בצורה מסודרת ובכלי נאה. השיחות סודרו מחדש בעימוד מתקדם ומאיר עיניים, ולפני כל שיחה מופיע מעין מבוא, שמטרתו להקל על הלומד להבין את השיחה מבפנים ולהדגיש את הרעיון המרכזי בשיחה.

השיחות שהוגהו וי"ל בשעתו בשפת האידיש, הובאו כאן כפי שתורגמו ע"י "מכון לוי יצחק", ותודתנו נתונה להם על כך.

הננו תקווה כי הנ"ל יהי' ה"מכה בפטיש", הפעולה האחרונה שנותרה לפני התגלותו של כ"ק אד"ש מלך המשיח, בגאולה האמיתית והשלימה.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מערכת הו"ל "לקוטי שיחות – מועדים"
ימות המשיח, ר"ח כסלו תשפ"א,
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

תוכן ומפתח

9..... י"ט כסלו א

לקוטי שיחות חלק א עמודים 73-75

תשובת אדה"ז לשר על הפסוק "איכה" והלימוד מזה (סי"ג) ענינו של חודש כסלו בגילוי פנימיות התורה (סט"ז)

13..... י"ט כסלו ב

לקוטי שיחות חלק ב (הוספות) עמודים 463-477

פעולת החסידות בעבודת האדם (ס"א) השפעת גילוי תורת החסידות במציאות העולם (סי"ב) ב"ט כסלו כולם יכולים "לעלות על הרכבת" (סט"ו) פעולת הבעש"ט שעורר את בני מעלפונם (סכ"ב) המעלה בחסידות על פני דרך המוסר (סכ"ח) בגאולה לא יהי מקום לשיטת חסידות פולין (סל"ב) את הרגש החסידי יש להחזיר בילד מיד כשנולד (סל"ה)

27..... י"ט כסלו ג

לקוטי שיחות חלק ג עמודים 799-804

י"ט כסלו הוא ברית המילה של חסיד (ס"א) הסיפור עם אדה"ז ואדהאמ"צ על ה"קול נער בוכה" וההוראה לדורנו

33..... י"ט כסלו ד

לקוטי שיחות חלק ה | עמודים 172-180

הביאור בלשון אדה"ז אודות י"ט כסלו "יוקבע למועד תמידי בישראל" והקשר לענין פסח ויציאת מצרים

41..... וישלח - י"ט כסלו ה

לקוטי שיחות חלק י | עמודים 100-108

הביאור בתורת ה"מ על פירש"י "מלאכים ממש" והקשר ל"ט כסלו ולהפצת המעיינות

51..... וישלח - י"ט כסלו ו

לקוטי שיחות חלק טו שיחה ב | עמודים 274-280

הקשר בין ב' הפי' עה"פ "כי במקלי עברתי את הירדן הזה" ע"פ המבואר באגה"ק "קטונתי"

- 59.....וישלה - י"ט בסלו ז**
לקוטי שיחות חלק טו שיחה ג | עמודים 281-288
הקשר בין ב' הפירושים על "ויותר יעקב לבדו" ע"פ הביאור בשני הטעמים על גילוי תורת החסידות
- 69.....וישלה - י"ט בסלו ח**
לקוטי שיחות חלק כ | עמודים 166-170
הביאור כיצד הי' שייך אצל יעקב ואדה"ז העניין ד"שמא יגרום החטא"
- 75.....י"ט בסלו ט**
לקוטי שיחות חלק כ שיחה א | עמודים 171-179
הביאור במשל אדמו"ר הריי"צ על תורת החסידות מפחם ופנינים ע"י הסברת שני הענינים שבתורת החסידות
- 85.....י"ט בסלו י**
לקוטי שיחות חלק כ שיחה ב | עמודים 180-184
הקשר בין גאולת י"ט כסלו ליום השלישי בשבוע והקשר למ"ת ולספר התניא
- 91.....י"ט בסלו יא**
לקוטי שיחות חלק כה | עמודים 186-192
ביאור הקשר בין י"ט כסלו לפרשת וישב ע"י ההסבר במעלת ירידת יוסף למצרים וההוראה מכך
- 99.....וישב - י"ט בסלו יב**
לקוטי שיחות חלק כה | עמודים 193-203
טעם ההפלאה בהשפעת גאולת אדה"ז על אוה"ע למרות שהיתה גאולה רוחנית וההוראה מכך בדורנו
- 111.....י"ט בסלו יג**
לקוטי שיחות חלק ל | עמודים 170-175
הטעם מדוע התעורר הקטרוג על אדה"ז ע"פ הביאור בשני הטעמים לגילוי תורת החסידות
- 118.....משיחות ש"פ וישלה, ט"ז בסלו ה'תשנ"ב**
ספר השיחות ה'תשנ"ב חלק א | עמודים 155-167
קביעות י"ט כסלו בחצי החודש שהלבנה מתמעטת (דלא ככל הימים טובים), כי דוקא בחצי חודש זה הלבנה מתקרבת אל השמש, עצם המאור שזהו עילוי ולא העלם; הרמז בחודש כסלו שהוא השלישי דחדשי החורף; הקשר לפ' וישלה - סיום עבודת הבוררים, ולפ' וישב, ישיבה בשלוה; הקשר עם העבודה דנשיא דורנו במדינת צרפת

(הנזכרת בהפטרה) בגימטריא 770, אותיות "פרצת", והקשר לשנת "נפלאות בכל";
ההוראה ע"ד עריכת התוועדויות

שיחת מוצאי חג הגאולה י"ט-כ"ף כסלו ה'תשנ"ב 131

ספר השיחות ה'תשנ"ב חלק א | עמודים 168-173

השלימות המיוחדת בענין "פדה בשלום נפשי" שבי"ט כסלו דשנה זו, ובמיוחד בקשר
לימינו אלה, ימות המשיח

שיחות שונות בקשר ל"ט כסלו

•

(יג-טו) כשאדמו"ר הזקן הי' במאסר, אחד האנשים הקשורים לחקירתו שאל אותו מדוע כשהקב"ה קרא לאדם הראשון לאחר חטא עץ הדעת "איכה", הרי הקב"ה ידע היכן הי' אדם הראשון? וענה לו אדה"ז, שהכוונה בזה היא שהקב"ה קורא לכל אדם ושואל אותו "איכה, האם הנך ממלא את תפקידך בעולם". תשובה זו הועילה גם לאדה"ז עצמו, שלא יהי' לו כלות הנפש מכך שזכה למסור את נפשו ולשבת במאסר על הפצת החסידות.

סיפור זה קשור גם לתוכנו של י"ט כסלו (גילוי תורת החסידות), שכן ע"י שאדה"ז - בהיותו במצב של כלות הנפש - קלט את הקריאה "איכה" הקוראת לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ניתנה האפשרות להמשיך את ה"סתים דאורייתא" לידי גילוי בעוה"ז הגשמי.

(טז-יח) בחודש השלישי לניסן (סיון) אירע מתן תורה, ובחודש השלישי לתשרי (כסלו) הי' מ"ת של תורת החסידות. הטעם לכך הוא שחודש ניסן מורה על עבודת הצדיקים (נגלה דתורה, חיצוניות התורה) וחודש תשרי מורה על עבודת הבעלי תשובה (פנימיות התורה, תורת החסידות).

ענינו של חודש כסלו (גילוי פנימיות התורה) מתבטא גם בעולם ע"י הניסים שקרו בו. וכיון שניסים אלו קשורים להפצת המעיינות שמהוה הכנה לגאולה העתידה, גם הניסים שאירעו בחודש זה (נס חנוכה והגאולה ב"ט כסלו) לא יתבטלו גם לעת"ל.

י"ט כסלו א

לקוטי שיחות חלק א | עמודים 76-73

יד. - מאורע שאירע לאחד מנשיאינו רבותינו הקדושים ואשר סופר ונמסר לנו ע"י נשיא ורועה ישראל - משמש כהוראה לצאן מרעיתו - עדת החסידים, ובאמצעותם לכלל ישראל:

על כל יהודי לדעת כי השאלה "איכה" מופנית אל כל אחד פעם אחר פעם, אל הגדול שבגדולים ואל הקטן שבקטנים, אלא שתוכן השאלה הוא לכל אחד בהתאם למהותו.

אל האחד מופנית - השאלה "איכה" - תביעה ודרישה להמנע מכלות הנפש (שבדוגמת הנאמר בבני אהרן: "בקרבתם לפני ה' - וימותו"), כי אם לבצע את שליחותו ועבודתו למטה והגשמת הכוונה של "דירה בתחתונים, לו יתברך.

ואל האחר מופנית - השאלה "איכה" - קריאה להמנע מהתמסרות למילוי תאוות או דומה לזה, כי אם להתחזק בלימוד התורה וקיום המצוות.

והדרישה מהוה גם סיוע, נתינת כח ועזר, לכל אחד לבצע את עבודתו ולהשלים את מטרת בריאתו בשמחה וטוב לבב.

טו. את הקשר שבין שאלת "איכה" למאסרו של אדמו"ר הזקן - יש למצוא בהבא להלן:

מאסרו של אדמו"ר הזקן נבע, כידוע, מן הקטרוג שהתעורר למעלה על גילוי ריזן דאורייתא - תורת החסידות.

. . . יג. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בשעה שאדמו"ר הזקן היה חבוש בבית האסורים טיפל בחקירתו נציגו האישי של המיניסטר, שהיה בקי בתנ"ך וידען בעניני יהדות.

אחת השאלות שהציג לאדמו"ר הזקן היתה בפירושו של הפסוק 'ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו: איכה?' - וכי לא ידע הקב"ה היכן מצוי אדם הראשון? אדמו"ר הזקן השיב לו בדבריו של רש"י על כך. נענה השר: את אשר אומר רש"י ידוע לי, אלא שרצוני לשמוע מה בפי הרבי. אמר לו אדמו"ר הזקן: כשאדם הוא בגיל פלוני - וכאן נקב אדמו"ר הזקן את מספר השנים המדויק שהיה אז לשר - פונה אליו הקב"ה בקריאה נוקבת: איכה? הידועה לך מטרת בריאתך עלי אדמות, מה מוטל עליך ומה הספקת לעשות?

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיים: תשובתו של אדמו"ר הזקן אל השר הצילה את אדמו"ר עצמו מדרגה של "כלות הנפש", כי אדמו"ר הזקן היה שרוי בשמחה גדולה על אשר זכה להיחבש בבית הסוהר ולמסור נפשו עבור תורת הבעש"ט והרב המגיד, והיתה לו הרגשת תענוג כה גדולה עד כדי כלות נפשו כמעט, אך כשהתבונן שהקב"ה פונה אל כל אדם בשאלה נוקבת: איכה? - ההשלים את המוטל עליו? - התבוננות זו פעלה עליו להשאיר למטה, נשמה בגוף, כדי להשלים את הענינים שלמטרתם ירדה נשמתו למטה.

גילוי המעורר ומגלה אתו את בחינת "סתים שבנשמה" הקשורה בבחינת סתים דקוב"ה⁴.

(משיחת י"ט כסלו, תשח"ו)

טז. על חודש כסלו נאמר שהוא דומה לחודש סיון. כשם שחודש סיון הנו השלישי לחודש ניסן שגם הוא ראש השנה כמבואר במשנה⁵, כן חודש כסלו הנו השלישי לראש השנה שבחודש תשרי.

ההבדל הוא שעבודת ה' בחודש ניסן היא בבחינת עבודת הצדיקים, שהרי יציאת מצרים היתה כענין של התגיירות ו"גר שנתגייר - כקטן שנולד דמי"⁶, כיון שאין עליו כל חטאים וענינים שאינם כדבעי. ובחודש השלישי לניסן - חודש סיון - ניתנה התורה.

לעומתה עבודת ה' בחודש תשרי היא בבחינת עבודת בעלי תשובה, כמובן. בחודש השלישי לתשרי - חודש כסלו - חל "מתן תורה", הגילוי, של פנימיות התורה.

התשובה היא, כידוע, בדרגה נעלית מן התורה⁷, והראיה: היא מועילה לתקן פגם בתורה. למרות זאת הרי כמקור לענין התשובה משמשת התורה עצמה.

כן גם פנימיות התורה - שגילוייה חל בחדש כסלו - מקורה במתן תורה שבחדש סיון, שהרי בשעת מתן תורה בסיון ניתנו כל הענינים שבתורה. אפילו התורה שהמלך המשיח עתיד לגלות וללמד, שהיא הבחינה העמוקה ביותר

מתוך כך שאדמו"ר הזקן גילה ופירסם את רזי הרזים שבתורה לכל בני ישראל, ע"י הבאתם לידי התלבשות בשכל, בחכמה בינה ודעת, של הנפש האלקית ובאמצעותם - בשכל, בחכמה בינה ודעת, של הנפש השכלית והבהמית, עד כדי כך שהם מקיפים את הגוף הגשמי כולו, כתוצאה מכך נהיה קטרוג, למעלה, שהביא ליצירת הקטרוג והמאסר למטה.

וכן - הנצחון והגאולה שבאו למטה מקורם בכך שלמעלה ניתנו הרשות והכח והציווי לגלות רזי רזים לשכל האנושי, ועל כן באה למטה גאולת אדמו"ר הזקן ותורת החסידות.

כיצד יתכן, אמנם, להביא רזי הרזים - שמתבעם מביאים לדרגת כלות הנפש והעדר מציאות עצמית - לידי "התישבות", על ידי הלבשתם בשכל אנושי?

דבר זה אופשר ע"י כך שאדמו"ר הזקן קלט, במעמדו של "כלות הנפש", את קריאת "איכה?" את השאלה העילאית המופנית אל כל אחד - האם השלים את מטרת הבריאה לעשות לו יתברך, דירה בתחתונים. קריאה ושאלה זו מעניקה לתחתונים את האפשרות להכין את עצמם כפי שהם במציאותם - דירה לעצמות הבורא ית'.

כך הוסרו כל ההגבלות וההפרעות, שכן כאשר מבצעים את הדבר בשליחותו ובכוחו של הקורא "איכה?" שהוא "נמנע הנמנעות"³ ונושא הפכים - ישנה האפשרות להביא גם את בחינת "סתים דאורייתא" לידי גילוי -

(4) ראה זח"ג עג, א.

(5) ר"ה ב, א.

(6) יבמות כב, א.

(7) לקו"ת בדרושי פ' אחרי (כי ביום הזה), ודרושי יוה"כ פ.

(3) ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. ס' החקירה להצ"צ ע' 68

ובכ"מ.

ומשום כך - חודש כסלו הנו חודש של נסים. בחודש זה שורר הרי גילוי חדש בתורה, וכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא" נמשך הדבר גם בהנהגת העולם, על ידי הגילוי החדש שהוא זמן של נסים.

ולכן אירע בחודש כסלו נס חנוכה, נס השמן - המסמל את רזי הרזים - שהוא גילוי נעלה ביותר, כפי שהרמב"ן כותב¹⁰ בשם המדרש שהקב"ה אמר לאהרן: שלך גדולה משלהם, נרות חנוכה הם בדרגה נעלית יותר מאשר נרות המקדש, כי נרות המקדש אינם קיימים לעולם ונרות חנוכה קיימים לעד.

וכן הנס הבא של חדש כסלו - נס י"ט כסלו - בהפצת תורת החסידות, הנו ענין הקיים לעד ולעולמי עולמים, שכן הפצת מעיינות החסידות מהוה כלי והכנה לגילוי המשיח.

(משיחת ש"פ תולדות תשי"ז)

בתורה, כנאמר במדרש⁸ שהתורה של עכשיו היא הכל לגבי תורתו של משיח - גם היא ניתנה בשעת מתן תורה בסיון.

אלא שבמתן תורה בסיון היתה פנימיות התורה בעולם, וגילוייה היה בחדש כסלו, השלישי לחודש לתשרי שהוא חודש עבודת התשובה. וגילוי זה של פנימיות התורה, והפצת המעיינות חוצה, מהווים הכנה לגילוי המשיח.

יז. כיון שחודש כסלו הוא זמן של גילוי ענין חדש בתורה, פנימיות התורה יש בו גם גילוי ענין חדש בעולם - ענין הנסים.

בתורת החסידות מבואר יפה ענינם של הניסים: לאמתו של דבר גם ההנהגה הטבעית ענינה נס⁹, אלא שכיון שהיא תדירה - אין ניכר בה הנס, עד שעלולה להיווצר הטעות ח"ו שיש בירה ללא מנהיג ח"ו. אבל משמתגלה נס, החורג מגדר הרגילות, נוצר גילוי חדש.

(8) קה"ר פ' יא.

(9) ראה סה"מ תשי"א ע' 293.

(10) רמב"ם עה"ת במדבר ח, ב.

שיחות שונות בקשר ל"ט כסלו

•

(א-ט) י"ט כסלו קשור לגילוי והפצת תורת החסידות, עליה נאמר הביטוי הידוע "אור וחיות נפשנו ניתן לנו", ש"אור" מורה על השפעת החסידות על כל כחות נפש האדם בשווה, ו"חיות" מורה על השפעת החסידות על כל כח ודרגה באדם בפ"ע. וכאשר האדם מונח בעבודת ה' בכל פרטי מציאותו, סרה ממנו המשיכה והחיות לענינים הגשמיים.

(י-יד) הסדר בעולם מקביל ונמשך מהסדר בתורה, ולכן ככל שהיו יותר העלמות והסתרים בתורה (כשהחלו הספיקות והמחלוקות בתקופת המשנה ולאחר חתימת התלמוד) כך בעולם התגבר חושך הגלות. וכשהחל להתקרב זמן הגאולה ה"ז ע"י שהחלה אז להתגלות פנימיות התורה ע"י האריז"ל ותורת החסידות, ובמיוחד לאחר י"ט כסלו כשאדה"ז החל לומר מאמרים ארוכים, בהבנה והשגה בעניני אלקות.

(טו-כא) בנסיעתה של הרכבת קיימות תחנות קטנות ותחנות גדולות, כשבתחנות הגדולות ניתן להעלות לרכבת גם את המשא והבהמות וכו'. כך ברוחניות במהלך השנה יש תחנות קטנות וגדולות, וי"ט כסלו הוא "תחנה גדולה" בה כולם יכולים לעלות. והיות שי"ט כסלו הוא ר"ה לחסידות, כדאי שכ"א ישפיע על עשרה מישראל בענין הקשור לתומ"צ במחשבה דיבור או מעשה. וגם אלו שטוענים שענין זה לא שייך לדרגתם, עליהם לדעת שעל כל אחד מוטל החיוב לעסוק בעצמו בבירור הניצוצות.

(כב-כז) על הבעש"ט נאמר שהוא עורר את בני מעלפונם, כי כמו שע"י קריאת האדם בשמו ממשיכים את עצם נשמתו בכוחותיו הגלויים והוא מתעורר, כך הבעש"ט ע"י שמו "ישראל" גילה בכל יהודי את עצם נשמתו והמשיך אותה לכוחותיו הפנימיים. ענין זה מהווה הכנה לגאולה העתידה, וככל שמתקרבים אלי' יש להוסיף עוד יותר בהפצת תורת החסידות.

(כח-לא) שתי הדרכים בעבודת ה' של "סור מרע" ו"עשה טוב" מקבילות לדרך המוסר העוסקת בתיקון המידות הרעות שבאדם, ולדרך החסידות העוסקת בהתעלות האדם והתקשרותו לקב"ה ע"י התבוננות בענינים אלקיים. והמעלה בדרך החסידות היא שהחסידות לא רק שומרת על האדם שלא יחטא, אלא גם מרוממת אותו לדרגה נעלית יותר.

(לב-לד) בביאת המשיח לא יהי' מקום לשיטת חסידות פולין (ששוללת את לימוד החסידות בהבנה והשגה), שכן אז לכל בני תהי' השגה באלקות. ובזמן שקודם ביאת המשיח צריכים להתכונן ו"לטעום" ממצב זה ע"י לימוד תורת חסידות חב"ד.

(לה-לח) למרות שאת לימוד החסידות מתחילים בגיל מאוחר יותר, את הרגש והחיות החסידיים צריכים להחדיר בילד מיד בלידתו. בבית חסידי הילד צריך לחוש את הרגש החסידי בלימוד התורה, בתפלה ובגמ"ח הנעשים בבית.

י"ט כסלו ב

לקוטי שיחות חלק ב (הוספות) | עמודים 463-478

ג. דוגמת השיעור כ"ככותבת" (שיעור אכילה לישוב דעתו של אדם), שהוא במדה שוה לגופו של עוג מלך הבשן ולגופו של תינוק בן יומיו³.

כלומר: "אמנם הגוף חייב להזדקק למזון, ודווקא באמצעותו יש חיבור הנפש והגוף, כפירוש הבעש"ט⁴ בדברי האריז"ל - לגבי הכתוב "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם" - שישנה חיות אלקית במאכל והיא מחיה את האדם. ברם, בענין זה עצמו, של הזדקקות הגוף למזון, קיימות שתי דרגות: ישנה בחינה הנמדדת במדה מותאמת לגוף, וישנה בחינה שלגביה קיים שיעור דומה לכל הגופים.

ד. זה, איפוא, ענינם של "אור" ו"חיות":

האור הוא פשוט. הגוון המסוים שיש לאור עם התלבשותו בכלי, לבן, ירוק ואדום - לפי אופן הכלי, אינו אלא משום הכלי, ואילו האור לכשעצמו הוא פשוט גם לאחר התלבשותו בכלי. בו אין כל שינוי, כמאמר: "שמשא אכולא עלמא נייחא" (=השמש נחה על כל העולם)⁵, הוא מאיר בחדר המלך ובמקום האשפה ואין הדבר פוגם באור עצמו הנשאר ב"פשטותו".

אף לנפש ישנה מדת חיוניות הנקראת בשם "אור הנפש", משום שהיא בעלת אופי פשוט וקבוע, בשבילה יש אמנם צורך לגוף במזון,

א. על יו"ד טי"ת כסלו ידוע לכל¹ שהוא בקשר לכך שאדמו"ר הזקן - בעל התניא והשלחן ערוך - ישב במאסר משום שגילה והפיץ חלק מחלקי התורה שעד אז לא היה בפרסום, והוא: תורת חסידות חב"ד, ובי"ט כסלו שוחרר ממאסרו וניתנה לו רשות להמשיך בהפצת תורת החסידות, מנהגיה והדרכותיה.

חשיבותו של לימוד תורת החסידות היא לא רק במעלת הלימוד עצמו, כלימוד שאר חלקי התורה ויתר עליהם משום שזה פנימיות התורה, אלא גם בכך שבזה תלויים חיי יום יום, כלל קיום המצוות במחשבה דבור ומעשה, שקיום המצוות יהא בחיות, ברוח חיים.

ב. באגרת הקודש של הרבי - מוהרש"ב נ"ע - מיום ט"ז כסלו תרס"ב², בדבר י"ט כסלו ישנו הביטוי: אור וחיות נפשנו ניתן לנו.

הדיוק שבביטוי, על שני הענינים: אור ו"חיות", יובן גם לפי פשוטם של דברים. בחיוניות יש שני ענינים: א) אור הנפש. ב) "חיות" הנפש. ישנה חיוניות שהיא מותאמת לגוף ומתחלקת במדה מותאמת לאברי הגוף, וישנה חיוניות בה אין כל "חלוקה", היא בבחינת "פשוט".

(1) בארוכה בזה ראה מגילת יו"ד טי"ת כסלו, (ברוקלין תש"ב). "ארעסט און בארפייאנוג" ("המאסר והשחרור") (ברוקלין, תשכ"א).

(2) פקסמיליא מהמכתב נדפסה בקונטרס ומעין (ברוקלין תשי"ח) עמוד 17.

(3) עיין יומא פ, ב.

(4) ראה לקוטי תורה ויקרא יג, ב.

(5) סנהדרין לט, א.

בגלל הניצוץ האלקי שבמזון, אלא שכמות המזון המספקת חיוניות זו היא שוה לכל גוף.

לעומתה - חיות הנפש, היא מדת חיוניות המתקבלת בגוף בפנימיותו, דרגה אחר דרגה, ביחס ובהתאם לאברי הגוף. במוח קיימת "חיות" גדולה יותר מאשר בשאר האברים, ובעקב קיימת "חיות" מצומצמת. ב"אבות דרבי נתן"⁶, נקרא העקב בשם "מלאך המות שבאדם", וסיבת הדבר משום שהחיוניות שבו היא במדה מצומצמת ביותר, ובכל זאת נכלל גם העקב בגוף חי.⁷

ה. וכשם שבחיוניות הגוף - כן ב"רוח החיים" שבקיום המצוות - מצויים שני סוגים: חיוניות פשוטה, יסודית, קבועה, וחיוניות מדודה ויחסית, ולהם הכוונה "אור וחיות נפשנו ניתן לנו".

ה"חיות שבקיום המצוות כוללת:

א) הרגשת החיות שבעצם קיום המצוות בגלל שהקב"ה צוה אותן, היא באה מאהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל. החיות שמתוך כך בקיום המצוה אינה תלויה במהות המצוה לכשעצמה, התפילין, הציצית וכדומה, כי אם בכך שזו מצוות הקב"ה. מובן שאין מדת ה"חיות" משתנה בין מצוה אחת לחברתה.

ו. ב) הרגשת החיות שבקיום המצוה המסוימת, משום שכל מצוה "ממשיכה" השראה מסוימת המיוחדת ואופיינית לה. הוכחה לכך משכר המצוות שבגן-עדן, שאינה דומה בכל מצוה ומצוה, והרי "משכר המצוה נדע מהותה". כל מצוה משפיעה שפע אחר,

ומובן שמדת חיות זו היא בקשר למצוה המסוימת.

זוהי משמעות הביטויים שבמכתב: "אור וחיות נפשנו ניתן לנו". החסידות יוצרת באדם בקיום המצוות את שני התכנים, את ה"אור" שבמצוות ואת ה"חיות שבמצוות.

ז. ה"חיות" שבמצוות מוסיפה גם לעצם קיום המצוות, בשתיים:

ראשית, כשאדם מקיים את המצוה באופן של "מצות אנשים מלומדה" - אינו משתדל אלא לצאת ידי חובתו, ואילו כשמצטרפת חיוניות לקיום המצוה, הרי הוא מקיימה בהידור דהידור, משום שהדבר נוגע לנפשו.

שנית, כשאדם מקדיש למצוה רק את המעשה שלו, ואילו השכל והרגש שלו רחוקים ממנה, ואף נתונים לענין אחר - הרי סוף סוף עלולים השכל והרגש "להשתלט" גם על המעשה ולכוונו אל הענין בו שקועים הם, לא כן כשמצוה מתקיימת בחיוניות, שאז משוקעים בה גם השכל והרגש.

ח. ותועלת נוספת בכך שהאדם מקיים מצוה בחיוניות, שכן על ידי כך מתמעטת מדת החיוניות בשאר עניניו. כל נברא הוא הרי מוגבל, וכשה"חיות" שלו מנוצלת לקדושה - על כרחיה היא מתמעטת ביחס לענינים אחרים, לא טובים ואפילו דברי הרשות.

דוגמא: הטובל במקוה ושערה אחת שלו יוצא מחוץ למקוה - לא עלתה לו טבילה⁸, ואין הטומאה מסתלקת ממנו. רק כשיכניס

(8) עירובין ד, ב. סוכה ו, א. רמב"ם ל' מקואות, פרק א,

הלכה ז.

(6) ס"פ לא.

(7) עיין נזיר נא, א.

"כל יומא ויומא עביד עבידתיה", בכל יום נבראו אותם נבראים שיש להם קשר ליום זה.

הרמב"ן¹⁵ אומר ביחס ל"שית אלפי שנין דהוי עלמא"^{15*} שהן מכוונות כלפי ששת ימי בראשית, ואדמו"ר האמצעי מסביר את הקשר בין שית אלפי שנין לבין ששת ימי בראשית:

האלף הראשון מכוון לעומת היום הראשון. כשם שביום הראשון נברא האור, שענינו חסד, כן היו אנשי האלף הראשון "ניזונין בחסדו של הקב"ה", מבלי להתחשב במצבם של בני אותם דורות.

האלף השני מכוון לעומת היום השני. כשם שביום השני נבראו, כידוע, דברים הקשורים במדת הגבורה - כך גם באלף השני היה המבול וההתחלה של הענינים הלא-טובים.

האלף השלישי מכוון לעומת היום השלישי, שהוכפל בו כי טוב. באלף השלישי היה מתן תורה, והרי על התורה נאמר: "טוב לשמים וטוב לבריות". התורה מחברת אלקות ונבראים, דבר שהוא תכלית הטוב.

וכך גם ביחס לשאר האלפים, שכל אחד מהם מכוון לעומת יום אחד מששת ימי בראשית.

יא. כדי שעניני כל תקופה יהיו בזמניהם המתאימים חייבים הם להתבטא תחלה בענינים של תורה. שכן לכל דבר שבעולם יש תחלה שרש בתורה, ושוב מסוגל הוא להתבטא בעולם, כמאמר: "אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹⁶.

גם את השערה האחת למקווה, משום שכולו נמצא במקוה.

ט. כך גם בעבודת ה', וביחוד כשמדובר בענין של עיקר ולא ב"שערה". המקיים מצוה בכח המעשה בלבד, ואפילו כשהוא מצרף את ה"חג"ת" (הרגש), אלא שאין השכל, החב"ד, שקוע בקדושה - אינו עולה מן הלא-טוב.

אך ורק כשהוא "טובל" לגמרי (אותיות "טבילה" - הן "הביטול"⁹, כלומר; התבטלות מוחלטת), ומשקיע בקדושה את כל כחותיו, גם את החב"ד, את חיות הנפש ואת אור הנפש - אז סרה ממנו החיוניות שבשאר הענינים, ונפסק מגעו עם ענינים לא טובים. הוא עובד את ה' במשך כל היום לא רק בענינים הקשורים לקיום המצות אלא גם בדברי הרשות, משך 24 שעות ביממה, כדברי הרמב"ם בהלכות דעות¹⁰ לגבי "בכל דרכיך דעה".

ומתוך כך הוא מביא גם להזדככות העולם, "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹¹, "ולילה כיום יאיר"¹² - החושך עצמו מתחיל להאיר, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו¹³ כי פי ה' דבר.

(משיחת י"ט כסלו, תשט"ז)

י. לכל הזמנים והתקופות עניניהם שלהם.

בזוהר¹⁴ נאמר בקשר לששת ימי בראשית:

(9) סידור סוף כוונת המקוה

(10) סוף פרק ג.

(11) זכר' יג, ב.

(12) תהלים קלט, יב.

(13) ישעי' מ, ה.

(14) חלק ג' צד, רע"ב.

(15) ראה פירושו על בראשית ב, ג.

(15*) ראש השנה לא, א.

(16) זהר חלק ב קסא, ב. ועיין ג"כ בזוהר חלק א מז, א.

קלד, א.

הדברים יוכנו גם ע"י התבוננות בזמן הגלות והחורבן.

בזמן בית ראשון היה "קיימא סיהרא באשלמותא" (=הירח עומד בשלמות), תכלית הגילוי. לאחר מכן, בזמן בית שני - נפגם הדבר. לאחר מכן נחרב גם הבית השני - יבנה במהרה בימינו - ונעשה העלם והסתר גדולים בעולם - כל ההעלמות וההסתרים שבעולם קשורים בהעלמות שחלו בתורה.

יב. תחלה. היתה התורה בגילוי מוחלט, ללא העלמות והסתרים. לא היו כל ספקות ומחלוקות. אירעו חילוקי דעות - הרי "לא זזו משם" עד שהכריעו לפי רוב הדעות¹⁷. בין שמאי והלל היו שלש מחלוקות בלבד¹⁸. עיקר המחלוקת החלה בתלמידיהם, בית שמאי, ובית הלל¹⁹.

לאחר מכן התהווה העלם והסתר גדול יותר בתורה, שנתמעטו הלבבות²⁰ ורבי כתב את המשניות, ועד שהחל סדר הגמרא: "במחשכים הושיבני - זה תלמוד בבלי"²¹, כשמשום העלם האור החל ריבוי של קושיות, ופעמים רבות נשאר קושיא, תיובתא ותיקו.

בכל זאת לא היה אז גם חושך כפול ומכופל כפי שהחל לאחר חתימת התלמוד, כפי שידוע שעד ריבנא ורב אשי היו סמוכים איש מפי איש עד משה רבנו, ובהם הסתיים הדבר²⁰.

- לפי אופן וסדר ההעלמות וההסתרים

בתורה, כך התבטאו גם בהנהגה הכללית של העולם, כל דבר בזמנו, כנ"ל.

כל זה - בתהליך הירידות.

יג. כשהחל להתקרב זמן הגאולה - הרי כשם שהעלם הגלות נפתח בהעלמות בתורה, כך גם גילוי אור הגאולה פותח בגילוי של תורה, שנתגלה ע"י האריז"ל ולפניו, זה גילוי חכמת הקבלה.

בראשונה היה הסדר: "אין דורשין במעשה מרכבה כו", ובזמן האריז"ל החל לגלות את החכמה הזאת²², ומזמן לזמן הלך הגילוי והתגבר, עד שהבעל שם טוב החל לגלות תורת החסידות, ולאחר מכן ייסד אדמו"ר הזקן את תורת חסידות חב"ד, הביא את הדברים לידי הבנה והשגה, כך שאפשר להבינם לא רק בשכל הנפש האלקית כי אם אפילו בשכל הנפש הבהמית.

יד. עיקר הגילוי התחיל בי"ט בכסלו, כפי שידוע ההבדל בין מאמרי החסידות שאדמו"ר הזקן השמיע לפני המאסר בפטרבורג לבין המאמרים שהחל לגלות אחרי פטרבורג²³.

המאמרים הקודמים היו "בוערים", והמאוחרים היו קשורים יותר לעולם, הם התלבשו במדה יתרה בשכל אנושי.

- ובגילוי תורת החסידות, כשהיא מתגלית לכל, לא רק ליחידי סגולה כי אם לכל ישראל כמשמעות של "יפוצו מעינותיך חוצה"²⁴, ללא

17) ראה סנהדרין פה, ב.

18) שבת יד, ב. טו, א.

19) ראה סוטה מז, ב. סנהדרין שם.

20) ראה הקדמת הרמב"ם לספרו יד החזקה.

21) סנהדרין כד, א.

22) ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נדפס בסוף

קונטרס עץ החיים). אגרת הקדש סי' כו.

23) ראה ספר השיחות - תורת שלום - עמוד 114 ואילך.

24) לשון מענה המשיח אז יבוא - הובא מהבעש"ט

באגרתו הידועה על דבר עליית הנשמה שלו בראש השנה

בין התחנות ברוחניות גם קיימות תחנות שונות, קטנות וגדולות, בכל אופן - י"ט כסלו הוא בין התחנות הגדולות ביותר, בהן יש אפשרות להעלות הכל בכל מכל.

טז. הרבי אומר הר"ט²⁵ שי"ט כסלו הוא ראש השנה לחסידות, ואם כן - יש מקום להשלים בי"ט כסלו את אשר הוחסר עד אז, וכפי שכותב הרבי לי"ט כסלו: "לשנה טובה, בלימוד החסידות ודרכי החסידות, תכתבו ותחתמו". על כל חסיד, איפוא, לעשות בכיוון זה ולהיות בטוח, שהוא ובת זוגו ובני ביתו וכל עניניו יזכו בי"ט כסלו לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ואז ינצל זאת ללימוד החסידות ודרכי החסידות, וכידוע הפתגם על "עשיה מגשמיות רוחניות"^{25*}.

והרי אדמו"ר הזקן אמר שהחסידות אינה ענין של מפלגה, כי אם - לכל ישראל, צריך, איפוא, כל יהודי לעשות בכיוון זה ולהיות בטוח שבי"ט כסלו יזכו הוא וכל בני ביתו וכל עניניו לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ולעשות מכך רוחניות.

יז. הייתי מציע הן לאלו הנמצאים פה והן לאלו שאינם נמצאים עתה פה, ובמיוחד לאלו שהמכתב מ"מחרת יוה"כ"פ תרפ"ט²⁶ שייך להם, כלומר: ל"דידינו אנ"ש והתמימים, ד' עליהם יחיו", ומי אינו רוצה להיכלל, לפחות, בסוג של "דידינו, ה' עליהם יחיו"? - שמאחר ונתרו שבועות מספר עד י"ט כסלו, שאז מעלים את כולם ואז ניתנת כתיבה וחתימה

כל הגבלות - בא הדבר, באמצעות התגלות פנימיות התורה, לידי גילוי בעולם, שהוא גילוי הגאולה השלמה, "קאתי מר".

לפיכך עיקר העבודה עתה היא לעסוק ב"יפוצו מעינותיך, מעינות החסידות חוצה", וע"י כך יתקרב הגילוי בעולם, בגאולה השלמה והאמיתית, במהרה בימינו אמן.

(משיחות ש"פ חיי שרה, תשט"ז)

טו.* במשך הנסיעה קיימות תחנות קטנות ותחנות גדולות, והנהוג הוא שבתחנות הגדולות מעמיסים את המטענים הגדולים והכבדים ומעלים את כל הבהמות (שוורים, כבשים, עזים, חמורים וסוסים), לפי שבתחנות הקטנות אין די פנאי לטפל בהם, ואילו בתחנות הגדולות, בהן נעצרת הרכבת לזמן ממושך, יש אפשרות להעלות את הכל.

העלאת הבהמות לקרון דורשת זמן רב, משום שהבהמות יראות לעלות לקרון, הן יראות מעצם הקרון, מן הצפירה, מן הנסיעה וכו'. מפני כל זה פוחדות הבהמות לעלות לרכבת, ואין פחדן פחד-שוא שכן הן הופכות "דם ובשר כבשרו" (של האדם), הן חדלות מלהיות בהמות.

שנת תק"ז (נדפסה בסוף הספר בן פורת יוסף; בספר המכתבים מהבעש"ט ז"ל ותלמידיו (לבוב תרפ"ז), וכותב המו"ל שהעתיקה מן המכתב - כת"י חתנו של הבעש"ט הרה"צ וכו' ר' יחיאל - החתום בעתם כתי"ק של הבעש"ט). בספר גנוזי נסתרות (ירושלים ת"ו תרפ"ד) ח"א סי' סה, בספר בעש"ט (לודו תרח"ץ) פ' נח הגהה יג, וחלק ממנה בתחלת ספר כתר שם טוב, וספר לקוטי אמרים להה"מ ממעזריטש. (* סעיפים אלו הם המשך לשיחת שבת פרשת בראשית

נדפסה לעיל ע' 147.

25) ראה לעיל הערה 2.

25*) היום יום כז טבת כט אדר שני.

26) נדפס בספר המאמרים תשי"א עמוד 48 (קונטרס

פד).

יתיר מבחיוהי גם בעולם הזה המעשה²⁹, יעורר להשפיע ברכות שיהא זה "גוט יום טוב", ושכל העוסקים בכל הנ"ל, בתוך כל אחינו בני ישראל, יכתבו ויחתמו, לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות.

(משיחת ש"פ בראשית, תשי"א)

יט. רצוני להזכיר שוב את שדובר בשבת בראשית, בדבר ההצעה שכל אחד ישתדל להשפיע על מנין מבני ישראל במחשבה, דבור או במעשה, או בשלשתם.

ישנם כאלו החושבים שאין הכוונה אליהם. - בכלל, הרי בכל הקשור בהחזקת היהדות בכלל והפצת החסידות בפרט מסכים כל אחד שהדבר כשלעצמו דרוש, אלא שהטענה היא: לא אלי מכוונים הדברים. כך גם לגבי הצעה זו: רבים, ואינו רוצה לומר: הרוב, חושבים שלא להם הכוונה. "אמנם הדבר טוב אבל מישהו אחר צריך לעשותו".

מצויים כאלו החושבים שהם נעלים מכגון דא, והדברים מופנים לאנשים פשוטים מהם. וישנם כאלו שאינם כה מוטעים בהכרת עצמם עד כדי מחשבה שהם נעלים מכגון דא, וטוענים הם ההיפך מזה: בזה צריכים לעסוק אנשים הנעלים מהם, כי הם עצמם אינם מסוגלים לטפל בזולת ובקושי הם מסתדרים עם עצמם.

לאמיתו של דבר - שתי הטענות מוטעות.

כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע כותב³⁰: "אין

טובה, ישתדל כל אחד להשפיע עד י"ט כסלו על עשרה מישראל, בכל עיני מחשבה דבור ומעשה - על כל אחד מן העשרה. לגבי שלושת הפרטים, או לפחות, לגבי שנים או אחד מן השלושה.

במעשה - בכל הקשור לקיום מצוות מעשיות, בדבור - בענינים התלויים בדבור, ותלמוד תורה כנגד כולם: שכל אחד מן העשרה יקבע עתים לתורה, ובמחשבה - בענינים התלויים במחשבה ובכל זה, להשפיע על כל אחד בענין של עבודה בלב, זו תפלה.

וכשיגיע י"ט כסלו, ר"ה לחסידות, מועד "אתם נצבים היום, דא ראש השנה, כולכם", של חסידות, יצייר בנפשו את פני הרבי, ויאמר: "הרי ה"מנין" שאספתי "כולכם כאיש אחד", בהתאסף גוי יחד שבטי ישראל". על פלוני השפעתני לגבי מעשה, על פלוני השפעתני לגבי דבור, ועל פלוני השפעתני לגבי מחשבה" וכו' וכאשר ישנו ל"בהתאסף גוי יחד גוי" - ישנו ל"ויהי בישורון מלך", דבר המהוה הקדמה תכופה וסמוכה ל"ויהי הוי' למלך גוי" בגאולה האמיתית והשלימה במהרה בימינו אמן.

יח. בה"מנין" יש מקום להכללתם אף של קטנים, אם רק הגיעו לחינוך, כפי שהרא"ש אומר²⁷ שאף קטנים נמנים על עשרה שעליהם שכינתא שריא²⁸.

ונכון במאד שכל אחד ישלח לקראת י"ט כסלו לכאן את שמות העשרה, שהשיג, שמם ושם אמם, כדי לקראם על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, והוא, שהרי צדיקה דאתפטר אשתכח

(27) ברכות מז, ב.

(28) אלא שאלו שמונחים בעריסה, שמדבר ברא"ש אין שייך בנידון דידן כמובן. וצריך על כל פנים הגיעו לחינוך.

(29) אגרת הקדש סי' כז.

(30) נעתק במבוא לקונטרס ומעין עמוד 22.

רז"ל³³ שלפיו ישנם ענינים מספר שהם "מקרעין גזר דין של אדם": צדקה, צעקה, שינוי השם, שנוי מעשה, ויש אומרים - אף שינוי מקום. וב"מאמר" מסיק הוא כדעת הר"ן שהם מועילים גם לגבי גזר-דין שבא בגלל חטא ועון.

לגבי העבודה הרוחנית ניתן לומר: "צדקה", הוא ענין התפלה שהיא בכלל "גמילות חסדים" כפי המוסבר בתורת החסידות לגבי פירוש מאמר רז"ל³⁴ "אלא תורה וגמילות חסדים" שמשמעותו תפלה, וזה על פי פירוש" במס' שבת³⁵. "צעקה" - ענין ההתמסרות והנתינה העצמית שלא על פי טעם ודעת. "שינוי מעשה", במיוחד ביחס אלינו: לימוד תורת החסידות "אליבא דנפשא", ואלו שכבר למדו בעבר יתחילו עתה ללמוד במדה יתרה. ותלמידי הישיבה - לא רק במסגרת סדרי הישיבה כי אם בתוספת ואליבא דנפשא. כך יבוא מאליו "שינוי מקום", שהרי משמעות "מקום" מבחינה רוחנית, לפי הרמב"ם³⁶ - היא: דרגה ומצב. נמצא, איפוא, שע"י שינוי מעשה יבוא שינוי מקום.

ועל ידי שינוי המקום יבוא גם שינוי השם, שאז יקבל את התואר האמתי של "חסיד". הרבי היה אומר שיש החושבים שבהכאה באצבע צרדה בתפלה ובהבנת משהו מתורת החסידות - אפשר להיות לחסיד. אך החסיד

אתנו עתה יודע עד מה בסוד הבירורים" וכל אחד חייב לבצע את כל ה"בירורים" המזדמנים לו. - מאחר שמלמעלה ניתנים לו כוחות לכך, מהוה הדבר הוכחה חותכת שמלמעלה הוא נדרש לכך לפי שלא ברא הקב"ה דבר לבטלה³¹.

ועוד ענין גדול בזה: אם אין הוא עושה זאת, ואינו מנצל, איפוא, את הכחות שניתנו לו - יוצר הוא בבריאה שברא הקב"ה חידוש לגריעותא, דבר לבטלה.

כ. הדבר הנדרש ממנו יבוצע ממילא. זה שצריך להתקרב באמצעותו יתקרב ממילא, וודאי שיקום היעוד "יפוצו מעינותיך חוצה", אלא שהוא צריך להשתדל בגללו הוא, לבצע את הדבר.

אחד כתב לי שיש לו בן שהגיע לפרקו, אלא שאינו רוצה לעשות בכיוון של שידוך משום שהוא חושש שמא לא יצליח. לפיכך ממתין הוא עד שיבואו אליו בהצעה מגובשת של שידוך, ואז יראה שזה מן השמים, אך הוא עצמו אינו רוצה לעסוק בכך. מובן שגישה זו מנוגדת לכפי שצריך להיות, וכמאמר רז"ל³²: דרכו של איש לחזור כו'. אף בנידון דידן: על האדם לעשות ככל אשר באפשרותו. הדבר יושג ממילא, אך עליו לחשוש "שמא יקדמנו אחר - ברחמים". יש לו לרצות, בגללו עצמו, לבצע את ההשפעה על הזולת.

כא. ב"מאמר" של הרבי מפ' לך-לך רפ"ו, עשרים שנה לרס"ו, מצטט הוא את מאמר

33) ראש השנה טז, ב.

34) יבמות קט, ב.

35) קכו, ב.

36) מורה נבוכים חלק א פרק ח. ועיין באריכות בספר

החקירה - דרך אמונה עמוד עד.

31) שבת עז, ב.

32) קידושין ב, ב.

אבל לא לגבי עצם הנשמה, ולפיכך מועילה הקריאה בשם, שכן השם "ממשיך" את העצם, שנשאר בשלמותו.

כי ענינו של שם, העובדה שפלוני נקרא בשם זה, אינו ענין הסכמי בעלמא, אלא, כפי שנאמר בכתבי האריז"ל, מלמעלה ניתנת דעה בהורי הילד להעניק לילד שם המתאים וקשור בנשמה - הנכנסת בילד, בשעת ברית המילה לבן, שאז "התחלת כניסת נפש האלקית"³⁷, ובשעת העליה לתורה - לבת, ש"אשה כמאן דמהילא דמיא"^{37*}.

ומאחר שהשם קשור בעצם הנשמה - יש לו, לכן, כוחו "להמשיך" ולגלות מעצם הנשמה אל הכחות הגלויים, וע"י כך הוא מתעורר מהתעלפותו.

כד. כשם שהדבר באדם הפרטי - כך הוא בכללות קומת ישראל, שהבעש"ט עורר את היהודים מהתעלפותם.

הרמז שבשמו - ישראל - מורה על פנימיות הענין, שענינו של הבעש"ט עושים את אשר קריאת השם עושה באדם, כנ"ל.

מפני הגזירות והשמדות שהיו באותו זמן, הן בגשמיות והן ברוחניות, היו היהודים שרויים במצב של התעלפות, ופירוש הדבר מבחינה רוחנית - העלם וסילוק, בכל הדרגות עד לעצם, לפי שעצמותו של היהודי שלמה תמיד.

כה. התגלות נשמת הבעל שם טוב. ולאחר מכן הנהגותיו ותורתו, תורת החסידות, שגילה

האמתי הוא הלומד חסידות "אליבא דנפשיה", מתפלל באריכות וזהיר בלימוד השיעורים.

על ידי שינוי מעשה ושינוי מקום - שינוי הדרגה - יבוא שינוי השם מאליו. ותהיה אז הזכות להיקרא בשם "חסידים" "חסידי חב"ד" שלהם ניתנה הארץ במטרה להשלים בה את "יפוצו מעינותיך", את נצחון החסידות שהוא ענינו של י"ט כסלו.

וכשיושלם הענין האמור עד י"ט כסלו - הרי כשם שבי"ט כסלו הראשון היה הנצחון, "דידן נצח", כך יהיה בי"ט כסלו זה - "דידן נצח", ובקרוב ובעגלא דידן יובילנו הרבי לקראת המשיח, אמן כן יהי רצון.

(משיחת ש"פ לך לך, תשי"א).

כב.* על ענין הבעל שם טוב נאמר בכתבים שאותה תקופה היו שרויים היהודים במצב של התעלפות, לפיכך התגלה אז הבעל שם טוב, שכונה בשם הכללי של העם: ישראל, ובאמצעותו עוררם מעלפונם. כדרך שאנו רואים שאדם הנופל להתעלפות גדולה, הרי ע"י כך שקוראים לו בשמו מתעורר הוא מעלפונו.

כג. הסבר הדברים הוא:

בתורת החסידות מוסבר הטעם לכך שבקריאה בשמו של אדם מעוררים אותו מהתעלפותו: משום שההתעלפות גורמת להעלם וסילוק החיות רק לגבי החיות הגלויה

(37) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סוף מהדורה בתרא.
(37*) עבודה זרה כז, א.

(*) לאור העובדה שי"ט כסלו הוא ראש השנה לחסידות, נוספות בזה שיחות מספר בקשר לחסידות וכן בקשר לחינוך החסידי.

ולפיכך גילו רבותינו מדור לדור במדה יתרה והולכת ופירסמו את תורת החסידות, גם בכך שהלבישו את תורת החסידות יותר ויותר בהבנה והשגה, וגם בענין הפרסום: פרסמו אותה במדה גדלה והולכת כדי שתגיע לכל ישראל.

מובן, איפוא, גודל החובה וגודל הזכות שיש לכל אחד בהפצת מעיינות תורת החסידות ודרכי החסידות חוצה, שכן בדורנו זה, ככל שהחשך גדל יותר, ההכרח גדול יותר להזדקק לכך.

וע"י "יפוצו מעיינותיך חוצה" נזכה ל"קאתי מר" במהרה בימינו.

כח. בעבודת ה' ישנן שתי דרכים: א) "סור מרע", ב) "ועשה טוב", כלומר: האדם עוסק בעיקר ב"ועשה טוב", וממילא אין לו שייכות לרע.

ההבדל בין שתי דרכים אלו בעבודת ה' הוא, באופן כללי, ההבדל בין דרך ה"מוסר" לבין דרך החסידות.

המוסר הוא (בעיקרו) דרך של "סור מרע". האדם מתבונן עד כמה "רע ומר עזבך את הוי"ו"^{39*}, עד כמה לא טוב הוא צד השמאל, היצר הרע, ולכן הוא דוחה אותו באופן של "סור", ע"י תעניות וסיגופים.

ואילו החסידות עוסקת בעיקר בהתבוננות בטוב. החסידות מסבירה ומפרטת את טוב-הטעם באלקות, הרוממות והעריבות של הנשמה. כשאדם שומע זאת - אין לו ממילא כל שייכות לרע.

האופן של אי שייכותו לרע - שונה מכפי

- הגיעו לעצמותו של היהודי ו"המשיכו" אותה לידי ביטוי גם בכחות הפנימיים.

מכאן מובן שענין החסידות אינו רק לכת או מפלגה מוסימת, כי אם לכל ישראל.

כיון שהחסידות צריכה לעורר בני ישראל מהתעלפותם באמצעות עצמותם - היא קשורה והכרחית לכל ישראל.

כו. לימוד תורת הבעש"ט - ובמיוחד כפי שהיא התבטאה בהבנה והשגה, כדי שת"קלט בפנימיות, ע"י אדמו"ר הזקן בתורת החסידות חב"ד - והנהגה בדרכי החסידים, נוגעים בעצם ו"ממשיכים" את הכוחות הגלויים שיהיו גם הם קשורים עם הקב"ה.

וענין זה השיג הבעש"ט לא רק לדודו כי אם גם לכל הדורות עד משיח, וכוח זה הכניס בתורתו, תורת החסידות, ודרכי החסידות, שבאמצעותם מתעוררים מהתעלפות.

זה הטעם לכך שביאת המשיח תלויה בהפצת מעיינות תורת הבעל שם טוב, כפי שידוע המענה שקיבל הבעל שם טוב מן המשיח בשעת עליית נשמתו לשאלתו: "אימתי קאתי מר!". המשיח ענהו: "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה"³⁸.

- לפי שבהפצת מעיינות לתורת הבעש"ט מתעוררים בני ישראל מהתעלפותם, נוצרת התגלות העצם, הגורמת את ביאת המשיח³⁹.

כו. מן האמור מובן שמדור לדור, ככל שהחושך הולך וגדל, ומתגברת גם ההתעלפות, יש להזדקק יותר לתורת החסידות.

38) ראה לעיל הערה 24.

39) ראה אגרת הקודש סי' ד.

39*) ירמ"י ב, יט.

על כך ענה במשל:

בשעה שגנב בא לגנוב ישנתן שתי דרכים לבעל הבית להיחלץ ממנו:

דרך אחת היא שבעל הבית מתחיל לצעוק, והגנב נבהל ובורח. בכל זאת עלול להיות שהגנב יבוא לשוב לגנוב.

אך ישנה דרך שניה - שבעל הבית תופת את הגנב ומשפיע עליו לחדול מלהיות גנב. זהו - הסיק - החידוש שבחסידות לגבי הקודמים.

(משיחת אחש"פ, תשט"ז)

לא. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם שאינו רוצה ח"ו למעט דמותו של מישהו, כי אם ברצונו לשוחח במעלת הענין בו דיבר.

אף עתה אין כל כוונה בדיבורים למעט ח"ו דמותו של מי. מדובר רק במעלתו של חסידות חב"ד.

לב. הבדל בין שיטת חב"ד לבין שיטת חסידות פולין יתכן רק עתה. שיטת חב"ד היא שכל יהודי צריך לעמול בהבנה והשגה, באלקות, ושיטת חסידות פולין היא (כפי שידוע פתגמו של הרה"ק הר"ש קארלינער ז"ל): "וצדיק באמונתו יחיה" אל תיקרי יחיה (יוד חרוקה, ח' שואית) אלא: יחיה (יוד שואית, ח' פתוחה). הצדיק הוא אשר עמל, ואת השאר מחיה הצדיק באמצעות אמונת הצדיקים שלהם⁴³.

לשתי השיטות יש מקום רק עתה, ואילו לגבי לעתיד הכל מודים שאז יהיה, "ומלאה

שעל ידי דרך המוסר, שכן בעבודה של "סור מרע" על פי המוסר עדיין אינו מתעלה. הוא עומד במקומו, ומאחר שהוא עומד במקומו - הוא נאלץ, כדי להשמר שלא יכשל ח"ו, לשבור את הגוף בתעניות וסיגופים.

מה שאין כן על ידי העבודה של החסידות, כשהוא עוסק בטוב, התבוננות והעמקת הדעת באלקות וכו' - מתעלה הוא משום האור האלקי המאיר במוחו ולבו, שע"י כך נעשים הם למאירים יותר וקל יותר באמצעותם לעבוד את ה'. לפיכך אינו צריך לשבור את הגוף, כפי שידוע פירוש הבעש"ט⁴⁰ לפסוק "עזוב תעזוב עמו", שבגוף עצמו יעבוד את ה', משום שהגוף עצמו נעשה נעלה יותר ומזוכך יותר.

כט. לפי זה תובן הדעה⁴¹ הסוברת שהענין של חינוך קטן הוא רק במצוות עשה, ו"עשה טוב", ולא במצוות לא תעשה, "סור מרע", למרות שלכאורה כיון שצריך לחנכו - כל שכן שצריך להפרישו מאיסורא⁴².

לפי שעיקר העבודה הדרושה הוא ב"ועשה טוב", לזכור, להעלותו, וע"י כך - כשיהא חייב במצוות יישמר ממילא ב"סור מרע".

ל. נשאל פעם - הבעש"ט, כמדומה - מה הוסיפה החסידות לגבי הקודמים, כ"ראשית חכמה", של"ה כו', המיוסדים אף הם על הקבלה?

(40) היום יום כח שבט.

(41) תוספות ד"ה בנו נזיר כח, ב. תוספות ישנים יומא פב, א.

(42) תוספות שבת קכא, סוף עמוד ב, וראה שו"ע אורח חיים סי' שמג.

(43) ראה שיחת חג הפסח תרצ"ד אות לג, לקוטי דבורים

עמוד 282.

הוכחה מוחשית לכך ניתנה לנו בתקופתנו במדינות בהן היו נסיונות גדולים בקשר ללימוד התורה וקיום מצוות, כאשר אלו שלמדו חסידות חב"ד והתנהגו בהנהגותיה והדרכותיה - הללו עברו כל הנסיונות ונשארו שלמים בלימוד התורה וקיום המצוות.

כשליט ברירה - צריך להיות "דחק ללימוד זה ונכנס", ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

אלה שלא קבעו להם עד עתה עתים ללימוד חסידות חב"ד צריכים להתחיל בכך, ואלה שלמדו כבר בעבר - צריכים להוסיף על כך, תוספת גדולה, גדולה מאד, עד שתהא התוספת מרובה על העיקר.

ודבר זה ישמש הכנה ו"כלי" ל"כמים לים מכסים" בגאולה השלמה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן.

(משיחת ש"פ בראשית, תשי"ז)

לה. לגבי ענין החינוך קיים הבדל בין לימוד "גליא דתורה", החלק הגלוי, הפתוח, של התורה, לבין "פנימיות התורה", החלק הנסתר, הפנימי, של התורה, המוסבר בקבלה ובחסידות.

לגבי גליא דתורה נאמר⁴⁸: "קטן משידוע לדבר - אביו מלמדו תורה", ואילו לגבי פנימיות התורה - אף שבין חסידים מתחילים בה גם לפני גיל בר מצוה, הרי זמנה, בכל אופן, מאוחר בהרבה מאשר "משידוע לדבר".

אך כל זה ביחס ללימוד והבנת פנימיות התורה. ברם, את הענין של החסידות, החינויות

הארץ דעה את הוי כמים לים מכסים"⁴⁴, לכל ישראל תהיה הבנה והשגה באלקות, כאמור: כי כולם ידעו אותי"⁴⁵.

לג. כעת, הוא הזמן שלפני המשיח - ולכן, ככל הענינים שלעתיד יש צורך בעשיית "כלי" והכנה גם לכך בזמן הגלות. מאחר שה"כלי" צריך להיות מעין האור והגילוי - דורש גם עתה מעין של "כולם ידעו אותי", וכל ישראל צריכים לעמול על הבנה והשגה באלקות.

- דוגמת הנאמר ב"פרי עץ חיים"⁴⁶, ויש נוהגים כך למעשה, לטעום ממאכלי השבת ביום ששי, ככתוב: "טועמיה - חיים זכו".

- את כ"ק מו"ח אדמו"ר לא ראיתי נוהג כך בגשמיות, אבל מבחינה רוחנית ודאי שצריך להיות כן, ולא ביום ששי בלבד כי אם בכל ימי השבוע -

הרי "שית אלפי שני הוי עלמא", ולפי זה עתה כבר יום ששי לאחר חצות⁴⁷ - יש, אם כן, ודאי צורך בלימוד החסידות בהבנה והשגה, וע"י כך להגיע ל"כולם ידעו אותי".

לד. בזמננו זה הכרח להזדקק ללימוד חסידות חב"ד, מנהגיה והדרכותיה, בזמן הנוכחי הכרחי הדבר, לא רק "דע את אלוקי אביך" לשם "ועבדהו בלבב שלם", לא רק בגלל שלמות העבודה, כי אם גם לשם לימוד התורה וקיום המצוות בהידור - לפי פשוטם של דברים.

44) ישעיה יא, ט.

45) ירמיה לא, לג.

46) שער השבת ריש פרק ג. וראה מגן אברהם ושלחן ערוך רבינו הזקן אורח חיים סוף סימן רן.

47) ראה פרקי דר' אליעזר פרק ז ופרק מח: שעה של הקב"ה כו'.

לא רק בשעת השמעת פלפול עמוק, כי אם גם בפסוק פשוט של חומש עם פירש"י, או אף בלי פירוש רש"י, ואפילו בלימוד אלף בית. כשמלמדים את הילד אלף בית צריך להיות מורגש שזו חכמתו של הקב"ה.

בגמילות חסדים: הילד צריך להכיר שבבית ניתנת צדקה במדה רחבה, לא מעשה ולא חומש כי אם ללא כל הגבלה. כאשר ידוע שלפלוני דחוקה השעה מאיזו סביה שהיא - אין ממתנינים עד שיבוא לבקש, כי אם מתאמצים ונותנים ללא הגבלה.

בעבודה: כשראש המשפחה נשאר בבית הכנסת לאחר זמן סיום התפלה, הרי למרות שהמנין סיים תפלתו לפני שעות מספר על הבית לדעת שהוא מאחר לפי שהוא מתפלל "בצבור" לפי המושג החסידי של מלה זו: בצבירת כל כחות הנשמה והבירורים.

לח. פירוש זה של תפלה "בצבור" הזכיר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע על חותנו כ"ק הרה"ק וכו' הרי"צ נ"ע.

הרה"צ הרי"צ נ"ע היה חתנו של כ"ק הרה"צ וכו' ר' יעקב ישראל מטשערקאס. כשר' יעקב ישראל שאל את הרי"צ נ"ע כיצד הוא נוהג בתפלה⁵² - ענה שהוא משתדל להתפלל בצבור, ורבי יעקב ישראל היה מרוצה מתשובה זו.

פעם שלח ר' יעקב ישראל לקרוא את הרי"צ, והשליח מצא אותו בתפלתו. הדבר היה לפלא בעיני ר' יעקב ישראל שכן המנין כבר סיים את

והחמימות של החסידות, יש להחדיר גם בכל ילד פעוט.

לו. ה"תניא" הוא ה"תורה שבכתב" של החסידות⁴⁹. בכל זאת, כשלימדו את כ"ק מו"ח אדמו"ר את האלף-בית, שהוא ראשית הנגלה שבתורה, החלו זאת בדף ה"שער" של התניא.

מטרת הדבר היא לתת לילד התחלה גם בלימוד החסידות.

כדי שהילד יקלוט מאוחר יותר את לימוד והבנת החסידות יש לתת לו תחלה את הדבר באופן כללי לפחות. פירוש הדבר שאת החיוניות, הלבביות והחמימות של החסידות יש להתחיל לנטוע בלב הילד מיד עם היותו בן שמנה ימים, שאז זמן "התחלת כניסת הנפש האלקית"⁵⁰, ואף לפני כן - בילד בן יומו.

בבית חסידי צריך כל ילד לחוש את החמימות והחיוניות בה הוא גדל, ודבר זה תלוי לא כל כך בבעל כבאשה, עקרת הבית. בה תלוי הדבר שהבית יהיה בית חסידי ושהילד יחוש בכך.

לו. ענין החסידות שבבית צריך להיות מורגש בכל שלשת החלקים, בתורה, עבודה וגמילות חסדים.

בתורה: צריכה להיות מורגשת רוח החיים והשלהבת בתורה, שהיא תורתו של הקב"ה, חכמתו של הקב"ה. בשעת לימוד צריכה להיות מורגשת התלהבות ויראה כבשעת מתן תורה (כמאמר רז"ל⁵¹ מה להלן וכו'), וזאת

(49) ראה ספר הקיצורים והערות לתניא עמוד ק"ח.

(50) ראה שלחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים סוף מהדורא בתרא.

(51) ברכות כב, א.

(52) כי בין חסידי חב"ד היתה נהוגה אריכות התפילה

ובין חסידי וואלין לא היה נהוג להאריך בתפילה.

הן עליו לאסוף את כל עניניו, הבית והמסחר, ולהתפלל עם כל זה לשם קשירתם אל הקב"ה. כשהוא עשיר - יש לו הרבה להעלות, ואם הוא, ר"ל עני, יש לו חובות רבים, ולאסוף הניצוצות של אחרים דרוש זמן רב יותר.

וכשכל זה מורגש בבית, וההרגשה מקיפה גם את הילד, מתקשרת פנימיות נשמתו עם פנימיות הקב"ה.

זה האל"ף ב"ת הראשון הנלמד ב"שער" התניא, וזו ההקדמה ללימוד ולקליטת תורת החסידות.

(משיחת י"ט כסלו, תשי"ט)

תפלתו. כעבור שעה שלח שוב את המשרת, והרי"צ עדיין עמד בתפלתו. כך היה מספר פעמים, והדבר ארך זמן רב. כשסיים הרי"צ תפלתו שאלהו ר' יעקב ישראל: "הרי אמרת לי שהנך משתדל להתפלל בציבור?", השיב לו הרי"צ נ"ע ששמע מאביו, כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק", נ"ע, בשם אדמו"ר הזקן, שענין התפלה בצבור הוא לצבור את כל כחות הנפש וכל הניצוצות האלקיים, ופעולה זהו לוקחת לו זמן רב.

לט. בתפלה יש להעלות אל ה' את כל המחשבות, כל ההרגשות וכל המעשים של היום. זו משמעותה של תפלה בצבור, אין, איפוא, פלא כשהוא בא מבית הכנסת מאוחר,

שיחות שונות בקשר ל"ט כסלו

•

אדמו"ר הרי"צ התבטא, שי"ט כסלו הוא ברית המילה של חסיד. וכמו שבמילה ישנם שלשה פרטים - פעולת המילה, שהאדם נעשה מהול, ושהאדם מפסיק להיות ערל - כך על החסידות להשפיע לאדם שיעשה את עבודתו בכוחותיו האישיים, שיהי' לו לב טוב ואהבת ישראל, ושיתקן את מידותיו הלא טובות. וכשם שבברית מילה הנפש האלקית נכנסת וחודרת בגוף הגשמי, כך על תורת החסידות להחדיר אלקות בגוף הגשמי ובנפש הבהמית.

פעם בנו של אדמו"ר האמצעי נפל מעריסתו ובכה, ואביו לא שמע אותו כיון שהי' עסוק בלימודו. אדה"ז שהי' בקומה העליונה ירד והרים את הילד, ולאחר מכן ביאר לבנו שגם כאשר עסוקים בלימוד יש לשמוע את קולו של ילד בוכה. מכך ישנה הוראה לתקופתנו בה ישנם הרבה ילדים יהודיים שמשתוקקים לקבל חינוך יהודי, ועוד יותר - ישנם כאלו שלא יודעים שעליהם לקבל חינוך יהודי ואינם מרגישים שחסר להם משהו. ועל מוסדות הלימוד לשמוע את קול בכייתם של ילדים אלו, ולעשות את כל התלוי בהם כדי לתת להם חינוך יהודי.

י"ט כסלו ג

לקוטי שיחות חלק ג | עמודים 799-804

עניני הטוב על ידי עבודה, ולא להסתפק בטוב שיש לו ממילא. כהסיפור הידוע⁴ על חסיד שביקש מהרבי בעל הצמח צדק, שיברך את נכדו בכח זכרון טוב: "שיזכור כל מה שיראה וישמע אצל הרבי ואצל חסידים, ובמילא יהיה ירא שמים". והשיבו אדמו"ר הצמח צדק: "זה למעלה מיוכל שנים שהסבא (אדמו"ר הזקן), חותני (אדמו"ר האמצעי) ואני עמלים שחסידיים יהיו יראי שמים מתוך עבודה ולא יראי שמים בדרך ממילא".

וזה מן ההבדלים העיקריים בין שיטת חב"ד לשיטת פולין⁵. חב"ד דורשת לא להסתמך על עבודת הצדיק, שבעבודתו ירומם את החסידים ובכך די, אלא כל אחד צריך וחייב להתייגע בעצמו בעבודת ה' ביגיעת בשר ויגיעת נפש, כמו שכתוב⁶: "כי אדם לעמל יולד" - וזוהי פעולת המילה בעבודה.

חסידות דורשת, להפיץ יהדות ותורה בכל מקום ולתור אחר עשיית טובה ליהודי אחר, כפתגם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע⁷: " חסיד הוא זה המתמסר לדרוש טובת זולתו" וזהו הענין של להיות מהול בעבודה, לב (מקום

א. בין הענינים שדיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר בקשר לי"ט כסלו, אמר¹: "י"ט כסלו הוא זמן לידתו של חסיד, י"ט כסלו הוא הברית". ביאור השייכות של ברית מילה לי"ט כסלו, יובן על פי המוסבר^{1*} שבמצות מילה ישנם שלשה ענינים, (א) פעולה של מילה, עצם המילה, (ב) שהאדם נהיה ונשאר מהול, (ג) נעשה אינו ערל, וכפי שנתבאר, ישנם אופנים בהם יש רק שנים מתוך שלושת הפרטים, וההלכה היא שאז יש לקיים גם את הפרט השלישי.

כמו כן נתבאר הרמז של שלושה פרטים אלו בעבודת האדם: "מהול" פירושו שהטוב שבנשמה נחשף ונתגלה - "ועשה טוב"; "אינו ערל" - לא להיות תחת שליטת הערל - יצר הרע² - "סור מרע", ששני פרטים אלו באים דוקא על ידי עבודה - פעולת המילה.

על פי זה יובן פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, שי"ט כסלו הוא ענין ברית מילה, כי י"ט כסלו הוא הזמן שבו נתגלה נצחונה ופדייתה בשלום של תורת חסידות חב"ד ויום זה הוא ראש השנה לחסידות³ - ושלושה הפרטים האמורים לעיל של מצות המילה בעבודה הם מן העיקרים בשיטת חסידות חב"ד:

חסידות חב"ד דורשת, שהאדם ישיג את כל

(4) ספר השיחות קייץ ה'ת"ש ע' 57.

(5) לקו"ד ע' 282.

(6) איוב ה, ז.

(7) ספר השיחות קייץ ה'ש"ת ע' 32 וע' 33. וראה ג"כ פתגם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (הוב' בשיחת ג' תמוז תש"א ונתבאר בשיחת י"ג תמוז תשכ"ב): א חסיד אין א לאמטערנשטיק (=חסיד הוא פנסאי).

(1) לקו"ד ע' 976.

(1*) ראה לעיל פ' לך ובהמצוין שם.

(2) סוכה נב, א.

(3) אגה"ק של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, ד' ט"ז כסלו תרס"ב. פאקסמיליא מהאגרת נדפסה בקונטרס ומעין ע'

17.

ג. על אף שבשעת ברית המילה היא רק התחלת הכניסה, הרי לפי מאמר רז"ל¹²: "שכל התחלות קשות", יש לומר, שבכניסת נפש דקדושה של שעת המילה ישנו כח ויתרון¹³ שאינם מצויים במדריגת הכניסה שבא על ידי חינוך של ילד לתורה ומצוות ואולי גם אינם נמצאים בגמר ועיקר הכניסה של נפש דקדושה בעת הבר מצוה.

ויהי רצון שבימים אלו לפני י"ט כסלו, שהם בדוגמת הלידה וימי הכנה לברית, תהיה ההכנה המתאימה לפעולות בנוגע ללימוד החסידות והתנהגות בדרכי החסידות, וכל זה - מתוך שמחה וטוב לבב.

(משיחות י"ט כסלו
ומכתב י"ב כסלו תשכ"ב)

כל ענין הוא בהשגחה פרטית. בשנה זו מלאו מאה וחמישים שנה¹⁴ להסתלקות אדמו"ר הזקן¹⁵ שהיה מייסד שיטת חב"ד וליובאוויטש. גם המסיבה לטובת ישיבות תומכי תמימים נקבעה בשנה זו ליום הסתלקותו - כ"ד טבת. ובודאי הוא ענין שאפשר ללמוד ממנו הוראה.

כל המדות) מהול, לב טוב, שהטוב העצמי יתגלה, לעשות גם עבור הזולת.

ענין החסידות הוא לשנות את טבעיות המדות העצמיות, כלשון אדמו"ר הזקן⁸: "כל ענין החסידות לשנות טבעי' מדותיו" - וזהו פירוש "אינו ערל", להסיר את הטבע הבא בתולדתו.

ב. נקודה עיקרית נוספת במצות מילה - נתבארה¹⁶ - שקדושת הנשמה, הקשר של יהודי עם הקב"ה, נכנסת אל הגוף בפנימיות על ידי מצות מילה. לפיכך פוסק אדמו"ר הזקן⁹, שמצות המילה היא תחילת "כניסת נפש הקדושה" בילד יהודי, ש"כניסה" משמעותה כניסה באופן פנימי. ומטעם זה מעת הברית הילד הוא בא לעולם הבא¹⁰.

וגם נקודה זו היא מהעיקרים בחסידות חב"ד: "חב"ד דורשת פנימיות"¹¹. היינו שכל שלושת הענינים האמורים לעיל הרמוזים במצות מילה, אינם צריכים להעשות באופן מקיף, באמונה בלבד, כי אם גם באופן פנימי, בחכמה בינה דעת (חב"ד) של נפש האלוקית, עד שיכללו גם את שכל נפש הבהמית והמוח הגשמי של הגוף - שזהו פירוש כניסה (בפנימיות) של נפש דקדושה בגוף הגשמי.

12) מכילתא יתרו יט, ה. הובא ברש"י שם. תוס' ד"ה פסיעה תענית י, ב.

13) ראה לקו"ת נשא, כט, א. נדרים לא, ב. ושם. ללקו"ת עקב טו, ב"ג.

14) להעיר גם ממחז"ל: חמשים שנה נקרא עולם (תדב"ר פ"ו), וראה בחיי וציוני למשפטים (כא, ו).

15) להעיר אשר היתה אז הקביעות - כמו בשנה זו. אחר שהתפלל תפלת ערבית והבדלה בחונן הדעת בדעה צלולה ומיושבת ובדבקות נפלאה (כחצות שעה יא') במוצש"ק (דשמות) כ"ד טבת תקע"ג (הקדמת השו"ע דאדה"ז).

8) לקו"ד ע' נו.

9) סוף סימן ד' במהדור"ב.

10) סנהדרין קי, ב. וכן משמע בשו"ע יו"ד סי' רס"ג. ואף שהרמ"א ואדמוה"ז באו"ח (סי' קכ"ד) פסקו כהדעה (סנהדרין שם) משהתחיל לענות אמן, י"ל, שהדעות שבגמרא שם, אף שנאמרו בלשון מחלוקת, לא פליגי, (וע"ד שמצינו בלקו"ת ס"פ קרח ובקונטרס ומעין מאמר כב, פ"ג) כי מדברים במדריגות שונות בעוה"ב.

11) לק"ד ע' 546.

מכאן הוראה במיוחד לתקופתנו ועבודתנו:

בשנים האחרונות מורגשת התעוררות חזקה אצל יהודים בכלל ובקרב צעירים בפרט. החלו לחפש יהדות. כך הוא אפילו אצל בני גיל שמונה עשר ועשרים, ועוד יותר מזה אצל בני שלש עשרה ומטה. וכך גם אצל זוגות צעירים נשואים שלהם ילדים בני ארבע או חמש, גם אצלם חלה התעוררות להעניק לילדיהם יהדות.

כמו כן חשים, - הגיעו סוף כל סוף אל האמת, - שרוצים יהדות אמיתית, לא נזילה, ללא פשרות. שלכן גוברת הדרישה, שיתנו לילדים חינוך המיוסד ובנוי כולו על תורת חיים שלנו, המביאה חיים אמיתיים בחיי היום יום.

זוהי ההוראה מהמסופר לעיל: במה שלא יעסקו יהודים - ובודאי עוסקים בדברים טובים ונחוצים, אם בעניני פרנסה או דברים אחרים חשובים, הרי כשמגיעים לבעיית הילדים הבוכים ושואפים לחינוך יהודי, יש לתת לבעיה זו ועבודה זו עדיפיות ראשונה והם עומדים לפני כל הדברים האחרים שעוסקים בהם.

יש לעשות את המאמץ הגדול ביותר כדי לתת את האפשרות למוסדות, ישיבות וחדרים, המחנכים את ילדי ישראל בחינוך יהודי אמיתי, שיוכלו לקלוט את המספר המקסימלי של ילדים שבאפשרותם לקלוט. לדאבוננו - המצב כעת הוא, שילדים רבים נותרים ברחובות משום שלישיבות אין את האמצעים לפתוח כתות נוספות, או לקלוט עוד ראשי ישיבות.

מכ"ק מו"ח אדמו"ר - שהעביר ונטע את ישיבות ליובאוויטש באמריקה - שמענו סיפורים רבים אודות אדמו"ר הזקן. מהסיפורים הרבים ברצוני לעמוד על אחד מהם, שנראה לי שהוא מתאים להזדמנות זו, סיפור המאפיין ופותח צוהר לשיטת ליובאוויטש וחב"ד.

היה זה בזמן שאדמו"ר האמצעי, שלימים היה לממלא מקומו של אביו אדמו"ר הזקן - התגורר יחד עם אביו. לאדמו"ר האמצעי היו כבר אז ילדים וביניהם ילד קטן מאוד. אדמו"ר הזקן דר בקומה השניה ואדמו"ר האמצעי בקומה התחתונה. פעם בעת שאדמו"ר האמצעי ישב ולמד, נפל ילד בשנתו מתוך עריסתו והחל לבכות. אדמו"ר האמצעי כה התעמק בלימודו עד שלא שמע מאומה והמשיך ללמוד. אדמו"ר הזקן אף שהיה בקומה העליונה, וגם התעמק בלימודו, עם כל זה שמע את בכי של הילד, הפסיק לימודו, ירד לקומה התחתונה, הכניס את הילד לעריסה הרגיעו והרדימו.

אחר כך ביאר אדמו"ר הזקן לבנו, אדמו"ר האמצעי, שאי שמיעת בכי הילד, עד כמה שתהא ההתעמקות בלימוד גדולה, אינה דרך.

כ"ק מו"ח אדמו"ר הסביר זאת, שככל שיהא אדם שקוע בלימוד לעצמו או בתפילה או בעשיית מעשים טובים בכלל, עליו לשמוע בה בשעה ילד יהודי בוכה, ועליו להפסיק הלימוד והתפלה ולדאוג שהילד יפסיק את בכיו. ולמד מזה שככל שהאדם גדול והענינים שמתעסק עמהם גדולים, הרי מאחר שישנו ילד יהודי שדורש, וחסר לו, יש להקשיב לו, ולהניח את הדברים שלו הצידה, ולטכס עצות שהילד יחדול מלבכות.

ישנם, לדאבון הלב, בתים כאלו שבהם לא חשים הילדים כלל שחסר להם משהו, ומשום כך אין הם בוכים. תפקידנו ומשימתנו בילדים אלו הוא גדול יותר. זה עצמו שאינם יודעים כלל שעליהם לבכות, זוהי ראייה שדרוש להם חינוך יהודי במדה רבה יותר.

זוהי גם אחת המשימות שהישיבות צריכות לקבוע לעצמם:

לקבל תלמידים מכל החוגים ללא כל הגבלות, ללא כל הבדל אם הם באים מחוג שידוע לפחות, שחסר לו דבר, או מחוג שבו כלל אין יודעים שעליהם לבכות; ולתת לכל אחד מהם חינוך יהודי מלא, שזה יציעים בדרך האושר כל ימי חייהם, בין בגשמיות, בין ברוחניות.

ישנה גם הוראה מהמסופר לעיל בנוגע למצב העולם הכללי.

נכנסנו עתה לשנה חדשה. הילד החדש, העולם בשנתו החדשה - הוא לדאבוננו במצב של ילד קטן שנפל מעריסתו, סטה מן הדרך הנכונה ואינו יודע כיצד לשוב לדרך הראויה, בין ביחסים בין העמים ובין - ובין ביחסים שבין חוגים שונים; כיצד לנצל את האפשרויות שבידי האנושות, לבנות ולשפר ולא להיפך - להרוס ולקלקל.

ובזה יש לנו ההוראה מהמסופר לעיל - למנוע שתי טעויות מנוגדות: פעמים חושב אדם, שהוא טרוד בעסקיו, ומה אכפת לו מה קורה בעולם הכללי, מה נעשה סביבו, ובפרט - במדינה אחרת. עתה נראה בבירור, שאפילו דבר הנעשה בפינה נידחת בעולם, נוגע לכל אחד ולעתים קרובות - בחייו הפרטיים; טענה

מוטעית שניה: מי אני ומה אני, ומה ביכולתי לפעול. אבל האמת היא, שכל אחד יכול לפעול, וכמבואר בגמרא ורמב"ם¹⁶ ובספרי אחרונים, שבשעה שכל אחד יאיר את פינתו, באור האמיתי, אור התורה והמצוות, הקב"ה מבטיח, שעל ידי זה לא רק חייו הפרטיים יהיו טובים וקלים יותר אלא שעל ידי זה יתרום חלקו לחיים הכלליים של העולם כולו, לקרב את העולם לצדק ויושר, טוב וקדושה. והכוחות הדוחפים את העולם להיפך השלום, היפך הבנין והיפך הטוב, ייחלשו.

במסגרת פעילות זו יש לכל לראש, כמדובר לעיל, לחזק את החינוך היהודי-אמיתי של ילדי ישראל בכל מקום שהם, שבכך מפיצים את אור התורה ומצוות - נר מצוה ותורה אור. ויש לנו ההבטחה מהקב"ה, שהדבר יביא אושר לכל המתעסקים בזה, ויחזק את כוחות הטוב בעולם, עד שסוף כל סוף הם ינצחו, ונזכה בתוך כלל ישראל, שמשיח צדקנו יבוא ויוציא את בני ישראל ואת כל העולם כולו מהגלות, ויביא הגאולה האמיתית והשלימה.

הקב"ה יעזור שיעשו כל זה מתוך בריאות טובה, בשמחה ובטוב לבב, דבר שיוסיף בפעילות שתיעשה בהיקף גדול יותר.

כי לפי המצב הנראה עתה, הרי ככל שרק יגדילו הישיבות, ימצאו ילדים שימלאו החדרים, וכל הכתות.

וזה יוסיף גם בהצלחה ובברכת ה'.

(קטע משיחה לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, ה' פ' נח, תשכ"ג)

16) קידושין מ, רע"ב. רמב"ם פ"ג מהלכות תשובה ה"ד.

”יוקבע למועד תמידי בישראל“

•

ידועים דברי אדה”ז אודות י”ט כסלו, ש”זה היום יוקבע למועד תמידי בישראל“. ולכאורה, המילה ”תמידי“ מיותרת, וניתן הי’ להסתפק במילים ”יוקבע למועד“ (כפי שמצינו בקשר לחנוכה את הלשון ”לשנה אחרת קבעום“)?

בשיחה שלפנינו, מסביר כ”ק אד”ש מה”מ שכוונת המילה ”תמידי“ היא שי”ט כסלו הוא יו”ט שנמשך על פני כל השנה. גם בחג הפסח ישנו ענין זה (שהוא נמשך על כל השנה), והקשר בינו לי”ט כסלו הוא שחסידות פועלת את ענין יציאת מצרים ברוחניות.

הסיבה לכך שיציאת מצרים נמשכת באופן תמידי, היא כי יציאת מצרים היא היפך הטבע: יציאת מצרים פעלה שלא תהי’ יותר אפשרות לגלות כמו שהיתה במצרים. ומציאות כזו של חירות היא דבר נסי שלמעלה מהטבע ולמעלה מסדר ההשתלשלות, ולכן עליו להתחדש בכל רגע. בנוסף לכך, יציאת מצרים פועלת בקיום התומ”צ בהיותה היסוד לעבודת ה’ בתומ”צ.

וכך גם בנוגע לגילוי החסידות בי”ט כסלו: גילוי תורת החסידות במציאות העולם (באופן שה”מעייין“ עצמו נמצא ב”חוצה“) הוא ענין נסי שלמעלה מהטבע ולמעלה מסדר ההשתלשלות, ולכן צריך הוא להיות באופן של פעולה נמשכת. נוסף לזה, החסידות מקיימת ומחזקת את כל עניני התומ”צ, שיעשו מתוך רגש וחיות.

י"ט כסלו (ר"ה לחסידות*)¹

לקוטי שיחות חלק ה | עמודים 172-179

שאפילו לעתיד לבוא, כאשר "כל המועדים בטלים", חנוכה ופורים לא יתבטלו.⁴

הכרחי לומר, שבהדגשה "מועד תמיד" כוונתו לומר, שהמועד של י"ט כסלו יימשך תמיד בכל ימות השנה,

והמשמעות של "יִקְבַּע למועד תמיד" היא, שהשפעת י"ט כסלו כמועד תמיד, בכל ימות השנה, תהיה באופן של קביעות, כלומר, שבכל השנים, בכל שנה בפני עצמה, יימשך י"ט כסלו וישפיע בכל ימות השנה.

ואין הכוונה רק לכך שי"ט כסלו ישפיע על כל ימות השנה, שכיון ש"בו... יתעוררו אלפי לבבות בישראל בתשובה ועבודה שבלב",⁵ בודאי יהיו לכך תוצאות שיתבטאו בהנהגה בפועל במשך כל ימות השנה,

שהרי זה קיים בכל יום טוב: מהאור הנמשך ביום טוב שואבים ישראל אור לכל השנה,⁶ וכך גם בקיום כל מצוה, הזיכוך שהיא גורמת למקיימה נשאר ומשפיע גם לאחר עשייתה⁶ -

אלא הביטוי "תמיד" מבטא יותר מכך:

א. ידועים¹ דברי אדמו"ר הזקן על י"ט כסלו, ש"זה היום יוקבע למועד תמיד בישראל".

במבט ראשון נראה, שבמלים "יוקבע למועד תמיד" התכוון אדמו"ר הזקן לקבוע, שיום י"ט כסלו ייקבע כמועד בכל שנה ושנה.

אך קשה לומר כך, כי גם ללא המלה "תמיד" ניתן היה להבין מהמלים "יוקבע למועד" בלבד שהכוונה הי' למועד המתקיים בכל שנה ושנה,

שהרי לגבי מועד המתקיים רק בזמן מסויים ומתבטל לאחר מכן אין מתאים להתבטא במלה יִקְבַּע, כידוע² שדבר קבוע אינו בטל.

כפי שרואים גם מדברי הגמרא³ לגבי חנוכה: "לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה" - שעל ידי ש"קבעום" נשאר ימי החנוכה לימים וטובים בכל שנה ושנה, עד

(* אגה"ק של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לחג הגאולה די"ט כסלו תרס"ב, פאקסימיליא מהמכתב - בקונט' ומעין ע' 17. נדפס גם ב"היום יום" בתחלתו. אג"ק שלו ח"א ע' רנט. ובכ"מ.)

אגרת קודש זו אשר בה הוכרז על יט כסלו בתור ר"ה לחסידות עשתה בשעתה רושם עז בכל תפוצות ישראל, וגדולי הדור הוא כמו הגר"ח מבריסק והגר"ע מווילנא התייחסו לזה בהדרת הכבוד וכו' (ראה קונט' ומעין שם ע' 25).

(1) לקו"ד ח"א ע' 38.

(2) ראה תוס' זבחים עג, ב (ד"ה אלא) דמצד חשיבותו לא בטל, ושזהו הטעם דהדין (זבחים שם. ועוד) דכל קבוע כמצוה על מצוה. וראה עט סופר (להרא"ז סופר) על סוגיות הש"ס כלל קבוע. וש"נ.

(3) שבת כא, ב.

(4) מאחז"ל הובא באגרת הטיוול דרוש אות מ. סי החיים ח"ג רפ"ז (ועפ"ז יש להוסיף ביאוד במדרז"ל הובא ברמב"ן ר"פ בהעלותך).

(5) ראה לקו"ת ברכה צח, ב. עיי"ש.

(6) ועד ש"מצוה גוררת מצוה" (אבות פ"ד מ"ב).

השנה¹⁰. כפי שידועה¹¹ הסיבה לכך שאדמו"ר הזקן לא שיכץ בהגדה שבסידורו את הפיסקה "חסל סידור פסח", כי פסח אינו מסתיים, אלא ממשיך בכל הימים הבאים, שלא כמועדים האחרים, שרק הארה שלהם מאירה בשאר ימות השנה¹².

י"ט כסלו הוא המועד של התגלות

שמועד י"ט כסלו עצמו יימשך⁷ בכל ימות השנה⁸.

ב. מצוות דרבנן יוצאות ונמשכות ממצוות התורה⁹. מכך מובן, שמצוות התורה כוללות בודאי בתוכן ענינים הנשארים ונמשכים תמיד. ואכן אנו מוצאים, שחג הפסח נמשך בכל ימות

10 והחידוש שבחג"פ הוא, אשר עם היות שחגה"פ (וי"ט כסלו) הם ימים מסויימים בשנה - "מועד", עכ"ז נמשכים הם בתמידות. משא"כ שאר מצות הנמשכות, הרי גם מלכתחילה אין להם זמן קבוע [וכמו תליית ציצית וקביעת מזוזה, שלדעת אב"י (שבת קלא, סע"א ואילך) מקיים את המצוה בכל רגע ורגע - הרי "אין קבוע להם זמן"]. וגם כמ"ע שהזמן גרמא, שגם בהם ישנם מצות נמשכות - וכמו מצות נטילת ד' מינים, שלמ"ד (סוכה מו, ב) "לכולא יומא אתקצאי" מקיים הוא את המצוה בכל רגע ורגע - כי נטילתו הד' מינים ברגע א' של היום נמשכת היא על כל משך היום (ראה צפע"נ קונט' השלמה ע' 6. ובמכתבי תורה מכי קנד), וכן החיוב דלבסומי בפוריא שנמשך על כל רגע של יום הפורים (ראה לקו"ש ח"ז ע' 201) - הרי בסוכות ופורים גופא (שבהם הם נמשכים) - אין להם זמן קבוע. וגם מצות מילה שהיא פעולה נמשכת (כנ"ל הערה 8) - אף שמצותה היא ביום השמיני - הרי מה שנמשך בתמידות הוא כללות המצוה - שהוא מהול כו' (שזה - אין לו זמן קבוע) - ולא הענין ד"ביום השמיני ימול".

11 שיחת חגה"פ - בסה"ש תש"ג ע' 75. ונעתק בהגדה של פסח (הוצאת קה"ת) עם לקוטי טעמים ומנהגים בסופה. 12 להעיר שפסח הו"ע מדת החסד (לקו"ת במדבר יד, ג. פנחס עו, ב. ר"ה נת, א. ובכ"מ), אשר חסד הוא יומא* דאזי עם כולהו יומין.

7 עוד ענין בהשייכות ד"ט כסלו לכל ימי השנה - אשר הוא ה"ראש השנה" לחסידות (ראה הערה בתחלת השיחה), והרי יהיח דראש השנה לכל ימי השנה הוא דוגמת יחס הראש שבגוף הדם לכל אבריו, אשר [לא רק שכולל את חיות כל האברים, אלא שגם לאחר שנמשך החיות מהראש (להאברים) הראש הוא המנהיג את כל האברים (ראה בארוכה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 125).

אמנם ממ"ש בשיחת חגה"פ הנסמך להלן, שרק חגה"פ - ועד"ז יט כסלו - נמשך תמיד מובן שענין זה אינו בר"ה. כי היחס דר"ה לכל ימי השנה הוא רק דוגמת יחס הראש שבדם לאברי גופו) מה שכולל אותם ומנהיגם, אבל לא שהוא עצמו נמצא בהם. משא"כ חגה"פ וי"ט כסלו, הם עצמם נמצאים הם בכל ימי השנה.

וישנה מעלה בהענין ש"ט כסלו הוא ר"ה לחסידות, וכן עד"ז מה שחגה"פ הוא ר"ה לרגלים (ראה ר"ה ד, א) - בזה שפעולת הראש דכל אחד מהם בימי השנה היא [לא רק מצד חגה"פ וי"ט כסלו, כ"א] גם מצד ימי השנה - מקבלים וכלי הם לפעולה זה.

בסגנון אחר: בחה"פ וי"ט כסלו (יש: 1) הארה ופעולה שלהם (כראש) בהאברים שלהם, שזהו "בטבעם ותולדתם" (ובלבד שלא יתחדש מונע ומעכב). 2) ענינים כפ"ע - לא בתור ראש - אלא שמהות ענין זה נמשך תמיד ועפ"ז הרי צ"ל עבודה לעשות ימים שאינם חה"פ וי"ט כסלו כלי ומקבל (ולא להארה שלהם כ"א) לענינים הם.

8 להעיר משיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (לקו"ד ח"ג ע' 976) אשר י"ט כסלו איז דער ברית" (מילה), והרי המילה היא פעולה נמשכת, שכל רגע שלאחריי מקיים הוא את המצוה (ראה מנחות מג, ב. צפע"נ [להגאון הרגזובי] - על הרמב"ם - תרומות ע' 86 [נעתק במפענה צפונות ס"ע קל ואילך]). לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 12 ואילך. (וראה לקו"ש שם ע' 53 ואילך - עוד ביאור בהשייכות דברית מילה ל"ט כסלו).

9 אגה"ק סכ"ט (קנ, א).

* ראה זח"ג ב קג, א"ב קצא, ב. וראה לקו"ת ד"ה האינו (השליש) פ"ו. - ה' יומא דאיל כו' מצאתיו בע"ח שער כה דרוש ב'. פתי"ח שער חה"ס פ"א. שער מאמרי רשב"י פ' יתרו, תרומה ואמור (וממ"ש שם יש להעיר למ"ש בלקו"ת שם. עי"ש) ועוד.

דרכיך דעהו¹⁸, יוצא, שגם יציאת מצרים, בהיותה יסוד לעבודת ה', צריכה להימשך באופן תמידי.

ד. בנוסף לכך שיציאת מצרים כוללת את ה"יסוד" וה"עמוד" התמידי של קיום התורה והמצוות, הרי היא עצמה ענין תמידי, וגם ענין זה מופיע במפורש בתורת הנגלה:

על הגאולה של יציאת מצרים נאמר¹⁹ "אשר גאלנו וגאל את אבותינו", שהיותנו במצב של חירות עתה, ככל השנים שלאחר יציאת מצרים, אינה תוצאה הכרחית מכך ש"גאל את אבותינו" בשנת ב' אלפים תמ"ח, אלא מכך ש"גאלנו", שהקדוש־ברוך־הוא גואל אותנו ממצרים²⁰: ואנו אומרים "זכר ליציאת מצרים", מפני שהגאולה שהתרחשה בשנת ב' אלפים תמ"ח נמשכת גם עתה. ו"אילו לא הוציא הקדוש־ברוך־הוא את אבותינו ממצרים" - אילו הגאולה אשר "הוציא את אבותינו" לא היתה נמשכת גם עתה²¹ - "הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים".

הדבר דומה לנס של קריעת ים סוף, ש"רוח קדים עזה" אשר גרמה ל"ויבקעו המים" היתה צריכה להמשיך בפעולתה "כל הלילה"²², ומיד

החסידות, כידוע¹³, שאז התחיל העיקר של "יפוצו מעינותיך"¹⁴ חוצה¹⁵, וכיון ש"חסידות היא אותו ענין ממש כיציאת מצרים"¹⁶, לכן דומה המועד של י"ט כסלו לחג הפסח, ואף הוא נמשך תמיד.

ג. כל הענינים של פנימיות התורה נמצאים (לפחות ברמז), גם בנגלה שבתורה. גם ענין זה, שיציאת מצרים, (שהוא התוכן העיקרי של חג הפסח - זמן חרותנו, וגם של י"ט כסלו), נמשך באופן תמידי, מופיע בתורת הנגלה במפורש:

על זכירת יציאת מצרים נאמר בתורת הנגלה¹⁷, שהיא "יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו". מכך מובן, שבנוסף לכך ש"בא לנו מצוות רבות על זה, מצוות עשה ומצוות לא תעשה", ובנוסף לכך ש"אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפילתנו זכר ליציאת מצרים"¹⁷, הרי יותר מכך: בכל מצוה שיהודי עושה, ואף בצרכיו האישיים הנעשים "לשם שמים" או באופן של "בכל דרכיך דעהו"¹⁸, קיימים ביטוי והשפעה של יציאת מצרים, בהיותה ה"יסוד" לכל פרטי ה"בנין" של התורה ומצוותיה, ושל האמונה.

וכיון שתמיד, בכל רגע ורגע, צריך היהודי לעבוד את הקדוש־ברוך־הוא, על ידי לימוד התורה וקיום המצוות או על ידי קיום ציווי התורה "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל

18) אבות פ"ב מי"ב. משלי ג, ו. - ההפרש שבין ב' ענינים אלו - ראה בארוכה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 161. 8-187.

19) משנה פסחים קטז, ב. ברכת אשר גאלנו.

20) כי בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים (פסחים שם. תניא רפמ"ז).

גם את"ל דזה שאנו בני חורין היא תוצאה הבאה ממילא מיצי"מ ש"גאל את אבותינו" - אינו מובן פירוש "גאלנו", ובפרט שמקדם "גאלנו" ובא בהוספה על "גאל את אבותינו".

21) דאי כפשוטו - מאי קמ"ל?

22) בשלח יד, כא.

13) תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

14) דתורת החסידות. וראה לקמן סעיף ט'.

15) ל' מענה המשיח להבעש"ט שאז יבוא (ראה בהנסמן להלן הערה 41).

16) סה"מ תש"י ע' 196.

17) ספר החינוך מצוה כא.

כשהפסיקה, "וישב הים... לאיתנו - לתקפו הראשון"²³.

ה. אך יש להבין השוואה ודוגמא זו:

בקריעת ים סוף, כיון שעצם בקיעת המים ועמידתם כחומה הוא ההיפך מטבעם, מובן, ששינוי טבע זה יכול להתקיים רק על ידי כח אלקי שהתלבש ב"רוח קדים" וגרם לשינוי זה. ולכן, כאשר "רוח הקדים" עברה, מיד התבטל²³ שינוי הטבע והים שב "לאיתנו"²⁴.

אך ביציאת מצרים, כיון שעצם החירות איננו שינוי הטבע,

שהרי הנס; שינוי הטבע, שהיה ביציאת מצרים הוא רק ברגע היציאה מגלות מצרים, כי על פי טבע אפילו עבד אחד אינו יכול לברוח משם²⁵, אך לאחר רגע היציאה, נשארים משוחררים על פי הטבע²⁶,

צריך להיות לכאורה, שלאחר הרגע שבו "הוציאנו מעבדות לחירות", היינו צריכים להישאר במצב של חירות גם ללא ההמשכה התמידית של יציאת מצרים²⁷. מדוע יש צורך

(23) שם טו, כז ובפרש"י שם (ממכילתא). וראה שער היחוד והאמונה פ"ב.

^{23*} (23) להעיר מלקו"ש ח"ו עי 89 ואילך.

(24) וכן הוא בכל הנסים שהנס הוא שינוי טבע הדבר.

וראה להלן הערה 27 בשוה"ג; הערה 38.

וי"ל שזהו מ"ש (תהלים קלו, ו) "לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסוד", דמכיון שמצד טבע הבריאה שהטביע הקב"ה בד' היסודות, המים הם למעלה מהעפר - הרי המציאות דרקיעת הארץ על המים הוא היפך הטבע. ולכן צ"ל חסוד (שפועל "לרוקע הארץ") נמשך לעולם - בתמידות.

ומה דביטול הגזירה דתחתונים לא יעלו למעלה שבמתן תורה (שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו) אינה פעולה תמידית* - אף שחיבור עליונים ותחתונים הוא חיבור ב' הפכים, שאין לו [לכאורה] מקום בטבע הבריאה - היינו לפי שהתורה היא הכלי אומנות דבריאת העולם (ב"ר רפ"א), ויתירה מזו: גם לאחר הבריאה "התנה הקב"ה עם מע"ב... אם... מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו" (שבת פה, א) - הרי א"א שהבריאה תנגד להענין דמ"ת, ואדרבה - טבע הבריאה עצמו דורש הענין דמ"ת, מכיון שע"ז דוקא הוא קיומה.

(25) רש"י יתרו יח, ט (ממכילתא שם).

(26) ובפרט שלפנ"ז היו בני חורין, גלות מצרים בא בתור עונש* וגזירה, וגם הגזירה לא היתה (מלכתחלה) כ"א על ארבע מאות שנה.

(27) חילוק עד"ז - בהניסים השייכים ליצי"מ*: "ידו מצורעת כשלג" - שהצרעת נשארה גם לאחר הנס, ובכדי שתהיי ידו "שבה כבשרו" הוצרך להיות נס שני לבטל את הצרעת (ולא שנתבטל ממילא ע"י הפסק נס הראשון). וכדמוכח גם ממרז"ל (שבת צז, א. פרש"י שמו"ד ז. וראה גם שמו"ר פ"ג, יב) מכאן שמדה טובה ממהרת לבוא ממדת פורענות; צפרדע - אשר גם לאחר שסרו הצפרדעים ממך ומבתיך, נשארו ביאור (וארא ח, ז). וגם בהביתם, חצרות ושדות נשארו מתים וצברו אותם חמרים חמרים (שם, ט

* ראה לקמן ע' 183 הערה 18.

* משא"כ במכת דם - מכיון שהנס (שינוי הטבע) הי' בעצם המציאות

[שהרי גם לאחר שנהפכו המים לדם נשארו מים בעצם מהותם (ועד אשר "גיגית מלאה מים... ישראל שותה מים והמצרי דם וכשהי' לוקח מישראל בדמים (דוקא) הי' שותה מים" (שמו"ר פ"ט, יו"ד), ובמילא מה שהיו המים (בנוגע להמצריים) לדם הוא שינוי תמידי בהמים].

בהפסק הנס - נתבטל השינוי לדם ממילא (שהרי לא מצינו שהיו צריכים להריק האגמים וכל מקוה מימיהם ובעצם ובאבנים לאחר המכה).

* וכדמוכח משיחת חגה"פ הני"ל, שרק חגה"פ - ענין יצי"מ [אבל לא חגה"ש, זמן מתן תורתנו] נמשך בתמידות.

ומי"ש "נותן התורה" לשון הוה - הי"ע אחר. עיין בד"ה ועשית חג שבועות תש"ה ובהאמאר שלאחריו.

כנאמר בזהר על "זירא ישראל את מצרים מת על שפת הים"³³, שישראל ראו את מיתת שרו של מצרים. וכאשר התבטל שרו של מצרים למעלה, התבטלה למטה כל אפשרות ונתינת מקום לגלות הדומה לגלות מצרים - "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם"³⁴.

ולפי זה מובן, שלא זו בלבד שהציאה ממצרים היתה שינוי טבע, אלא גם עצם המציאות של חירות זו, שישראל נמצאים במצב שפרעה ומצרים אינם יכולים לשלוט בהם, הוא ענין נסי שאין לו מקום לפי הטבע, כדלהלן.

ז. לכל הענינים שלמטה יש שורש למעלה. נאמר בתורת החסידות³⁵, שגם למעלה קיים ענין של "מצרים": "כל סדר ההשתלשלות נקרא בשם מצרים, בחינת מיצר וגבול". וכיון שמצד סדר ההשתלשלות יש מקום לצד הנגדי, לכן "במצרים, בחינת סדר ההשתלשלות, יכול להיות בית עבדים". מצב החירות שבו נמצאים ישראל, שאין כלל אפשרות להיותם "בבחינת עבדים", נובע מכך ש"הוצאתיך מארץ מצרים" - שהקדוש-ברוך-הוא הוציא את ישראל מהמצרים של סדר ההשתלשלות ורומם אותם לדרגה שלמעלה מההשתלשלות.

זהו ההסבר לכך שגם עצם מצב החירות הוא ענין נסי שמעל הטבע, כי סוג חירות

בענין של "גאלנו" - שיציאת מצרים תימשך גם עתה?

ו. ההסבר לכך הוא:

ידוע, שגלות מצרים היא השורש של כל הגלויות שלאחריה²⁸. מכך מובן, שהיתה זו גם הגלות הקשה ביותר - קשה אף, בכמה ענינים, מהגלות העכשווית, האחרונה²⁹.

זהו ההסבר לכך שגם בזמן הגלות אנו חוגגים את חג הפסח, "זמן חירותנו", ואנו אומרים הלל על שאיננו "עבדי פרעה"³⁰, למרות ש"השתא עבדין"³¹ - כי העבדות והשעבוד של הגלות העכשווית אינם קשים כלל יחסית לשעבוד של גלות מצרים.

יותר מכך: יציאת מצרים גרמה לכך שעתה אין כבר אפשרות לגלות מהסוג של גלות מצרים. כי לאחר יציאת מצרים, כאשר ישראל נהיו "עבדי ה'"³⁰, לא ייתכן שהם שוב ימצאו אי-פעם בשעבוד כה קשה בהיותם "עבדי פרעה"³².

י"ד); וכן בארבה - שבכדי שלא יאר ארבה בכל גבול מצרים, הוצרך להיות רוח ים חזק מאד (בא י"ד, יט).

(28) נסמן לקמן ע' 183 הערה 17.

(29) ראה גם לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 84.

(30) ראה מגילה יד, א.

(31) הגש"פ - פסקא "הא לחמא עניא".

ופשוט שאין לומר שאמירת הלל בפסח הוא מצד זה שביצי"מ נפתח הצנור גם לגאולה העתידה (שאו נה' בני חורין") - כי אמירת הלל שייכת רק על שישנו כבר במציאות (ולמעשה ממשנ"ת) (ראה לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 234) הטעם על מה שאין מברכים שהחינו בימים האחרונים של פסח, כי הם שייכים בעיקר לגאולה העתידה. כן אין גומרים אז את ההלל).

(32) ועפ"ז מובן מ"ש (מיכה ז, טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (שיצי"מ היא בדומה לגאולה העתידה, ועד שכמה פרטים של גאולה העתידה נלמדים

מגאולת מצרים) - אף שרק גאולה העתידה היא גאולה שלימה שאין אחרי' גלות - כי גם גאולת מצרים הוא באופן כזה, שא"א להיות עוד פעם גלות (כזו שדומה לגלות מצרים).

(33) בשלח יד, ל. זח"ב נב, ב. וראה גם שמו"ר פכ"א, ה.

פכ"ב, ב. וש"נ.

(34) בשלח יד, יג.

(35) תו"א עא, ג ואילך.

לקיום התורה והמצוות הוא כפול: מצד אחד, זכירת יציאת מצרים היא היסוד לקיום כל פרטי התורה והמצוות, כדלעיל בסעיף ג'. ומצד שני: קיום התורה והמצוות מביא לידי יציאת מצרים. שהרי, כיון ש"על מנת כן הוצאתיך"³⁹, שיציאת מצרים תלויה בתנאי של קיום התורה והמצוות, הכרחי להגיע לקיום תמידי של התורה והמצוות, שבאמצעותו מגיעים ל"הוצאתיך" באופן תמידי.

ט. מכך מובן גם לגבי י"ט כסלו - זמן התגלות החסידות, הדומה במהותו ליציאת מצרים, כדלעיל בסעיף ב' - שגם בו ישנם שלושת הענינים הללו, כביציאת מצרים כפשוטה:

(א) פעולת גילוי החסידות, שהתחילה בי"ט כסלו תקנ"ט, היא פעולה נמשכת. שהרי, כיון שהנס של י"ט כסלו לא התבטא רק ביציאה של אדמו"ר הזקן ושל תורת החסידות ממאסר לחירות, אלא גם בכך שהחסידות נמצאת לאחר מכן במצב של חירות וגילוי בעולם

- כי מצד סדר ההשתלשלות אין אפשרות שהמיצר והגבול של העולם, עד ל"חוצה" הרחוק ביותר, ייהפך למקום ל"מעיונות" של רזין דאורייתא ורזין דרזין, ובאופן של גילוי והפצה, כשם שהחיבור בין שני הפכים ("מעיונותיך" ו"חוצה") הוא ענין נסי שמעל לטבע -

הכרחי לשם כך שהפעולה תהיה פעולה נמשכת.

ולפיכך יום י"ט כסלו, אשר בכל שנה ושנה

זה, שבו אין כלל אפשרות לשעבוד מצרים, נובע מהדרגה שמעל להשתלשלות, ומובן, שהחיבור בין המיצר והגבול שבעולם הזה הגשמי, שבו נמצאים ישראל, לבין ה"בלי גבול" שמעל להשתלשלות, המופלא הרבה יותר מ"פילא בקופא דמחטא"³⁶ (= פיל בקוף מחט) - הוא ענין נסי הנעלה לחלוטין מהטבע ונוגד לו.

ולכן צריכה הפעולה של יציאת מצרים להימשך באופן תמידי, גם עתה, ואילו תיפסק פעולה זו ח"ו היינו שוב במצב של "משועבדים היינו לפרעה במצרים"³⁷ - כי בכל חיבור של שני הפכים, צריכה הפעולה שיצרה את החיבור להימשך בתמידות³⁸.

ח. מכך מובן, שהקשר בין יציאת מצרים

36 שא"א להיות אפילו בחלום (ברכות נה, סע"ב).
37 ע"פ המבואר בלקו"ת (ואתחנן ד, ג) שמצוי בחי' ממכ"ע "כך הוא סדר תהפוכות הזמן" (וראה שם ה, ד מה שמובא מס' חסד לאברהם) - י"ל, שבאם הפעולה דיצי"מ היתה נפסקת, היינו משועבדים גם בפועל, וכפשוט הלשון.
38 וכן גם החיבור דב' הפכים שנעשה ע"י פעולת האדם, שכאשר תיפסק הפעולה - מתבטל ממיצא החיבור. וכמו זריקת אבן מלמטלמ"ע, דמכיון שהליכה זו של האבן הוא חיבור ב' הפכים [כי טבע האבן הוא לירד מלמעלמ"ט] - צריכה היא תמיד לפח הזורק (כמבואר בד"ה נ"ח תרמ"ג. ובכ"מ);

וגם בדיני התורה כן הוא. וכמו בהקדש, אשר "כיון שקיי"ל יש שאלה להקדש הוי כמו כל רגע ורגע הקדש חדש" (צפע"נ מהדר"ת יב, ב. וראה גם שם הל' ערכין פ"ד הכ"ה - ע' 76), כי קדושה ענינה הבדלה והפרשה, ובמילא - חיבורה עם הגשם הוא חיבור ב' הפכים (ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1253-4);

וכן בנשואין, של כמה שיטות "בכל יום ויום הוה קנין חדש" (צפע"נ הל' אישות פכ"ז הכ"ב - ראה בארוכה מפענח צפונות ע' קלה) - לפי שיחוד דכר ונוקבא הוא חיבור ב' הפכים.

39 ראה רש"י אמור כב, לג (תו"כ שם). בהר כה, לח. ואתחנן ה, טו.

ג) כדי שפעולת גילוי החסידות, שהתחילה ב"ט כסלו הראשון, תימשך ותשפיע בפנימיות באופן תמידי - יש צורך ב"עבודה בפועל" של תורת החסידות: עבודה בפועל זו, כאשר היהודי מתנהג בהתאם לתורת החסידות, הן לגבי עצמו, והן לגבי זולתו: הוא מפיץ את מעינות החסידות ב"חוצה" האישי שלו, בכל כחות נפשו ואיברי גופו, וכן ב"חוצה" שמחוצה לו -

היא עצמה מעוררת וממשיכה את הגילוי שהתחיל ב"ט כסלו הראשון, שהכח לעבודה של "יפוצו מעינותיך חוצה" נמשך, ובכל שנה ושנה הוא נמשך ביתר שאת וביתר עז⁴² - והיא תביא לידי "קאתי מר"⁴³, דא מלכא משיחא, בקרוב ממש.

(משיחות חג הפסח תשכ"ד וי"ט כ' כסלו תשכ"ז)

חוזר וניעור⁴⁰ ביום זה מה שהתחדש בי"ט כסלו הראשון, הוא "מועד תמידי", הנמשך בכל ימות השנה, בדומה לחג הפסח.

ב) החסידות היא "יסוד גדול" ו"עמוד חזק" המקיים ומחזק את כל עניני התורה והמצוות ואף את עשיית דברי הרשות לשם שמים, עד לאופן של "בכל דרכיך דעהו", שכאשר עושים אותם מתוך רגש וחיות של חסידות, הם נעשים אחרת לגמרי.

וזהו אחד הטעמים לכך שהחסידות נקראת "מעינותיך"⁴¹:

כשם שבמים תלוי הקיום הגשמי של האדם, ואף הצומח והחי שמהם ניזון האדם זקוקים למים לצורך קיומם, וכל המים מגיעים מן התהום על ידי המעינות - כך גם המעינות של תורת החסידות: בהם תלוי הקיום (הרוחני) של האדם.

42) ראה אגה"ק סי"ד.

43) אגה"ק הנ"ל של הבעש"ט. וראה לעיל ע' 132 ואילך ובהערות שם.

40) נסמן בלקו"ש ח"ה ע' 400 הערה 76.

41) אגה"ק הידועה של הבעש"ט - נסמן בלקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 213. וראה גם שם ע' 99-100 ובהערות שם.

“וישלח יעקב מלאכים - מלאכים ממש”

•

בשבת האחרונה לחייו, אמר המגיד ממעזריטש תורה על דברי רש"י "וישלח יעקב מלאכים - מלאכים ממש", וביאר שהכוונה היא שיעקב שלח רק את ה"ממש" שבמלאכים, והרוחניות שבהם נשארה אצל יעקב. וצריך להבין מדוע משנה המגיד ממשמעותם הפשוטה של הדברים, שיעקב שלח דוקא מלאכים רוחניים ולא בני אדם, וכן לא מובן כיצד ניתן להפריד בין ה"ממש" שבמלאכים לרוחניותם.

בשיחה שלפנינו, מבאר כ"ק אד"ש מה"מ שכוונת דברי המגיד היא שגם כאשר המלאכים היו אצל עשיו, הם עדיין היו קשורים ליעקב (ברוחניותם), ונרגש בהם שרק ה"ממש" שלהם הגיע לעשיו.

הדבר קשור לאדמו"ר הזקן ולחג הגאולה י"ט כסלו: החידוש של י"ט כסלו הוא הענין של "פוצו מעיינותיך חוצה", שהמעיינות עצמם נמשכים ב"חוצה", ויתירה מזו - שהמעיינות מתפשטים באופן של "פוצו" שלא נשאר מקום פנוי מהם. ובעבודת האדם הדבר מורה על כך שהנשמה לא רק שולטת על הגוף, אלא שהיא מתפשטת בכל עניני האדם, "בכל דרכיך דעהו", עד שאין לגוף מציאות בפני עצמו.

וענין זה הוא בדוגמת דברי המגיד על "מלאכים ממש": ירידת הנשמה לעוה"ז היא בדוגמת שליחת המלאכים לברר את עשיו. והבירור נעשה ע"י ה"מלאכים", גילוי הנשמה בעניני הגוף הגשמיים. ובזה מדגיש המגיד, שהתעסקות הנשמה בענינים הגשמיים צריכה להיות רק בבחינת "ממש" שבה, שהדברים הגשמיים יהיו בטלים לגמרי לרוחניות ולדרגות הנעלות שבנשמה.

ההוראה מכך היא שכשמתעסקים בשליחות בעניני עוה"ז, יש לעשות זאת באופן שרק ה"ממש" נמצא ב"חוצה", אך הרוחניות נשארת דבוקה באלקות.

וישלתח - י"ט כסלו ה

לקוטי שיחות חלק י | עמודים 108-100

גם בעצם הענין אינו מובן: איך אפשר להפריד בין ה"ממש" של מלאכים (היינו הגוף שלהם)⁶ ו"רוחניותם" (היינו נפשם) ולומר שה"ממש" שלהם נשלח לעשו והרוחניות נשארה אצל יעקב? כי הרי (אפילו) בבני-אדם ובע"ח הוא מן הנמנע שהגוף יעשה איזה דבר בכח עצמו מבלי הנפש שבו, שאל"י הוא טפל

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹, שבש"פ וישלתח תקל"ג, השבת האחרונה לחיי הרב המגיד ממעזריטש בחיים חיותו בעלמא דינ², אמר בשכבו על מטתו, במעמד החבריא קדישא: "וישלתח יעקב מלאכים" ופרש"י "מלאכים ממש" - ה"ממש" של המלאכים שלח יעקב לעשו, אבל הרוחניות נשאר עם יעקב.

וצריך להבין בזה:

זה ששלח יעקב לעשו מלאכים דוקא (אף שבכלל אסור להשתמש עם מלאכים)³ ולא בני אדם, מסתבר לומר, שהוא לפי שכוונתו של יעקב בשליחות זו היתה, לברר את עשו⁴. ולכן שלח אליו מלאכים, כי דוקא בכוחם למלאות שליחות זו, פעולת הבירור - אבל עפ"ז למה שלח אליו רק ה"ממש" של המלאכים, דהרי מובן בפשטות שענין הבירור שייך בעיקר לחלק הרוחני של המלאכים?⁵

לשלוח מרגלי חרש בר"ד, שלא ידע עשו שהם שלוחי יעקב, שאז אין סכנה.

והגם שנתבאר (לקו"ש שם) שזה גופא הוא ההכרח - לרש"י - שפירוש הכתוב הוא "מלאכים ממש" - דאם היו בו"ד הרי מוכרח שיהיו מרגלים (ולא שלוחים), מצד חשש ההיזק, ובהכתוב מפורש "מלאכים" שפירושו או שלוחים או מלאכים - ולא מרגלים - מ"מ בהענין קשה: למה לא שלח יעקב מרגלים?

[ואין לומר ששלח מלאכים ממש לפי שרצה שיאמרו לעשו "כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי וגו' ויהי לי שור וחמור וגו' ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך" ("שאני שלם עמך ומבקש אהבתך" - כפרש"י) - כי גם מרגלים אפשר שיאמרו שידעו הם (לא בתור שלוחי יעקב) שיעקב רוצה לעשות שלום עמו].

ומוכרח לומר (בה"יינה של תורה" שבפרש"י) ששלח מלאכים ממש בשביל הבירור - וא"כ קשה למה שלח רק ה"ממש" שלהם, וכבפנים.

(6 וכידוע שגם במלאכים ישנו גוף ונפש (ראה לקו"ת ברכה צח, א).

(*) ועפ"ז מובן גם מה שרש"י מעתיק (לפני פירושו) את התיבות "וישלתח יעקב מלאכים" - אף שמפרש רק תיבת "מלאכים" - כי ההוכחה לפירושו "מלאכים ממש" היא מ"וישלתח יעקב".

הביאור בזה (מה שרש"י מעתיק גם התיבות "וישלתח יעקב") בה"יינה של תורה" שבפרש"י - ראה לקמן הערה 8.

(1) ספה"ש תש"ג ע' 155.

(2) ד' ימים לפני הסתלקותו (בי"ט כסלו). ולהעיר שבשנה זו (תשל"ג) יתמלאו מאתיים שנה להסתלקותו.

(3) ראה אה"ח כאן.

(4) ראה המשך תרס"ו ע' קט. סד"ה וישלתח תרע"ג.

(5) ואם מצד איזה טעם ה' צריך להתברר ע"י ה"ממש" המלאכים - הרי לכאורה ה' מתאים יותר לשלוח שלוחי בו"ד, שבהם ענין ה"ממש" (הגשמיות) הוא יותר מכמו שהוא אצל המלאכים.

ואף שנתבאר (לקו"ש ח"ה ע' 391) דלא ה' אפשר לשלוח שלוחי בו"ד מצד ההלכה (באה"ט או"ח סו"ס תר"ג ושי"1) - וכן מובן בפשטות גם לבן חמש למקרא - דאם ניזק שליח בשליחות, על המשלח לעשות תשובה, ובנדו"ד הרי ה' חשש (וחזקה) שעשו יזיק להם - עכ"ז הרי ה' אפשר

היותם במקומו של עשו, אינה אלא בבחי' "טפל" בלבד - לשם מילוי שליחותו של יעקב - בדוגמת הגוף ("ממש") שאינו מציאות לעצמו, אלא שטפל לנפש ("רוחניות").

ועפ"ז יובן, אשר לא זו בלבד שפירוש המגיד, בהדגשת תיבת "ממש" אינו סותר לפירוש הפשוט שבהדגשת תיבה זו, אלא, אדרבה הוא מבאר ומבהיר: כי האפשריות שיש ב"מלאכים ממש" לפעול בירור בעשו (תכלית הגשמיות והחומריות) הוא דוקא כשנפשם ("רוחניותם") דבוקה וקשורה ביעקב ואינה משתנית גם כשהם נמצאים אצל עשו. ונמצא אפוא שפירושו של המגיד, שרק ה"ממש" שלח יעקב לעשו, מדגיש עוד יותר את פירושה הפשוט של תיבת "ממש" - ששלח את המלאכים באופן שהיו ונשארו "מלאכים ממש".

ג. מאמרו של המגיד הנ"ל (וכן ההוראה מהנ"ל בעבודתנו) יובן בתוספת ביאור ע"י ההתבוננות בהזמן והמצב דאמירת תורה זו: כנזכר לעיל, תורה זו אמרה המגיד בשבת האחרונה שלפני הסתלקותו - שמזה מובן, שבמאמרו זה יש כעין "צוואה" והוראה כללית בעבודת ה' ע"פ דרך החסידות - ולמשך הדורות הבאים.

ומכיון שמבין תלמידיו של הה"מ הי' אדמו"ר הזקן התלמיד החביב עליו ביותר⁹,

ובטל בכל מציאותו - ו(עאכ"כ ש)כן הוא במלאכים, שעיקרם הוא הנפש שבהם.

גם צריך להבין: מפשטות פירושו של רש"י "מלאכים ממש", נראה שכוונתו לשלול הפירוש ששלח שלוחים בו"ד⁷, דהיינו, שבתיבת "ממש" הרי הוא מדגיש שהיו מלאכים ממש (ולא מציאות אחרת - ובמילא: בכל מהותו וענינו של בחי' מלאך); ואילו לפי פירוש המגיד, שהמכוון ב"מלאכים ממש" הוא לשלול את חלק הרוחניות שבהם עצמם, הרי ההדגשה שבתיבת "ממש" היא להיפך: שלא היו (אצל עשו) בבחי' מלאכים ממש בכל מהותם וענינם, מכיון דעיקר ענינם, כנ"ל, הוא הרוחניות שבהם.

ב. ע"פ כל הנ"ל נ"ל, שאין כוונתו של המגיד במאמרו הנ"ל לאמור שיעקב שלח לעשו רק את ה"ממש" והגוף של המלאכים לבד (שהוא טפל וכלא נחשב), בלי רוחניותם ונפשם - אלא שכוונתו לבאר ששילוח המלאכים הי' באופן כזה⁸, שגם בבואם לעשו ובהימצאם אצלו (בגופם ובנפשם) לא ניתקו מהתקשרותם ליעקב⁸, עד שכאילו באו לעשו רק בגופם וב"ממש" שלהם בלבד. היינו שהי' נרגש בהם אשר לא זהו מקומם: מקומם האמיתי הוא אצל יעקב ושם עיקרם⁹ ו"נפשם": וכל

(7) דהרי הן ב' דעות חולקות (ב"ר פע"ה, ד), ורש"י בוחר פי' זה.

(8) ולכן הרי זה פי' בתיבת "וישלח (יעקב)" - כי גם זה שהרוחניות נשארו עם יעקב הי"ז חלק משליחותם אל עשו. (8*) ועפ"ז יומתק לשון המגיד שהרוחניות נשארו עם יעקב ("מיט יעקב") - דלכאורה הול"ל אצל יעקב "בא יעקב" כי גם הרוחניות של המלאכים הייתה אצל עשו, ורק שגם בהיותם שם, היתה עם (ענינו של) יעקב.

(9) ע"ד תורת הבעש"ט שבמקום שרצונו של אדם שם

הוא נמצא (ראה לקמן סוף השיחה). (9*) התמים ח"ב ע"ז מוז [142].

וראה מכתב הרלו"י מבארדיטשוב [הובא בתורת שלום ע' 47 וש"נ]: "מה שאתה אומר שמורנו רמ"מ הי' יקר בעיני מורנו וזה לא שמעתי, אך זה אני מעיד שמחותני הרב הגאון כו' הי' יקר מאד בעיני מורנו הי"מ והי' מפליג מאד בשבחו".

הפצת המעיונות של תורת החסידות, אמנם מכיון ש"ישראל מתקשראן באורייתא"¹⁶ ועד שישראל ואורייתא כולא חד¹⁷, הרי מובן, שכאשר נעשה חידוש בבחי' התורה, נעשה חידוש דוגמתו באותה שעה גם בבחי' ישראל. וכן הוא גם בהענין שנתחדש ב"ט כסלו:

"מעיונות" אלו שבי"ט כסלו הותחלה הפצתן "חוצה", הם המעיונות דפנימיות התורה הנקראת "נשמתא דאורייתא"¹⁸. לפני י"ט כסלו ה' בגילוי ובהפצה רק חלק התורה שנקרא "גופא דאורייתא", נגלה דתורה; משא"כ פנימיות התורה שהיא "נשמתא דאורייתא", שהיתה אז בהעלם. ובדוגמא להפרש שבין גוף האדם ונשמתו: הגוף היא מציאות גלוי' וניכרת, שאפשר לראותה ולמששה; משא"כ הנשמה, שלא זו בלבד שא"א לתופסה בה' החושים הגופניים, אלא שא"א להשיגה גם בכח השכל הדק (בכח השכל להגיע רק לידיעת מציאותה של הנשמה - ע"י פעולת הנשמה בגוף: דזה שהגוף חי מחייב ומביא לידיעה שכלית שבהגוף נמצאת נפש חי' המח' אותו; אבל מהותה של הנפש היא למעלה מהשגה שכלית). והחידוש די"ט כסלו, שמאז ואילך, גם חלק הנעלם והפנימי דתורה נמשך ובא לידי גילוי, עד שניתן ללמדו ולהשיגו בשכל כמו שמשגיגים את חלק הנגלה דתורה ואפילו - להפיצו חוצה.

והנה חידוש זה שבתורה (גילוי "נשמתא דאורייתא"), בדוגמתו (ועל ידו) נתחדש אז

וכנודע שהה"מ למד עם אדה"ז באופן מיוחד ובתוספת יתירה על לימודו עם שאר תלמידיו¹⁰; וגם ידוע¹¹ מאמר הרב מבארדיטשוב: "כולנו אכלנו מקערה אחת והליטאי (הכוונה לאדה"ז, כי כן ה' נקרא בפי תלמידי הה"מ¹²) לקח חלק המובחר" - הרי מובן שהוראה הנ"ל של הה"מ, שאמרה סמוך להסתלקותו, מכוונת לסדר העבודה של אדה"ז - ז.א. של חסידות חב"ד.

וע"פ מאמרו הידוע של הה"מ שאמר לאדה"ז¹³: "י"ט כסלו הוא יום ההילולא שלנו" (כי ב"ט כסלו [תקל"ג] נסתלק הה"מ, ובאותו יום [בשנת תקנ"ט] יצא אדה"ז לחירות ממאסרו בעבור זה שגילה תורת החסידות) - מסתבר לומר, שהתורה הנ"ל, היות ואמרה המגיד לפני יום ההילולא שלו, יש לה שייכות מיוחדת ליום "ההילולא" של אדה"ז, היינו ליום גאולת אדה"ז¹⁴.

ד. יום גאולה זה, י"ט כסלו, החידוש שבו הוא: "פוצו מעיונותיך חוצה"¹⁵. ועם שהענין ד"פוצו מעיונותיך חוצה" מובנו כפשוטו:

(10) בית רבי ח"א פ"ב.

(11) תורת שלום ע' 47.

(12) לקו"ד ח"ב ע' 512.

(13) שם ח"א ע' קא.

(14) ובפרט כשהקביעות היא שחל י"ט כסלו בפ' וישלח. שאז [נוסף על הנ"ל] ישנה הוראת אדה"ז (היום יום ע' קא. ובארוכה בסה"ש תש"ב ע' 29 ואילך) ש"צריכים לחיות עם הזמן" היינו עם פרשת השבוע, ז.א. שמפרשת השבוע צריכים לקחת הוראה וביאור להענינים הנעשים בשבוע זה (וראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב: המועדים של כל השנה . . . בכלן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן, כי הכל מיד הוי' השכיל).

(15) ראה תוש"ס ע' 112 ואילך. וראה לקו"ד ח"א ע' כב

ואילך.

(16) נסמן בסה"מ ה'ש"ע ע' 61.

(17) ראה זח"א כד, א. זח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו בתחילתו.

לקו"ת פ' נצבים רד"ה כי קרוב אילך.

(18) זח"ג קנב, א.

ענינו ומציאותו דגוף הישראלי הוא שהוא כלי להנשמה: בכדי שהנשמה תוכל לקיים רצונו של הקב"ה המלוכש במצות מעשיות - תפלין, ציצית, צדקה וכו' - הוא דוקא ע"י אברי הגשמיים של הגוף; הרי שמציאותו של הגוף הוא לתכלית זו, שבו ועל ידו פועלת הנשמה ומשלימה את תפקידה בעוה"ז.

ז.א. שכל תכלית מציאותו של האיש הישראלי אינה אלא להיות משכן לו ית' (כמרז"ל²⁵ עה"פ²⁶ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כאו"א מישראל") ואין הוא מציאות לעצמו; הוא רק בבחי' "אשה כשרה"²⁷ להקב"ה ובאופן ד"מה שקנתה אשה קנה בעלה"²⁸; היינו, לא זו בלבד שהיא מסכמת להעביר קנינה לבעלה מטעם שהיא עושה רצונו, כ"א - "קנה בעלה", שנעשה שלו בדרך ממילא.

וגם אותם שלא הגיעו עדיין להיות בדרגת "אשה כשרה" להקב"ה, הרי הם עכ"פ בבחי' "עבד" להקב"ה (דהרי "עבודת עבד" היא ראשית העבודה ועיקרה ושרשה²⁹) - והרי גם בעבד ההלכה היא "מה שקנה עבד קנה רבו"³⁰: לא רק שהוא עצמו אינו מורד באדונו,

גם בבחי' ישראל¹⁹: שהנשמה שבו, שמצד עצמה היא בהעלם כנ"ל, תאיר אצלו בגילוי - היינו גם בעניני הגוף שלו.

ה. ביאור הדבר: בהתגלותה של הנשמה בגוף יש ב' אופנים כלליים:

(א) התגלות הנשמה במידה כזו, שיש לה שליטה על הגוף והגוף נכנע לה, אבל בכ"ז נרגש הגוף כמציאות לעצמו;

(ב) שהנשמה היא בהתגלות כ"כ בהגוף עד שהגוף אינו מציאות לעצמו כלל - אמיתית ענין גילוי הנשמה בגוף.

ובדוגמא להגוף ונפשו הבהמית והחיונית - הרי א"א לחלק ביניהם ולומר שהגוף הוא מציאות לעצמו וכי הוא עושה רצונה של הנפש רק ע"י ציווי ושליטה; אלא דמאחר שהנפש היא חיותו של הגוף, הרי הוא מיוחד עם הנפש בתכלית ההתעצמות והביטול²⁰ (ואין זה שהנפש צריכה לצוות על הגוף לשמוע לרצונה, כ"א שהוא עושה רצונה בדרך מאליו וממילא²¹).

עד"ז הוא בנוגע לחיות הנשמה בבנ"י - ד"אתם קרויים אדם"²² ע"ש אדמה לעליון²³, שגם חיותם הגשמית היא מהנפה"א²⁴ - שכל

החיות היא מנפה"א (עיין אגה"ת פ"ז. קונטרס ומעין מ"ז), ורק שבאה ע"י נפה"ב (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1206 ובהנסמן שם).

(25) ר"ח (שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו). בשל"ה (שער האותיות אות ל. מס' תענית רד"ה מענין העבודה. פ' תרומה חלק תו"א - שכה, ב. שכו, ב. - ועוד).

(26) תרומה כה, ח.

(27) וכידוע שהקב"ה וכנס"י הם בדוגמת איש ואשה, ושה"ש מיוסד ע"ז, כידוע במדרשי חז"ל.

(28) גיטין עז, א. וש"נ.

(29) תניא רפמ"א.

(30) פסחים פה, ב. קידושין כג, ב. וראה רשב"א שם.

(19) ובפרט בריאת האדם, לעמל תורה יולד (סנה' צט, ב) - ובמילא מוכן שכשנעשה חידוש בתורה נעשה אותו החידוש גם בהאדם.

(20) תו"א יג, ג.

(21) תניא פכ"ג. תו"א שם.

(22) יבמות סא, רע"א.

(23) ס' עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב סל"ג. של"ה בחלק בית דוד (כ, ב) ובחלק תורה שבכתב פ' וישב (שא, ב).

(24) דאף שבגילוי חיות הגוף הוא מנפה"ב (וראה תניא פכ"ט שבבינונים הנפה"ב "היא היא האדם עצמו") - אמיתית

שצ"ל גם "בכל דרכיך דעהו" - היינו שצ"ל שהאכילה עצמה תהי' קדושה ומצוה^{35*} (ולא רק שבכוחה ילמוד ויתפלל אח"כ), וע"ד אכילת שבת, סעודת מצוה, אכילת קדשים וכיו"ב - שהם עצמם מצוה³⁶.

וב' אופני עבודה אלו ("כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו") קשורים ותלויים בב' המדריגות של התגלות הנשמה:

כשדרגת התגלותה באדם היא באופן דשליטה על הגוף, אבל הגוף הוא מציאות בפ"ע, אז עבודתו היא בבחי' "לשם שמים"; ז.א. שדברי הרשות (עניני הגוף) תופסים אצלו מקום מציאות לעצמם, אלא שהגוף וכל עניניו כפויים ונכנעים לנשמה השולטת עליו, ובמילא אינו עושה בפועל שום דבר כ"א לשם שמים.

אבל כשהנשמה היא בגילוי כ"כ עד שהגוף מתבטל לגמרי מהיות מציאות לעצמו, אז גם עבודתו בעניני הגוף והעולם הוא בבחי' "דעהו", מאחר שאין מציאותם נרגש בפ"ע כלל, והרי הוא יודע את הקב"ה בהם ועל ידם. ז. והנה בדרגת "בכל דרכיך דעהו" עצמה ישנם, בפרטיות, ב' אופנים:

(א) אף שכל עשיותיו הן בעצמן קדושה - בכ"ז נרגש בעשייתן גם ה"גשמיות" שבהן; עד"מ אכילת שבת, שהיא עצמה מצוה, כנ"ל, מ"מ הלא המצוה עצמה מחייבת לענג את

וגם לא שהוא מסכים להתנהג ברכושו (של העבד) כרצון האדון, או אפילו להעמיד נכסיו ברשות רבו - כ"א שמלכתחילה אין הנכסים שייכים לו, כ"א לאדונו.

ו. ב' מדרי' הנ"ל באופן גילוי הנשמה - (א) שהנשמה (רק) שולטת על הגוף, (ב) שהגוף אינו מציאות לעצמו כלל - הם בהתאם לב' אופני העבודה: (א) "כל מעשיך יהיו לשם שמים"³¹, (ב) "בכל דרכיך דעהו"³².

דהנה ידוע ההפרש שבין ב' אופני עבודה אלו (כמדובר כמה פעמים³³): ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" פירושו הוא, שהכוונה בכל עשיותיו אינה לשם ענין צדדי, כ"א לשם שמים; אבל המעשים עצמם הם עניני חול. אבל העבודה ד"בכל דרכיך דעהו" הוא באופן כזה שבחי' "דעהו" (ידיעת הו') היא בכל דרכיו ועניניו עצמם - לא שהם בשביל "דעהו", אלא שבהם ועל ידם עצמם הוא יודע את הו'.

והפי' בזה: אף שלכאורה מקום לומר שהדרך היחידי לבוא לדרגת "דעהו" הוא ע"י עניני קדושה, לימוד תורתו של הקב"ה וקיום מצותיו³⁴, אבל אין יגיע לזה בהתעסקו בעניני הרשות, במאכלו ובמשקו כו' ובמשאו ובמתנו³⁵ - ולזה באה ההוראה וההדגשה,

(31) אבות פ"ב מ"ב.

(32) משלי ג, ו.

(33) לקו"ש ח"ג ע' 907 וע' 932.

(34) דהרי התורה היא חכמתו של הקב"ה, ומצות הן רצונו של הקב"ה, והוא וחכמתו ורצונו אחד (תניא ח"ב רפ"ח) - הרי ע"י תפיסה ברצונו וחכמתו תופסים גם אותו. (35) ראה רמב"ם הל' דעות רפ"ה.

(35*) ראה עד"ז לקו"ש ח"ה ע' 74 בביאור מרו"ל (פדר"א רפ"ב) "וכי יצחק זרע דגן חו', אלא "זרע צדקה" כו" - שאין הכוונה בזה שיצחק לא זרע דגן (בחיצוניות), שהרי

אין מקרא יוצא מידי פשוטו. כי אם, שמכיון שזה מה שזרע דגן ה' בכדי להפריש מעשר, הרי תוכנה של זריעה זו היא לא "זרע דגן", כי אם - "זרע צדקה".

(36) ראה ג"כ תו"א ר"פ ח"ש. ד"ה והוא עומד תרס"ג ושי"נ.

עד"ז הוא בחיות נפה"א (וכנ"ל), שיהודי בריא הוא זה, שכל גופו ונפשו הבהמית וחלקו בעולם אינם נרגשים למציאות, וכל מציאותם הוא הנה"א.

ועד"ד דוגמא בענין האכילה, שכל הרגשתו היא בזה, שעליו להמשיך אלקות בדבר הנאכל ועל ידו בעוה"ז הגשמי והחומרי ע"י אכילתו זו, ומכיון שהמשכה זו היא ע"י שמברך (שנוסחה: "בא" אלקינו מלך העולם", שממשיך אלקות בעולם) על מאכל - לכן הוא אוכל את המאכל הגשמי; נמצא שבאכילתו אינו מורגש אלא הענין של "אלקינו מלך העולם".

ועד"ז הוא בנוגע למשאו ומתנו וכו', שאף שעוסק בהם כמנהג התגרים, הרי כל ענינו בזה הוא ה"דעהו". ועד"ד הסיפור אודות ר' בנימין קלעצקער (מגדולי תלמידי אדה"ז) אשר פרנסתו היתה במסחר עצים, שפעם בעשותו חשבון ממסחריו, כתב בה"סך הכל: "אין עוד מלבדו" - זה ה' אצלו הסה"כ של עניני מסחרו.

ח. כל פרט וענין בעבודת ה' שתורת החסידות דורשת מכאו"א, הנה לראש ולראשונה סללו רבותינו נשיאינו, בעבודתם הם, את הדרך לעבודה זו⁴⁰. וכמו"כ הוא בענין הנ"ל, כידוע הסיפור עד"ד אדה"ז אשר מוכח מתוכנו שלא ה' מרגיש במציאותו של הגשם, ושכל מהותו היתה נפשו האלקית:

פעם נתארח אצלו אורח חשוב, אשר לרוח חשיבותו החליטו בני ביתו דאדה"ז שיחלוקו ביניהם את פרטי העבודה דהבישול וסידור

השבת בבשר שמן ויין ישן³⁷ - הרי שגם בעת קיום המצוה מורגשת גשמיותם³⁸, שבה הוא התענוג של דברים אלו.

ב) שכל עניניו הגשמיים בטלים ומיוחדים כ"כ באלקות, עד שכל מציאותם נתהפכה לקדושה ואינה נרגשת ה"גשמיות" שבהם כלל - ולא רק בגלל ריבוי האור דקדושה המאיר בו, בהיותו כל כולו נתון ומסור לבחי' "דעהו", אלא מצד זה שהדבר הגשמי עצמו נהי' אצלו קדושה.

וגם ענין זה מובן מאופן ביטול הגוף לחיותו של הנפה"ב:

דהנה כלל ידוע הוא, שכשגוף האדם הוא בריא, אז אין הוא מרגיש את גופו באיזהו רגש מיוחד - אי"הרגשתו את גופו היא סימן שבריא הוא: ודוקא כשהוא מרגיש³⁹ (גם אם לא בהרגשת כאב, אלא אף רק ב"כובד" המציאות) את אבריו, הראש או הלב, היד או הרגל, הרי זה אות וראי' שמשוהו (באבר ההוא או בכל גופו) אינו כדבעי. והטעם לזה: מאחר שכל חיותו ומציאותו של הגוף הוא חיות הנפש, לכן אינו נרגש בפני עצמו בעת שמיוחד עם הנפש כדבעי ומקבל חיותה בשלימות.

37) שו"ע אדה"ז סרפ"ח ס"ב, וראה שו"ת הצ"צ או"ח סל"ז.

38) ואף שמצוה היא, מ"מ מתגשם מצד העונג שבהמאכל וכהמעשה הידוע אשר פעם הראה הבעש"ט נ"ע לתלמידיו שור מלובש בבגדי ש"ק ויושב אצל שלחן, כי ה' צדיק אחד שאכל בשר לקיים מצות שבת, ומפני תוקף רצונו לקיים את המצוה באכילת בשר נעשה עצמו כן" (רפאני תרח"ץ ס"ו). ולהעיר: המשך תרס"ו ע' קנד, שם ע' רמב. תר"ש ע' 184 ואילך. וראה גם תר"א (עד, א) ולקו"ת (במדבר ז, א) שגם המאכל עצמו (לא העונג שבו) מגשם קצת.

39) להעיר מל' הכתוב: ראשי ראשי (מ"ב ד, ט)

40) ראה ד"ה באתי לגני תשי"א ס"ו.

בלשון "יפוצו מעינותיך חוצה" מודגשים שני ענינים: א) שהמעינות עצמם נמשכים בבחי' "חוצה"⁴², ולא רק שהמעינות פועלים בהחוצה; ב) המשכתם של המעינות בבחי' חוצה היא באופן ד"יפוצו" - התפשטות הכי גדולה ורחבה, עד שלא נשאר מקום פנוי מהם (כשישנו מקום שהמעינות אינם מגיעים שם, הר"ז הוכחה שהתפשטותם היא מוגבלת - ואין זה אמיתית ענין ד"יפוצו").

ובנוגע לעבודת האדם: בכאו"א מישראל ישנו "המעין", שהיא הנשמה הגזורה מתחת כסא הכבוד⁴³, ועוד למעלה מזה - "טהורה היא"

- הנה "מעין" זה צריך להיות אצלו בגילוי גם בענינים הגופניים שבו, אשר (מצד עצמם) הם בחינת "חוצה", מחוץ לתחום נשמתו.

וגילוי זה של מעיין הנשמה בענינים הגופניים, צריך להיות באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה" ובשני הפרטים הנ"ל: א) שהנשמה לא רק שולטת על הגוף ועניניו, אלא שהיא עצמה נמצאת בהם. דהיינו: שעבודתן היא לא רק בבחי' "כל מעשיך לשם שמים", כי אם למעלה מזו, שבהם עצמם הוא עובד אתה' - "בכל דרכיך דעהו" (וכנ"ל סעיף ו'); ב) שהתפשטות הנשמה בהגוף ועניניו הוא באופן של "יפוצו", התפשטות בלתי מוגבלת, עד שלא נשאר מקום להרגש "הגוף", לפי שהנשמה תופסת בכולו.

י"ד. ע"פ כל הנ"ל מוסברת בתוס' ביאור תורתו של המגיד (הנ"ל בפ' "מלאכים

המאכלים לכבודו. וכך הוה. אבל פרט אחד נשכח בעת סידור החלוקה: מי מאנשי הבית יזכה בהטלת מלח בתבשיל. ולכן כשכאו"א נזכר אח"כ ע"ד המלח, רצה כ"א לזכות בזה והטיל את מנת המלח במאכל מבלי לספר מזה להשני.

כאשר הובא התבשיל לפני אדה"ז והאורח - אכלו אדה"ז כרגיל: אבל האורח טעם את המאכל וסלקו הצדה. וכששאלו אדה"ז למה אינו אוכל, השיבו שהוא ממולח ביותר... ענהו אדה"ז שעוד בהיותו במעזריטש פעל על עצמו שלא להרגיש טעם במאכל.

ואף שדרגה נעלית כזו שייכת לבני עלי' כאדמו"ר הזקן, אמנם כיון שהגיע סיפור זה אלינו, הרי זו הוכחה שעכ"פ בזמנים מיוחדים ובמעמד ומצב מיוחד, אפשר (ובמילא צריך) להיות מעיין זה בכאו"א וגם באיש פשוט⁴¹.

וגם מי שא"א לו להגיע לדרגה כזו (שלא ירגיש הגשמיות מצד גודל יחודו באלקות) אפילו בזמנים מיוחדים, הרי עכ"פ יכול לפעול בעצמו שיהי' כ"כ מוטרד בעבודת ה"דעהו" עד שעי"ז לא ירגיש את הגשמיות. וכנראה במוחש שאם האדם הוא במצב של התרגשות עצומה ביותר, אינו מרגיש טעם המאכל וכיו"ב.

ט. וזהו החידוש ד"ט כסלו בענין "יפוצו מעינותיך חוצה" בהנהגתו של ה"עולם קטן זה האדם":

41) ראה תניא (פמ"ד) בנוגע למשה רבינו: ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפילו חלק א' מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא, מ"מ אפס קצהו ושמן מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות ישראל.

42) ראה לקו"ח ח"ד ע' 1119 ובהערה 34 שם.
43) זח"ג כט, ב. וראה שם קד, ב. וראה גם ד"ה תקעו תרצ"ד (בסה"מ תשי"א עמ' יא).

בעניני העולם⁴⁶, ה"ה מציאות התופסת מקום לעצמה - לזה ביאר המגיד בפירושו, שתכלית הכוונה בענין הבירורים הוא דוקא כשכחות' של הנשמה העוסקים בענינים גשמיים (- ה"מלאכים" בשליחותם אל עשו) הם רק בבחי' של "ממש" - שהם טפלים ובטלים ומיוחדים בתכלית בבחי' ה"רוחניות" שבנשמה: והיינו שגם המדרגה הכי נעלית דנשמה, ה"מעין" דנשמה שהיא למעלה מהתלבושות בענינים גשמיים, מאירה ומתגלה באופן של "הפצה" והתפשטות בלתי מוגבלת (גם) בבחי' "חוצה" ממש.

יא. וכמו"כ הוא הענין במובנו הפשוט של "פוצו מעינותיך חוצה" - להפיץ מעינות החסידות בכל מקום ומקום:

הסדר בזה סודר ע"י רבותינו נשיאינו, ששולחים שלוחים למקומות שונים בכדי להפיץ ולגלות שם מעינות החסידות⁴⁷; וגם בנוגע לשליחות זו ישנה ההוראה של "מלאכים ממש".

כלומר, עם היות שברור הדבר שעל השליח לעשות את שליחותו (לא רק באופן של לצאת ידי חובתו בלבד, כי אם) בכל נימי נשמתו, בכ"ז, עליו גם להזהר מאד שמקומו של ה"חוצה" שבו הוא מפיץ את המעינות, לא יפעול בו שום ירידה ח"ו.

ובכדי שיהי' בטוח שה"חוצה" לא תפעול עליו, ואדרבה שהיא תיהפך על ידו ל"מעין"

ממש" שאמרה לפני י"ט"כ, יום הסתלקותו, ומובנת גם שייכותה של תורה זו לגאולת אדה"ז בי"ט"כ, שאז נתחדש הענין של "פוצו מעינותיך חוצה":

ירידת הנשמה למטה, שהיא בכדי לברר את גופו וחלקו בעולם ולעשותם דירה לו יתברך⁴⁴, היא דוגמת הענין ד"וישלח יעקב מלאכים גו' אל עשו", ששליחות זו היתה בכדי לבררו (כנ"ל סעיף א').

וכשם שהשליחות של יעקב אל עשו היתה צ"ל דוקא ע"י "מלאכים ממש" (כנ"ל שם), כמו"כ הוא גם בנוגע ל"שליחות" של הנשמה לברר את הגוף והעולם (בירור ותיקון עולם התוהו - עשו), אשר זהו דוקא ע"י שהאדם מעורר בעצמו את בחי' ה"מלאכים", את ה"רוחניות" שבו⁴⁵, שעל ידה דוקא יכול הוא לברר את עניני העולם.

ובהיות שבירורם של הענינים הגשמיים יכול להיות גם באופן של "כל מעשיך לשם שמים", שאז הנשמה פועלת בגוף רק באופן של שליטה והעלם, עד שהגוף, וכוחותי' של הנשמה המלוכשים בגוף והעוסקים בו וע"י

(44) ראה תניא פל"ז (מת, ב) בשם הע"ה.

(45) וכמרו"ל (חגיגה טז, א) דבשלשה דברים דומה אדם למלאכי השרת. וגם ידוע שמכל מצוה שאדם עושה נברא מלאך. וראה שבת (פו, א): מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו.

ואדרבה - ברוחניות שלהם הם למעלה ממלאכים. וי"ל שלכן דוקא אצל בני"א ישנם ג' דברים שבהם דומים לבהמה (חגיגה שם), כי מצד מעלת חלק הרוחניות (המלאך) שלהם, יכולים הם להפוך גם ה' דברים שבהם דומים לבהמה שהיו ענין "מלאך", רוחניות [וכמבואר בפנים שהתכלית היא "בכל דרכיך דעה" ובאופן הכי נעלה], משא"כ במלאכים אין כח זה (ראה שבת (פט, א): קנאה יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם).

(46) שהרי הגוף עצמו הוא כמו אבן דומם, ומה שיש תפיסת מקום להגוף הוא מפני שבחי' הנשמה המלוכבת בגופו מאירה בו בצמצום גדול, באופן שהגוף נרגש כמציאות.

(47) ראה לקו"ש ח"ב ע' 367.

וקיום הוראה זו, שהבירור של ה"חוצה" ("עשו") יהי' באופן של "מלאכים ממש", זה גופא נותן את הכח למילוי השליחות, אשר סוכ"ס תהפך ה"חוצה" ל"מעיינות";

ועד שזוכים עי"ז להיעוד ד"ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"⁴⁹, שבכל העולם כולו, גם בבחי' "חוצה" (השייכת לעשו) יהי' "והייתה להוי' המלוכה"⁵⁰.

(משיחות י"ט כסלו תשכ"ה,
וש"פ וישלח תשכ"ג)

דקדושה, העצה היעוצה לזה היא, שגם בעת עסקו בעניני "חוצה" יוקבע בלבו הרגש שכל זה הוא מילוי כוונתו של המשלח.

וזהי ההוראה מתורת המגיד בנוגע לשלוחים כפשוטם: רק ה"גוף" וה"ממש" שלהם יהי' עסוק בשליחות שב"חוצה" ("עשו") אבל ה"רוחניות" שלהם תישאר בהתקשרותה להמשלח (יעקב). והיינו שיהי' קבוע ומושרש בלבם גם בשעת ההפצה, אשר עיסוקם ב"חוצה" הוא מילוי שליחות המשלח מבלי התערבות שום ענין צדדי - בדוגמת הגוף ("ממש") שכל מציאותו וענינו הוא רק הרוחניות והנשמה שבו - שאז הרי רוחניותם היא אצל המשלח. וידועה תורת הבעש"ט⁴⁸ שבמקום רצונו של אדם שם האדם נמצא.

לקו"ד ח"א ע' 226.

(49) עובד" כא.

(50) המלוכה (ולא "הממשלה") - ברצון (לקו"ת ריש

דברים).

(48) מים רבים תרלו פקיי"ג. סה"מ קונטרסים ע' 818.

“קטנתי מכל החסדים”

•

על הפסוק “קטנתי מכל החסדים” . . כי במקלי עברתי את הירדן הזה” קיימים שני פירושים מנוגדים: א) הפסוק מבאר את מצבו הדחוק של יעקב, שמלבד מקלו לא הי’ לו שום דבר. ב) הפסוק מתאר את חסדי ה’ עם יעקב, שבקע את הירדן עם מקלו. וצריך להבין מהו הקשר בין שני פירושים אלו, שלכאורה הפוכים זמ”ז.

בשיחה שלפנינו, מקדים ומבאר כ”ק אד”ש מה”מ ע”פ המובא באגרת “קטנתי” שבאגה”ק בתניא, שבמילים “כי במקלי” מרומזים הר”ת של הפסוקים “מלא כל הארץ כבודו” ו”לישועתך קויתי ה””. ופסוקים אלו מבטאים שתי תכונות מנוגדות שהיו אז אצל יעקב: מצד אחד יעקב ראה את עצמו כמי שאין בידו כלום, והי’ בביטול ושפלות (“לישועתך קויתי ה””, בקשת צדקה מהקב”ה למרות שאינו ראוי). ומצד שני יעקב הי’ בדרגה נעלית ביותר, ועד שהי’ ראוי שיבקע לו הירדן (“ברוך כבוד ה’ ממקומו”, המשכה של בלי גבול (“מקומו” האמיתי) למטה).

עפ”ז מובן הקשר בין שני הפירושים בפסוק, כי אצל יעקב היו אז בפועל שני ענינים אלו, שני בביטול גמור (שלא הי’ בידו כלום חוץ ממקלו) ויחד עם זאת בדרגה נעלית ביותר (שלכן הי’ ראוי שיבקע לו הירדן).

וכך הי’ בגאולת אדה”ז בי”ט כסלו, שלמרות שהי’ ראוי לכך, ביקש את גאולתו באופן של “חסדי ה”” (כמו שכתב במכתבו על הגאולה). וכך אצל כל יהודי, שלמרות שכ”א מישראל יכול לדרוש מהקב”ה בני חיי ומזוני וכו’, עליו לבקש זאת באופן של צדקה.

וישלה - י"ט כסלו¹

לקוטי שיחות חלק טו | עמודים 274-280

ב. בכדי להבין הקשר בין שני הפירושים (וכפי שדובר הרבה פעמים⁴ שלכל הפירושים לאותה מלה, פסוק או ענין, יש קשר תוכני בינם לבין עצמם),

במיוחד שבאגדת בראשית^{4*} הם מובאים בהמשך אחד,

מוכרחים להקדים לשונו של אדמו"ר הזקן, באגרתו המפורסמת "קטונתי"⁵, שכתבו עם בואו מפטרבורג, לאחר שחרורו ממאסר בי"ט בכסלו: "מפני היות קטן יעקב במאד מאוד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי כו" (עד כאן דבריו בקשר לענינו).

לכאורה, מתעוררת השאלה: אדמו"ר הזקן רוצה לציין את "ריבוי החסדים" שהקב"ה גמל עם יעקב, שהם גרמו ל"קטונתי", ל"היות קטן יעקב במאד מאוד בעיניו". היה עליו, אם כן, לצטט גם, ובעיקר, את המשך הפסוק: "עברתי את הירדן ועתה הייתי לשני מחנות?"

לכאורה ניתן היה לומר, שבצטטו "כי במקלי כו" מתכוון אדמו"ר הזקן לכוון לפירוש המדרש שהובא לעיל: "נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן" - אך אי אפשר לומר זאת, כי: (א) עדין נשאר הקושי מדוע איננו מזכיר גם את החסד השני, המפורש בפסוק. "ועתה הייתי לשני מחנות?" (ב) אם הוא התכוון לציין את הנס המרומז בפסוק לפי פירוש המדרש,

א. על הפסוק! "קטונתי מכל החסדים... כי במקלי עברתי את הירדן ועתה הייתי..." קיימים שני פירושים מנוגדים, והם:

(א) הפירוש הפשוט, המובא בפירוש הראשון של רש"י ובתרגום, הוא, שכאשר עבר יעקב את הירדן לא היה עמו שום חפץ זולת ה"מקל". מפירוש זה משתמע כי המילים "במקלי עברתי את הירדן הזה" אינן מבטאות את חסדי ה' ליעקב, כי אם, את מצבו הדחוק של יעקב אבינו בעברו את הירדן. זוהי הקדמה הבאה להבליט את גדלותו של החסד המובא בהמשך הפסוק: "ועתה הייתי לשני מחנות".

(ב) פירוש המדרש², המובא אף הוא בפירוש רש"י, הוא, ש"נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן" - כלומר, המילים "במקלי עברתי..." עצמן, מבטאות את חסדי ה'^{2*}.

שני פירושים אלה מנוגדים לחלוטין: לפי הפירוש הראשון מבטאות המילים הללו עוני מוחלט, ואילו לפי הפירוש השני - הן מבטאות את גדולתו של יעקב בהיותו ראוי לנס גדול ביותר, כנאמר בחז"ל³ "כמה נפיש גברא כמשה ושתין רבוון, שנחלק להם ים סוף" (=כמה גדול אדם כמשה ושישים ריבוא, שנחלק להם ים סוף).

(1) פרשתנו לב, יא.

(2) אגדת בראשית פמ"ה, ד. תנחומא (באבער) ויצא ג.

וראה מדרש אנגה כאן.

(2*) ראה רא"ם וגו"א בפרש"י.

(3) חולין (ז, א) ובפרש"י.

(4) לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 35. ועוד.

(4*) שם. וכן הוא בתנחומא (באבער) שם.

(5) אגה"ק סי' ב' (קג, ב).

הוא בעצמו דיו לגרום ליעקב את הרגשת "קטונתי".

ג. אדמו"ר בעל ה"צמח צדק", מצטט בספרו "אור התורה"¹⁰ את הכתוב בשל"ה¹¹, ש"כי במקלי" הם ראשי תיבות של "ברוך כבוד ה' ממקומו"¹² לישועתך קויתי ה". ומוסיף ה"צמח צדק": "ורצונו לומר, על דרך שנתבאר ב"תורה אור"¹³ בענין "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית"¹⁴, שצריך להיות ב' הבחינות צדקה ומשפט, והיינו ב' הבחינות ברוך כבוד ה' ממקומו ושיהיה לישועתך קויתי וכו'".

הסבר הדברים הוא: מן הכתוב "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית" ברור, שאצל יעקב היו שתי המידות הללו¹⁵, וגם ההתייחסות אליו מלמעלה היתה גם במשפט וגם בצדקה, למרות שהם הפכים: משמעותו של משפט היא, שהדבר הניתן מגיע למקבלו לפי הדין, ואלו משמעותה של צדקה היא, שלפי הדין והמשפט אין חובה לתת, אלא שהדבר ניתן כצדקה.

ניתן היה, לכאורה, לומר, שמדובר בשתי

ש"נבקע הירדן", היה עליו לצטט את המילים "עברתי את הירדן הזה", המובאות בהמשך הפסוק, שהרי דוקא במילים אלו מרומז הנס שארע עם "במקלי"⁶?

ניתן היה לומר שאדמו"ר הזקן אכן מתכוון לכל הפסוק, אלא שכדי לקצר בדבריו הוא מצטט רק את תחילת הפסוק, ורומז על סיומו במילה "כו"⁷.

אך גם הנחה זו איננה מתקבלת, כי:

א) גם אם רצה לקצר, היה עליו לצטט לפחות מילה אחת נוספת: "עברתי", ההכרחית להבנת הענין. ב) אם אכן התכוון אדמו"ר הזקן לכל הפסוק היה צריך לכתוב "וכו", בו' החיבור, שהרי, כפי שכבר הוסבר בעבר בהרחבה⁸, קיים הבדל בין "כו" לבין "וכו". כאשר כתוב "כו" (ללא ו') מצביע הדבר על כך שלהמשך הפסוק אין קשר לענינו, והתוספת "כו" (או "גו") באה כדי לקיים את דברי חז"ל⁹ "כל פסוקא דלא פסקי' משה, אנן לא פסקינן".

מכל האמור מובן שהענין המבוטא במילים "כי במקלי" בלבד, ללא המשך הפסוק,

10) פרשתנו רלג, א.

11) רצה, ב.

12) בשל"ה שם "כי" ב"מ שהוא שם מכב"י... מר"ת פסוק מי כמוכה באלים". וי"ל שמ"ש הצ"צ הוא ע"פ של"ה רנט, א ש"מכב"י" הוא גם ר"ת "ברוך כבוד ה' ממקומו". וראה אוה"ת בשלח ע' תקנא. סד"ה מי כמוכה תרפ"ח.

13) בשלח סג, ב.

14) תהלים צט, ד.

15) וגם מה שבאברהם נאמר (וירא יח, יט) "לעשות צדקה ומשפט" הרי "אברהם עצמו לא נברא אלא בזכותו של יעקב כו', ואין צדקה ומשפט אלא ביעקב שנאמר משפט וצדקה ביעקב גו'" (ויק"ר פלו, ד. הובא ונתבאר באוה"ת וירא צו, א. וראה שם צט, א).

6) דוהו ההכרח לפירוש זה, דאל"כ למה הזכיר את הירדן הו"ל למכתב כי במקלי באתי עד הנה (גו"א כאן).

7) את"ל שגם בזה מדויקות העתקות אנה"ק (אף שהיו מפורזים אצל התלמידים - הסכמות הרבנים שי' בני כו') - נראה שבמכתבים לא דייק רבנו זקן לכתוב בכתוב "גו", ובמרד"ל "כו" (ראה תשבי ערך גמר "נוהגים רז"ל בדבריהם כשמביאים פסוק אחד ואינם משלימים אותו. . . כותבים וגומר. . . וכאשר מביאים מאמר מדבריהם ואינם משלימים אותו כותבים וכולי").

8) לקו"ש ח"ה ע' 387. ועוד.

9) מגילה כב, א.

של יעקב, וכבר לא היה לו לחשוש "שמצא נתלכלכתי בחטא"?

אלא שכל הענין הזה רק כאשר קיימת הרגשת הישות של המציאות העצמית, ואז עשוי האדם להגיע ע"י חישוב למסקנה ש"יצאו רוב שנותיו" ולא חטא, ולכן מובטח לו ש"שוב אינו חוטא", ואם הוא מ"אבירי לב" יכול הוא לדרוש "בזרוע", שהרי מגיע לו לפי הדין.

אך כאשר נמצאים בדרגה של התבטלות אמיתית, ללא הרגשת מציאות עצמית כלל, אז קיים, מפני הרגשת הקטנות והתבטלות, מצב של "נדמה בעיניו שחטא"²³ קיים חשש לחטא או לחסרון²⁴ כלשהוא בעבודה, ואז מבקשים את השפע הטוב רק כ"צדקה", ולא כ"משפט".

ה. לפי האמור קשה: אם התבטלותו העצמית של יעקב הביאה אותו לבקשת "צדקה", כיצד אפוא אומרים "משפט וצדקה ביעקב..." שמשמעותו היא שצריך להיות קיים^{24*} גם אופן של "משפט"?

דרגות שונות. מצד הנשמה, יכול יהודי לדרוש את עניניו בתורת "משפט" - לנשמה מגיע הדבר לפי הדין, ומצד הגוף יכול הוא רק לבקש זאת כ"צדקה".

הנחה זו איננה מתקבלת, שהרי נאמר בפסוק "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", כלומר, שתי המידות ההפכיות קיימות באותה דרגה, ובאותו עולם של "עשית" - עשיה בפועל.

וההסבר לכך הוא: גם כאשר מגיעים למדרגה שבה יש זכות לדרוש הורדת השפעה טובה מהקב"ה לפי הדין, כנאמר בגמרא¹⁶ על הפסוק¹⁷ "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה" ש"כל העולם כולו ניזונין בצדקה והם ניזונין בזרוע" - גם אז יש לבקש זאת כצדקה, כנאמר¹⁸: "לך ה' הצדקה".

ד. ידועה השאלה מדוע פחד יעקב מעשו, והלא היתה בידו הבטחת ה' "והנה אנכי עמך..."¹⁹, ועל זה עונים, שיעקב חשש "שמצא... נתלכלכתי בחטא"²⁰. אך תשובה זו איננה מובנת, שהרי חז"ל אומרים²¹ ש"כיוון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא, שוב אינו חוטא", וכאן כבר עברו "רוב שנותיו"²²

16) ברכות יז, ב. ובפירש"י שם.

17) ישע"י מו, יב. וראה אוה"ת עה"פ.

18) דניאל ט, ז.

19) ויצא כח, טו.

20) ל' רש"י כאן. ובברכות (ד, א) שמא יגרום החטא. ובאגה"ק (שם) מוסיף: שנדמה בעיניו שחטא. וראה לקו"ש ח"ה ע' 398 הערה 67. וראה לקמן בפנים סוס"ד וסוס"ז.

21) יומא לה, סע"ב.

22) דהרי כשהלך יעקב לחרון (זמן ההבטחה) ה' בן ע"ז שנה (רש"י תולדות כח, ט). ולהעיר מפרש"י על אמרו בהיותו בן פ"ד שנה "כי מלאו ימיו" (ויצא כט, כא). וראה רמב"ן (בראשית ה, ד) דבימי אברהם יצחק ויעקב ה' הימים

בעם שבעים ושמונים שנה. ועוד הרי כבר נאמר (בראשית ו, ג) והיו ימיו מאה ועשרים שנה (וראה מדרש הגדול שם דגזירה זו באה לסיבת המבול). ועוד שיעקב בחיר שבאבות נביא ה' (ראה רש"י ויגש מה, כז), ובמכש"כ מאמהות (רש"י ויצא כט, לד) ומאברהם (וירא כ, ז).

ואף שבאמירת יצחק "לא ידעתי יום מותי" הוזקקו לטעם שהגיע לפרק אמו (תולדות כז, ב ובפרש"י שם) י"ל דשאני התם כיון דאפליג אפליג (גיטין כח, א). וראה מפרשים עה"פ ויגש מז, ט. לעיל ע' 231 ואילך.

23) ל' אדה"ז באגה"ק שם.

24) מל' אני ובני שלמה חטאים (מלכים א א' כא).

24*) ובפרט שהאבות ה"ה המרכבה שכל איבריהם כולם היו כו' רק לרצה"ע (תניא פכ"ג).

הנעלה ממדידה והגבלה אופן שאינו קשור עם מציאותו שלו ועם "מחסורו אשר יחסר לו"³⁰.

ו. שתי הדרגות שהוזכרו: א) בקשת צדקה מפני שאין אפשרות אחרת. ב) מצב של "אבירי לב", שבו ניתן לדרוש "בזרוע" ובכל זאת מבקשים כצדקה, מצב שבו הצדקה הניתנת היא ללא גבול, מתאימות לשני הפסוקים שרמוזים בראשי תיבות במילים "כי במקלי": א) "לישועתך קויתי ה'" ב) "ברוך כבוד ה' ממקומו".

והרי הסבר הדברים: "לישועתך קויתי ה'" פירושו, שניתן להשען רק על ישועת ה', כאשר אין ראויים לתביעה לפי הדין, אז מקוים לישועת ה' כ"צדקה".

"ברוך כבוד ה' ממקומו" מצביע על הורדת שפע הורדת כבוד ה' מ"מקומו" האמיתי³¹, וזה נמשך ("ברוך" - לשון המשכה³²) למטה-מטה. כלומר, הבאת הדרגה של "בלי גבול" כאן למטה, השפעה המתקיימת ע"י ביטול המציאות של "אבירי לב הרחוקים מצדקה"³³.

30) להעיר מהפס"ד דמי שיש לו מאתים זוז לא יטול, פחות מזה - נותן לו כאחת (בתורת צדקה) אפילו אלף (פאה בסופה. טושו"ע יו"ד ר"ס רנג).

31) ראה ד"ה ואולם חי אני (דרמ"צ קעת, ב' ואילך).

32) ראה תו"א לו, ג, ובכ"מ.

33) בתו"א בשלח שם, שמצד בחי' צדקה מצ"ע מעורר מלמעלה מבחי' חסדו הבל"ג, אבל מכיון שהוא בבחי' א"ס הוא שוה ומשוה, ובבחי' זו נאמר שממית בידים תתפש שיש יניקה לסט"א. וע"י המשפט שהאדם עושה בנפשו על מותרות חיי גופו גורם למעלה בחי' משפט שלא יומשך חיות לסט"א.

ואין מזה סתירה להמבואר בפנים, ע"פ הידוע שהיניקה לסט"א הוא מהחיצוניות המקיף, בהבחי' ד"אח עשו ליעקב", ובכדי שלא תהי' יניקה הוא ע"י ההמשכה מפנימיות המקיף (בל"ג האמיתי), ששם "ואוהב את יעקב" דוקא, וזה בא ע"י

ההסבר לכך הוא: כאשר נמצאים באמת במצב שהבקשה מה' היא רק כ"צדקה" (או כאשר נדמה כך), אין בקשת הצדקה מהווה הוכחה להתבטלות, שהרי איננה קיימת אפשרות אחרת. וביתר עומק: בקשת הצדקה היא מפני מציאותו המוגבלת והמדודה, ולכן, מידה כנגד מידה, גם ההשפעה מלמעלה מגיעה במדידה והגבלה שבצדקה. וכך אומרת הגמרא²⁵, שהמצווה בצדקה היא לתת "די מחסורו אשר יחסר לו"²⁶, אך "אי אתה מצווה עליו לעשרו". כלומר, יש לתת לעני את החסר לו לפי מציאותו והרגליו, ולמרות שייתכן שזה הרבה מאד, בכל זאת יהיו הדברים מדוידים ומוגבלים. אם הוא רגיל לסוס לרכוב עליו, ועבדים לרוץ לפניו, יש לספק לו אותם²⁷, אך אי אתה מצווה להעשירו.

אך כאשר נמצאים במצב שההשפעה הטובה מגיעה, וניתן לדרשה לפי "משפט", ולמרות זאת לא באים להקב"ה בתביעה של משפט אלא בבקשה של צדקה²⁸, אז מהווה הדבר הוכחה להשתחררות מחשבונות, מדידות והגבלה, לציאה ממציות עצימת²⁹.

במצב כזה גם השפעת הצדקה היא באופן

25) כתובות סז, ב.

26) ראה טו, ח ובפרש"י.

27) כתובות שם. פרש"י שם.

28) ראה פרש"י ר"פ ואתחנן (מספרי שם): אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם. וראה לקמן הערה 39.

29) בתו"א בשלח שם מבואר ענין המשפט - שהאדם עושה משפט בעצמו לגבי העני כו'. אבל גם שם מבואר שבמשפט שעושה האדם בנפשו הוא ביטול נעלה יותר מהביטול שבנתינת צדקה סתם, דהרי המשפט הוא שלא לתת יניקה וחיות מותרות הגוף, עיי"ש.

עצמית³⁸, ועבודתו האישית לא תפסה אצלו מקום³⁹.

ח. זהו אפוא הקשר שקיים בין שני הפירושים על המילים "כי במקלי" (הפירוש הפשוט ש"לא היה עמי כו' אלא מקלי לבד⁴⁰, ופירוש המדרש: "נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן"). כי שני הפירושים מבטאים את שני הניגודים שהיו קיימים אצל יעקב.

מצד אחד הוא ראה את עצמו כמי שאין בידו כלום, והוא ביקש מה' "צדקה", ומצד שני, נמצא יעקב בדרגה גבוהה כל-כך, עד היותו ראוי לנס של "נבקע הירדן", דבד המוכיח על היותו ראוי לקבל חסדים מה' לפי משפט⁴¹.

שתי הדרגות של יעקב, משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", שגרמו לשלימותה של דרגת "קטונתי", היוו הקדמה והכנה לקיום

ז. לפי ההסברים שלעיל יובן מדוע כותב אדמו"ר הזקן "מפני היות יעקב קטן במאד מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי כו" ואינו מצטט את המשך הפסוק: אצל יעקב היו קיימות שתי הבחינות ההפכיות של "משפט וצדקה"³⁴ המרומזות במילים "כי במקלי"³⁵, לפיכך הוא הגיע לדרגה שבה כל ההשפעות מלמעלה הן בבחינת "ריבוי החסדים", השפעה באופן של "ברוך כבוד ה' ממקומו", דהיינו, חסדים ללא גבול, וכיוון שהשפעה זו היתה קיימת אצלו כתוצאה מ"כי במקלי", גרמה לו "קרבת אלוקים ממש"³⁶, זו ל"קטונתי" באופן מושלם: "קטן במאד מאד".

וזוהי כוונת אדמו"ר הזקן בהמשיכו ש"היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי כו" ולפיכך "ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל כו' וכמאמר רז"ל שמא יגרום החטא, שנדמה בעיניו שחטא".

יעקב הגיע להתבטלות מוחלטת, לדרגה שבה אין המציאות ועבודת הנבראים תופסת מקום, ולכן "נדמה בעיניו שחטא"³⁷, הוא היה במצב של "חטא" - מלשון גרעון והתבטלות

(38) היינו לא שנדמה בעיניו שיש חסרון בעבודתו, אלא שהוא ביטול בעצמו, וע"ד משנ"ת (לקו"ש ח"ג ע' 36 ואילך ובהערות שם) בעונה דמשה רבינו שהיא בחי' ביטול וענוה בעצם, וכענוה דכתר. וראה פנ"י ואוה"ת שבהערה הבאה (ובאוה"ת שם דבקשת מתנת חנם דמשה היא כהביטול דכתר, עיי"ש).

(39) ראה פנ"י ר"פ ואתחנן (הובא באוה"ת שם ק' קיח) דזה שמשה "לא התפלל רק בחסדי ה' במתנת חנם... הוא מחמת גודל הכרתם בגדולת הבורא יקטין מאד מעשיהם הטובים בעיניהם כמ"ש יעקב אבינו קטנתי מכל החסדים". וראה אוה"ת שם ס"ז.

(40) ל' רש"י כאן.

(41) ראה של"ה שם (רצד, סע"ב ורצה, סע"א ואילך), דפי' הא' דרש"י בכי במקלי ("לא הי' לי כו") מורה על שפלותו והוא ההכנעה של יעקב כלפי עשו למטה, ופי' הב' ("שבקע את הירדן כו") מורה על התרוממותו והוא הזכות שזכר יעקב לפני הקב"ה. וזהו ג"כ ב' הפירושים בב"ר (פע"ו, ה') בקטנתי - איני כדאי, כדאי.

המשפט בצדקה כמבואר שם.

(34) ראה אוה"ת נ"ך שבהערה 17, דמבאר זה שיעקב נקרא אביר בחי' הת"ת כולל חו"ג, בהמשך להענין דאבירי לב כו'.

(35) ראה תו"ח פרשתנו נד, ג. ושם: כי במקלי עברתי הוא ביטול הרצון דיראה ותשובה, עיי"ש.

(36) ל' אגה"ק שם.

(37) ראה בארוכה ד"ה ויכנעו עמי תרנ"א. ושם: וזש"א חטאנו כו' מפני שאין עבודתם אמיתית כלל לגבי בחי' אמיתית עצמותו כו'.

העובדה שנראים יהודים שיש להם יסורים בעולם הזה היא רק כדי "לבטש את האדם, להכניעו ולהשפיל גסות רוחו"⁴⁹. אבל כאשר יהודי הוא במצב של "משפט וצדקה", שהוא ראוי לקבל חסד לפי "משפט", ולמרות זאת הוא מבקש זאת מהקב"ה כ"צדקה", דבר המוכיח על שפלות והתבטלות, אז באות עליו ברכות ה' מ"מקומו": הצלחה מעבד למדידה והגבלה בכל התחומים: "בני, חיי ומזוני", וכל זה באופן של "רויחי", ומתבטלים כל הדברים המבלבלים דעתו, כדי שיהיה "יושב בשלוות עולם הזה"⁵⁰.

י. אדמו"ר הזקן מסר נפשו על הפצת פנימיות התורה, הוא ניתק עצמו מעניניו שלו כדי להפיץ את תורת החסידות חוצה, וברור שהוא היה יכול לדרוש את שחרורו מן המאסר לפי דין ומשפט. בכל זאת הוא ביקש זאת כ"צדקה", כפי שהוא כותב בהרחבה במכתביו⁵¹, שגאולתו היתה "חסד"⁵² ה"ש"הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ".

(49) תו"א שם.

(50) ע"ד הל' בתו"א שם. תו"ח מקץ (עח, ג).

(51) גדפס בבית רבי ח"א פי"ח.

(52) ע"פ המבואר בפנים, יש לבאר ג"כ מה שבתחילת האגרת כותב אדה"ז "קטנתי מכל החסדים ומכל כו" - דלכאורה אינו מובן: הכוונה ה"ה למש"נ "ומכל האמת" וא"כ הו"ל להעתיקו בפירוש; ואם הענין ד"אמת" אינו שייך לכאן (ולכן לא העתיקו) א"כ גם תיבת "ומכל" אינה שייכת לכאן? והביאור בזה: החילוק בין "חסדים" ו"אמת" הוא (כפי' רש"י עה"פ): חסדים הם מה שהקב"ה עושה מעצמו (כענין מדת הצדקה); ו"אמת" הוא מה שעושה מחמת הבטחתו - וה"ז בדוגמת מדת ה"משפט", כי מוכרח כביכול בהשפעה (מחמת הבטחתו).

ולכן: מכיון שאצל אדה"ז ה' נרגש (מצד עוצם ביטולו) שכל הטובות עמו הם בבחי' "צדקה" ו"חסדים", לכן לא העתיק ענין ד"אמת", אבל לאידך, מכיון שאמיתית הביטול

תפילתו "הצילני נא... ואתה אמרת... ושמתו את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב"⁴².

ט. ההוראה הנלמדת מן האמור, לעבודת כאו"א:

ידוע⁴³, שאצל כל יהודי קיים בירושה משהו "מעין" עבודת ה' של האבות, ש"אין קורין אבות אלא לשלושה"⁴⁴. לפיכך מובן, שכל יהודי ראוי לקבל מהקב"ה השפעה של חסד לפי "משפט", ולא רק לבקש מהקב"ה השפעה זו כ"צדקה".

שהרי, "כל ישראל בני מלכים הם"⁴⁵, ולכן, כפי שאמר פעם כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, נחשבת כל טרחה קלה שלהם כעבודת פרך⁴⁵, והם יכולים לדרוש מהקב"ה "כל הון דעלמא"⁴⁶ בבני חיי ומזוני רויחא".

וכך אומר אדמו"ר הזקן ב"תורה אור"⁴⁷, שאם נבוכדנצר, שפסע שלוש פסיעות לכבוד הקב"ה, נתנו לו על כך מלכות לשלושה דורות⁴⁸, קל-יחומר אצל יהודים, ש"אין לך אדם מישראל שלא כיבד את המקום בכך", ברור ש"כל טוב עולם הזה כדאי (וראוי) הוא לך".

(42) פרשתנו שם, יב"ג.

(43) תו"א ר"פ וארא.

(44) ברכות טז, ב.

(45) שבת סז, א. ובזו"ב (כו, רע"ב). הקדמת תקו"ז בתחלתה: דמלכים הם.

(45*) ע"ד מרז"ל (סוטה יא, ב) במלאכת נשים לאנשים. (46) ראה ב"מ (פג, א): אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב.

(47) מקץ לא, ג.

(48) סנהדרין צו, א. יל"ש מלכים רמז רמד.

ההתנגדות לתורת החסידות, ואדרבה, המתנגדים "היו עמדי" באופן של "שלום"⁵⁴ כסיום הפסוק "כי ברבים היו עמדי"⁵⁵.

(משיחת י"ט כסלו תשכ"ו)

בפסוק פדה בשלום נפשי... יצאתי בשלום מה' שלום".
 (54) שהוא דבר המחבר ומתווך ב' קצוות הפכיים כו' (אה"ק סוס"ל),
 ובשייכות הגאולה לתוכן הכתוב פדה גו' - עיקרו "שלום"
 כדמוכח מל' אדה"ז (הובא בהערה הקודמת).
 (55) כדרשת הירושלמי סוטה פ"א סה"ח.

לפיכך גרם הדבר לכך שהגאולה תהיה באופן של "פדה בשלום נפשי"⁵³ - בטלה

והפעולה וענין הצדקה הוא כאשר ישנה גם מדת המשפט (שהוא ראוי לכך, ומ"מ מבקש מצד צדקה - כמבואר בפנים בארוכה), לכן רמזו ע"י "ומכל כו'".

ועו"ל (ובפשטות יותר): לאדה"ז לא היתה הבטחה מפורשת ומפורטת על גאולתו (כביעקב) ולכן לא העתיק "האמת"; ובכ"ז רמזו ע"י העתקת "ומכל כו' - כי ישנה הבטחה הכללית ששמע מהה"מ - כמסופר מרבתינו נשיאינו.

(53) תהלים נה, יט. וכמ"ש אדה"ז באגרתו (נדפס בבית רבי שם. היום יום ע' ד. ובכ"מ): "וכשקריתי בס' תהלים

“ויותר יעקב לבדו”

•

על הפסוק “ויותר יעקב לבדו” ישנם שני פירושים הפכיים: א) “נשאר על פכים קטנים” - יעקב נשאר שם בגלל דברים בעלי ערך מועט. ב) “מה הקב”ה . . ונשגב שמו לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו” - ה’ זה ענין נעלה ביותר, גילוי אלקות בדרגה של “לבדו”. וצריך להבין מהו הקשר בין פירושים אלו.

בשיחה שלפנינו, מקדים ומבאר כ”ק אד”ש מה”מ שגם על גילוי תורת החסידות ישנם שני טעמים הפכיים - מצד חושך הגלות, ובתור הכנה לגאולה העתידה. וטעמים אלו מקבילים לשני הפירושים על “ויותר יעקב לבדו” - “פכים קטנים” (ע”ד הענין דחושך הגלות, לברר בירורים) ו”נשגב שמו לבדו” (ע”ד הגילוי שיהי’ בגאולה העתידה). ושני קצוות אלו קיימים גם בפעולתה של תורת החסידות (“פוצו מעיינותיך חוצה”, שהמעייין עצמו מגיע וחודר ב”חוצה”), וכן באיחוד נגלה והנסתר שבתורה ושבנשמה ובגילוי שם הוי’ בעולם.

ענין זה מודגש גם בלשון אדה”ז במכתבו אודות שחרורו מהמאסר - “הפליא ה’ והגדיל לעשות בארץ”: מצד אחד “הפליא ה’” (גם בדרגה הנעלית ביותר, שאין לו כלל אחיזה בדרכי הטבע), ומצד שני “לעשות בארץ” (שדרגה נעלית זו נמשכת בעולם הגשמי).

והכוח לחבר שני הפכים אלו מגיע מהעצם שלמעלה משניהם: ע”י גילוי “עצם פנימיות התורה” ניתן לחבר בין הנגלה שבתורה לנסתר שבתורה, וגם בפנימיות התורה גופא ה”מעיינות” עצמם יכולים להמשך ולחדור ב”חוצה”. וזהו גם הקשר בין שני הטעמים לגילוי תורת החסידות - שדוקא מצד מעלתה העצמית של “תורתו של משיח” (שהחסידות מהוה הכנה אלי’) היא יכולה לחדור בשכל הגשמי ולהאיר את חשכת הגלות.

וישלה - י"ט כסלו

לקוטי שיחות חלק טו | עמודים 281-288

המילה "לבדו" - "אל תקרי לבדו אלא לכדו". לעומת זאת, לפי פירוש המדרש יוצא ש"ויותר יעקב לבדו" הוא שיא ההתעלות⁹, בדומה ל"ונשגב ה' לבדו" של הקב"ה, אחדותו והתגלותו של הקב"ה, באופן שנאמר רק לגבי העתיד לבוא "ביום ההוא" (בהמשך הפסוק).

ב. ידועים דברי השל"ה¹⁰, שכל מועדי השנה רמוזים בפרשות התורה הנקראות בתקופה שבה הם חלים.

מכך מובן שתוכנו של המועד¹¹ י"ט כסלו, החל, במספר שנים, בשבת או בשבוע של פ' וישלה¹², רמוז בפ' וישלה¹³.

דבר זה יובן ע"י שני ההסברים על כך שתורת החסידות התגלתה דוקא בדורות האחרונים, ולא בדורות הקודמים, שעליהם נאמר "ראשונים בני מלאכים..."¹⁴, והם:

א. על הפסוק¹ "ויותר יעקב לבדו" ישנם מספר פירושים, ומהם:

(א) נאמר בגמרא², ומובא בשינוי לשון בפירוש רש"י על התורה: "נשתיר על פכין קטנים". דבר זה רמוז במילה "לבדו", כפי שאומרים בעלי התוספות³: "אל תקרי לבדו אלא לכדו"⁴.

(ב) במדרש⁵ נאמר: "מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו".

כאמור פעמים רבות⁷, יש לכל הפירושים על אותו פסוק, ובמיוחד על אותה מילה, קשר תוכני ביניהם. ויש להבין בעניננו: מהו הקשר בין שני הפירושים הללו, אשר לכאורה הם פירושים מנוגדים:

לפי פירוש הגמרא יוצא שהישארותו של יעקב "לבדו" היתה בגלל "קטנים", בגלל דברים בעלי ערך מועט ביותר⁸, וכך מוסברת

פחים קטנים היינו כלים קטנים והם המוחין כו".

(9) להעיר גם מתורת לוי"צ (ע' יא), ד"ויותר יעקב לבדו" שייך ל"הן עם לבדד ישכון".

(10) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(11) כ"ה לשון אדה"ז - לקו"ד ח"א יט, ב. ובל' כ"ק מו"ח אדמו"ר (במכתב שנעתק בהקדמה להיום יום. בהקדמה לחוברת י"ט כסלו) - "חג החגים" (נתבאר בלקו, ש ח"ה ע' 436 ואילך).

(12) וגם כשחל בשבוע דפ' וישב - הרי "מתברך" הוא משבת שלפניו - ש"פ וישלה.

(13) ראה גם ס' השיחות תש"ד ע' 50 (וראה לקמן הערה 65). לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 61. ועוד.

(14) כ"ה בשבת קיב, ב. ירושלמי דמאי פ"א ה"ג ("קדמאי בני מלאכים"). ובשקלים רפ"ה ובר' פ"ס, ח - ליתא תיבת "בני" ("קדמאין מלאכין"), וכ"ה גירסת ר"ג גאון שבת שם,

(1) פרשתנו לב, כה.

(2) חולין צא, סע"א.

(3) וכ"ה בבחי' (בשם "רבותינו ז"ל") ורע"ב עה"פ.

(4) וראה עוד טעם בבעה"ת שם: לשון בית הבד כו'. ובהדר זקנים: ממשמעות דלכדו ידענא כו', עיי"ש. וראה מפרשי רש"י כאן.

(5) ב"ר פע"ז, א.

(6) ישע"י ב, ז.

(7) ראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 35. ועוד.

(8) ובפרט עפ"י פי' הכלי יקר כאן. וראה ג"כ או"ת להה"מ (קיא, א): "יעקב לבדו כו' שכח פחים* קטנים כו' בלי מוחין

(* כן הוא בדפוס שלפני ואולי צ"ל "פכים").

הקצוות, כמו ב"ויתר יעקב לבדו": לפי ההסבר הראשון יוצא שגילוי אור החסידות בדורות האחרונים הוא בגלל שפלותם, בגלל החושך הגדול זקוקים דורות אלו לגילוי אור נעלה זה של פנימיות התורה. לעומת זאת, לפי ההסבר השני, נובע גילוי אור החסידות בדורות האחרונים דוקא ממעלתה של תקופה זו: בהיותה "ערב שבת לאחרי חצות" כבר קיים אז משהו "מעין" הגילוי שלעתיד²¹.

ג. ההסבר לכך הוא:

ידוע²², שבי"ט כסלו התחיל עיקרו של "פוצו מעינותיך חוצה" - הפצת מעיינות החסידות לכל ישראל, גם אלה ששרויים בדרגת "חוצה"²³.

פעמים רבות כבר דובר²⁴ על הדיוק במילים "פוצו מעינותיך חוצה", שמשמעותן, שהמעיינות בעצמם צריכים להגיע אל ה"חוצה". כלומר, אין די בכך שתהיה למעיינות השפעה על ה"חוצה" תוך כדי הישארותם במקומם, אלא שהם בעצמם צריכים להימצא ב"חוצה"²⁵.

יתר על כן: המעיינות צריכים להמצא ב"חוצה" באופן של "פוצו" - התפשטות והתרחבות ב"חוצה", עד שכל פרט ב"חוצה" יהיה חדור במעיינות אלה.

א) בגלל החושך הכפול והמכופל שנוסף בדורות האחרונים, ובמיוחד בדור של עקבתא דמשיחא, יש הכרח באור נעלה יותר, שיגבר גם על חושך כזה¹⁵.

ב) בדומה לנאמר בכתבי האריז"ל¹⁶, ומובא להלכה ב"מגן אברהם"¹⁷ ובשולחן ערוך של אדמו"ר הזקן¹⁷ בעל השמחה, שבערב שבת צריך לטעום ממאכלי השבת ("טועמיה חיים זכו"¹⁸), כך הוא גם "בימים הכלליים" של "שית אלפי שנין"¹⁹ (= ששה אלפי שנים), שבדורות האחרונים שלפני ביאת המשיח, ב"ערב שבת" שלפני "יום שכולו שבת" מאיר בעולם שפע, ולפחות טעימה, של גילוי פנימיות התורה, שתתגלה בשלימותה ע"י משיח צדקנו²⁰.

גם בשני הסברים אלו מוצאים את שני

תוד"ה ר"נ גאון שבת יב, ב. ב' הגירסאות הובאו בדק"ס שבת קיב, ב. ובתוס' ד"ה צדיקים, חולין ה, ב: "אם הראשונים כמלאכים כו" - ולשון זה רגיל בכמה ספרים.

15) קונטרס ע"ה פ"ג. מ"כ כ"ק אדמו"ר נ"ע (נדפס בהוספות לקונטרס הנ"ל ע' 82 ואילך).

וראה ג"כ: משל אדה"ו ("התמים" ח"ב ע' מט [עב]) מבן מלך שנחלה כו'; הבעש"ט עורר את ישראל מהתעלפותם כו' (כת"י דא"ח ישן [לא נוגע למי] - נדפס בסה"מ תרס"ג ע' רנא. וראה לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 208 ואילך). ועוד.

16) פע"ח ש"ח רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ע"ש.

17) אר"ח סר"ג סוסק"א.

17*) שם ס"ח.

18) פע"ח שם. שעה"כ שם.

19) ראה רמב"ן בראשית ב, ג.

20) ראה בכ"ז לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 51 ועוד (וראה גם לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 164 ואילך).

וראה ג"כ זח"א קיז, א (ושם קיח, א) - נת' בארוכה בשיחת אחש"פ תש"ל (נדפסה בלקו"ש ח"ז ע' 206 ואילך. בהוספות להמשך תרס"ו); לעיל ע' 46 ואילך. ולהעיר ג"כ מאוה"ח פ' צו ו, ב; ממ"ש הרמב"ם באגרת תימן - הובא ונת' בלקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 269 ואילך. ועוד.

21) היינו, דלא רק שתורת החסידות ("פוצו מעינותיך חוצה") היא הכנה ל"אתי מר" (אגה"ק הידועה של הבעש"ט - נדפסה סו"ס בן פורת יוסף. ובכ"מ), כ"א שעכשיו כבר מאיר מהגילוי דלעתיד.

22) תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

23) ראה תורת שלום שם (ע' 113).

24) ראה לקו"ש ח"י ע' 106. ועוד.

25) ראה ספר השיחות תש"ד ע' 106.

נשארה האמונה עצמה נסתרת ונעלית מן השכל (הנגלה).

אדמו"ר הזקן הביא לידי כך שהאמונה וקבלת עול שמעל לשכל יקיפו את האדם כולו, כך שהם עצמם ירדו ויתאחדו עם הנגלה שבנשמה, כך שבשכל עצמו יחדרו דברים שלמעלה מן השכל.

ה. כשם שאצל כל יהודי כפרט גרמה החסידות ל"פוצו מעינותיך חוצה", לאיחוד ה"מעין" שבנשמה עם ה"חוצה" שבנשמה, כך הוא גם לגבי כל ישראל ככלל, שכולם ביחד "קומה אחת שלימה"³⁰:

"ראשי אלפי ישראל" שהם "בחינת ראש ומוח"³¹ של ישראל, הם ה"מעין". תמיד, לפני גילוי החסידות, היו גדולי ישראל מסתגרים בד' אמותיהם. אמנם, היתה להם השפעה על כלל עם ישראל, באמצעות התורה שלמדו מהם או הלימוד מהתנהגותם וכדומה, אבל הם בעצמם היו נבדלים לחלוטין מן ה"חוצה".

העבודה מסוג של "פוצו מעינותיך חוצה" גרמה לכך, שגדולי ישראל לא יסתגרו בד' אמותיהם³², אלא יגיעו בעצמם אל ה"חוצה". ב"חוצה" הם יראו בעוני עמם, ש"אין עני אלא

כשם שתחילתו של כל ענין היא בתורה, כך מובן שגם הפצת גילוי פנימיות התורה ליהודים שנמצאים ב"חוצה" - "פוצו מעינותיך חוצה" - מתחילה בכך שהמעיונות של פנימיות התורה מתגלים בתוך הנגלה שבתורה, עד שהם מתאחדים ממש.

גם לפני אדמו"ר הזקן היו גדולי ישראל שהיו גדולים בשני חלקי התורה הן בנגלה שבתורה והן בנסתר שבתורה. וברור, שעיסוקם בלימוד הנסתר שבתורה גרם לכך שלימוד הנגלה שבתורה על ידם היה באופן אחר. אך למרות זאת, היו אלה שני חלקים נפרדים: גליא וסתיים.

וזוהי פעולתו של אדמו"ר הזקן: הוא איחד את שני חלקי התורה לאחדים ממש²⁶.

ד. כיוון ש"ישראל מתקשראן באורייתא"²⁷, ואף יותר מכך: "היא חיינו", וישראל ואורייתא כולא חד, הרי מובן, שכשם שקיים הענין של "פוצו מעינותיך חוצה" בתורה - איחוד הנסתר והנגלה שבתורה, כך הוא הדבר גם בנשמות ישראל: ע"י גילוי תורת החסידות נוצר "פוצו מעינותיך חוצה" אצל האדם עצמו²⁸ - איחוד הנסתר והנגלה שבנשמה²⁹:

אמנם, גם לפני גילוי תורת החסידות השפיע אור האמונה (הנסתר שבנשמה), שמעל לשכל, גם על הכוחות הגלויים שגם כוחות השכל והמידות יהיו שנוים - אך למרות זאת,

(30) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(31) תניא פ"ב.

(32) ראה ס' השיחות ה"ש"ת (ע' 111 ואילך. נעתק בהיום יום ע' נו): "אמאל איז דער רבי - דער ראש מתיבתא און גאון געווען עלענט און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט מייסד געווען... וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט" (=בעבר היה הרבי - ראש המתיבתא והגאון - גלמוד, והתלמידים גלמודים. דרך החסידות שהרבי יסד.. שהרבי אינו גלמוד והחסידים אינם גלמודים).

(26) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ו [המתורגם] ע' 39. חט"ז ס"ע 38 ואילך. ועוד). וש"נ.

(27) ראה זח"ג עג, א. וראה לקו"ת נצבים מו, א. ובכ"מ.

(28) ראה ע"ד לקו"ש ח"י ע' 102 ואילך.

(29) ראה בארוכה לקו"ש שם בכלליות יותר (ד"מעיונותיך" קאי על הנשמה ו"חוצה" על הגוף).

בדעה³³, וידברו אל ה"עני" בשפה שאותה הוא מבין.

יותר מכך: כיון שעל ה"מעיינות" להגיע אל כל פרט של ה"חוצה", מובן שענין זה כולל את התמסרותם של גדולי ישראל גם לצרכים הגשמיים של עם ישראל.

ו. התורה היא נשמת העולם, כדברי חז"ל³⁴ שהעולם נברא "בשביל התורה שנקראת ראשית". מכך מובן, שאם גרם י"ט כסלו חידוש בתורה, הוא גרם דבר דומה לכך גם בעולם.

ההסבר לדברים אלו הוא: ידוע, שמצד העולם עצמו, ניתן להגיע רק אל האור האלקי ה"מלוכש" בתוך העולם, לשם "אלקים" - ע"י התבוננות בעולם, ניתן להגיע להכרה בכך שיש מנהיג לבירה זו³⁵, אך לא לשם הוי' שמעל לעולם³⁶.

למרות שיש גילוי שם הוי' בעולם, ע"י ניסים המתרחשים מפעם לפעם, למרות זאת, אין זה העולם עצמו. להיפך: זהו שידוד הטבע והעולם.

אך החסידות הביאה לכך, שבעולם עצמו יהיה גילוי האלקות שמעל לעולם, ולכן מסבירא החסידות גם בהסברים עפ"י שכל אנושי, ע"י משלים הלקוחים מעניני העולם³⁷,

את אחדות העולם עם האור האלקי שמעל לעולם.

ז. יש לומר, שבכך מוסברים דברי אדמו"ר הזקן במכתבו המפורסם³⁸, שגאולת י"ט כסלו היתה באופן של "הפליא ה' והגדיל לעשות בארץ"³⁹:

בסדר הנהגת ה' את העולם ישנם שני אופנים: א) הנהגת העולם בדרך הטבע, שאז אין החיות האלקית גלויה. הנהגה זו באה משם אלקים. ב) השגחה פרטית גלויה, כך שניכרת החיות האלקית בגלוי בתוך הטבע. מקור הנהגה זו הוא שם הוי'⁴⁰.

ואף בנהגה שמשם הוי' עצמה ישנם שני אופנים⁴⁰: א) אופן של "קטנות" - ההשגחה הפרטית ניכרת בדרכי הטבע. ב) אופן של "גדלות" ("הגדיל...") - ההשגחה הפרטית מתגלה בהנהגה שמעל לטבע, כדברי חז"ל⁴¹: דבר גדול מעשה מרכבה.

אך גם ל"הגדיל" יש קשר להנהגה של "קטנות" - זהו אותו סוג, אלא גדול יותר, ולפעמים - הרבה יותר גדול, אבל לא ב"אין ערוך" מהנהגת הטבע. ג) הנהגה באופן של "הפליא", המפורדת מהנהגת הטבע⁴².

(38) נדפס בבית רבי ח"א פ"ה. ס' התולדות - אדה"ז ע' ריה.

(39) בבית רבי שם הגירסא: הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ כי הגדיל והפליא ה' לעשות בארץ כי ה' הפליא והגדיל להעשות בארץ.

(40) ראה ד"ה צהר תעשה תרע"ג. ועוד.

(41) סוכה כח, א. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד, ד"דבר קטן הויות דאביי ורבא" הם הטובה .. לשוב העולם הזה כו".

(42) ראה שער האמונה פט"ו (כט, ב ואילך).

(33) נדרים מא, א.

(34) פרש"י בראשית א, א. וראה ב"ר פ"א, ד.

(35) ראה ב"ר ר"פ לך.

(36) וכידוע בענין האמונה דאזה"ע שהיא רק בבחי' ממכ"ע - ראה בפרטיות ס' הערכים חב"ד (כרך ב') ערך אזה"ע ס"ב. וש"נ.

(37) ראה ד"ה מצה זו תש"ז פ"ב. ובכ"מ ולהעיר ג"כ מתניא פל"ג: וכמי"ש ג"כ במ"א משל גשמי לזה וכי'.

ח. שלושת אופני ההנהגה משם הוי' המנויים לעיל, הם שלושה סוגי נסים⁴³:

(א) נסים ה"מלובשים" בטבע, כך שאין ניכר שהם נס, כנס פורים. זוהי הנהגה משם הוי', שהרי נראית כאן השגחה פרטית - אך זהו באופן של "קטנות", כביכול.

(ב) נסים גלויים אשר יש להם אחיזה בטבע, בדומה לכיבוש יריחו ע"י יהושע: לאחר נס נפילת החומה, שאיננו מלובש בדרכי הטבע, נאמר "ויעל העם... ויחרימו... לפי חרב"⁴⁴ - אחיזה בטבע. ובפרטיות יותר - מלחמת מדין: "החלצו מאתכם אנשים לצבא... ויצבאו... ועם זאת "ולא נפקד ממנו איש"⁴⁵, זוהי מלחמה, אך היא איננה טבעית.

(כ) כבסיפור הידוע, שפעם בא אל אדמו"ר הזקן חולה, שכל הרופאים לא מצאו רפואה למחלתו. הורה לו אדמו"ר הזקן לאכול חצי מצה שמורה עם מים, והוא התרפא.

לכאורה זוהי סתירה: זוהי פעולה הפועלת בגוף החולה, מחזקת את הבריאות, אך מצד שני, אין למצה שמורה עם מים, בדרך הטבע, שום קשר עם רפואה לחולה שהרופאים לא מצאו דרך לרפאותו?

אך הענין הוא כנ"ל: רפואתו היתה מעל לטבע, אבל באופן שיש לו אחיזה בטבע).

(ג) נסים שאין להם כלל אחיזה בטבע,

כנצחון נסי, כפי שאמר חזקיהו⁴⁶: "אני ישן על מטתי", וינצח⁴⁷.

ט. זהו הדיוק בלשון המכתב "הפליא ה' והגדיל לעשות בארץ":

גילוי אור החסידות בי"ט כסלו לא הביא רק לגילוי הארת שם הוי' סתם, באופן של "קטנות", בדרכי הטבע, ולא רק את הענין של "הגדיל" שיש לו קשר לטבע, אלא באופן של "הפליא ה'" - מעל לטבע לגמרי.

מצד שני מסיים אדמו"ר הזקן במילים "לעשות בארץ", כי תכליתה של תורת החסידות היא להוריד את הענין של "הפליא הוי'" - האור האלקי שאין לו אחיזה בטבע - אל הארץ עצמה⁴⁸.

(46) אי"כ פ"ד, טו.

(47) וראה ד"ה ובבואה לפני המלך תרנ"ד: ראיתי בשם א' מהגדולים מי שיש לו צרה גדולה ר"ל צריך לבטוח בה' והיינו שלא יתפלל ע"ז ולא יעשה שום דבר כמו הילוך למקוה וכדומה כ"א לבטוח בה' כו' וי"ל שזוה"ע שתיקה שהוא ביטול גדול (אשטארקער אוועקלייג).

(48) שזוהו מה שאדה"ז ממשך שם במכתבו: "...נתגדל ונתקדש ברבים ובפרט בעיני כל השרים והעמים... וענו ואמרו על זאת כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו כו'" - היינו, שגם אוה"ע הכירו הענין ד"הפליא ה' כו". וראה לקו"ש חכ"ה י"ט כסלו (תשמ"ו).

ולהעיר ג"כ מהידוע (בנוגע הגאולה די"ט כסלו) שאדה"ז לא רצה "להמתיק הדינים בהעברת היד על המצח ועל הפנים" (מכ' אדה"ז - נעתק בבית רבי ח"א פכ"א, ס' התולדות אדה"ז ע' רנו), כ"א ע"י השתדלות בטבע דוקא* - היינו, דזה שגם אוה"ע יכירו הענין ד"הפליא ה' הוא (לא ע"י ביטול מציאותם, כ"א) ע"י התלבשות וכו'. וראה לקו"ש חכ"ה וישב-יט-כ (תשד"מ).

(43) עיין בד"ה ועתה אם נא פ' תשא רע"ה, ש"ל שגם בנסים שלמעלה מהטבע יש מדרי'.

(44) יהושע ו, כ-כא.

(45) מטות לא, ג-ז. שם, מט.

(*) וראה ג"כ רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר - נעתקה בס' התולדות שם ע' רי הערה 7.

כאמור לעיל שי"ט כסלו הביא לאיחוד הסתים והגליא שבנשמה: ע"י גילוי תורת החסידות, שהביא להשפעה של "עצם פנימיות התורה", נגרם הגילוי של עצם הנשמה⁵², של דרגת "יחידה", ולפיכך הביא הדבר לאיחוד הסתים והגליא שבנשמה.

משמעות הדבר בעבודה הרוחנית היא: האמונה וקבלת עול יחדו אל הכוחות הפנימיים של האדם, כיוון שגילוי עצם הנשמה הוא גילוי העצמיות של כל כוחות האדם⁵³.

(וכך גם לגבי כלל ישראל: י"ט כסלו הביא לכך ש"ראשי אלפי ישראל" יתקברו בגלוי ויתאחדו עם כל ישראל, כיוון שאז התגלתה דרגת ה"יחידה" הכללית של כלל ישראל, שממנה נובעת האחדות של "קומה אחת שלימה" של ישראל עד לאופן של "יחיד"⁵⁴)⁵⁵ ובדומה לכך גם בעולם⁵⁶: ע"י אורות

י. ידוע⁴⁹, שהכח לאיחוד ה"סתים" וה"גליא" שבתורה, למרות שהתורה עצמה מחלקת אותם לשני חלקים נפרדים, כאשר החלק של פנימיות התורה נקרא סתים (כך שעל פי התורה אין הוא גלוי), נבע מכך שאדמו"ר הזקן הוריד למטה את "עצם פנימיות התורה"⁵⁰:

ההפרדה בין "סתים ו"גליא" שבתורה היא רק ב"התפשטות" של התורה, כאשר כל ענין מוגדר בפני עצמו, אך בעצמותה של התורה ("עצם פנימיות התורה") אין שום הגבלות והגדרות - עצמותה של התורה היא העצמיות הן של הסתים והן של הגליא שבתורה, ולכן יכול להיות באמצעותה איחוד של סתים וגליא.

דוגמא לכך בהלכה: לפי ההלכה יש בתורה סוגים שונים, החל מקלה שבקלות ועד חמורה שבחמורות. יחד עם זאת, זוהי הלכה ברורה^{50*}: "האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה. וכן הכופר בפרושה והוא תורה שבעל פה" - ללא הבחנה בין תיבה לתיבה, או בין פירוש לפירוש.

יא. בדומה לכך הוא גם לגבי יהודים⁵¹,

ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו וכו'". וראה לקמן הערה 56.
52) ראה ס' השיחות תש"ג (ע' 59 ובהנסמן שם), ד"ספר התניא תושב"כ של תורת חסידות חב"ד... תניא שהוא אות' איתן יעורר את האיתן שבנשמה".

53) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 135 ואילך (בענין "חקיקה מעבר לעבר"). ושם ע' 5.

54) ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתק ב"אור החסידות" (אה"ק, תשכ"ה) ע' 205) בשם אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע, והתקשרות רבי וחסיד היא למעלה מששת הענינים - אב ובן, עצם והתפשטות, מאור ואור, היולי וגילוי, עילה ועלול, אין ויש - וכוללת אותם. וראה גם לקו"ד ח"א נ, א. ס' השיחות ה"ש"ת ע' 89.

55) וזהו ג"כ הטעם מה שא' יסודות החסידות הוא הענין דאהבת ישראל (ראה ס' הערכים חב"ד (כרך א') בערכו ס"ט. וש"נ) - כי אמיתיות האחדו של כל ישראל נתגלה ע"י תורת החסידות.

56) עפ"י המבואר בפנים יומתק ג"כ מה ש"פוצו מעינותיך חוצה" הוא הכנה ל"אתי מר" (נסמן לעיל הערה

49) ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (בשם אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע - י"ט כסלו עטר"ת). וראה גם לקוטי לוי"צ אגרות קודש ע' רכג. קונטרס ענינה של תורת החסידות הערה 40. לקו"ש חט"ז שם.

50) המאמר ד"ה פדה בשלום שם. וראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות, שתורת החסידות ענינה גילוי בחי' יחידה, שהיא עצם דתורה, עיי"ש בארוכה.
50*) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח.

51) להעיר ממכ" כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (נדפס בקונטרס ומעין ע' 17. היום יום ע' ד'): "להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס

גילוי העצמיות של המעיינות⁶⁰, שבהיותה ה"עצמיות" של האלקות והמציאות האמיתית, הרי היא אמיתות המציאות של כל הנבראים, ולפיכך היא חודרת גם אל ה"חוצה" שאיננו "מקום המוכשר".

זהו הקשר בין שני ההסברים לגילוי תורת החסידות בדורות האחרונים - א) בגלל החושך הגדול שבדורת אלו. ב) זוהי "טעימה" מן הגילויים שלעתיד:

גילוי "עצם פנימיות התורה" מתבטא בכך שהוא יכול להאיר את החושך של הדורות האחרונים, עד להפיכתם לאור.

ובכך מובן גם מדוע ה"טעימה" מתורתו של משיח" ב"ערב שבת לאחרי חצות", שייכת דוקא לתקופה שחושך הגלות גדול יותר, חושך כפול ומכופל שבדרא דעקבתא דמשיחא, מפני שרק בכך⁶¹ מתבטא הכח העצמי (בדרך של טעימה) של תורתו של משיח ("עצם פנימיות התורה") להאיר את החושך הגדול ביותר⁶², עד שהחושך עצמו יאיר, "ולילה כיום יאיר".

יג. לפי כל האמור לעיל מובן גם הקשר בין שני הפירושים על "ויותר יעקב לבדו" - א) "לכדו", ב) בדומה ל"ונשגב ה' לבדו":

(60) ראה ג"כ לקו"ש ח"ט ע' 38 ובהנסמן שם.
 (61) וראה מכתב כ"ק אדמו"ר נ"ע (הנסמן לעיל הערה 15) שזוהו ע"ד ריבוי תורה שנתוסף בלוחות שניות, ש"דוקא מפני שירדו במדריתגתן ע"כ צריכים לריבוי תורה ששרשה במדרגה גבוה יותר". והיינו, שהגילוי ד"ריבוי תורה" היא דוקא במצב ד"ירדו במדריתגתן כו".
 (62) להעיר מפלח הרמון פרשתנו (צד, ד): עלות השחר שהיא גאולה העתידה שנמשל לשחר שהוא אור הבוקע מתכלית החושך כו'.

וגילויים לא יכול להיות איחוד גלוי של העולם עם האור האלקי שמעל לעולמות, שהרי אם הוא מוגבל בגבולות של האור והגילוי, אין הוא יכול להתגלות בעולם (עולם מלשון העלם). רק מצד עצמות ה⁵¹, שהוא המציאות האמיתית של הכל, תיתכן מציאות של ישות, אשר היא עצמה מאוחדת עם הקב"ה בשיא האחדות⁵⁷.

יב. השפעת הענין של "יפוצו מעינותיך חוצה", איחוד העצמיות (ה"מעין") עם ה"חוצה", מתבטא רק כאשר המעיינות יוצאים אל "חוצה" כזה, שהוא (כלשונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁸) "לא במקום המוכשר":

המעיינות יכולים לחדור אל חוצה" כזה, שהוא מעצמו איננו כלי, ואפילו לא "מקום המוכשר לקליטת המעיינות"⁵⁹, רק באמצעות

(21) - כי בביאת המשיח תושלם כוונת הבריאה דלהיות לו ית' דירה בתחתונים, דדירה היינו לעצמותו ית' (המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג.) ובכ"מ).

ועפ"י הידוע דעשיית הדירה היא ע"י נש" ותורה (סד"ה יר"ט של ר"ה תרס"ו (ע' ח.) ובכ"מ) - יומתק המבואר בפנים השיחה, שהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" (המשכת העצם בחוצה) שנתחדש ב"ט כסלו, הוא הן בתורה והן בנש".

(57) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1335 ובהערה 7 שם. וראה גם אוה"ת אחרי (כרך ב') ע' תקסד-ה.

(58) שיחת שמח"ת תר"ץ (לקו"ד ח"ב שיא, ב).

(59) ראה שיחת שמח"ת שם (שכה, א ואילך): בא' אַזעלכע וואָס . . זיינען . . פאַרשטויסן געוואָרן אין חוצה . . עס רעדט זיך ניט וועגן חסידות . . עס רעדט זיך מכח טהרת המשפחה, הנחת תפילין, שמירת שבת, מאכלות כשרות. . און דאָס זאָגט משיח אַז אין דעם חוצה אין פאַראַן מעינותיך. . די גרויסע ירושה . . די פינטעלעט פון דעם והאמונה. " (=בין אלה ש . . נידחו בחוצה . . לא מדובר אודות חסידות. . אלא מדובר מכח טהרת המשפחה, הנחת תפילין, שמירת שבת, מאכלות כשרות . . וזהו מה שמשח אומר, שבחוצה יש מעינותיך. . הירושה הגדולה. . נקודת "האמונה" . .).

דוקא ב"בירור של "פכין קטנים",
 ב"בירורים" הקטנים ושפלים יותר⁶³, בשיא
 החושך וההעלם⁶⁴, ניכרת ומורגשת המשמעות
 של "ונשגב ה' לבדו" - "אחדותו של הקב"ה...
 שהוא לבדו הוא" באופן האמיתי, שמצד
 עצמות ה'⁶⁵ - שמציאות של ישות איננה

סותרת את אחדות של הקב"ה, כיוון שמצד
 עצמיות ה' הרי העצמיות של מציאות ה"יש
 הנברא" היא ה"יש האמיתי"⁶⁶.

(משיחת ש"פ וישלח תשכ"ז.
 י"ט כסלו תשי"א, תשכ"ה)

63) וזהו ג"כ מה שממשיך בגמ' (חולין שם): "שנשתייר
 על פכין קטנים) מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם
 יותר מגופם" - והיינו, כי בממונן של ישראל ישנן "ניצוצין
 קדושים השייכים לשורש נשמתו" (כתר שם טוב סי' ריח.
 או"ת להה"מ קא, ד'); ולכן "חביב עליהם ממונם יותר
 מגופם", מצד המעלה שבבירורים הכי תחתונים - "ממונם"
 (חלקם בעולם) שלמטה "מגופם".

64) ראה מאו"א אות פ' ס"ג (הובא באוה"ת פרשתנו
 רמה, א): "פכים קטנים ניצוצי מלכי דמיתו". וראה הערה
 הבאה.

65) ראה תו"ח סוף פרשתנו (נו, ד): "וזהו ויותר יעקב
 לבדו כמו שהוא בשרשו בעצמות אא"ס ... ע"כ ביכולתו
 לברר ולהפך חשוכה לנהורא כו".
 ועפ"י המבואר שם, ד"פכים קטנים.. הן כלים דתהו

שנפלו למטה כו", והכח לבררם הוא מצד "ויותר יעקב
 לבדו", "מצד שרשו בעצמות ממש" - מוכן ג"כ הקשר בין
 המבואר בפנים (דהגילוי די"ט כסלו הוא ע"ד הענין ד"ויותר
 יעקב לבדו") להמבואר בשיחת י"ט כסלו תש"ד (הנסמן
 לעיל הערה 13): אין פרשת וישלח האט דאס (י"ט כסלו) א
 שייכות צום פסוק ואלה המלכים אשר מלכו וגו', ווייל י"ט
 כסלו אין א תיקון צו שבירת הכלים דתהו (=בפרשת וישלח
 יש לזה שייכות לפסוק ואלה המלכים אשר מלכו וגו', כי י"ט
 כסלו היא תיקון לשבירת הכלים דתהו).

66) ביאוה"ז (לאדהאמ"צ) מג, ג. ד"ה ולקחתם לכם
 תרס"א. ועוד.

”שמה יגרום החטא“

•

על הפסוק ”קטנתי מכל החסדים“ מפרש רש”י ”נתמעטו זכויותי ע“י החסדים . . שמה נתלככתי בחטא“. אדמו”ר הזקן מבאר באגרת שכתב אחרי שחרורו ממאסר, שמפסוק זה ישנה הוראה שגילוי החסדים מהקב”ה צריך לגרום לאדם להיות שפל רוח, וממשיך ומבאר שיעקב התפלל אז לה’ כי הוא פחד ”שמה יגרום החטא“. ומוכן שכוונת אדה”ז בזה היא שגם אצלו ישנה הבקשה מהקב”ה שיציל אותו ”שמה יגרום החטא“. וצריך להבין כיצד יתכן אצל יעקב ואדה”ז ענין של חטא?

בשיחה שלפנינו, מבאר כ”ק אד”ש מה”מ שכאשר צדיק מתעלה לדרגה נעלית יותר בעבודתו, לפני העליה ישנו ענין של קטנות (”קטנתי“) ביחס לדרגתו הקודמת. ולכן יעקב ביקש מהקב”ה ”הצילני נא“ וכו’, כי אז חזר לא”י והתעלה לדרגה נעלית יותר בעבודתו והי’ אצלו ענין של קטנות לגבי מדריגתו הקודמת. וכך גם אצל אדה”ז, שלאחר המאסר היתה אצלו התעלות גדולה ביותר בקשר להפצת תורת החסידות, הי’ צריך להיות לפני כן המאסר, שהוא ירידה ביחס לדרגתו הקודמת.

וישלת - י"ט כסלו

לקוטי שיחות חלק ב | עמודים 166-170

שגילוי החסדים של הקדוש־ברוך־הוא צריך לגרום לו להיות שפל רוח.

וזאת בהתאם להבדל בין האופן שבו אמר יעקב "קטנתי" לבין האופן שבו כתב אדמו"ר הזקן את אגרת־הקדש: יעקב אמר זאת כתפילה ובקשה בעמדו במצב של סכנה ובהיות ירא מעשיו - ולכן הוא מסביר את הסיבה לפחדו ובקשתו.

אדמו"ר הזקן כתב את האגרת "אחר ביאתו מפטרבורג". כלומר, כאשר יצא מסכנה, ואגרת זו מהוה, יחד עם ההודיה לקדוש־ברוך־הוא, הוראה ואזהרה לחסידים, "ולזאת באתי מן המודיעים מודעה רבה לכללות אנ"ש על ריבוי החסדים אשר הגדיל ה' לעשות עמנו .. לבלתי רום לבבם..." - ובמצב זה מתאים הפירוש "שבכל חסד וחסד שהקדוש־ברוך־הוא עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד".

ב. אך יש להבין בפנימיות הענינים⁵: כיצד ייתכן שיעקב יחשוש "שמא נתלכלכתי בחטא" - כיצד אפשרי ענין כזה אצל יעקב? אמנם מובן ש"התמעטו זכיותי עליידי החסדים והאמת שעשית עמדי, כי כאשר עושים לו נס" הרי "מנכין לו מזכיותיו"⁶ - אך זהו טעם רק לכך ש"מנכין לו מזכיותיו", אבל עליידי

א. על הפסוק! "קטנתי מכל החסדים ומכל..." מסביר אדמו"ר הזקן באגרת הקודש², אשר כתב "אחר ביאתו מפטרבורג", "שבכל חסד וחסד שהקדוש־ברוך־הוא עושה עם האדם צריך לגרום לו להיות שפל רוח, כי החסד הוא "קרבת אלקים ממש", וככל שהחסד רב יותר, הרי זה יותר "קמיה" (לפני הקדוש־ברוך־הוא), והאדם צריך להיות בטל יותר כלפי הקדוש־ברוך־הוא "כלא ואין ואפס". ולכן אמר יעקב "קטנתי מכל החסדים...", שעל ידי כל החסדים שעשה לו הקב"ה נעשה יעקב קטן יותר בעיניו. וזוהי ההתבטלות האמיתית הנגרמת על יד קרבה.

פירוש רש"י על פסוק זה - "נתמעטו זכיותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו" - הוא פשוטו של מקרא. הוא מסביר מדוע ביקש יעקב "הצילני נא..." כאשר היתה לו הבטחה מפורשת "ושמרתניך..."³, "ואהיה עמך"⁴ - שהיה זה משום חששו "שמא משהבטחתי נתלכלכתי..."

אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "קטנתי מכל החסדים..." כפי שהן מהוות תורה - הוראה בעבודת ה', המתאימה לכל יהודי -

(1) פרשתנו לב, יא.

(2) ס' ב.

(3) ויצא כה, טו.

(4) שם לא, ג.

(5) כמו שהקשה ברד"ה קטנתי עטר"ת.

(6) שבת לב, א. תענית ב, ב.

ג. באופן כללי ההסבר לכך הוא: כאשר עולים לדרגה גבוהה יותר, הרי דבר אשר בדרגה הנמוכה יותר לא היה חטא, נחשב לחטא בדרגה הגבוהה יותר. כלומר: לא זו בלבד שאם הוא יעשה מעשה זה עתה מחדש יהא זה חטא, אלא גם המעשה שכבר נעשה לפני כן, אשר לא היה חטא בעת עשייתו וייתכן שנעשה כך אצל יעקב ואצל אדמו"ר הזקן - הרי עתה, בדרגה העליונה יותר, דנים את האדם על מעשה זה¹⁰, ועליו לחזור על כך בתשובה¹¹.

אך אין די בכך. אמנם, בעת עשיית המעשה לא היה זה חטא, אך למרות זאת הוא נחשב כחטא כאשר עולים בדרגה, אך הכרחי לומר שגם בזמן עשייתו לא היה זה מעשה "חלק" לגמרי. כי אילו היה כל זאת כראוי בהחלט - לא היה צריך לחזור על כך בתשובה גם מאוחר יותר¹².

נשאלת השאלה: כיצד ייתכן לומר כך לגבי יעקב, ומאוחר יותר לגבי אדמו"ר הזקן?

ד. בעל ה"פנים יפות" מפרש את הענין של "קטנתי מכל החסדים" כך: בעת עליית הנשמות מעולם אחד לעולם נעלה יותר - והרי "צדיקים אין להם מנוחה... שנאמר ילכו מחיל אל חיל"¹³ - הרי לפני עלייתן לעולם

כך לא נגרם שום חטא אשר יבטל את הבטחת הקדוש-ברוך-הוא?⁷

בדומה לכך יש להבין לגבי אדמו"ר הזקן:

מכך שאדמו"ר הזקן אינו מביא באגרת הקדש עצמה רק את המילים "וזוהי גם-כן מדתו של יעקב", אלא מביא גם את ההמשך של פירוש הפסוקים "ובזאת התנצל על יראתו מפני עשו ולא די לו בהבטחתו והנה אנכי עמך... מפני היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי... ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל... וכמאמר חז"ל⁸ שמא יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא" - מובן:

א) שפירושו של אדמו"ר הזקן ל"קטנתי..." שזוהי ההתבטלות הנגרמת עליידי ריבוי החסדים, משום קרבת ה' - קשור לפירוש הפשוט, שהכוונה היא ליראתו של יעקב משום שנדמה לו שחטא. ב) שגם ענין זה קשור למצבו של אדמו"ר הזקן "אחר ביאתו מפטרבורג".

ויש לומר שבכך כוונתו לרמוז, שבלי להתחשב בכך שעוד בהיותו במאסר היתה ביד הבטחה מאת הבעל-שם-טוב ומאת המגיד ממעזריטש שהוא ישוחרר ויוכל להמשיך בהפצת חסידות ביתר שאת מאשר לפני כן⁹ - למרות זאת גם "אחר ביאתו מפטרבורג" הוא מבקש על כך מהקדוש-ברוך-הוא.

ואין מובן: כיצד ייתכן אצל אדמו"ר הזקן ענין של "קטנתי" - שמא יגרום החטא?

(10) ראה פע"ח שער התפלין פ"י. שער הגלגולים הקדמה כב. שער הכוונות ענין סעודת שחרית של שבת בסופו.

(11) תניא פכ"ט (לו, ב). ונת' בארוכה בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 176.

(12) ועכ"פ כענין "דקדוקי מצות" שבכתבי האריז"ל שבהערה 10.

(13) סוף ברכות. סוף מו"ק (ושם הלשון: תלמידי חכמים. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 148 ואילך). וראה פע"ח ושער הגלגולים שם.

(7) ראה רא"ם לפרש"י. חדא"ג מהרש"א ברכות ד, א. (8) ברכות שם. והלשון "שנדמה בעיניו שחטא" הוא הוספת אדה"ז. וראה רש"י ברכות שם. (9) ראה בית רבי ח"א פט"ו.

הקדוש־ברוך־הוא עם יעקב, שלא גרם אצלו רק ל"נתמעטו זכויותי", אלא שעבודת ה' שלו עצמה היא בבחינת קטנות וחסרון¹⁷, כי משום "קרבת אלקים ממש ביתר שאת מלפנים"¹⁸ צריכה עבודת ה' להיעשות "ביתר שאת מלפנים", ואם עבודתו איננה כך, הרי הוא בבחינת ירידה ונפילה וקטנות¹⁹.

ה. כך יובן גם בקשר לאדמו"ר הזקן:

ידוע²⁰, שהענין של "פוצו מעינותיך חוצה" עלידי אדמו"ר הזקן התחיל בעיקר לאחר ביאתו מפטרבורג. עובדה זו מצביעה על ההתעלות הגדולה שאליה הגיע אדמו"ר הזקן לאחר פטרבורג יחסית לגדלות לפני

הגבוה יותר הן חוזרות לדרגה נמוכה, כמוסבר בהקדמה לספר "חינוך קטן" אודות הענין של "שבע יפול צדק וקם"¹⁴, ובלשון ה"פנים יפות": בין הגדלות הראשונה לגדלות השניה יש קטנות שניה. זוהי משמעות הפסוק "קטנתי...": בעליות אשר עלה יעקב מחוץ לארץ לארץ ישראל, היה אצלו לפני העליה ענין של "קטנתי".

לפי זה ניתן להבין את בקשת יעקב "הצילני נא מיד אחי מיד עשו": כיון שלאחר הבטחה זו, גם לאחר העליות הקודמות, היה אצלו הענין של "קטנתי" - הוא נזקק ל"הצילני נא". כפי שמוסבר ב"פנים יפות", שלמרות שדרגת קטנות שניה גבוהה יותר מהגדלות הראשונה,¹⁵ למרות זאת, כיון שבכל זאת זהו ענין של קטנות, נזקקים להגנה מוגברת.

בדומה לכך יש לבאר את הקשר שבין פירוש רבינו הזקן לבין פירוש רש"י: המשמעות של "שמא נתלכלכתי בחטא" היא מלשון "אני ושלמה בני חטאים"¹⁶, שיש פגם - קטנות - בעבודתו יחסית למצבו החדש.

וזה קשור ל"ריבוי החסדים" אשר עשה

17 ועד ש"לחטא יחשב" - ד"ה סד"ה קטנתי שם. וד"ה בארוכה ד"ה ויכנעו עמי תרנ"א. ד"ה החלצו תרנ"ט. סי"ג. 18 לשון אגה"ק שם.

19 גם י"ל דענין ד"חטא" הוא בדוגמת ענין "דקדוקי מצות" שבפע"ח ושער הגלגולים שם [ועפ"י פירוש זה יובן יותר מה שיעקב ירא שימסר ביד עשו. דלפירוש "חטא - חסרון", הוא רק העדר מציאות (בדוגמת "נתמעטו זכויותי"), שהתוצאות הן העדר - העדר שכו, אבל גם העדר עונש (אבל ר"ה הערה 17)] ובפרט שמשנה - בפע"ח - הלא ממש"כ לפני זה "עבירות קלות" - כי אפילו זה אינו. ולכן שייך לאמר שנדמה ליעקב (ולאדה"ז) שישנו בו.

וכן מפורש בשער הגלגולים שם, שמחלק (בנוגע לכל אדם) ומונה על הסדר: עונות חמורים, חטאים קלים מהראשונים, דקדוקי מצות שהם כחוט השערה (ולהעיר ממה שמפרש שם לאח"ז בחכם אחד גדול שנענש על "הדקדוק הקל", "גם נענש" על הליכת ד' אמות בשבת ברה"ר ומעט עפר במנעליו בלי ידיעתו).

ולשון אגה"ק: שנדמה בעיניו שחטא, זה שנדמה בעיניו י"ל שהוא ע"ד מרז"ל (מו"ק יח, סע"ב) שגם בזה ב' אופנים: (א) נחשד מפני שיש בו - עכ"פ מעין זה. (ב) אין בו כלל, ונחשד (בנדר"ד - בעיני עצמו) מפני סיבה צדדית (ביטול ביותר וקטנות שבינתיים).

(20) תורת שלום ע' 112.

14 משלי כד, טז.

15 ואי"ז סותר למ"ש בחינוך קטן, שבין עלי' לעלי' הוא בבחי' נפילה (גם) ממדרגתו הראשונה - כי הנפילה שבין עלי' לעלי' הוא כעין הנה"ד והעמוד שבין עולם לעולם, וכהעל' לשכל גדול ועמוק שהוא דוקא ע"י הקושיות המבלבלות אותו לגמרי משכל הראשון (פלח הרמון בראשית ע' 302). שאף שבחיצוניות ובגילוי מתבלבל משכל הראשון (שלכן צריך אז לשמירה גדולה, כמ"ש הפ"י שם), הרי באמיתית הענין, גם הנפילה אינה ירידה, כ"א (אדרבא - הקושיה ב"ה ע"י שנתחדשה אצלו סברה שכלית שלא ידעה מקודם; היינו-) חלק מהעל'.

16 מ"א א, כא.

כאשר כותשין זית, הרי בהיותו תחת הלחץ, אין לזית אף משתי המעלות: אין לו את המעלה המאוחרת יותר - כי עדיין לא הפיקו ממנו את השמן שעשוי להאיר את כל העולם, ואין לו את המעלה הקודמת, שהיתה לו בהיותו פרי, אשר למרות שלפני הכתישה לא יכלו להשתמש בשמנו למאור - אך הוא היה פרי מאכל. ואילו בתקופת הכתישה מאבד הזית גם מעלה זו^{26*}.

אותו דבר מובן גם לגבי תקופת המאסר בפטרבורג. לא זו בלבד שהפצת המעיינות לא היתה אז עדיין מורחבת כמו לאחר פטרבורג, אלא שאז, בשעת המאסר, אף לא יכולה היתה להתקיים הפצת החסידות באופן שפעל אדמו"ר הזקן לפני פטרבורג.

ענין זה, שבתקופה ההיא לא היתה אפשרות להפיץ חסידות, קשור גם לאדמו"ר הזקן עצמו, כפי שמובן לגבי אברהם אבינו, כאשר לא יכול היה לקיים גמילות חסדים בהכנסת אורחים משום שלא היו כלל אורחים²⁷. וכלי-שכן: כאן מדובר לגבי גמילות חסד בגשמיות ולערביים ולפני מתן-תורה - על-אחת-כמה-זכמה כאשר מדובר לאחר מתן-תורה, וליהודים, ולגבי תלמוד תורה²⁸, ואף יותר מכך: תלמוד תורה של רבים, ועל-אחת-כמה וכמה פנימיות התורה²⁹.

פטרבורג²¹. ובין הגדלות שלפני פטרבורג לבין גדלתו, הנעלית יותר, שלאחר פטרבורג, היה אצלו הענין של "קטנת" - מאסרו של אדמו"ר הזקן.

המאסר היה כרוך ביסורים עצומים ורבים. כפי שידועים²² דבריו של הרב מברדיטשוב לאדמו"ר הזקן בקשר למאסר: מדוע לקח אדמו"ר הזקן על שכמו כל-כך הרבה - "כל כך הרבה יסורי כלל ישראל, יסורים של מעלה, יסורי הנפש ויסורי הגוף שלך, והרי יכלו להשיג זאת באמצעות כחות מקיפים". דברים אלו אמר הרב מברדיטשוב לגבי היסורים שהיו כרוכים במאסר עצמו, ולאחר מכן - עוד היו היסורים שסבל אדמו"ר הזקן בשלוש השעות שלאחר המאסר, אשר היוו עבורו "צער גדול יותר מכל המאסר"²³.

ומובן, שבגלו²⁴ היתה זו קטנות ונפילה אפילו יחסית לדרגת הגדלות הקודמת של אדמו"ר הזקן.

כפי שאנו רואים מדבריו של הרבי (מוהרש"ב) נ"ע²⁵, שלמרות שקשה לומר כך, בכל זאת, כך הוא הדבר, שגילוי האור אשר הגיע לאחר פטרבורג היה בדומה לדברי חז"ל²⁶ "הזית כשכותשין אותו מוציא שמנו". מן המשל מובן, שבשעת המאסר היתה קטנות אף לגבי התקופה שלפני פטרבורג:

(27) ב"מ פו. ב. הובא בפרש"י ר"פ וירא.

(28) ועייג"כ לקו"ד ח"א כפג, א: אפילו א צדיק גמור וזאס ער איז מתבטל פון ת"ת כו' (=אפילו צדיק גמור שהוא מתבטל מתלמוד תורה כו').

(29) ולהעיר מסיים האגרת קטנתי (שלא נדפס בתניא) ב"אגרות קודש" אדמה"ז - קה"ת, תש"מ וע' צו): וגם מידי דברי זכור אזכרנו לכל אנ"ש הקרובים והרחוקים שלא ליסע אלי שבת מברכים אדר שני וגם אנ"ש החדשים לא יסעו

(21) ראה לקו"ד ח"א בב, סע"ב ואילך.

(22) לקו"ד שם כט, א.

(23) שם מ, ב.

(24) ראה לעיל הערה 15.

(25) תורת שלום ע' 26.

(26) ראה מנחות נג, ב. שמו"ר פל"ו, א.

(26*) ראה בארוכה שיחת ש"פ וישב תשמ"ב.

ולכן הוא כתב "קטנתני...".

ו. בכל שנה ושנה חוזרים על עצמם הענינים³⁰, וכיוון שכל הענינים מתחילים בתורה, לפיכך קוראים בתורה בשבת הסמוכה ל"ט כסלו³¹, או ב"ט כסלו עצמו "קטנתני מכל החסדים...".

וזוהי בקשתו של יעקב אבינו ושל נשיאי

ישראל - וכמובא ב"קהלת יעקב"³² ש"נשיא" הוא בראשי תיבות "ניצוצו של יעקב אבינו" - ובמיוחד בקשתו של אדמו"ר הזקן -

אשר הם מתפללים עבור כל יהודי, שבלי להתחשב בכך ש"קטנתני...", תקויים ההבטחה "היטב איטיב עמך, ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב".

(משיחות ש"פ וישלח תשכ"ה)

קודם לכן שובי לאתני ולכחי ברוך הנותן ליעף כח.

30) ראה לב דוד (להחיד"א) פכ"ט (ע"פ מש"כ הרמ"ז בס' תיקון שובבים). משנה ספ"ג דגיטין. שו"ת הר"י אירגס (בסו"ס מבוא פתחים) ס"ה בארוכה.

31) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

32) מערכת רבי. ונת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 33 בהערה.

שתי הדרגות שבתורת החסידות

אדמו"ר הרי"צ המשיל משל לענין החסידות מפחמים ופנינים שצריך לחפור ולצלול כדי לשלות אותם ממעמקי האדמה והים, שכמו שהאדם השולה אותם צריך לרדת למקומם ויחד עם זאת עליו להשאר מחובר לאוויר שמחוץ לאדמה או לים, כך גם בתורת החסידות צריכים לרדת כדי לברר ולזכך וכו' ויחד עם זאת צריכים להשאר קשורים למעלה. ולכאורה, מדוע צריך הי' הרבי להביא במשל את שני הפרטים (פחמים ופנינים), ומהו הקשר ביניהם לאדמה (פחם) ולים (פנינים)?

בשיחה שלפנינו, מבאר כ"ק אד"ש מה"מ ששני פרטים אלו מבטאים שני ענינים\דרגות בתורת החסידות: ענינו של הפחם הוא להאיר ולחמם. החום והאור בעבודת ה' מורים על חיות וחום בקיום התומ"צ, שאינם הוספת דבר חדש אלא פועלת שהתומ"צ עצמם יהיו חמים ומאירים. בדרגה זו בעבודה האדם נשאר במציאותו, אלא שעבודתו הפנימית בקיום התומ"צ נעשית בחיות ולמעלה מהגבלותיו הטבעיות. ולכן הפחם נמצא במעמקי הארץ, כי החיבור בין הנבראים לארץ הוא באופן שהם נשארים מציאות לעצמם. לעומת זאת, ענינם של הפנינים הוא שהם מכוסים לגמרי במי הים. ובעבודת ה' הם מורים על דרגה בה ע"י לימוד החסידות האדם נעשה בטל ו"מכוסה" לגמרי בעיני אלקות.

ועד"ז ישנם שני פרטים בלימוד החסידות: מצד חושך הגלות, כדי 'להתחמם' בקיום התומ"צ ולא להיכנע לקרירות ולחשכת הגלות (כמו הפחם, שהוא דבר המוכרח כדי להמשיך להתקיים ולא לקפוא בקור), ובתור הכנה לגאולה, כדי להיות מוכנים למצב של "ישראל ומלכה בלחודוהי", איחוד ישראל וקוב"ה (כמו פנינים שלובשים אותם כשמתכוונים לעמוד לפני המלך).

י"ט כסלו ט

לקוטי שיחות חלק ב | עמודים 171-179

ב) למרות שהרבי מתחיל במשל על הפנינים ("המרגליות") עיקר ההרחבה במשל היא לגבי הפחם ("הגחלים"). ויותר מכך: בנמשל מפרש הרבי רק את ענין הפחם, ולא מזכיר כלל את ה"מרגליות". ומהי הסיבה לכך?

דחוק ביותר לומר, שכיון שהרבי מסיים ש"את הנמשל יכול כל אחד להבין", הוא סמך על כך שמשל הפנינים יובן על כל פרטיו מעצמו, שהרי את ענין הפחם הוא בכל זאת מסביר בנמשל, ואינו סומך שהדברים יובנו מאליהם, ומכך מובן, שבעיקר חשוב לדעת שהענין של החסידות הוא כמשל הפחם.

ג) כל ענין המובא בתורה הוא מדויק לחלוטין. צריך, אפוא, לומר שהקשר שבין פחם לאדמה, ושבין פנינים לים, איננו רק מפני שזה מקומם בגשמיות², אלא מפני שיש קשר פנימי במהותם. וצריך להבין: מהו הקשר המהותי שבין פחם לאדמה, ושבין פנינים לים?

ג. ההבדל שבין אדמה לים מוסבר במספר מקומות, והוא מובן על פי ההבדל שבין הברואים שעל פני האדמה לבין הברואים שבים³:

א. כ"ק מורי וחמי אדמו"ר המשיל פעם (בשיחה לחג הסוכות¹). משל לענין החסידות, ואלה דבריו (מובאים כאן בתרגום חפשי):

"מרגליות" - (פנינים) נמצאות בקרקעית הים. "גחלים" של פחם, המאירים ומחממים, נמצאים בעמקי האדמה. הסדר הוא שצריך להיות אדם שיכוון, היכן לחפור וכיצד למצוא אותם. הפועלים יכולים לסמוך על חכמתו של המכוון, אך עליהם להישמע להוראותיו באופן מדויק. מאידך, אין הם יכולים, בהיותם בעמקי האדמה, לסמוך על האויר שנושם המכוון. כל פועל צריך בעצמו להתחבר לרוח החיים על האויר הצח המצוי על פני האדמה, ולא - הוא עלול ח"ו ליפול ללא רוח חיים. וכך גם אדם הצולל אל תוך המים כדי למצוא את הפנינים, מוכרח לנשום אויר מן המצוי על פני האדמה. עד כאן תוכן דבריו.

והרבי סיים, שאת הנמשל יכול כל אחד להבין: החסידות מאירה ומחממת, כפחם, אבל צריך לחדור לעמקי האדמה, לברר ולזכך וכו', וכאשר שרויים בעמקי האדמה צריכים להישאר קשורים למעלה כדי לחיות.

ב. מובן, שכל פרט במשל מתאים בדיוק לנמשל. וצריך להבין:

א) מדוע מציין הרבי במשל שני דברים - פחם שבעמקי האדמה ופנינים שבים - ולא הסתפק באחד מהם?

(2) גם הגחלים שמתחת למי הים - הם שם חלק מהאדמה,

משא"כ מרגליות והם גם חיים מהמים וממה שבמים.

(3) בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ת צו יד ב ואילך. שער האמונה פנ"ב (פד, א ואילך). סה"מ תרנ"ט ע' קמה ואילך.

סה"מ תרע"ח ע' רנד ואילך. ועוד.

(1) ליל ש"ק חוהמ"ס (ס' השיחות תש"ה ע' 50).

ד. כדי להבין זאת יש להקדים תחילה את ההסברים על גילוי החסידות דוקא בדורות האחרונים. שהרי לכאורה, יש לתמוה:⁹ "אכשור דרא?!", ומהם:

(א) ככל שהגלות מחשיכה יותר¹⁰, נדרש אור נעלה יותר כדי להתגבר על החושך¹¹. לכן נתגלתה נשמת התורה, שהיא מעוררת ומגלה את הכוחות העמוקים יותר, החבויים, של הנשמה - סתים דנשמתא.

(ב) כיון שנמצאים בסוף תקופת הגלות, כאשר צריך להתכונן לגאולה העתידה לבוא - והרי הכנה צריכה להיות מעין הדבר שאליו מתכוננים - ניתנה מלמעלה "מעין" ו"טעימה" מן הגילוי שיהיה לעתיד לבוא¹². בדומה לנאמר בכתבי האריז"ל¹³ (ומובא להלכה ב"מגן אברהם"¹⁴ ובשולחן ערוך אדמו"ר הזקן¹⁵ - בעל הגאולה והשמחה) שבערב שבת

הרי "הכל היה מן העפר"⁴ - הכל נברא "מן הארץ"⁵, והנבראים מקבלים את חיותם מן הארץ ("ארץ ממנה יצא לחם"⁶). למרות זאת, הקשר וההתחברות שבין הנבראים לבין האדמה איננו נראה לאחר שנבראו.

לעומת זאת, הברואים שבים - הדגים, כשהם פורשים מן הים מיד הם מתים⁷, הם מוכרחים להימצא במקור חיותם.

לכן נאמר³, ש"ים" הוא משל לעולמות שבהם הכוח האלוקי, המהוה, מחיה ומקיים אותם, מאיר בגלוי, כך שהנבראים חשים בצורכם התמידי להיות קשורים למקור חיותם כדי לא לאבד את קיומם. ולפיכך נקראים העולמות "עלמין סתימין", כי מציאותם העצמית של העולמות "מכוסה" על ידי המקור שלהם, כדגים שבים.

לעומת זאת, "ארץ" היא משל לעולמות שבהם אין הנבראים חשים בכוח האלקי שבוראם, ואינם מרגישים את הקשר למקור חיותם. לכן הם נקראים "עלמין דאתגליין" - מציאותם ה"עצמית" "גלויה" - הם חשים עצמם כמציאות נפרדת.

זו תמצית ההסבר לשני הדברים שבמשל - פחם שבאדמה ופנינים שבים. השפעת החסידות על נפש האדם נחלקת, באופן כללי, לשנים: (א) ב"גליא" שבאדם - בבחינת "אדמה" שבו. (ב) ב"סתים" שבאדם, בבחינת "ים" שבו⁸, כדלהלן.

(4) קהלת ג, כ.

(5) ב"ר פי"ב, יא.

(6) איוב כה, ה.

(7) ראה ע"ז ג, סע"ב. וראה ברכות סא, ב. חולין קכו, א.

(8) ראה לקו"ת ר"פ שמיני ע"ד שני מיני צדיקים, אותם

שעבודתם ברוחניות ונק' "וני ימא", ואתם שעבודתם בגשמיות. ע"ש באורך. ולהעיר ג"כ מהמשך שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (שם בהתועדות שלאח"ז - ליל שמע"צ) ע"ד "גוף און נשמה פון חסידות".

(9) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ו ס"ע 302 ואילך. ועוד.

(10) ראה סוטה מט, א: בכל יום כו'.

(11) קונטרס עה"ח פי"ג. ועוד.

(12) ראה בארוכה שיחת י"ט כסלו תרס"ג (בספר השיחות תורת שלום) ד"י"ט כסלו הוא פנימיות הגאולה" (וראה שם ע' 26). וראה לקולוי"צ אגרות קודש ע' רכד 'נת' בלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 212 הערה 56).

(13) שער הכוונות ענין טבילת ערב שבת. פע"ח שער יח רפ"ג. ובמ"ט"מ (ס"ח תח) ושל"ה מס' שבת (קלב, סע"ב) הובא זה "מצאתי בשם הירושלמי".

(14) או"ח סר"ג סוסק"א.

(15) שם סעיף ח.

מושווה ענין זה שבחסידות ל"גחלים של פחם המאירים ומחממים", צרכים חיוניים בחיי האדם, כדלהלן.

לעומת זאת, השפעת החסידות בסתים דנשמטא בפני עצמה מושוות לפנינים, כי בזמן הגלות אין זה כלי-כך ענין של הכרח, אלא דבר המייפה את האדם, כפנינים.

וזוהי הסיבה לכך שעיקר ההרחבה בשיחה הוא בענין הפחם, ולא בענין הפנינים, כי ענין זה בחסידות הוא חיוני עתה בעבודת האדם.

ה. ההסבר המפורט לכך הוא:

בענין הפחם מציין הרבי שני פרטים: "המאירים ומחממים", שהצד השווה ביניהם הוא:

חום - (שהוא מראה על) חיות - ואור, אינם מוסיפים תוספת חדשה על הדבר עצמו, אלא הם גורמים לכך שהדבר עצמו, (הקיים לפני כן בשלמותו), יהיה חם (חי) ומאיר.

ובדומה לכך תורת החסידות²¹: החסידות אינה מוסיפה ח"ו שום פרטים חדשים לתורה - בתורה לא ייתכן שום שינוי, גרעון או תוספת²². גם לפני גילוי תורת החסידות קויימו כל תרי"ג המצוות בשלמות, אלא, שהיה צורך - כאשר העולם נעשה קריר יותר וחשוך יותר, ועד לקור וחושך גדולים ביותר - בגילוי של חיות וחום ואור בעשיה זו.

וזוהי התשובה לשאלתם של אחדים: מעשה

צריך לטעום מאכלי השבת ("טועמיה חיים זכו"¹⁶).

אחד ההבדלים שבין שני ההסברים הללו הוא¹⁷:

לפי הטעם הראשון, שהחסידות באה כנגד חושך הגלות, קשור הענין לכוחות הגלויים שבאדם⁸, הנלחמים בגלות, וכובשים את גופו ונפשו הבהמית ואת חלקו בעולם, אשר באמצעות החסידות ניתן להם כוח ותוקף (מפנימיות ו"סתים הנשמה") כדי לאפשר להתגבר על חושך העולם, ואפילו על החושך כפול ומכופל שבדורות האחרונים.

לעומת זאת, לפי הטעם השני, שהחסידות היא "טעימה" מן הגילוי שלעתיד, אין זה דבר שנועד להתמודד עם החושך (דבר הנעשה ממילא), אלא כדי להתאחד עם אלקות, (כידוע¹⁸, שלעתיד לבוא לא תתבצע עבודה של "לברר בירורים" - כי "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹⁹ - אלא תתבצענה רק עליות מחיל אל חיל בקדושה עצמה). וזה קשור לסתים דנשמטא⁸ מצד עצמה, שזהו אחד, כביכול, עם סתים דקודשא-בריך הוא²⁰ (ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד).

וכיון שהענין הראשון, ההתגברות על החושך, הוא הכרח מוחלט בעבודת האדם לקונו - כדברי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר בשיחה הנ"ל - כדי לא ליפול ח"ו ללא רוח חיים - לכן,

16) שעה"כ ופע"ח שם. מט"מ ושל"ה שם (מירושלמי).

17) להעיר גם מלקו"ש [המתורגם] חט"ז (ע' 180) ע"ד החילוק דמן ושלוי.

18) אנה"ק סו"ס כו (קמה, א"ב). ובכ"מ.

19) זכר"י יג, ב.

20) ראה זח"ג עג, א.

21) ראה אנה"ק דכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע (נדפסה בקונטרס ומעין ע' 17. היום יום בתחלתו) "י"ט כסלו . . . אור וחיות נפשנו ניתן לנו" (נת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 163 ואילך).

22) רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ט. ועוד.

- "החכם עיניו בראשו", בהווא דשריא אל רישא²⁷ (=במי ששורה על ראשו) - לא כפי שמתחשק לו ולסביבתו, אלא כפי שצריך להיות והוא מסוגל לבצע זאת אף כאשר אין הדבר מתאים לטבעו, ואף אם הוא מנוגד לטבעו.

כפי שנאמר בגמרא²⁸, שייתכן שאדם יקיים את כל רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, ויקיימם בחיות, ובכל זאת הוא מכונה "לא עבדו"²⁹, מפני שהוא איננו עושה את ההיפך מטבעו.

כדי שיהיו "עושים רצונו של מקום" הכרחית עבודה של "בכל מאודך"³⁰, עשיה מעל למדידות ולמגבלות הטבעיות של האדם דבר המתאפשר על ידי כך ש"מאיר".

כיון ששני הענינים של חוס ואור הם ענינים פנימיים בעבודת התורה והמצוות, לכן, כפי שאומר הרבי בשיחתו, "צריך להיות אדם שיכוון" את סדר העבודה³¹.

ואלה הם רבותינו נשיאינו בכל דור ודור, המראים את סדר העבודה - יחד עם נתינת כח לכך - כיצד להתחמם ולהאיר את עצמנו וסביבתנו. ו"הפועלים יכולים לסמוך על חכמתו של המכוון, אך עליהם להישמע להוראותיו באופן מדוייק".

ו. על כך מוסיף הרבי עוד ענין בשיחתו:

אבותינו בידינו, וסבו של השואל הסתדר, לפני התגלות הבעלי שמי טוב ותורת החסידות, בלעדי זאת. אלא, שהוא עצמו יודע, שאצל סבו היה חס ומואר הרבה יותר לאין ערוך, וכך בכל דורו (שהרי "איכשר דרא? - בתמיהה").

הדבר דומה לאדם שמחליט²³: כיון שבתקופת תמוז אין הוא צריך להסיק את התנור, ואינו צריך לסגור את הדלת והחלונות הפתוחים כלפי חוץ, לפיכך הוא ינהג כך תמיד, גם בתקופת טבת.

החסידות הכניסה חיות ואור לכל עניני התורה והמצוות, באמצעות גילוי פנימיות נשמתו של היהודי. ואחת ההדגשות העיקריות של תורת החסידות היא, שעבודת ה' מוכרחה להעשות בחיות ובשמחה²⁴, ומצד שני, היא מדגישה את הסכנה שבהעדרה, ואפילו בהחלשותה של חיות זו, סכנה של קרירות ואדישות ח"ו, שזהו סימן להיפך החיים ר"²⁵.

החיות בעבודת ה' יכולה להיות מדודה, בהתאם לטבעו של האדם. כשם שלכל בעל חיים יש חיות (ויש אף בעלי חיים שחומם גבוה יותר משל האדם). אבל חיות זו היא בהתאם לטבעו²⁶ - אין הוא יכול לשנות את טבעו.

מעלתו של היהודי היא²⁶, שלא זו בלבד שהוא עצמו חס ומחמם יהודי אחר, אלא בכחו גם להאיר את עצמו: לראות בעיני שכלו

(27) קהלת ב, יד. זח"ג קפז, א.

(28) חגיגה ט, ב. תניא פט"ו. תו"ח ויקהל תקפח, ב ואילך. ועוד.

(29) מלאכי ג, יח.

(30) ברכות לה, ב ובחדא"ג מהרש"א שם. לקו"ת שלח מב, ג. ועוד.

(31) עייג"כ תניא בהקדמה.

(23) בנוגע לציבור בני" (דציבור אינו מת (הוריות ו, א) והוא אותו הציבור) אלא שהזמן נשתנה מתמוז לכו'.

(24) ראה תניא פכ"ו ואילך. ובכ"מ.

(25) ר"ה ד"ה זכור תרצ"ד (בסה"מ קונטרסים ח"ב) בתחלתו, ובדרושים ע"ד עמלק - של רבותינו נשיאינו בארוכה.

(26) ר"ה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 118 ואילך.

לסמוך על כך שהוא כבר מלא וגדוש ויודע כך וכך מאמרים ובעל פה, ואף לא על כך שרק אתמול הוא עמל על מאמר חסידות, אלא יש ליצור את הקשר לרוח החיים בכל יום ויום מחדש. כי בענין של חיים לא תיתכן הפסקה³⁵.

כשם שהדבר בחיים כפשוטם: אם יטען אדם שהוא רוצה לחיות ביום ראשון וביום שלישי, אבל ביניהם - ביום שני - הוא רוצה לנוח מחייו, מובן שאז לא יהיה ח"ו יום שלישי ..

והעיקר, על האדם לזכור, שהכוונה היא לפועל ממש ואכן לגביו ממש. שלא יישאר כפי שהיה אתמול, אלא כפי שקם היום בבוקר והחזירו לו את הנשמה מחדש - חדשים לבקרים³⁶ - כך הוא צריך לחדש את הקשר עם רוח החיים³⁵, על ידי קביעות בלימוד החסידות, בחשק מחדש כמי שלא למד מימיו.

ובאמצעות זאת תתבצע עבודתו במשך כל היום בחמימות ובאור כראוי³⁷.

ז. כל זה הוא ענין ה"פחם" שבחסידות, הקשור ל"אדמה" - גליא שבאדם. אמנם, הפחם מצוי בעמקי האדמה, דבר המורה על פנימיות האדם, אך בכל זאת, מדובר בעמקי האדמה.

לכן אין עבודה זו מונעת מן האדם העובד תחושה של היותו מציאות עצמאית. אמנם, הוא עובד את ה' בחיות גדולה, ויותר מכך:

"מאידך, אין הם יכולים... לסמוך על האויר שנושם המכוון, כל פועל בעצמו צריך להתחבר לרוח החיים וכו'":

ניתן לחשוב, שכיון שמסתמכים על חכמת המדריך וצריך להישמע לו בדיוק, די בהתמסרות זו.

- כפי שטען פעם מישהו, שיכתבו לו בדיוק מה עליו לעשות, מאל"ף ועד תי"ו, והוא יישמע לכך, כי מסר את רצונו, אבל לעמול ולחשוב בעצמו אין הוא רוצה -

לכך אומרים, שיחד עם מסירת הרצון, יש צורך ב"קומה שלימה", עם חב"ד (שכל) חג"ת (מדות) ונה"י (עשיה). אלא שאת השלמות הזאת צריך "לרתום" לביצוע רצון המשלח, "להישמע להוראותיו באופן מדוייק".

זוהי משמעות דברי הרבי בשיחתו, שלגבי האויר שכל אחד צריך לנשום, אין הוא יכול לסמוך על המדריך, שלא כשיטה³² של "צדיק באמונתו יחיה"³³, אל תיקרי יחיה אלא יחיה שמסתמכים על הצדיק שהוא יחיה³⁴ את האחרים, אלא כל אחד צריך להיות בעצמו מחובר לרוח החיים.

במילים פשוטות: יש הכרח בקביעת עתים בכל יום ויום ללימוד החסידות, ולא לימוד שטחי, אלא לעמול ממש כדי להבין חסידות וכו', עד שירגישו את העמל.

זוהי חייב אכן להיות בכל יום ויום ממש. אין

35) נוסף על זה שמכיון שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום (סוכה נב, סע"א. קידושין ל, ב) צריך להמשיך בכל יום אש שלמעלה (לקו"ת ר"פ תצא).

36) איכה ג, כג. שו"ע אדה"ו או"ח (מהד"ק) ריש סי' ד.

37) ראה כתובות סז, א.

32) ראה לקוטי דבורים ח"א קמא, ב. ועוד. ולהעיר מסד"ה להבין ענין קליפות של הצדוקים (מאה שערים מ, ב. סה"מ תקמ"ה ע' קסב).

33) חבוקק ב, ד.

34) ראה אגה"ק סי' זך וביאורו.

וכיון שאין זה ענין של עשיה בפועל - כפי שמוצאים בדומה לכך גם בנגלה שבתורה, שלימוד התורה הוא באופן של "גדיל תורה ויאדיר"⁴³, ללא הבדל במעשה בפועל, לימוד שהוא רק "דרוש וקבל שכר"⁴⁴, - לפיכך מושווה ענין זה ל"מרגליות", שאינן חיוניות לחלוטין, ואדם יכול לחיות בלעדיהן.

ת. כל האמור לעיל, שאפשר להסתדר בלי פנינים, אמור רק כאשר אדם נשאר בד' אמותיו.

אך כאשר צריך להתייבב לפני המלך, ולא כאשר המלך בשדה, אלא בהיכל מלכותו, חדר לפניו מחדר⁴⁵, אז אין להסתפק במלבושים שלמים ואפילו לא במלבושי עשירים, אלא יש צורך גם בתכשיטים ופנינים, כיאה למי שעומד לפני המלך - ולא, לא זו בלבד שחסר פרט כלשהו, אלא זוהי פגיעה בכבוד המלך⁴⁶.

וכך גם בנמשל: לימוד החסידות בפני עצמו, למען "דע את אלקי אביך"⁴⁷, לא היה נחוץ כל כך⁴⁸ בדורות הקודמים, מפני שעדיין לא החלו ההכנות האחרונות לביאת המשיח, ולא היה הכרח כל כך ב"פנינים".

אך כאשר נמצאים במצב של "הנה זה עומד

הוא משנה והופך את טבעו והרגליו, מעבר למגבלותיו, אך לאחר כל זאת הוא "יש מי שאוהב"³⁸, מציאותו העצמית היא "בהתגלות" - הוא עמל בהתלהבות בעבודת ה', עד להתלהבות שמעבר להגבלות.

ברם, יש ענין נעלה יותר בחסידות: להגיע לענין של "אתכסיא" - שהיהודי יהיה כולו "מכוסה" ושקוע עד מעל לראשו³⁹ במקור חיותו, באלקות, עד אשר הוא לא יהיה מציאות עצמאית.

לכך מגיעים באמצעות לימוד פנימיות התורה, המעיינות שבתורה, ששם האלקות גלויה, כמוסבר במספר מקומות⁴⁰, שבנגלה של התורה ייתכן; כנאמר בגמרא, מצב של "לא ברכו בתורה תחילה" (ברכת "נותן התורה", למרות שקיימת חביבות לתורה⁴¹) - שוכחים את ברכת נותן התורה ח"ו. לעומת זאת, בפנימיות התורה מורגשת האלקות (למרות שאין מתבטלת הבחירה, ולכן אפשר לגרות ח"ו את היצר הרע וללמוד את פנימיות התורה באופן בלתי רצוי).

ועל ידי לימוד חסידות בשופי נעשים "מכוסים" לגמרי ושרויים באלקות, מעין מה שיהיה לעתיד לבוא, כאשר "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁴².

ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישנו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

(43) ישע' מב, כא. חולין סו, ב.

(44) סוטה מד, א. וש"נ.

(45) עיין לקו"ת ראה לב, ריש ע"ב.

(46) ע"ד עבודת כהן מחוסר בגדים.

(47) דה"א כח, ט.

(48) ראה המצויין לקמן הערה 57 ע"ד גודל הכרח לימוד פנימיות התורה.

(38) ראה תניא פל"ה (מד, סע"א ואילך).

(39) ראה רמב"ם סוף הל' מקואות - ברמז ענין טבילה אותיות הביטול - סודור קנט, סע"ד - "והביא נפשו במי הדעת הטהור".

(40) ראה קונטרס עה"ח פי"א. ועוד.

(41) נדרים פא, א ובר"ן שם (מרבנינו יונה) ש"דאי עוסקין היו בתורה תמיד. וראה גם ב"ח לטאו"ח סמ"ז.

(42) ישע' י', ט. וראה רמב"ם בסיום וחותרם ספרו יד החזקה: ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד,

פנימיות התורה ואת כל חלקי התורה⁵⁷, ויותר מכך - עקב החושך של עקבתא דמשיחא הכרחי לימד החסידות למען שלימות הלבושים, כדלעיל - הרי שסדר עבודה כזה, (שלא להיות להוט אחר הפנינים) היה אפשרי בדורות הקודמים. אבל עתה כאשר "הנה"58 זה עומד אחר כתלנו, צריך להתכונן "ללכת לחופה" עם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך הוא. ומה פירושו של דבר, שאין הוא להוט אחר הפנינים!?

נאמר בזהר⁵⁹, שבזמן הגלות ישראל הם ככלה הנמצאת ב"שוקא דבורסקי", שעקב אהבתו הגדולה של החתן - הקדוש-ברוך הוא - לכלתו, הוא מוחל על הריח הרע של שוקא דבורסקי - הגלות. והולך למקום ששם נמצאת הכלה, ישראל.

כל זאת בתקופת הגלות. עתה הגיע הזמן שבו צריך להיות "דאלאי גלות"! (=הלאה הגלות!), עוד בהיותם במצרים הרי "לכל בני

אחר כתלנו"⁴⁹ - הנה הנה בא משיח, שבביאתו קץ שם לחושך, ומתחילה הגאולה האמיתית והשלימה, שהיא, כמוסבר במספר מקומות⁵⁰, ה"נישואין" של הקדוש-ברוך הוא עם ישראל, כביכול, שיתגלה שישראל והקדוש-ברוך הוא הם דבר אחד ("והיו לבשר אחד"⁵¹) - ישראל ומלכא בלחודוה⁵² - הרי צריך להתכונן לכך כראוי. יש צורך ב"פנינים"⁵³ שאתן "ילכו אל החופה" עם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך הוא⁵⁴. מוכרחים ללמוד חסידות, ובשופי.

ט. וזוהי התשובה⁵⁵ גם לאלה הטוענים: אמנם החסידות היא דבר טוב, ואף מושווה למרגליות, אך אין הוא להוט אחרי מרגליות, אדם זה די לו בכך ש"לבושיו" (מחשבה דבור ומעשה של תרי"ג מצוות התורה⁵⁶) יהיו מושלמים ויש לו אף תכשיטים, אבל ה"פנינים" אינן חסרות לו!

צריך אפוא לדעת, שבנוסף לכך שזוהי הלכה בשולחן ערוך, שחובה ללמוד את

(57) ראה פס"ד ברור בהל' ת"ת לאדה"ז (פ"א ס"ח שכל נפש צריכה לעסוק גם בחלק הסוד שבתודה (עיי"ש היכן הדברים מגיעים). וראה אגה"ק סכ"ו בשם האריז"ל* דדוקא בדורות אלו מצוה לגלות זאת החכמה. וראה קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, ב). וראה בארוכה ע"ד הכרח לימוד פנימיות התורה - קונטרס עה"ח פ"ג ואילך. מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר ב"התמים" ח"א (ע' כה [יד, א] ואילך. אגרות קודש שלו ח"י ע' שסח ואילך). קונטרס תורת החסידות ולימוד החסידות לכ"ק מו"ח אדמו"ר. ועוד.

(58) הנה - לשון שמחה (ספרי קרח יח, ה הובא בפרש"י עה"ת שם).

(59) ס"פ בחוקותי.

49) שה"ש ב, ט. וראה "קול קורא" לכ"ק מו"ח אדמו"ר ונתפס ב"הקריאה והקדושה" סיון תש"א, אגרות קודש שלו ח"ה ע' סזו) דמפרש זה על משיח.

50) שמו"ר ספ"ו. לקו"ת שה"ש מח, איב. סידור קלא, ג. קלח, ג ואילך. ועוד.

51) בראשית ב, כד.

52) ראה זח"ג לב, א.

53) ואף שכ"ק מו"ח אדמו"ר לא האריך בהשיחה בענין המרגליות - ה"ז מפני שאז עדיין לא הי' סמוך כ"כ לזמן הגאולה. משא"כ עתה כו'.

54) שזוהו ג"כ מה שהפליג בזהר (ח"ג צח, איב) ע"ד ענין התכשיטי כלה שהוצרך להיות במ"ת - דיום חתונתו הוא יום מ"ת (רש"י שה"ש ג, יא).

55) נוסף על הנ"ל ס"ה.

56) תניא רפ"ד.

(* ראה הקדמת הרצ"ו לשער ההקדמות הועתקה בהוספות לקונטרס עה"ח הנ"ל.

- ויראו בעיני בשר, ולמטה מעשרה טפחים, שישאל וקודשא־ברוך־הוא כולא חד, ישראל ומלכא בלחודוהי, ובמהרה בימינו ממש.

(משיחת שמזחת בית השואבה תשכ"א)

ישראל היה אור במושבותם⁶⁰, וצריך להיות מוכנים לגאולה האמיתית והשלמה - וכיצד יתכן לומר, שמתכוננים ל"חופה" בלבושים שהם מתאימים לרחוב שהוא שוקא דבורסקי.

ובאמצעות הכנה מתאימה ל"חופה" עם הקדוש־ברוך־הוא, בריבוי של פנינים - הפצת לימוד החסידות בעולם "כמים לים מכסים" - מזרזים וממהרים⁶¹ את השמחה הגדולה של הנישואין⁶² של ישראל עם הקדוש־ברוך־הוא,

(60) בא י, כג.

(61) כהבטחת מלכא משיחא להבעש"ט, דכשיפוצו מעינותיך חוצה קא אתי מר (אגה"ק דהבעש"ט - נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף. כתר שם טוב בתחלתו. ועוד).

(62) ע"פ המבואר בפנים תומתק השייכות דשיחה

זו ל(זמן אמירתה -) חג הסוכות - כי סוכה היא בדוגמת חופה (פרדס ש' ערה"כ ע' סוכה), ולכן היא זמן שמחתינו (וראה לקו"ת ברבה (צו, א) דד' ימי הסוכות הם דוגמת ז' ימי המשתה - שאז מוכרחים תכשיטי כלה).

“יום שהוכפל בו כי טוב”

•

שחרור אדה"ז ממאסרו הי' ביום שלישי בשבוע, כמוזכר במכתבו אודות גאולתו - "יום שהוכפל בו כי טוב . . יצאתי בשלום". ומוכן שישנו קשר מהותי בין הגאולה די"ט כסלו לענינו של היום השלישי בשבוע.

בשיחה שלפנינו, מבאר כ"ק אד"ש מה"מ שפעולתו של י"ט כסלו בגילוי והפצת תורת החסידות, הוא בדוגמת גילוי ונתינת התורה לבנ"י במתן תורה. וכמו שמ"ת קשור למספר שלש ("ביומא תליתאי בירחא תליתאי") בהיותו חיבור עליונים ותחתונים ע"י דרגה שלישית שלמעלה מהם, כך י"ט כסלו קשור למספר שלש, כי בו נפעל החיבור בין ה"מעיינותיך" ל"חוצה", שמעיינות החסידות יוכלו לחדור בגדרי השכל ובעולם הגשמי.

ענין זה מודגש במיוחד בספר התניא, שנדפס בקשר למאסר ולגאולה בי"ט כסלו: ספר התניא הוא התורה שבכתב של תורת החסידות. וכמו שהחידוש במ"ת הוא שהתורה (שהיתה כבר לפני זה, וגם האבות למדו וקיימו אותה) חדרה לכתב ולקלף הגשמיים, כך גם בספר התניא אדה"ז דייק בכל אות ומילה, באופן שעניני החסידות חדרו בכתב הגשמי.

מכך מובנת החשיבות שבלימוד ספר התניא, שמהווה הכנה לתורתו של משיח, שתתגלה ותחדור בגדרי העולם הגשמי ובשכל האדם.

י"ט כסלו

לקוטי שיחות חלק כ | עמודים 184-180

שהוא החל: (א) בחודש כסלו, שהוא החודש השלישי מראשית השנה⁸, (ב) ביום השלישי בשבוע.

ויש לומר שההסבר לכך הוא⁹:

החידוש של מתן תורה הוא, שאז בטלה הגזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים¹⁰. אז נוצר האיחוד בין "עליון" לבין "תחתון". וזה נרמז בענין של "שלישי": "ראשון" מצביע על מציאותו של דבר אחד מלכתחילה. "שני" מצביע על פילוג ופירוד¹¹ - שני דברים שונים, כפי שלפני מתן תורה היו ה"עליון" וה"תחתון" שתי מציאויות נפרדות. ו"שלישי" מצביע על החיבור של שניהם ביחד.

ולפיכך מהותה של התורה היא "שלום", כפי שכותב הרמב"ם¹² ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", והתורה נקראת "שלום"¹³ כי ה"שלום" הוא חיבור בין שני הפכים.

א. שחרורו של אדמו"ר הזקן ממאסרו בי"ט כסלו התרחש ביום השלישי בשבוע, כפי שהוא כותב במכתבו המפורסם¹, שב"יום שהוכפל בו כי טוב י"ט כסלו . . . וכשקרית² בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי . . . יצאתי בשלום"³.

כיון שאדמו"ר הזקן עצמו מדגיש שגאולתו היא ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, מובן בפשטות שמהותה של גאולת י"ט כסלו קשורה למהותו של היום השלישי⁴ בשבוע.

ב. ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

ידוע⁵, ש"פוצו מעיינותיך חוצה" - הפצת תורת החסידות - התחילה בעיקר "לאחר פטרוברג". כלומר, לאחר השחרור בי"ט כסלו.

ולכן, כשם שמוצאים במתן תורה בכלל קשר למספר שלוש, ובמיוחד מבחינת הזמן: מתן תורה חל "ביומא תליתאי בירחא תליתאי"⁶ - כך היה בגילוי פנימיות התורה בי"ט כסלו⁷,

8 ראה לקוטי לוי"צ שם ע' ריט. לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 65. ח"ד [המתורגם] ס"ע 230 ואילך.

9 ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 9 ואילך. ובכ"מ.

10 שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

11 ע"ד ש"בראשית ברא גו' (ביום השני) ויבדל גו' (בראשית א, ז. וראה ב"ר פ"ד, ו. פרש"י עה"פ).

12 בסוף הל' חנוכה - ע"פ ספרי נשא ו, כו (מ"מ שם). וראה גיטין נט, ב (אוה"ת משלי ע' תקנג). וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך, ש"ל שמקורו דהרמב"ם הוא בבמדב"ר שצויין בערה הבאה.

13 כ"ה הלשון בלקו"ת מטות (פו, ב). ובכ"מ. וראה גם ערה"כ לבעל סה"ד ע' שלום. ובבמדב"ר פי"א, ז: שלא נמשלה התורה אלא בשלום. ובמדרש לקח טוב ר"פ

1 נדפס ב"אגרות קודש" אדה"ז (קה"ת תש"מ) סי' לח. וש"נ.

2 י"ג וכשהיינו קורא!

3 כלשון הכתוב. וי"ג לשלום וראה ברבות בסופה.

4 ראה לקוטי לוי"צ אגרות קודש ע' ריט ואילך (ע"ד הקבלה).

5 תורת שלום ע' 112 ואילך.

6 שבת פח, א.

7 להעיר מהידוע בשם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, חי"ט כסלו הוא מ"ת דפנימיות התורה (ראה "התמים" חוברת ב' ע' צד (188)). וראה לקוטי לוי"צ שם ע' רכג ואילך.

וכך גם לגבי גילוי והפצת תורת החסידות:

לפני גאולת י"ט כסלו לא היתה הפצה חוצה של מעיינות התורה, הן ב"חוצה" שבאדם עצמו, החל משכלול¹⁴, והן ב"חוצה" כפשוטו, לימוד פנימיות התורה בפרסום, והפצתה בכל מקום עד המקומות הנידחים ביותר,

והשחרור של י"ט כסלו הביא לידי "פוצו מעיינותיך חוצה" - בדומה לחיבור שבין "עליון" ל"תחתון" במתן תורה.

וכאמור לעיל, יש לומר, שזהו ההסבר - או לפחות אחד ההסברים - לכך שאדמו"ר הזקן קושר את גאולתו לאמירת הפסוק "פדה בשלום נפשי" - כי זוהי משמעות ה"שלום".

ג. בכך יובן הקשר שבין י"ט כסלו לבין הענין של "הוכפל בו כי טוב", כפי שמדייק אדמו"ר הזקן במכתבו שגאולתו היתה לא רק ביום שלישי באופן סתמי¹⁵, אלא מדגיש שהיה זה ביום ש"הוכפל בו כי טוב":

הכפלת "כי טוב" ביום השלישי מצביעה, כידוע¹⁶, על כפילות הטוב - "טוב לשמים וטוב לבריות". והטוב הכפול הוא חיבור של "עליון" ו"תחתון". הטוב הוא בחיבור ואיחוד של "לשמים" ו"לבריות".

קדושים: אין שלום אלא תורה.

14) ראה אה"ת לתהלים (יהל אור) ע' תנה, שהמדות (ז"א) נק' חוץ לגבי חו"ב. ו"ל, שגם המוחין נק' חוץ לגבי האמונה שלמעלה מהשכל ובפרט לגבי עצם הנפש (ראה לקו"ת ויקרא ד, ב).

15) ובפרט לפי הנוסחא "יום ג' שהוכפל בו כי טוב".

16) ראה קידושין מ, א. פיה"מ להרמב"ם פאה בתולתה. מכתב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בסה"מ תש"ט ע' 18. מכ"ק ומאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שם. אה"ת בראשית (לג, א ואילך), משפטים ע' א'קנו. א'קסא ואילך).

וטוב כפול זה מודגש במיוחד בתורת החסידות, הדורשת מן היהודי את שני הכיוונים: מצד אחד חסידות - פנימיות התורה - שהעבודה הרוחנית בין אדם למקום תתבצע בהתעלות גמורה - "שמים", כשהיא חדורה במעיינות שבתורה. ומצד שני, דורשת החסידות אהבת ישראל אפילו ל"בריות בעלמא", כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בהרחבה בספר התניא בפרק לב.

ד. ענין נוסף בכך:

העבודה בדרך החסידות שייכת ונוגעת לכל ישראל - הן אלה שהם בבחינת "שמים", והן אלה שהם בבחינת "בריות":

אדמו"ר הזקן מדגיש, מיד בדף השער של ספר התניא, ש"קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" - שכל יהודי צריך לדעת, שעבודת ה' היא "קרוב מאד" "אליך", וכפי שממשיך אדמו"ר הזקן מיד לאחר מכן בשער ומרחיב בהסבר בספרו - ספר התניא - כיצד ניתן להגיע לכך "בדרך ארוכה וקצרה".

ומצד שני, מדגיש אדמו"ר הזקן¹⁷, שאף מי שהוא בדרגת "שמים", כאשר העבודה הרוחנית מתבצעת אצלו באופן של הרגל ו"טבע", ואינו משתדל להתעלות עוד יותר, הוא מכונה בתואר "לא עבדו". היהודי חייב תמיד להיות "עובד אלקים", מעל להרגלו.

ובכך מסבירים, שגם ענין זה הוא "קרוב אליך הדבר מאד": יהודי עלול לחשוב, שכיון שהוא כבר מצוי בדרגת "שמים" - כיצד נדרש ממנו להתעלות יותר? אומר אדמו"ר הזקן,

כפי שמובן בפשטות לא ניתן התואר "תורה שבכתב של תורת החסידות" לספר התניא משום שהוא נכתב על ידי אדמו"ר הזקן בעצמו,

בשונה מדרושי החסידות שלו שנאמרו בעל־פה ונכתבו על ידי תלמידיו, וכן דבריהם של המגיד ממועזריטש ושל הבעל־שם־טוב שנכתבו רק על ידי התלמידים ולא על ידיהם עצמם -

אלא משום שהיחס שבין ספר התניא לבין שאר תורת החסידות דומה ליחס שבין התורה שבכתב והתורה שבעל־פה, כדלהלן.

ו. ההבדל בין תורה שבעל־פה לבין התורה שבכתב²³,

אשר מביא לידי הבדל בהלכה למעשה באופן לימודם - אף שלא ידע מאי דקאמר בתורה שבכתב, ודוקא שמבין בתורה שבעל־פה²⁴, הוא: בתורה שבעל־פה חשובה בעיקר ההבנה וההשגה השכלית של הענין הנלמד, אך אין כל כך חשיבות לדיוק באותיות ובמילים. ואילו בתורה שבכתב, חייבת כל אות להיכתב בדיוק רב, והעיקר בה הוא דיוק בקריאת האותיות.

ויש לומר, שמשום כך חודש ענין זה רק במתן תורה. כי למרות שלימוד התורה היה כבר לפני מתן תורה, "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם"²⁵, עד אשר התורה אף

שגם לעבודה זו נתנו הכחות, כך שגם היא "קרוב מאד" אל כל יהודי.

ה. לפי ההסבר שלעיל אודות החידוש, ולפחות אחד החידושים העיקריים של י"ט כסלו, יובן גם הקשר שבין גאולת י"ט כסלו לבין ספר התניא,

כידוע, שנ"ג הימים שבהם שהה אדמו"ר הזקן במאסר הם כנגד נ"ג הפרקים של ספר התניא¹⁸, והגאולה בי"ט כסלו היתה בזכות "שתי השנים של חיות בתורה ועבודה שהוסיף ספר התניא בין החסידים", ואשר משום כך חפץ אדמו"ר הזקן שהתניא יודפס לפני י"ט כסלו¹⁹ -

שלמרות שהספר הודפס שנתיים לפני²⁰ גאולת י"ט כסלו (התניא הודפס בשנת תקנ"ז, והגאולה התרחשה בשנת תקנ"ט) - הרי החידוש של ספר התניא על־פני דרושים חסידים אחרים של אדמו"ר הזקן, קשור בחידוש של י"ט כסלו²¹.

הדברים יובנו לפי אמרתם של רבותינו נשיאינו, שהתניא הוא ה"תורה שבכתב של תורת החסידות"²².

(18) ספר השיחות תש"ג ע' 59.

(19) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר בקיצורים והערות ע' קכ ואילך. אגרות קודש שלו ח"ד ע' רסב ואילך.

(20) להעיר ממהז"ל (ראה מדרש תהלים ז, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד, וש"נ. זח"ב מט, א) אלפיים שנה קדמה תורה (גם - הוראה לעולם) לעולם.

(21) ראה תורת שלום ע' 55. שם ע' 114 ואילך - שאף שהתניא נכתב לפני פטרבורג הרי הוא באופן של החסידות שלאחרי פטרבורג.

(22) ראה בארוכה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שם (קצוה"ע ע' קיח ואילך. אג"ק שם ע' רסא ואילך).

(23) ראה תו"א נו, ד ואילך. לקו"ת ויקרא ה, ב ואילך. ובכ"מ.

(24) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב י"ג. וש"נ.

(25) יומא כה, ב. וראה תנחומא ס"פ ויגש. פרש"י שם מז, כה. ובכ"מ.

צרפו וזקקו בחסר ויתיר", וכאשר הוא מסר את התניא לדפוס הוא הפציר מאד במדפיס, שידייק מאד ב"הגהה בחסר ויתיר",

ו"התלבשות" זו של פנימיות התורה באותיות שבכתב קשורה לגאולת י"ט כסלו, אשר הביאה לידי "פוצו מעיינותיך חוצה", שה"מעיינות" שבתורה ירדו עד ל"חוצה".

ובדיוק כשם שלגבי התורה שבכתב, הרי לא זו בלבד שהיא כוללת בתוכה את כל התורה שבעליפה - "ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא"²⁹ (=אין דבר שאיננו רמוז בתורה) - אשר נתגלתה מאוחר יותר, אלא אף הענינים בתורה שנלמדו לפני מתן תורה,

כך גם לגבי ספר התניא, אשר כלולים בו כל עניני תורת החסידות, כולל הענינים שגילה אדמו"ר הזקן לפני כתיבת התניא, ויש לומר יותר מכך: כיון שהבעל-שם-טוב והמגיד ממעזריטש לא כתבו את דבריהם - והם נלמדו רק בבחינת תורה שבעליפה שנכתבה על ידי התלמידים - ובאמצעות תורת חסידות חב"ד הביא אדמו"ר הזקן את הענינים של החסידות הכללית לידי הבנה והשגה שכלית, החל בספר התניא, יוצא, אפוא, שבספר התניא מובאים בכתב גם הענינים של תורת החסידות הכללית³⁰.

נכתבה על ידם, כדברי הרמב"ם²⁶ "וחיבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו", אך כל זה לא היה בבחינת תורה שבכתב - מושג זה התחדש רק לאחר מתן תורה ובאמצעותו.

כיון שלפני מתן תורה היתה קיימת הגזירה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה, הרי כך היה גם לגבי התורה עצמה - שהיא היתה בבחינת "עליון" - הרחניות של התורה, בבחינת הבנה והשגה²⁷, אך העליון לא ירד אל התחתון - אל הכתיבה ואל הספר שכתבו - והוא לא הפך לחפץ של קדושה.

רק לאחר שבטלה הגזירה, רק אז "העליונים ירדו לתחתונים" - התורה ירדה למעשה, תורה שבכתב. "והמכתב מכתב אלקים הוא"²⁸, כאשר יהודי מחזיק בידו ספר תורה וכדומה הרי הוא "נוקט חפץ של קדושה",

ואין זו ירידה לתורה ח"ו, אלא התורה כפי שהיא במעשה, ב"כתב", הרי היא "מכתב אלקים" - חיבור של "עליון" ו"תחתון".

ובדומה לכך לגבי ספר התניא שאדמו"ר הזקן כתבו באופן שכל אות היא מדוייקת לחלוטין, כפי שסיפר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר²², שאדמו"ר הזקן כתב את התניא במשך עשרים שנה, "וגרע ודייק בכל תיבה ותיבה עד אשר

(26) הל' ע"ז פ"א ה"ג.

(27) וזה שבא בכתב ה"ז לפרסם וכו' את הדיבור אותיות מחכימות ומועיל לזכרון (ראה ירושלמי ברכות פ"ה ה"א) וכו'.

ולעיר מהמבואר בענין קיום המצות של האבות שהי' בעיקר ברוחניות, וקיומן בגשמיות (כמו המקלות דיעקב שהיו במקום תפלין - זח"א קסב, א. וראה סה"מ תקס"ב ע' יב. ועוד) הי' טפל לרוחני של המצוה (ראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 141. ח"ה ע' 327. ועוד).

(28) תשא לב, טז.

(29) ראה זח"ב רכא, א.

(30) ראה שיחת ש"פ תשא תפר"ח (סה"מ תפר"ח ע' קצט ואילך) דגילוי הבעש"ט והה"מ היו הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה שנתגלה ע"י רבינו הזקן; בדוגמת עבודת האבות שהיתה הכנה לגילוי העצמות דמתן תורה. וראה ד"ה פדה בשלום תרפ"ה בשם אבי כ"ק אדמו"ר רנ"ע י"ט כסלו עטר"ת (נדפס בסה"מ עטר"ת (הוצאת תשמ"ח) בסופו. תורת שלום (הוצאת תשמ"ג) בסופו).

ומסתר צפונותיה - מפיו של משיח, במהרה
בימינו ממש.

(משיחת ש"פ וישלח תשמ"ב)

מכל האמור לעיל מובנת החשיבות והמעלה
וכו' של לימוד ספר התניא - התורה שבכתב
של תורת החסידות, שבאמצעות לימוד זה,
ביחד עם לימוד החסידות בכלל, נזכה ללימוד
בקרוב את תורתו של משיח - שענינה הוא
פנימיות התורה, כדברי רש"י³¹: סוד טעמיה

(31) שה"ש א, ב (וצ"ע מקורו).

הקשר בין י"ט כסלו לפרשת וישלח

•

י"ט כסלו חל ברוב השנים בשבוע פרשת וישלח, ומוכן שישנו קשר בין תוכנו של י"ט כסלו לתוכנה של פרשת וישלח. ולכאורה בפרשה מדובר על היפך ענין הגאולה - ירידת יוסף למצרים וכו'.

בשיחה שלפנינו, מבאר כ"ק אד"ש מה"מ שירידת יוסף למצרים לא היתה ירידה אמתית, כי תכליתה היא שליטת יוסף במצרים ו"למחי' שלחני אלקים לפניכם". ולא הי' זה באופן שיוסף נצח והתגבר על ההעלם והסתר במצרים, או שהוא הי' נעלה שלא בערך מהם, אלא שבהיותו במצרים ובהתעסקותו בעניני בית הסוהר וכו', נשאר הוא בדביקות גמורה לקב"ה. והכוח לזה הוא מהאור האלוקי שלמעלה לגמרי מהעולם, ולכן גם עניני העולם מצד עצמם אינם סותרים אליו, ונרגשת בהם האלוקות שלמעלה מהעולם.

אותו הדבר הי' אצל אדה"ז: גם בהיותו בבית הסוהר, נרגש בו ובסובבים אותו שהוא אינו מוכרח בכך, וכל ענין המאסר הי' ברצונו ובהסכמתו. ובכך הוא פעל גם על שרי המלוכה שגם הם הכירו שהוא איש אלקי. ענין זה מודגש גם בשער היחוד והאמונה בתניא, בו מחדש אדה"ז שתי קצוות - שבכל נברא מאיר אור אלוקי שיורד ומתלבש בו באופן פנימי, ויחד עם זאת הצמצום אינו כפשוטו, ובכל פרטי העולם נמצא מהותו ועצמותו יתברך, ונרגש בהם ש"אין עוד מלבדו".

ההוראה מכך היא שאין להתפעל מההעלמות והסתרים המנגדים לעבודת ה', כיון שבכל רגע העולמות מתהוים מחדש מ"אין ואפס המוחלט", ולא יכולה להיות מציאות שתפריע ליהודי בעבודתו.

י"ט כסלו*^{ר"א}

לקוטי שיחות חלק כה | עמודים 186-192

כלומר: אדמו"ר הזקן מקשר את תוכן ענין הגאולה להשפעה שהיתה לכך על "כל השרים וכל העמים". אשר כמובן, כאשר לא יהודים רואים את נפלאות ה' בקשר ליהודי, ומכירים ש"מאת הוי היתה זאת", הרי זה מעורר ומסייע, שהנהגתם תהיה כראוי בהתאם לציווי ה', שעיקרו קיום שבע מצוותיהם.

השפעה זו של יהודים על בני נח אודות קיום מצוותיהם היא התמצית והמשמעות העיקרית⁸ של מעשה שכם שבפרשתנו: שמעון ולוי הרגו את אנשי שכם כעונש על אי קיום שבע מצוות בני נח.

או מפני שלא שפטו את שכם על חטאו, והרי אחת משבע מצוות בני נח היא "דינין" - "חייבין להושיב דינין... לדון בשש מצוות אלר", "ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל, והם ראו וידעו ולא

א. י"ט כסלו חל תמיד בסמוך לפרשת וישלח (בימי השבוע המתברכים משבת פרשת וישלח¹, או בשבת קודש פרשת וישלח עצמה). לפי זה מובן, שבפרש וישלח ניתן למצוא רמזים, ואף, יתר על כן, קשר לחג הגאולה י"ט כסלו².

באגרת³ ששיגר אדמו"ר הזקן אל רבי לוי יצחק מברדיטשוב בצאתו מן המאסר, שבה הוא מודיע על שחרורו, כותב אדמו"ר הזקן, בין השאר "כי הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ והפליא והגדיל שמו הגדול והקדוש אשר נתגדל ונתקדש ברבים ובפרט בעיני כל השרים וכל העמים אשר בכל מדינות המלך⁴, אשר גם בעיניהם יפלא הדבר הפלא ופלא, וענו ואמרו על זאת כי אם מאת⁵ הוי' היתה זאת היא נפלאת⁶ בעינינו".

בדומה לכך הוא כותב באגרתו לרבי ברוך ממזיבוז⁷.

(8) נוסף על השייכות הכללית די"ט כסלו לפרשתנו - שבה מדובר ע"ד הצלת (וגאולת) יעקב* מעשו, ויתירה מזו, שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל (פרשתנו לב, כט), היינו עם שרו של עשו - שגם הוא הודה לו על הברכות (ב"ד פע"ז ג** פע"ח, ג. פרש"י, פרשתנו לב, כה. כז. כט. ועוד).

(*) להעיר על השייכות המיוחדת בין אדה"י ליעקב אבינו (השלישי דהאבות) - ראה ספר הערכים-חב"ד (כך ד ערך ואשפ"ן דסוכות ע' שטמ-שט), וש"נ.

(**) להעיר מהמשך בב"ר שם: שאם יבואו אומות העולם להזדווג לישראל יאמר להם הקב"ה שרכם לא ה"י יכול לעמוד בו ואתם מבקשים כו'.

(* ושייכותו לפ' וישלח

(1) ולהעיר שבשנה זו [תשמ"ו] (כבכמה שנים) חל תוך ג' ימים לאחר השבת, השייכים במיוחד לשבת שלפניהם - בתר שבתא (פסחים קו, סע"א).

(2) ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 302 ואילך.

(3) נדפס באגרות קודש שלו סי' לה. וש"נ.

(4) ע"פ לשון הכתוב - אסתר א, טז.

(5) ל' הכתוב - תהלים קיח, כג. וראה ע"ד הקבלה והחסידות - ביאורה"ז ח"ש יג, ד. שער האמונה ספל"ג. ועוד. וראה לקו"ש שם ע' 306. ועוד.

(6) כן הוא בנוסח הב' (נסמן באגרות קודש שם) (ובנוסח הא' - נפלאות). ולכאורה כצ"ל, וככתהלים שם.

(7) אגרות קודש שם סל"ט.

דנוהו, כדברי הרמב"ם⁹. או, כדברי הרמב"ן¹⁰, על חטאייהם שבצעו אף לפני מעשה דינה.

ב. אך יש להבין:

כל המתרחש בעולם הוא בהשגחה פרטית של הקדוש ברוך הוא, ועל אחת כמה וכמה מאורע הקשור ליהודי, ובקשר לתורה ולמצוות, וקל וחומר בקשר לנשיא בישראל, ובקשר לגילוי תורת החסידות בכלל. לכן מובן¹¹, שלא ייתכן לומר שהמאסר והגאולה ארעו מפני החלטתה ושלטונה של המלכות למטה, אף כאשר הדברים התרחשו עקב מלשינות¹² של יהודים בעלי בחירה חפשית.

אלא¹³, המאסר היה קשור, כידוע, לקטרוג שהתעורר אז על גילוי רזין דאורייתא על ידי אדמו"ר הזקן¹⁴: כיון שהתורה עצמה מכנה זאת "סתים"¹⁵ דאורייתא, הרי הדברים צריכים להיות סתומים ונסתרים, ולא לרדת בגלוי כחלק הנגלה¹⁵ שבתורה. והגאולה התרחשה עקב ביטול הקטרוג, ולכן שחררו את אדמו"ר הזקן כאן למטה, והתאפשר גילוי פנימיות התורה, תורת החסידות, על ידו.

כלומר, גאולת י"ט כסלו היתה גאולה רוחנית של כל גילוי תורת החסידות, תורת

הבעל שם טוב. וכידוע¹⁶, הפצת תורת הבעל שם טוב - "פוצו מעיינותיך חוצה" - החלה בעיקר לאחר גאולת י"ט כסלו¹⁷.

ולפי זה אין מובן: כיצד יתכן שבמכתבו על בשורת הגאולה מדגיש אדמו"ר הזקן את השפעת השחרור "הפליא... בעיני כל השרים וכל העמים אשר בכל מדינות המלך אשר גם בעיניהם יפלא הדבר הפלא ופלא, וענו ואמרו על זאת מאת הוי היתה זאת היא נפלאות בעינינו"?

- איזה ערך יש לענין זה, על כל מעלתו הנפלאה, לעומת עצם הגילוי והגאולה של כל פנימיות התורה, וממילא של פנימיות נשמות ישראל, אשר גילוי הסתים דאורייתא מביא גם לידי גילוי הסתים דנשמתא, שלימוד התורה וקיום המצוות של היהודי יהיו חזורים באמונה בה' ובאהבת ה' ויראתו!

ג. אדמו"ר הזקן ממשיך וכותב באגרת¹⁸ "זתהיה זאת לפלא כי ה' אתנו ואין עוד". לפי זה יוצא, לכאורה, שהעובדה שכל השרים וכל העמים נוכחו בפלא "וענו ואמרו... כי אם מאת ה' היתה זאת..." - הוכיחה את צדקתו של אדמו"ר הזקן ושל תורת החסידות כלפי המתנגדים וכדומה.

אך אי אפשר לומר, שזהו כל ההסבר¹⁹ לכך

(9) הל' מלכים ספ"ט (הובא גם ברמב"ן שבהערה הבאה).

(10) בפ"י עה"ת פרשתנו לד, יג.

(11) ראה גם לקוטי דיבורים ח"א לו, סע"ב ואילך. לט,

סע"א ואילך.

(12) נוסף על המבואר באגה"ק סכ"ה.

(13) ראה בית רבי ח"א פט"ז בהערה. לקו"ש ח"י ע' 223.

269. ובכ"מ.

(14) וכדברי הבעש"ט והה"מ לאדה"ז בהיותו במאסר:

שנתחזק עליך הקטרוג על שאתה אומר ד"ח הרבה ובגילוי

(בית רבי שם). וראה גם ס' השיחות תורת שלום ע' 44. 171.

(15) זח"ג עג, א.

(16) ראה ס' השיחות שם ס"ע 112 ואילך.

(17) ראה גם בית רבי שם תשובת הבעש"ט והה"מ (על

שאלת אדה"ז "ואם אצא מכאן האם אפסיק מלומר ד"ח":

כיון שהתחלת לא תפסיק ואדרבה לכשתצא תאמר יותר.

וראה לקו"ש ח"י שם. וש"נ. ח"ל שם.

(18) להרלו"צ מבארדיטשוב.

(19) ובשאר נוסחאות המכתב (הובאו באגרות קודש שם

בהערות), וכן בהמכתב להר"ב ממעוזבו - ליתא הדגשה

אדמו"ר הזקן בי"ט כסלו מהווה הכנה לגאולה הכללית והשלמה בביאת משיח צדקנו²¹.

לאמיתו של דבר, כל גאולה של יהודי, ואפילו של איש פשוט ביותר, קשורה לגאולה הכללית של כלל ישראל, "כיון דשם גאולה עלה"²².

הסיבה לכך מובנת גם בפשטות: מהות הגאולה בביאת המשיח קשורה לכל שלושת הגורמים - "ישראל, אורייתא²³ וקודשא בריך הוא", אשר הם "כולא חד"²⁴, שהרי, כידוע, גם "שכינתא בגלותא"²⁵. וכך גם בגאולה פרטית של אדם מסויים, הרי ביחד עם גאולתו הרי זו גם גאולה פרטית לגבי התורה והמצוות שעליו לקיים, ולכן זוהי גם גאולת השכינה הנמצאת עמו בגלותו.

על אחת כמה וכמה שזוהי משמעות גאולה של נשיא בישראל, שלגביה ניכר בגלוי שהיא משפיעה על כלל ישראל, ויש לה משמעות כללית לגבי התורה וכו'.

ובענינו יש להוסיף על כך, שמשמעות גאולה זו, גאולה של פנימיות וסודות התורה, זהה למשמעות הגאולה העתידה, כי אז יושלם הגילוי של פנימיות התורה, כפי שמפרש רש"י על הפסוק²⁶ "ישקני מנשיקות פיהו", שהכוונה

שאדמו"ר הזקן מדגיש את הפלא שבעיני כל השרים וכו', כי:

(א) לשם כך אין צורך בכל ההרחבה בפלא שבגאולה, שגם "בעיני כל השרים וכל העמים... יפלא הדבר", אלא די בעצם הענין שגם שרים וכדומה הכירו בצדקתו של אדמו"ר הזקן, והוציאוהו לחירות.

(ב) אגרת זו שיגר אדמו"ר הזקן, כאמור, לרבי לוי יצחק מברדיטשוב ולרבי ברוך ממזיבוז, אשר בודאי ידעו והבינו את חשיבות השחרור כגאולה של תורת החסידות; ואיזה ערך היה בעיני גדולי ישראל להשפעת הגאולה על השרים כהוכחה לעיני המתנגדים "כי ה' אתנו", לעומת עיקר הגאולה - גילוי תורת החסידות!?

וביודענו את הדיוק העצום ב"לשונו הזהב" של אדמו"ר הזקן באופן כללי, ובמיוחד במצב של "תיכף", מיד לאחר הגאולה, ובאגרת שנכתבה לגדולי ישראל, גדולים גם בפנימיות התורה.

מובן, שבכך מתבטאת המשמעות העיקרית של גאולת י"ט כסלו.

ד. כדי לבאר זאת יש להקדים:

ידועים דבריו של הבעל שם טוב באגרתו²⁰, שבהיותו בהיכלו של משיח, הוא שאל את המשיח "אימתי קאתי מר", ומשיח השיבו "לכשיפוצו מעינותיך חוצה". וכיון שהפצת מעיינות הבעל שם טוב חוצה התחילה בעיקר בגאולת י"ט כסלו, כדלעיל, יוצא, שגאולת

21 ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 304 ואילך. ובכ"מ.

22 ל' רש"י מגילה יז, ב ד"ה אתחלתא דגאולה (בנוגע לגאולה "מן הצרות" ד"קבעוה בשביעית").

23 ראה אגה"ק סי' כו (קמד, ב ואילך).

24 ראה זח"ג שם.

25 ראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מטעי. זח"ג ד, ב.

ובכ"מ.

26 (שה"ש א, ב.

הנ"ל "ותהי" זאת לפלא כי ה' אתנו כו".

20 נדפס בריש ספר כתר שם טוב. ובכ"מ.

כשלעצמם אינם קשורים לידיעת הוי', כדברי פרעה³² לא ידעתי את הוי': מצד עצמם יש להם קשר רק לשם אלקים³³, כפי שאמר יוסף לפרעה³⁴ "אלקים יענה את שלום פרעה", אשר שם אלקים הוא בגימטריא "הטבע"³⁵.

כלומר, מצד שם אלקים הנהגת הקדוש ברוך הוא בעולם היא לפי הטבע, שבו אין האור האלקי ניכר בגלוי. אך הנהגה הנעלית מן הטבע, הנהגה נסית, נובעת משם הוי' - ולכך אין פרעה והמצרים, ואומות העולם בכלל, קשורים, ואין להם בכך השגה והבנה³⁶.

ענין זה התחדש בגאולת מצרים, שאז "וידעו מצרים כי אני הוי'" - הם הכירו בהנהגה הנסית שמעל הטבע, הקשורה לשם הוי'.

ו. חידוש דומה לכך, אך באופן נעלה הרבה יותר, יתרחש לעתיד לבוא: בנוסף לגאולה של ישראל, אורייתא וקודשא בריך הוא, תהיה לכך השפעה גם בעולם בכלל על כל אומות העולם, כמפורש בפסוקים רבים ובנבואות הגאולה, עד אשר, כפי שמציין הרמב"ם³⁷ בספרו, ספר שהוא "הלכות הלכות"³⁸, שאז "יתקן את העולם ... שנאמר³⁹ כי אז אהפוך

היא ל"סוד טעמיה ומסתר צפונותיה" של התורה, אשר יתגלו על ידי משיח צדקנו.

ומכך יש להסיק, שדברי אדמו"ר הזקן באגרת שהובאה לעיל אודות גאולת י"ט כסלו, שהיא "הפלא ופלא" גם "בעיני כל השרים וכל העמים", הם מהותיים גם לגבי משמעות הקשר שבין גאולה זו לבין הגאולה העתידה.

ה. ויש לומר, שההסבר לכך הוא: נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"²⁷ - הגאולה והנפלאות שלעתיד לבוא הן בדומה לגאולה ולנפלאות של "ימי צאתך מארץ מצרים", אלא שלעתיד לבוא הן יהיו נעלות יותר - בבחינת "נפלאות" לעומת הנסים של יציאת מצרים²⁸. מכך מובן, שאת משמעות החידוש שלעתיד לבוא אפשר ללמוד מגאולת יציאת מצרים.

ביציאת וגאולת מצרים התרחש חידוש לא רק בקשר לבני ישראל

- כדי שבני ישראל יהיו ראויים לקבלת התורה בהר סיני, היה הכרחי טיהורם והזדככותם ב"כור הברזל"²⁹ של גלות מצרים, והשלמת הזיכוך וה"בירור" היתה ביציאת מצרים -

אלא התרחש חידוש גם לגבי המצרים עצמם ולגבי אומות העולם בכלל, כנאמר³⁰ "וידעו מצרים כי אני הוי"³¹: פרעה והמצרים

(27) מיכה ז, טו.

(28) ראה זהר ופע"ח ועוד - שהובאו באוה"ת (עה"פ) מיכה שם.

(29) ואתחנן ד, כ. ירמ' יא, ד. תנ"א יתרו עד, א ואילך.

(30) וארא ז, ה. בשלח יד, ד (וראה פרש"י שם). שם, יח.

(31) ראה תנ"א נז, א. אוה"ת וארא (שמות כרך ז) ע' ב' תרו-ח. ועוד.

(32) שמות ה, ב.

(33) ראה גם לקו"ת אמור לה, ג. ובכ"מ.

(34) מקץ מא, טז. וראה גם שם, כח. לב.

(35) פרדס שער יב רפ"ב. שער היחוד והאמונה רפ"ו. ועוד.

(36) ראה סה"מ תרפ"ח ע' סח. ועוד. וראה בכל הנ"ל ספר הערכים חב"ד ח"ב ע' ערה ובהנסמן שם.

(37) הל' מלכים ספי"א. וראה לעיל ע' 145 ובהערות שם. לקו"ש [המתורגם] חכ"ג ע' 208 ואילך.

(38) הקדמת היד סמוך לסיימה (ד"ה ובזמן הזה).

(39) צפני' ג, ט.

אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם הוי' ולעבדו שכס אחד".

ויעוד זה, ההשפעה על אומות העולם, אינה רק תוספת "שולית" שיזכו לה בביאת משיח צדקנו, אלא זהו ענין מהותי הקשור לעצם הגאולה⁴⁰: כיון שאז "תצא" השכינה, כביכול, מן הגלות, תתגלה על ידי כך אמת הוי', ש"כל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו"⁴¹, אשר "אמיתת המצאו" היא שם הוי'⁴² שמעל לטבע העולם⁴³.

ומשום כך מודגש לגבי העתיד לבוא "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"⁴⁴ - שגילוי שם הוי', "ונגלה כבוד הוי'", יביא לידי ראייה מוחשית בבשר הגשמי, שמציאותה האמיתית של הגשמיות היא "פי הוי'":

כיון שיתבטל ההעלם וההסתר של האלקות, ותהיה גאולת השכינה מגלותה, ותתגלה המציאות האמיתית של העולם, שזוהי האלקות (פי הוי'), הרי יהיה זה באופן של "וראו כל בשר", שהבשר יראה את כבוד ה', מצד התכונות שתהיינה אז בטבעו של הבשר

עצמו, באותו אופן כפי שתכונתם של עיני בשר לראות דברים גשמיים⁴⁵.

וזהו אחד החידושים של הגאולה העתידה לעומת הגאולה של "ימי צאתך מארץ מצרים": בגאולת מצרים התגבשה ידיעת המצרים "כי אני הוי'" על ידי המכות וכדומה - על ידי הכנעת המצרים⁴⁶. ואילו לעתיד לבוא יהיה "וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר", לא על ידי מכות והכנעה, אלא בדרך של תיקון, כלשון הרמב"ם בדבריו שהובאו לעיל "ויתקן את העולם כולו... לקרוא כולם בשם הוי' ולעבדו שכס אחד".

ההסבר להבדל זה הוא:

גאולת מצרים לא היתה גאולה שלמה, גם ל"שכינתא מגלותא", ולכן היא השפיעה על המצרים רק על ידי שבירה והכנעה ולא על ידי תיקון וזיכוך, והביאה אותם רק לידיעה "כי אני הוי'".

לעומת זאת, בגאולה השלמה שלעתיד לבוא, אשר תהיה באופן ש"יזדכך גשמיות הגוף והעולם"⁴⁷, אז גם הבשר הגשמי יראה מצד טבעו את "כבוד הוי'".

ז. לפי זה מובן גם לגבי י"ט כסלו מדוע מודגש אדמו"ר הזקן במכתבו את ההשפעה על השרים והעמים, "וענו ואמרו על זאת כי אם מאת הוי' היתה זאת היא נפלאת בעינינו":

הענין שגאולת י"ט כסלו מהווה הכנה

(40) ראה תניא ספ"ו. לקו"ש שם. וש"נ.

(41) רמב"ם ריש (ספרו) הל' יסודי התורה.

(42) לשון מהווה (ראה זח"ג רנו, ב. פרדס ש"א פ"ט. וראה גינת אגוז (הובא בהקדמת של"ה בית ד'). מו"נ ח"א פס"א. טושו"ע או"ח ס"ה ועוד). ולהעיר אשר התחלת וריש ס' היד ממש הוא "יסוד היסודות ועמוד החכמות" - ר"ת הוי' כדברי נכדו ר"ד הנגדי (סה"ד ד"א תתקכו. שם הגדולים להחיד"א מע' רמב"ם). וראה גם פירוש לרמב"ם שם.

(43) ראה המשך תרס"ו ריש ע' תלא. סה"מ תרס"ח ע' קצ-קצא. סה"מ עזר"ת ע' עד.

(44) ישעי' מ, ה.

(45) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ס"ע 100 ואילך. וש"נ.

(46) ראה תו"א ואוה"ת שבהערה 31 ש"וידעו" הוא מלשון שבירה כמ"ש (שופטים ח, טז) ויודע בהם את אנשי סוכות.

(47) תניא ספ"ו.

והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן⁵²,

כוללת הוראה זו גם השתדלות לפרסם בין אומות העולם את האמונה באחדות ה', כפי שהיא נובעת מגילוי שם הוי', כפי שמסביר אדמו"ר הזקן בהרחבה בספרו תניא קדישא, בשער היחוד והאמונה.

זהו חלק מגאולת י"ט כסלו, והכנה לגאולה הכללית והשלמה, שאחדות ה', כפי שהיא קיימת לאמיתתה אצל ישראל,

שאינן שום מציאות מלבד ה', כדברי הרמב"ם⁵³ "הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמיתתו, והוא שהתורה אומרת⁵⁴ אין עוד מלבדו, כלומר אין שום מצוי אמת מלבדו כמותו" -

תאיר ותפורסם בין אומות העולם⁵⁵.

ט. אמנם, לפי מספר דעות⁵⁶ מוזהרים בני נח כשלעצמם רק באיסור עבודה זרה, ולא באיסור השיתוף, אך בכל זאת הכוונה היא

לגאולה העתידה, כדלעיל, והיא בדומה לה, מתבטא בנוסף לעצם הגאולה של אדמו"ר הזקן ושל תורת החסידות, גם בכך "שהפלה ה' והגדיל לעשות בארץ והפליא והגדיל שמו הגדול והקדוש אשר נתגדל ונתקדש ברבים ובפרט בעיני כל השרים וכל העמים", עד אשר "ענו ואמרו על זאת כי אם מאת הוי' היתה זאת", שנפלאות הוי' התגלו גם לעיניהם.

ח. הימים האלה נזכרים ונעשים⁴⁸. במיוחד לגבי י"ט כסלו, אשר, כדברי אדמו"ר הזקן⁴⁹ "זה היום יוקבע למועד תמידי בישראל אשר בו יתגדל ויתקדש שמה רבא⁵⁰, ומובן, שבכל שנה ושנה יש ללמוד את ההוראה ולקבל את הכוחות בעבודה רוחנית זו, שמדגיש אדמו"ר הזקן במכתבו.

כלומר, בנוסף לכך שיום זה מעניק חיות והתחזקות נוספת בעבודה של הפצת המעיינות חוצה, בכל מקום שיד כל אחד ואחד מגעת, צריך להביא לידי כך ש"יתגדל ויתקדש ברבים שמו הגדול", גם בין אומות העולם, ששרים ועמים יראו "וענו ואמרו ... מאת הוי' היתה זאת".

בנוסף לקיום פסק הדין הברור של הרמב"ם⁵¹, ש"ציוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח", עד אשר הם יקבלו זאת ויקיימו זאת "מפני שציוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה

(52) וראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 132 ואילך. וש"נ.

(53) הל' יסודי התורה פ"א ה"ד.

(54) ואתתן ד, לה.

(55) ראה רמב"ם ספ"א מזה"ל מלכים מה שנשמט ע"י הצנזור - וראה לעיל ע' 145 הערה 47.

(56) רמ"א או"ח סי' קנו ובדרכי משה שם. והוא ע"פ תוד"ה שמא (בכורות ב, א), תוד"ה אסור (סנהדרין סג, ב), ר"ן ספ"ק דע"ז, ועוד [וכן מובן מדברי הרמב"ם בסה"מ (מ"ע ב) - דרמ"צ נט, ב. ד"ה באתי לגני תשי"ג פ"ג (בסה"מ באתי לגני ח"א. סה"מ מלוקט ח"א)].

ובתשובות שער אפרים סי' כד, תשו' ושב הכהן סל"ח חלקו ע"ז - אוה"ת נח (כרך ג) תרנח, א. בראשית (כרך ז) תתשסד, ב. סה"מ תרכ"ט ע' קמג (וראה גם בספרים שנשמנו בהערה לד"ה באתי לגני שם ולד"ה מים רבים תשי"ז רפ"ג). וראה ביאור סיבת החילוק בין ע"ז ושיתוף בחידושים הנ"ל.

(48) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים הובא ונתבאר בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(49) לקו"ד ח"א יט, א.

(50) ראה תוד"ה ועונין ברכות ג, סע"א. ועוד. תו"א שמות בתחלתו (ד"ה ואלה שמות - מט, ד) ועוד.

(51) פ"ח דהל' מלכים ה"י-יא.

על ידי כך ש"הפליא והגדיל שמו הגדול והקדוש... בפרט בעיני כל השרים וכל העמים אשר גם בעיניהם יפלא הדבר הפלא ופלא", הרי הם ראו שבנוסף לכך שהטבע עם כל חוקיו אינו שולט בכוחות עצמו, הרי שאין לו כלל מציאות ואין הוא תופס מקום אמיתי לגבי כל עניניו של הקדוש ברוך הוא. וזהו גילוי אחדות ה', לא כפי שהיא מצד שם אלקים (בגימטריא "הטבע") ומתלבשת בטבע, אלא כפי שהיא מצד שם הוי' שמעל לטבע⁵⁸,

ולכן "ענו ואמרו ... מאת הוי' היתה זאת היא נפלאות בעינינו".

(משיחות י"ט כסלו תשמ"ג, תשד"מ)

שאין הם מוזהרים על כך, אך ברור שכאשר הם מכירים וחשים בשלילת השיתוף, ועד להגיעם לידי הכרה מסויימת באחדות ה', ש"אין עוד מלבדו", הרי ברור שהדבר תורם לזהירותם ולהידורם בקיום שבע מצוות בני נח עם כל פרטיהן, וכן בסיועם לישראל בכל עניניהם ביהדות ובכל צרכיהם בכלל.

ושני חידושים אלו מהווים הכנה, אשר מקרבת ומזרזת את זמן הגאולה, שבה שני ענינים אלו יהיו בשלמותם - "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר", כדלעיל, וכן "ועמדו זרעים ורעו צאנכם"⁵⁷.

וזהו הייחוד של גאולת י"ט כסלו כהכנה לגאולה העתידה:

(58) ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 306 ואילך.

(57) ישעי' סא, ה.

“בעיני כל השרים וכל העמים”

•

במכתבו אודות הגאולה בי"ט כסלו, כותב אדמו"ר הזקן: "כי הפלא ה' והגדיל לעשות בארץ . . . בעיני כל השרים וכל העמים . . . אשר גם בעיניהם יפלא הדבר . . . מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו". ולכאורה תוכנה של הגאולה בי"ט כסלו הוא גאולה רוחנית, עי"ז שהתבטל הקטרוג על גילוי תורת החסידות וכו'. ומדוע מפליא אדה"ז בכך ש"כל השרים וכל העמים" הכירו בנס הגאולה ש"מאת ה' היתה זאת", הרי ענין זה טפל לגבי העילוי שבגאולתו הרוחנית?

בשיחה שלפנינו, מבאר כ"ק אד"ש מה"מ שבגאולת י"ט כסלו החל (בעיקר) הענין ד"הפצת המעיינות חוצה", כהכנה לגאולה האמתית והשלימה. הגאולה תפעל חידוש לא רק אצל בני", אלא גם אצל אומות העולם, "יתקן את העולם . . . לקרוא כולם בשם ה'", בדוגמת מה שהי' ביציאת מצרים, "וידעו מצרים כי אני ה' (אלא שאז הי' זה באופן של שבירה, ולעת"ל יהי' זה מצד טבע העולם).

ולפ"ז מוכן מדוע מדגיש אדה"ז במכתבו את פעולת הגאולה באומות העולם, כי כיון שהגאולה די"ט כסלו היתה הכנה והקדמה לגאולה העתידה, התבטאה הגאולה (בעיקר) בהשפעה על אוה"ע.

מכך ישנה נתינת כח להשתדל להשפיע גם על אוה"ע, שבנוסף על קיום שבע מצוות בני נח יש לפרסם אצלם אודות ענין האמונה באחדות ה' שמצד שם הוי', כפי שהתבאר בשער היחוד והאמונה בתניא.

וישב - י"ט כסלו¹

לקוטי שיחות חלק כה | עמודים 193-203

י"ט כסלו הוא היום אשר בו חופשה ניתנה לו, לאדמו"ר הזקן, וזהו יום הגאולה של תורת החסידות, כידוע ומפורסם. לעומת זאת, בפרשת וישב מדובר על "תחלת סיבת ירידת ישראל למצרים"⁶, אשר החלה בשליחות יעקב אבינו את יוסף "מעמק חברון"⁷, וכל המאורעות שבהמשך, עד למכירת יוסף והרדתו למצרים⁸, אשר הובילה לידי "הוריד לאבינו יעקב למצרים..." - בלשון המדרש⁹, המביא על כך משל: לפרה שהיו מושכין אותה למקולין ולא היתה נמשכת, מה עשו לה, משכו את בנה לפניה והיתה מהלכת אחריו על כרחה שלא בטובתה, כך היה אבינו יעקב ראוי לירד למצרים בשללאות ובקולרין, אמר הקדוש ברוך הוא בני בכורי ואני מורידו בבזיון... אלא הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו על כרחו שלא בטובתו¹⁰.

ב. ויש לבאר את הקשר ביניהם לפי הידוע,

(6) לשון רש"י סוטה יא, רע"א ד"ה וישלחו מעמק חברון "ביוסף משתעי קרא כששלחו יעקב אצל אחיו והוא תחילת כו'. וראה פרש"י ריש פרשתנו לו, ב: אלה תולדות יעקב... סיבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה וגו' ע"ז נתגלגלו וירדו למצרים - ונמצא דלפי "פשוטו של מקרא" מתחילת הפרשה מספרת התורה ה"סיבות" לירידה למצרים.

(7) פרשתנו לו, יד. וראה פרש"י שם. וראה זהר פרשתנו קפד, רע"א.

(8) שם, כח. שם לו. לט, א.

(9) ב"ר פפ"ו, ב.

(10) ראה ביאור מדרש הנ"ל במאמרי אדה"ז - פרשיות (ח"א) ע' רה ואילך.

א. ידועים דברי השל"ה בפרשתנו¹, שכל מועדי השנה קשורים לפרשיות התורה הנקראות בתקופה שבה חלים מועדים אלו, כולל מועדים שהחלו זמן רב לאחר שניתנו הפרשות,

מובן לגבי מועד² י"ט כסלו, אשר חל בשנה זו, וברוב השנים³, בשבוע של פרשת וישב⁴, שתוכנו של יום טוב זה קשור ונרמז בפרשת וישב⁵.

אך במבט ראשון, לא זו בלבד שאין רואים קשר בין תוכן הפרשה לבין י"ט כסלו, אלא להיפך, לכאורה תוכן הפרשה נוגד ל"ט כסלו:

(1) חלק תושב"כ בריש פרשתנו.

(2) כ"ה לשון אדה"ז - לקוטי דבורים ח"א יט, ב* ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר (במכתב שנעתק בהקדמה להיום יום. בהקדמה לחוברת י"ט כסלו) - "חג החגים" (נתבאר בלקו"ש ח"ה ע' 436 ואילך).

(3) מלבד ב' קביעות (אחת זח"ג) בשנה מעוברת וא' זח"א) בשנה פשוטה) שחל בשבת פ' וישלח. ולהעיר שגם אז, הרי: א) בזמן תפלת המנחה (זמן הודעת נתינת הגאולה) קורין פ' וישב. ב) יום א' פ' וישב הוא כ' כסלו דאז היתה הגאולה בפועל (ראה קיצורים והערות לתניא ע' קא. ובכ"מ).

(4) וכן ה' בשנת הגאולה - תקנ"ט, דהגאולה היתה ב(יום ג) פ' וישב כמ"ש אדה"ז באגרתו הידועה (נדפסה באגרות קדוש אדמו"ר הזקן ס' לח).

(5) להעיר מקיצורים והערות שם ע' קכ-קא) בנוגע לשנת תקנ"ז-ח).

(*) ראה לקו"ש ח"ה ע' 172 ואילך בביאור לשון אדה"ז "מועד תמידי".

שלט בהון הדא מאי כי הוא רודה בכל עבר הנהר²⁰.

המילים "כבשון" ו"רודה" נלמדות מהביטוי "הורד מצרימה" - מטרת²¹ ההורדה היא, שיוסף יהיה כובש ושליט, המשנה למלך במצרים, ומבלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלך"²².

וכך גם לגבי המאסר והגאולה של י"ט כסלו: המאסר והגאולה אינם ענינים נפרדים, אלא הגאולה היא תכליתו של המאסר עצמו. כדברי הרבי (מוהרש"ב) נ"ע²³, שלמרות שקשה לומר כך, בכל זאת כך הוא הדבר, שהגילוי שהיה לאחר פטרבורג (לאחר המאסר) היה בדומה למאמר חז"ל²⁴ "הזית שכותשין אותו מוציא שמנו". ממשל זה מובן הנמשל - הפעולה של "כותשין אותו" היא מלכתחילה לצורך "מוציא שמנו". וכפי שממשיך הרבי נ"ע: "כן על ידי הקיטרוגים שהיו בפטרבורג נתגלה הפנימיות דוקא... ועיקר הכוונה היה בגילוי הפנימיות דוקא"²⁵.

וכידוע²⁶, שלאחר י"ט כסלו החל עיקר הענין של "פוצו מעינותיך חוצה" - התלבשות אלקות בהשגה.

וכך היתה גם השפעת י"ט כסלו על אומות

שגלות מצרים לא היתה כעונש¹¹, אלא להיפך - המטרה היתה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"¹² כפשוטו, בגשמיות, וכן ברוחניות, גלות מצרים הכינה את ישראל למצב של (בהוציאך¹³ את העם...) תעבדון את האלקים על ההר הזה - להיותם מסוגלים לקבל את התורה במתן תורה¹⁴.

ענין זה, שהגלות אינה עומדת בפני עצמה, אלא כל כוונתה ותכליתה היא ההתעלות המגיעה באמצעות הגאולה מן הגלות, ניכר בגלוי אצל יוסף, גם לפי המסופר בפשוטו של מקרא: מכירת יוסף וירידתו למצרים נגרמה, בעיני בשר, על ידי כוונתם הבלתי רצויה של אחי יוסף¹⁵, אך לאחר מכן התגלתה האמת והתכלית, ש"למחיה שלחני אלקים לפניכם... לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים..."¹⁶.

וכך מדגיש המדרש "ויוסף הורד מצרימה"¹⁷ - כבשון¹⁸ הדא מאי דאיתא וירד מים עד ים¹⁹,

(11) וע"פ נגלה - אין על מה להעניש את יעקב (ובניו).

(12) לך טו, יד. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 12 ואילך.

(13) שמות ג, יב.

(14) ראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. ועוד.

(15) ע"ד ל' הכתוב - ויחי נ, כ (וכפשוטו פרשתנו לו, כז ואילך).

(16) ויגש מה, ה-ח וראה גם ויחי שם.

(17) פרשתנו לט, א.

(18) כ"ה גירסת רש"י ומת"כ בכ"ר שם (הובא ג"כ ונתבאר בנזר הקודש ל"ב שם). ולפינו הוא בסדר הפוך "שלט בהון המד"א וירד מים עד ים. כבש בהון המד"א כי הוא רודה כו". וראה מפרשי המדרש, ובכ"ד הוצאת תיאודור-אלבק.

(19) תהלים עב, ח.

(20) מ"א ה, ד.

(21) ראה יפ"ת (השלם), נזר הקודש. ועוד.

(22) מקץ מא, מד.

(23) תורת שלום ע' 26.

(24) ראה מנחות נג, ב. שמו"ר פל"ו, א.

(25) וראה לקו"ד ח"א לט, ב "אז ער איז געגאיינגען אין תפיסה איז דאס גיוויס צוליב א כוונה פנימית אין עבודה (=אם הוא הלך למאסר הרי זה בודאי בגלל כוונה פנימית בעבודת ה') - ע"ש בהמשך הענין.

(26) תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

כן יש להבין: במדרש מובא שם פירוש נוסף על "ויוסף הורד מצרימה" - הוריד את השכינה (כביכול) למצרים עמו... מנא לך שירדה השכינה עמו מדכתיב³⁰ ויהי ה' את יוסף,

וכיון, שכידוע, כל הפירושים על אותה מילה קשורים ביניהם, יש לומר, שגם פירוש זה קשור לפירוש הקודם של "הורד" - "כבשון".

ד. ויש לומר, שההסבר לכך הוא: ביציאה מגלות יש שלשה אופנים³¹:

פדיה בדרך של מלחמה - נלחמים עם האויב עד אשר מתגברים ומנצחים. גאולה זו אינה מושלמת, כי יש צורך להשתמש בנשק של האויב, או בדומה לו³², בתכסיסי מלחמה וכדומה עד כדי - "דם לרוב שפכת"³³, עד שנוצר "קרב" - שמתקרבים זה אל זה וכו'³⁴.

ובלשון החסידות, כאשר יורדים אל תוך "לבושי המתברר"³⁵ כדי ללחום בו, נגרמת בהכרח ירידה - "כל מלבושי אגאלתי"³⁶. וגם לאחר הנצחון והגאולה, אין הגאולה מושלמת, ונשארת ההשפעה של "אגאלתי".

אופן נעלה יותר של גאולה הוא - פדיה בשלום: הגאולה נגרמת על ידי תקיפות ועוצמה גדולים ביותר, עד כדי כך ש"אז

העולם, שרי המלוכה, שהמאסר הביא לידי כך ש"שמו... נתגדל ונתקדש... בעיני כל השרים... וענו ואמרו"²⁷ על זאת כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו"²⁸ והם נתנו חופשיות ורשות לפרסם את פנימיות התורה, תורת החסידות.

ג. בכל זאת עדיין אין הכל ברור: בפרשת וישב מדובר, בגלוי, דוקא על ירידת יוסף למצרים וכדומה, ועד להימצאו בבית הסוהר²⁹, והתוצאות הטובות שנבעו מהורדת יוסף למצרים מתגלות ומסופרות רק לאחר מכן, בפרשות המאוחרות יותר בתורה - שלא כענין הגאולה שהתרחש בפועל בי"ט כסלו.

ויש לומר, שגם בפרשתנו יש תוכן של גאולה.

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דברי המדרש שהובא לעיל: מדברי חז"ל, שהענין של "כבשון" נרמז בביטוי "ויוסף הורד מצרימה" עצמו - "הדא מאי דאיתא וירד מים עד ים", מובן, שלא זו בלבד שירידת יוסף למצרים גרמה מאוחר יותר ל"כבשון" - להיותו של יוסף משנה למלך, ושליט על המצרים בפועל - ושזאת היתה התכלית של "הורד מצרימה", אלא יותר מכך: שני הענינים כלולים באותה המילה - הורד: "הורד" מלשון ירידה, ו"הורד" מלשון "ירד", "רודה", שליטה. בשעת הירידה עצמה כבר היתה השליטה - "כבשון", וירד, רודה.

למרות שאלה הם, לכאורה ענינים מנוגדים.

(30) פרשתנו לט, ב (בהמשך להפסוק "ויוסף הורד גי").

(31) בהבא לקמן ראה (באו"א קצת) דרושי פדה בשלום - שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"א (פ"ו ואילך), סה"מ תרנ"ט ותש"ד. ועוד.

(32) להעיר מד"ה לא יצא האיש לא בסייף (תרל"ב).

(33) ד"ה א כב, ח.

(34) ראה שע"ת שם ח"א פי"א.

(35) ראה בהנסמן לעיל ע' 201 הערה 77.

(36) ישע"י סג, ג.

(27) להעיר מסוטה (לב, א. לג, א) בפ"י וענו, ואמרו.

(28) אגרת אדה"ז שהובאה לעיל הערה 4.

(29) פרשתנו לט, כ ואילך.

של "מקרב ל", מצב של מלחמה הבאה ב"התלבשות" בגלות, למרות זאת הפדיה היא באופן של "שלום".

משום שפדיה זו נובעת מדרגה שאין בה בכלל מושג של גלות, ולכן היא מביאה לידי כך, שהגלות עצמה⁴³ תהפוך לגאולה⁴⁴.

ה. שלשה אופנים אלו של גאולה מקבילים לשלש דרכים בעבודה הרוחנית - א) שבטים, ב) אבות, ג) יוסף⁴⁵:

השבטים היו רועי צאן, הם היו מתבודדים בשדה⁴⁶, מנותקים מן העולם, כדי שבעיות העולם לא יטרידו אותם ולא יפריעו לדבקותם באלקות.

בפנימיות הענינים: בדרגת השבטים, "מרכבתא תתאה", יש חשיבות לעולם, ולכן, אילו היו יורדים ומתעסקים בעניני העולם,

נבהלו אלופי אדום... תפול עליהם אימתה ופחד³⁷, עומדים מעל לאוייב לחלוטין, ואין מגיעים כלל להתקרבות (קרב).

בעבודה הרוחנית הדוגמא לכך היא התורה, שאינה "מתלבשת" בעולם, אלא "הלא כה דברי כאש. מה אש אינו מקבל טומאה, אף דברי תורה אינן מקבלים טומאה"³⁸.

אך גם באופן זה של פדות הרי "אלופי אדום" נשארו בתוקפם במקומם, וייתכן ששוב ייווצר מצב של "ולאום מלאום יאמץ"³⁹, "כשזה קם..."⁴⁰.

אמנם, אדם זה נגאל בשלמות, אך רק אצלו אין מקום לאוייב - לגלות. ואילו "במקומה" של הגלות, לא קיימת גאולה.

האופן הנעלה יותר הוא, שאמנם ישנה ירידה למקומו ומדינתו של האוייב, ועד כדי "התלבשות" בתוך גלות, אך למרות זאת אין זה באופן שהגלות גורמת לירידה אמיתית - "אגאלתי" - אלא להיפך: הגלות עצמה הופכת לגאולה. ואז הגאולה הוא מושלמת, ואינה מותירה מקום לאוייב ולגלות.

וזהו פירושו של הפסוק⁴¹ "פדה בשלום נפשי⁴² מקרב לי" למרות שישנו מצב

בפנים סעיף ז.

(43) ראה ירושלמי סוטה (פ"א סה"ח) בפי' "פדה בשלום גו' כי ברבים היו עמדי", שאנשי אבשלום היו מתפללין לנצחוננו של דוד.

(44) גולה בתוס' אלף (לקו"ת בעלותך לה, ג).

(45) בכל הבא לקמן - ראה תו"ח ויחי ד"ה בן פורת יוסף (קא, ד ואילך). ועד"מ בשה"מ תפר"ח ע' כג-ד, ס"ע כו ואילך. וראה גם סה"מ תקס"ה (ח"א) ע' קצב ואילך; אוה"ת מקץ כרך ו תתשב, א ואילך; סה"מ תרכ"ט ע' רנה-ט; המשך תרסו, ע' שטו - אלא שבמקומות אלו מדובר במדריגת יוסף לגבי מדריגת האבות והשבטים, ולכן נכללו שם האבות והשבטים יחד.

(46) וישלח לד, ה.

(37) בשלח טו, טו-טז.

(38) ברכות כב, א. וראה המשך פדה בשלום תש"ד שם פ"כ: וענין ההתלבשות דתורה אי"ז מענין התלבשות של התעסקות.. ולשון התלבשות הוא רק שם המושאל בלבד.

(39) תולדות כה, כג.

(40) פרש"י שם. וראה פחסים מב, ב. מגילה ו, א.

(41) תהלים נה, יט.

(42) ראה מכתב אדה"ז (נדפס באגרות קודש הנ"ל הערה 4): וכשקריתי* בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלום. וראה לקמן

* י"ג וכשהיינו קוראי

לא היו מסוגלים להישאר בדרגתם בדבקות באלקות באופן של מרכבה⁴⁷.

האבות בדרגתם, "מרכבתא עילאה", אף בהימצאם בעולם, אין הם "מתלבשים" בעולם, ולכן בעיות העולם אינן מפריעות לדבקותם בה⁴⁸.

נעלית מכך היא דרגת עבודתו של יוסף⁴⁹, אשר מצד אחד היה שרוי "בהתלבשות" בענייני העולם, שהרי בהיותו במצרים היתה לו "טירדה" גדולה ועצומה ביותר, וקל וחומר בהיותו "מלך"⁵⁰ על מצרים, כמו שכתוב⁵¹ על פיך ישק... רק הכסא... שמבלעדו לא ירים איש...⁵², ובמיוחד בתקופה שבה "השביר"⁵⁰ בר⁵² לכל עם הארץ, שהיה עסקו עם כל העולם...".

וכך אף לפני כן, מאז ירידתו למצרים, בהיותו עבד של פוטיפר שר הטבחים היה טרוד בעסקי פוטיפר, ולאחר מכן, בהיותו אסור בבית הסוהר, הרי "ויתן"⁵³ שר בית הסוהר

47) להעיר ממה שאין מסכנין בדבר הראוי לקבל טומאה - אפילו כשלא הוכשר לטומאה (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תרכט).

48) ראה תו"ח שם (קב, סע"א ואילך) וסה"מ תפר"ח שם (ס"ע כז) דהשבטים הם בבחי' יח"ת והאבות הם בחי' יחו"ע. ובתו"ח שם פ"ז (קד, ג במוסגר) בנוגע האבות: אע"פ שאין המסך מבדיל להם כלל כו' דאין העולם תופס מקום כלל אחר שאין הצמצום מסתיר כלל עד שיהי' צריך להפשיט א"ע כו.

49) להעיר מתו"ח שם קח ג; אוה"ת שם, ב; סה"מ תפר"ח ס"ע כו ואילך - בנוגע להבעש"ט.

50) ל' התו"ח שם קב, ג. וראה עד"ז שאר המקומות שבהערה 45.

51) מקץ מא, מ. שם, מד.

52) ראה מקץ שם, נו-ז. מב, ו. ועוד.

53) פרשתנו לט, כב.

ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסוהר ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה" -

ולמרות כל זאת כל הטרדות הללו לא הפריעוהו בדבקותו בה, וגם בעת עסקו בהם הוא היה "מרכבה ממש לאלקות"⁵⁴.

כי אצלו האיר האור האלקי הנעלה לגמרי מן העולם⁵⁵, אשר בדרגה זו אין העולם תופס אצלו מקום כלל, ולכן יכולה עבודתו להתבצע מתוך "התלבשות" בעולם, ויחד עם זאת בלי לפגוע בדבקות באלקות, אשר היא מורגשה גם בענייני העולם שבהם היה שקוע, כך שבתוך העולם עצמו ניתן לחוש באלקות⁵⁶ שמעל למגבלות העולם.

כפי שמוצאים זאת אצל יוסף, שבהיותו עבד של פוטיפר "וירא"⁵⁷ אדוניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו - באותו "מקום", שבו פוטיפר הוא "אדוניו", שם ראה, אותו "אדוניו", את האלקות "כי ה' אתו". וגם לאחר מכן, בהיותו אסיר בבית הסוהר - "ויהי"⁵⁸ ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר" - אפילו שר בית הסוהר, שבו היה יוסף אסיר, חש בזאת!

ו. לפי זה יובנו דברי המדרש על "ויוסף

54) סה"מ תפר"ח שם ריש ע' כז. ועד"ז בשאר המקומות שבהערה 45.

55) ראה תו"ח שם (קד, ג ואילך) ובסה"מ שם (ס"ע כו ואילך), דיוסף הוא למעלה מתהו ותיקון (שרש האבות והשבטים). ובתו"ח שם פ"ט (קה, ב ואילך) דיוסף פועל בנש"י החיבור דיהו"ת שהוא בבחי' ממכ"ע עם יחו"ע בבחי' סוכ"ע (ועד"ז הוא בסה"מ שם ס"ע כז).

56) ראה הערה הקודמת. ובסה"מ שם (ס"ע כז) מסיים: ועל ידי זה נעשה דהעולם יהי' מרכבה לאלקות.

57) פרשתנו לט, ג.

58) פרשתנו שם, כא.

על כך בהסברים מפורטים, כך שגם המוחות המגושמים של החוקרים יוכלו להבין זאת.⁶²

אך מצד שני, אדמו"ר הזקן לא הוכרח להגיע לכך. כמסופר על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר⁶³, ש"כל המאסר היה בהסכמתו של רבינו הגדול... אילו לא היה הרבי מסכים, לא היו אוסרים אותו, וההוכחה לכך היא מהנסיעה לפטרבורג, שביום שישי נעצרה המרכבה השחורה, ולא הועילו ארבעת הסוסים שהובאו כדי להסיעה, משום שאדמו"ר הזקן התנגד...". "הענין הכללי⁶⁴ של המאסר הוא כ"הלבשה" ברצון, שלא להשתמש בדרך שמעל לטבע". וידוע⁶⁵, שהגבלה מתוך רצון אינה הגבלה אמיתית, שהרי הגבלה אמיתית היא דוקא כזו הבאה בהכרח, על ידי גורם חיצוני. אך כאשר האדם מגביל את עצמו, הרי הדבר תלוי בו.

הסיבה לכך שאצל אדמו"ר הזקן היו שני ניגודים אלו, מובנת מדברי רבותינו נשיאינו, ש"אדמו"ר הזקן הוא 'עצמי', ואצל 'עצמי' אין שום שינויים בזמן ובמקום"⁶⁶. ולפיכך, גם בהיותו במאסר, ובאופן של "התלבשות" כביכול, הוא השפיע על שרי המלוכה עצמם, שהם מצד עצם מציאותם, ישחררו אותו באופן של פדיה בשלום⁶⁷, מתוך הכרה שהוא איש אלקי.

(62) ספר השיחות תש"ג ע' 62.

(63) לקו"ד ח"א לו, סע"ב ואילך.

(64) לקו"ד שם לט, ב.

(65) ראה המשך תרס"ו ס"ע קצא ואילך. ובכ"מ - וידועה הדוגמא מההלכה אשר כיסוי ראשו בידו אינו כיסוי (שו"ע או"ח (ודאדה"ז) ס"ז צא, ס"ד).

(66) לקו"ד שם צט, א. וראה בארוכה תורת שלום ע' 166 ואילך.

(67) ראה מכתב אדה"ז (נעתק לעיל הערה 42).

הורד מצרימה" - "כבשון... וירד מים עד ים", והקשר שבין ענין זה לבין הפירוש "הוריד את השכינה עמו", על המילה "הורד":

בכך ש"זיוסף הורד מצרימה", כפשוטו וכן ברוחניות - היתה אצלו ירידה ו"התלבשות" במצרים, אשר בהיותו שם הוא נשאר במהותו האלקית ("הוריד את השכינה עמו") - על ידי ירידה זו עצמה הוא הביא לידי "כבשון".

כי כאשר יוסף מגיע למצרים, הרי בעצם ירידתו זו נהפכת מצרים, כך שגם ב"מקום" ובדרגה זו של מצרים הורגשה האלקות. שינוי זה התרחש מיד בתחלת ההורדה, כאמור לעיל, ש"זירא אדוניו כי ה' אתו" ולכן "ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו"⁵⁹, וכן גם אחר כך, בהיותו בבית הסוהר,

התורה שבעל פה מגלה, שהמשמעות של "זיוסף הורד מצרימה" היא "כבשון הדא מאי דאיתא וירד מים...".

ז. בדומה לכך התרחשו המאורעות במאסרו וגאולתו של אדמו"ר הזקן:

אדמו"ר הזקן היה בבית האסורים, ב"התלבשות" בגלות, הוא לא "המתיק" את הדין "בהעברת היד על המצח ועל הפנים"⁶⁰, הוא לא גרם לכך שבית האסורים, ה"טיינה סובייט" ישרף⁶¹. חקרו אותו שם בשאלות רבות על יסודות התורה והמצוות, והוא ענה

(59) פורשתנו ט, ד. וראה המשך הפסוקים שם.

(60) ראה מכתב אדה"ז (נדפס באגרות קודש אדמו"ר הזקן ס"ו).

(61) ראה רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר - נעתקה בס' התולדות אדמו"ר הזקן ע' רי הערה 7.

פעמיים-שלוש את הביטוי "כמו שיתבאר" בלשון עתיד, למרות שהכוונה היא⁷¹ לענינים אשר מבוארים בחלק הראשון.

יותר מכך: כיון שאדמו"ר הזקן השאיר את הניסוח "כמו שיתבאר", ולא שינה אותו ללשון עבר - "נתבאר" - הרי זאת הוכחה, שאף לאחר החלק הראשון, הוא עדיין הותיר מקום לסברתו הקודמת, ולשער היחוד והאמונה יש ענין כאילו הוא מופיע מוקדם יותר (אך לא ברוב הענינים).

בעבודתו הרוחנית של האדם התהליך הוא, שכדי להגיע לאהבה ויראה, שבכך עוסק חלקו הראשון של התניא, יש צורך תחלה ב"אמונה הטהורה ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך ויתעלה", שבכך עוסק שער היחוד והאמונה, כמבואר בסוף "חינוך קטן".

לפי זה יש לומר, שענין מאסרו וגאולתו של אדמו"ר הזקן, מתבטא בתניא, בתורתו של אדמו"ר הזקן, בעיקר בשער היחוד והאמונה⁷².

ט. בין הענינים העיקריים, שאדמו"ר הזקן מבאר ומחדש בשער היחוד והאמונה, יש, לכאורה⁷³, שתי נקודות כלליות:

(א) ההסבר על "פירוש הבעל שם טוב" על

ועל כך מרחיב אדמו"ר הזקן באגרתו²⁸ המפורסמת על הגאולה: "הפליא ה' והגדיל לעשות בארץ... אשר נתגדל ונתקדש ברבים ובפרט בעיני כל השרים וכל העמים אשר בכל המדינות המלך אשר גם בעיניהם יפלא הדבר הפלא ופלא, וענו ואמרו על זאת כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו" - שבהיותו תחת שלטונם וברשותם, ראו השרים, והמלך עצמו, שהוא "חכם גדול ואיש אלקי"⁶⁸, והכרה זו שלהם, ש"מאת ה' היתה זאת", מבטאת את החידוש של גאולת י"ט כסלו.

כפי שהיה אצל יוסף, שהמצב של "הורד" עצמו היה באופן של "ירד" - "כבשון".

ח. כל ענין מתגלה על ידי תורה אור. וכך בענינו: החידוש שבמאסרו ובגאולתו של אדמו"ר הזקן קשור לחידוש בתורתו.

ובמיוחד בספר התניא, אשר כידוע⁶⁹, גאולת י"ט כסלו היתה בזכות שתי שנות חיות בתורה ובעבודה אשר ספר התניא הוסיף לחסידים, אשר משום כך חפץ אדמו"ר הזקן שספר התניא יודפס לפני י"ט כסלו.

וההסבר לכך הוא:

בספר "תניא קדישא"⁷⁰, כפי שהוא לפנינו, מופיע שער היחוד והאמונה כחלק שני. אך ידוע, כמסופר אצל חסידים, שאדמו"ר הזקן חשב לקבוע את שער היחוד והאמונה כחלק ראשון, אשר על כן מוצאים ב"חינוך קטן" (שזוהי ההקדמה לשער היחוד והאמונה),

(68) בית רבי ח"א פט"ו.

(69) קצורים והערות לתניא ע' קכ ואילך.

(70) לשון הסכמת אב"ד דקראקא, בדפוס זאלקווי, תקנ"ט.

(71) ראה גם פלח הרמון (להר"ה מפאריטש) הוספות לבראשית ס"ע 20 ואילך.

(72) להעיר מהמכתב בקצורים והערות שם (ע' קכא) שציווה אדה"ז בשנת תקנ"ח להודיע לכל אנ"ש "שישקדו ויתמידו בלימוד ספר התניא וביום הש"ק פ' וישב - כ' כסלו - ילמדו בכל מושבות אנ"ש שני פרקים בחלק א' ופרק א' בחלק ב'".

(73) ידוע שאפ"ל "לכאורה" - גם בדבר שהמסקנא כן היא (ראה שד"ח כרך ט' כללי הפוסקים ס"ז אות ח'. ושי"ן).

וכפי שהוא מרחיב על כך⁷⁹, שבכל נברא יש בחינת נפש וחיות רוחנית, כי אף הנבראים שאינם מוזכרים בעשרה מאמרות שבתורה, גם אליהם נמשכת חיות היורדת מדרגה לדרגה מה"עשרה מאמרות" שבתורה "על ידי חילופים ותמורות האותיות וגימטריאות... עד שיוכל להתמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא פרטי זה".

כלומר, אין הכוונה שדבר ה' מהוה תמיד את הנברא, ואילו הנברא הוא דבר נפרד ממנו, אלא שדבר ה' מלובש בתוך הנברא עצמו, ב"דרגתו" של הנברא, עד אשר חיותו ונפשו של כל נברא הוא דבר ה' המלובש בו. וכך מובן ש"כל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כוח הפועל ורוח פיו שבנפעל המהווה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש"^{79*}.

לפי זה יוצא, לכאורה, שהתבטלותו של הנברא אינה מושלמת. שהרי, החיות המתלבשת בנבראים היא מצומצמת ומוגבלת, בהתאם לדרגת הנברא, כדלעיל, ולכן הדבר "נותן מקום למציאות היש", ולפיכך גם ההתבטלות מצד החיות אינה התבטלות מוחלטת⁸⁰.

אך לפי הסברו של אדמו"ר הזקן בהמשך, שהצמצום אינו כפשוטו ח"ו, כלומר⁸¹

הפסוק "לעולם⁷⁴ ה' דברך נצב בשמים" - ש"דברך שאמרת⁷⁵ יהי רקיע.. תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים.. להחיותם.. אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן, היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היה כלל.. כמו לפני ששת ימי בראשית ממש⁷⁶, שמכך מובן "איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כוח הפועל ורוח פיו שבנפעל המהווה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש"⁷⁷.

(ב) שה"צמצום" אינו "כפשוטו, שהקדוש ברוך הוא סילק עצמו ומהותו ח"ו מהעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כולם אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת⁷⁸.

ויש לומר, שההסבר אודות הצמצום, שאיננו כפשוטו, אינו ענין בפני עצמו, אלא הוא בהמשך ובקשר להסבר על חידוש הבעל שם טוב, כפי שיוסבר להלן.

י. החידוש בפירוש הבעל שם טוב איננו רק שדבר ה' צריך תמיד לחיות את הנברא, בכל רגע ורגע, אלא גם שהמילים "יהיה רקיע..." הן "מלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם"⁷⁶. וכך בכל הנבראים, שהמילים והאותיות שבה"עשרה מאמרות" המהווים ומחיים אותם, מלובשים בתוכן,

(79) בפ"א שם.

(79*) ראה בכ"ז גם לקו"ש חכ"ט ע' 29 ואילך.

(80) ראה המשך תרס"ז ע' רכד. ובכ"מ.

(81) ולא רק מצד המאור "שהוא א"ס עצמו (ש)לא שייך צמצום ח"ו ולא העלם ואדרבה המאור הוא בהתגלות ולכן אפילו תינוקות יודעים שיש שם אלוהה מצוי כו' אף שאין בהם השגה ותפיסה איך ומה לפי שאין בהם גילוי האור שכו"מ המאור עצמו הוא נמצא למטה כמו למעלה" (תר"א

74) תהלים קיט, פט.

75) בראשית א, ו.

76) שער היחוד והאמונה פ"א.

77) שם רפ"ג. ומבואר שם בארוכה.

78) שם פ"ז (פג, סע"א ואילך).

היא אלקות⁸⁴, ובביטוי הידוע⁸⁵: היש הנברא הוא היש האמיתי - אין עוד מלבדו⁸⁶.

יא. כל הענינים שבתורה הם הוראה לעבודתו הרוחנית של כל אחד ואחד, ובמיוחד ענינים מפורסמים שקשורים לנשיא בישראל, נשמה כללית, ובמיוחד שענין המאסר היה כרוך במסירות נפש לתורת החסידות עבור

ולפי"ז אלו שס"ל דצמצום כפשוטו צ"ל שחולקים גם על שיטת הבעש"ט. ודוחק קצת שהרי שיטת הבעש"ט מיוסדת במדרש תהלים עה"פ לעולם ה' דברך נצב וגו' (הובא בלקו"ת ר"פ אחרי). ויותר נראה לומר שלדעתם ההתהוות בכל רגע היא מהשגחתו ית' ולא מעצמותו.

ואף שגם לדעתם "כל הנמצאים .. לא נמצאו אלא מאמתת המצאו" (רמב"ם ריש הל' יסוד"ת) - ה"ז רק ש"נמצאו" ממנו, אבל הוא ית' אינו מתלבש בתוך הנבראים, וע"ד הוא ציווה ונבראו.

85 ביאורי הזהר בשלה (מג, ג ואילך). וראה ד"ה ולקחתם לכם שם. קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ט-ז.

86 ואתחנן ד, לה.

בד"ה ולקחתם שם הובא (על הביטול שמצד העצמות) הלשון "אין עוד" - ל' הפסוק (שם, לט)*. וראה לקו"ש ח"ד (ע' 5-1334) שהביטול ד"אין עוד מלבדו" הוא מצד האור, ו"אין עוד" הוא מצד העצמות ע"ש (ולהעיר גם מלקו"ש הכ"ד ע' 52 ואילך).

ומ"ש בפנים הוא עפמשנ"ת כמ"פ (שיחות ליל ויום שמח"ת תשמ"ג. ליל שמח"ת תשד"מ. ועוד) החילוק בין "אין עוד" ו"אין עוד מלבדו" - ש"אין עוד" שולל לגמרי מציאות הנבראים שאין שום מציאות כלל, משא"כ "אין עוד מלבדו" פירושו ש(רק) בלעדו "אין עוד" אבל "עמו" ישנה מציאות. [ובד"ה ולקחתם שם שבא להדגיש ביטול הנבראים, דלא רק דכולא קמי' כלא חשיב אלא "שלא יש שום מציאות כלל", מתאים הלשון "אין עוד"].

(* וכדמוכח ג"כ ממה שמביא שם דחז"ל (דב"ר פ"ב, כז) עה"פ אין עוד - אפילו "בחללו של עולם".

ב"דרגה" שבה האור והחיות האלקית מצטמצמים ו"מתלכשים" בתוך הנבראים, גם שם "לית אתר פנוי מיני"⁸² ו"מהותו ועצמותו יתברך .. מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום"⁸³, נובעות שתי מסקנות קוטביות:

לכל נברא יש "נפש וחיות רוחנית" מסויימת משלו, על ידי צמצום והתלבשות של דבר ה' בכל נברא ונברא, ויחד עם זאת קשור כל נברא לעצמותו ומהותו יתברך, כי גם ב"דרגתו" של הנברא, ישנה "מהותו ועצמותו יתברך". וכיון שמהותו ועצמותו יתברך אינה מוגבלת במגבלות העולם כלל, ניתן לחוש בכך שמציאותו של העולם עצמו

יד, ב. וראה הגהות להמאמר מכ"ק אדנ"ע תרנ"ח (קה"ת תשמ"א) ע' נב ואילך.

82 תקו"ז תנ"ז, הובא בשער היחוד והאמונה שם (פג, ב).

83 שם פב, ריש ע"ב. והרי דבריו שם (פג, סע"א ואילך) "מכאן יש להבין" באים בהמשך לאריכות הביאור שם לפני"ז (פ"ו ואילך) ש"אין מדת הגבורה מסתתרת ח"ו לפניו יתברך" (שם ספ"ז), ו"אע"פ שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן אע"פ הוא נמצא גם למטה במקום וזמן.. וזהו יחודא תתאה" (שם פ"ז - פג, סע"א). ועפ"ז תומתק גם האריכות בהביאור שם להלן (פג, ב ואילך), לאחר ששולל הדיעה דצמצום כפשוטו ומבאר דברי הר"מ פ' פנחס לא רק ענין סוכ"ע אלא גם בחי' ממכ"ע, החיות המתלבשת תוך עצם הנברא. ע"ש בארוכה.

84 ובפרט ע"פ משי"כ באגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך) ש"מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ... הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה" - הרי נמצא שהביטול שמצד העצמות שייך להתהוות הנבראים גופא. וכמשנ"ת בארוכה בד"ה ולקחתם לכם תרס"א. - ועפ"ז תומתק יותר השייכות בין הענין דצמצום שלא כפשוטו לשיטת הבעש"ט שהדבר ה' מלוכבש תוך כל נברא להוותו ולהחיותו מאין ליש.

הקודמת לו ח"ו⁹⁰. ולפיכך, לא ייתכן שתהא מציאות אשר תפריע ליהודי בעבודתו בהפצת נר מצוה ותורה אור, והפצת המעיינות חוצה.

ולגבי ההפרעות וההעלמות וההסתרים שהוא רואה בעבודתו, עליו לדעת, שהצמצום אינו כפשוטו ח"ו, אין זה העלם אמיתי, ותכלית הדבר היא, שהוא יגלה בעצמו את ה"חלק אלוהי ממעל ממש"⁹¹ הנמצא בתוכו, ואת הכוחות שהשקיעו בו רועי החסידות⁹², וכך יגיע לידי "כבשון" ושליטה בגלוי על הבלבולים וההעלמות וההסתרים.

ועל ידי עבודתו של כל אחד ואחד באופן של "כבשון" בד' אמות שלו בהפצת היהדות, כולל הפצת המעיינות חוצה, מחישים יותר את ביאת משיח צדקנו, שאז יראו כולם בגלוי בעיני בשר את "יורד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ"⁹³, ועד ל"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁹⁴.

כי אז יהיה "ונגלה כבוד ה'"⁹⁵,

גם עתה הוא "מלא כל הארץ"⁹⁶ כפשוטו ממש, אך לא בגלוי, ואז יהיה "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר".

(משיחות י"ט כסלו תשמ"א).

כל ישראל, כל אחד ואחד מישראל. ויש לומר, שעל ידי כך פתח אדמו"ר הזקן צינור של מסירות נפש לעבודת ה' בתורת החסידות⁸⁷.

עבודתו של כל יהודי, בהימצאו בחשכת הגלות, היא להאיר את חשכת הגלות על ידי עבודתו בנר מצוה ותורה אור, ובמיוחד בתקופה של עקבתא דמשיחא,

אשר כדי להאיר חושך כפול ומכופל כל כך, יש צורך באור עצום ונעלה יותר⁸⁸, ועד למאור שבתורה, פנימיות התורה⁸⁹, שנתגלה בימינו אלה בתורת החסידות.

מפני החשיכה העצומה בעולם עלולים להתעורר קשיים ונסיונות קשים בעבודה הגורמים ליהודי לחוש שלא זו בלבד שהיהודים ככלל הם "אתם המעט מכל העמים", אלא גם בתוך ישראל עצמם, הוא בינתיים במיעוט העוסק בעבודה של הפצת היהדות - נר מצוה ותורה אור, ובמיוחד בהפצת המעיינות חוצה.

והיהודי עלול לחשוב, שמן הראוי להמתין עד שיחלפו הקשיים, ההעלמות וההסתרים, ולאחר מכן ימשיך בעבודתו.

על כך נלמדת הוראה מהאמור לעיל: על היהודי לדעת, שהעולם וכל אשר בו מתהווה בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט ממש, מהקדוש ברוך הוא אשר אין לו עילה וסיבה

(90) אגה"ק שם.

(91) תניא פ"ב.

(92) ראה שם בהמשך הפרק (ו, סע"ב ואילך).

(93) תהלים עב, ח (הובא לעיל ס"ב ואילך). וראה ראב"ע

שם פסוק א ופסוק ח.

(94) ישעי' יא, ט.

(95) שם מ, ה.

(96) שם ו, ג.

(87) לקו"ד שם לט, ב. צו, סע"א ואילך (ושם: "דעם רבינ'ס תפיסה איז געווען צוליב דעם ער זאל פותח זיין דעם צינור כו", כבפנים).

(88) ראה קונטרס עה"ח פ"ג. מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע שנדפס בהוספות לקונטרס הנ"ל ע' 82 ואילך. אג"ק שלו ח"ב ע' תשיג ואילך.

(89) ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז (קה"ע שם).

שני הטעמים בגילוי תורת החסידות

•

כאשר הי' אדמו"ר הזקן במאסר, באו פעם אחת לבקרו המגיד והבעש"ט. ולאחר שאמרו לו שישבתו במאסר היא בעקבות קטרוג שהתעורר על הפצת החסידות, שאל אותם האם עליו להפסיק, וענו לו ש"אדרבה, לכשתצא תאמר יותר". ודרוש ביאור: הרי גם בזמן נשיאותו של המגיד הי' קטרוג מסוג זה, ואדמו"ר הזקן ביטלו ע"י המשל הידוע מבן המלך, שהיו צריכים לשחוק את האבן הטובה כדי להציל את חייו. ומה השתנה בזמן אדה"ז שהקטרוג התעורר שוב?

בשיחה שלפנינו, מבאר כ"ק אד"ש מה"מ שישנם שני טעמים לגילוי תורת החסידות: א) מצד חושך הגלות וירידת הדורות, מוכרחים לגלות את חלק הנסתר שבתורה. מצד טעם זה גילוי פנימיות התורה הוא באופן של נקודות ובקיצור, ללא הבנה והשגה כל כך. ב) בתור הכנה לימות המשיח, שאז "יהיו פנויין בתורה ובחכמתה" ו"שיגו דעת בוראם". מצד טעם זה גילוי פנימיות התורה הוא בהרחבה, ובהבנה והשגה דוקא.

עפ"ז יובן גם בנוגע למאסר אדמו"ר הזקן: במשל אדה"ז על בן המלך מודגש כיצד טיפה אחת (מהאבן טובה) יכולה להציל את חייו של בן המלך. ומטעם זה יכל להיות גילוי תורת החסידות באופן של "טיפה אחת", שאכן הועילה להחיות את בני לכו"כ דורות וכו'. אך כאשר החל אדה"ז לגלות את תורת החסידות בהרחבה, ע"י תורת חסידות חב"ד - התחדש שוב הקטרוג, כי אין בכך צורך כדי להחיות את בן המלך. ועל כך הורו לו הבעש"ט והמגיד שגם קטרוג זה התבטל, ועליו להמשיך בהפצת המעיינות כהכנה לביאת המשיח.

מכך ישנה הוראה לכאן מישראל, שגם אם אינו חושש לשלימותו הרוחנית, בכל זאת עליו ללמוד חסידות בהרחבה כהכנה ל"אותו הזמן" דימות המשיח.

י"ט כסלו י"ג

לקוטי שיחות חלק ל | עמודים 170-175

דתשתפכנה⁵ אבני קודש בראש כל חוצות – ורבינו הזקן ביטל את הקטרוג ע"י שהביא משל מן מלך שנחלה במחלה מסוכנת, שלא מצאו לה אלא תרופה אחת: לקחת את האבן היקרה הקבועה בכתר מלכותו של המלך, שבה תלוי כל היוקר דכתר המלך, לשחקה ולערבה במים, ולשפוך מתערובת זו לבין שפתיו של בן המלך, בתקוה שכולי האי ואולי תיכנס טיפה אחת לתוך פיו וכו' ותציל את חייו – שכן הוא גם בנדו"ד, אשר פרסום רזי התורה (האבן היקרה שבכתר המלך) כדאי הוא להציל את חיי בן המלך (עם ישראל)."

ועפ"ז – אם כבר בימי המגיד ביטל רבינו הזקן את הקטרוג על גילוי דברי חסידות, על ידי ההסברה שפירסום והפצת החסידות הוא דבר מוכרח ביותר, ענין של פיקוח נפש, הנוגע להצלת חייו של בן המלך – עאכ"כ כשעבר עוד שלב ב"ירידת הדורות"⁶, ומן הסתם ירד מצבו (הרוחני) של בן המלך, הרי בודאי ובודאי שהפצת דברי חסידות (שחיקת האבן היקרה שבכתר המלך) הוא הכי הכרחי להצלת חיי נפשו של בן המלך.

ומה נשתנה בעת נשיאותו של רבינו הזקן, ששוב נתעורר עליו הקטרוג בגלל ריבוי דברי החסידות שהשפיע בגילוי – ועד שנתעורר ספק אצלו [למרות שהוא הוא שביטל קטרוג דומה על המגיד ע"י המשל דשחיקת האבן

א. מסופר¹ שבהיות רבינו הזקן במאסר, באו פ"א לבקרו רבותיו מעלמא דקשוט – רבו הרב המגיד והבעש"ט נ"ע. ושאל אותם רבינו הזקן למה מגיע לו שישב במאסר ומה תובעים ממנו? והשיבו לו, שנתחזק עליו הקטרוג על שאומר דברי חסידות הרבה ובגילוי² כו', ושאל אותם: וכאשר אצא מכאן – האם אפסיק מלומר דברי חסידות? והשיבו לו: כיון שהתחלת אל תפסיק, ואדרבה, לכשתצא תאמר יותר. ע"כ תוכן הסיפור.

כלומר: מאסרו של רבינו הזקן למטה (בגשמיות), נשתלשל ובא מהקטרוג למעלה³ על ריבוי דברי חסידות שאמר ובגילוי כו'; ולכן נתעורר אצלו ספק אולי צריך להפסיק הנהגתו, ועל זה הורו לו רבותיו שאדרבה, "לכשתצא תאמר יותר".

ולכאורה זה דורש ביאור: קטרוג מסוג זה כבר ה' בזמן נשיאותו של הרב המגיד, וכידוע⁴ הסיפור אודות הקטרוג אז וסיבתו, שפעם "מצאו כתב של חסידות שהתגלגל במקום בלתי ראוי כו' ונעשה קטרוג למעלה על המגיד שמפרסם עניני רזין דרזין באופן

(1) בית רבי ח"א פט"ז (בהערה).

(2) וצע"ק מסה"מ תש"ט (ע' 91) שסיבת המאסר הוא הקטרוג על אשר אינו מבאר את תורת החסידות בלבוש השגה כו'.

(3) וכמבואר ג"כ בכו"כ שיחות ומכתבים של רבותינו נשיאינו.

(4) "התמים" ח"ב ע' מט [עב, א]. אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שכו ואילך. ועוד.

(5) איכה ד, א.

(6) דאם ראשונים כמלאכים כו' (שבת קיב, ב) (ושם: כבני מלאכים).

האמת אינם מפני איסור מצד החפצא דתורה (שחלק זה שבתורה - צריך בעצם להיות בהסתר), אלא מפני חסרון בהגברא, דכיון שרוב בנ"א אינם יכולים לעמוד על דברים אלה, לכן לימוד זה עלול להביא לידי היזק (ע"ד "לא" 14 זכה נעשית לו כו"). אבל מצד החפצא דתורה, הרי חכמה זו היא חלק מתורתנו הקדושה השייכת לכאו"א מישראל - "מורשה קהלת יעקב" 15, וכל אחד ואחד מישראל חייב ללמוד אותו 16 (כמו שמחוייב ללמוד שאר כל התורה כולה).

ובפרט ע"פ דברי הרמב"ם בסוף ספר היד 17, וז"ל: "ובאותו הזמן. לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר 18 כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". הרי להדיא, שבימות המשיח יהי עסק כל העולם לדעת את ה', היינו ש(עיקר) עסק התורה או 19 לא יהי בלימוד הלכות התורה הנגלות לנו ולבנינו, אלא בידיעת הבורא, "דברים הסתומים", וזה יהי "עסק כל העולם", ובאופן ד"כמים לים מכסים", ומוכן שלא יהיו ההגבלות ד"אין דורשין. (אפילו) ביחיד אא"כ כו" 20.

ולכאורה ה"ז היפך פסק הרמב"ם עצמו ע"ד

- 14 (יומא עב, ב.
15 (ברכה לג, ד. וראה רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג.
16 (כפסק אדה"ז בהל' ת"ת שלו פ"א ס"ד - ראה לקמן בסוף השיחה.
17 (הל' מלכים ספ"ב.
18 (ישעי' יא, ט.
19 (ראה בכ"ז - אגה"ק סו"ס כו, עיי"ש.
20 (משנה חגיגה רפ"ב. רמב"ם הל' יסוה"ת שם.

היקרה שבכתר המלך] שאולי יש לו למנוע מלומר דברי חסידות, והוזקק להוראה מפורשת מרבותיו ש"אדרבה, לכשתצא תאמר יותר?"

ב. ויובן זה בהקדים ביאור דברי האריז"ל 7 ש"דוקא בדורות אלו 8 האחרונים מותר ומצוה 9 לגלות זאת החכמה" - אף שבדורות הראשונים היתה חכמת הקבלה "נסתרה" 10. . ונעלמה מכל תלמידי חכמים כ"א ליחיד סגולה ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים כדאיתא בגמ' 11.

דלכאורה: מכיון שהורו חז"ל ש"דברים שהן כבשונו של עולם (סתרו של עולם) יהיו תחת לבושך" 12, וע"פ דין הגמ' 11 יש כמה תנאים והגבלות באופן גילוי חכמה זו (וכן נפסק להלכה ברמב"ם 13) - איך הותר בדורות אחרונים "לגלות זאת החכמה"?

והביאור בזה - ובהקדים:

מוכן, שהתנאים וההגבלות בלימוד חכמת

(7 ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נדפסה ג"כ בהוספה לקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע). ועוד.

(8 ל' אדה"ז - תניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב). - ואולי צ"ל אלה*.

(9 ראה תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, ב) שהיא "מצוה רמה ונשאה ואדרבה עולה על כולנה".

(10 ל' אדה"ז בתניא שבערה 8.

(11 חגיגה יא, ב ואילך. שם יג, א.

(12 חגיגה יג, א ופרש"י שם.

(13 הל' יסודי התורה ספ"ב. שם פ"ד הי"א ואילך.

(* כלשון תורה (אף שבל' חכמים רגיל "אלוי").

(* כצ"ל - ראה לוח התיקון לתניא שם.

הוא בהתגברות יתירה, מהווה הכרח רב לגלות זאת החכמה, פנימיות התורה, שהיא מעוררת את הכחות הפנימיים הנסתרים שבנשמת האדם, הנותנים לו עזר וסיוע להתגבר על חשכת הגלות מבחוץ ועל המניעות שמבפנים, להתעורר באהבת ה' ויראתו כו' ולעבדו בלב שלם²⁶.

ב) מצינו כמה ענינים שבאים בתור הכנה לימות המשיח, ובלשון הרמב"ם²⁷ "ליישר ישראל ולהכין לבם" לימות המשיח, וכ"ש וק"ו שכן צ"ל בנוגע לענינים העיקרי של ימות המשיח – "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח. אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה"²⁸, שיוכלו לעסוק בהשגת "דעת בוראם" – שצריכים "ליישר ישראל ולהכין לבם" לכך²⁹, וזהו על ידי גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים דוקא.

ג. בהתאם להחילוק בין שני הביאורים בטעם גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים – ישנם שני אופנים גם באופן הגילוי, ע"ד שני האופנים שבנגלה דתורה – משנה וגמרא:

26) ראה בארוכה בזה – קונטרס עץ החיים (לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע) פ"ג, ובמכתבו הנדפס בהוספה שם (ע' 82 ואילך). ועוד.

27) הל' מלכים פי"ב ה"ב (בנוגע לאלהיו). וראה שם פי"א ה"ד (אלא שברוב הדפוסים נשמט ע"י הצנזור) "ליישר דרך למלך המשיח" (אפילו ע"י ענין שלילי ביותר, ועאכ"כ – להבדיל – שכן צ"ל בנוגע לחכמת התורה).

28) ל' הרמב"ם שם פי"ב ה"ד. ועד"ז בהל' תשובה פ"ט ה"ב.

29) וי"ל ההכרח "ליישר ישראל ולהכין לבם" למצב של ימיה"מ – כי בלי הכנה זו, הרי שינוי עצום כזה באופן פתאומי ה"ז בגדר ביטול "מנהגו של עולם", ולדעת הרמב"ם גם לימות המשיח "עולם כמנהגו נוהג" (הל' מלכים רפ"ב. ועד"ז הל' תשובה ספ"ט). ואכ"מ.

התנאים וההגבלות בלימוד חכמות אלו (והרי גם בימות המשיח לא תתבטל שום הלכה כו' מהלכות התורה)? ועכצ"ל, שכל האיסור מלכתחילה אינו אלא מפני שבזמן הזה אא"פ לרוב בני אדם לעמוד על חכמות אלו, ולכן קבעה תורה תנאים מסויימים בלימוד זה; אבל לימות המשיח, שאז "לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות"²¹, וכאו"א יהי' במצב שיוכל להתעמק כראוי בענינים אלו, הרי בזה יהי' "עסק כל העולם – לדעת את ה' בלבד".

אבל, בדורות האחרונים מצוה לגלות זאת החכמה (למרות התנאים וההגבלות כו') – וי"ל בזה שני ביאורים²²:

א) ע"ד מ"ש הרמב"ם בפתחה לספרו מורה הנבוכים²³, שהטעם שכתב ספרו זה, שיש בו "ענינים נסתרים", הוא "אמרם²⁴ בכמו זה הענין – עת²⁵ לעשות לה' הפרו תורתך", והיינו, דהיות בני" במצב של "נבוכים" הכריח אותו לגלות "ענינים נסתרים" כדי להציל "נבוכים" בעניני אמונה כו'.

ועד"ז הוא בנוגע לגילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים – שזהו בגדר "עת לעשות לה' הפרו תורתך": גודל הירידה של הדורות האחרונים, שנתמעטו הלבבות וכו', וכן מצד מצב העולם בכללותו, שהרע בדורות אלה

21) ל' הרמב"ם הל' מלכים שם.

22) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 282. ח"כ ע' 172. וש"נ. ועוד.

23) ב"צוואת זה המאמר" בסופה. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 32 ואילך.

24) גיטין ס, א.

25) תהלים קיט, ככו.

ש"הענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הן"; ואילו בספרו לקו"ת³⁸ מבאר אדה"ז (ובשקו"ט ע"ד הנגלה) "דלימוד הזהר וכהאריז"ל הוא בכלל שלישי במקרא"³⁹, "שהרי מדרש הזהר הוא על פסוקי התורה⁴⁰ ועוד שגם בלימוד רזין דאורייתא אינו משיג רק המציאות כו"⁴¹, "זה"³⁹ כעין לימוד המקרא שהוא קורא בשמותיו של הקב"ה אע"פ שאינו משיג כלל עצמיות הגנוז בהן. . וכעין זה הוא בלימוד הזהר וע"ח".

וע"פ הנ"ל שיש שני אופנים בלימוד פנימיות התורה יש לתווך, שאם לומד⁴² רק נקודות הענינים (ע"ד דברים קצרים שבמשנה) ה"ז בכלל "מקרא"⁴³, משא"כ כשלומד בהבנה והסברה ובפרטיות, ובמיוחד - כשמשיג הענין ונתפס בשכלו ונעשו לאחדים⁴⁴, ה"ז

א) גילוי פנימיות התורה באופן שהעיקר הוא ידיעת נקודת הענין בקיצור, ע"ד לשון המשנה שהוא "דבר"³⁰ קצר וכולל ענינים רבים".

ב) הגילוי באופן מבואר ומוסבר בהרחבה, ע"ד אריכות הביאור והשקו"ט שבגמרא, ובלשון הזהר³¹ - "יתפרנסון", וכמבואר במפרשי הזהר³², דהיינו שעניני חכמת האלקות מפורשים ומוסברים בהבנה והשגה (לא כהלומד לגירסא), שאז הלימוד הוא בגדר "פרנסה", כמבואר בתניא³³ שע"י לימוד התורה "היטב בעינין שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים - נעשה מזון לנפש".

[ויש לומר, שבזה יש לתווך דברי אדמו"ר הזקן אודות לימוד חכמת הקבלה, שנראים כסותרים לכאורה זא"ז:

אחז"ל³⁴ - וכן נפסק להלכה³⁵ - שחייב אדם לשלש זמן לימודו - שלישי במקרא שלישי במשנה ושלישי בתלמוד. ופסק אדה"ז בהל' ת"ת שלו³⁶, "דחכמת הקבלה תחשב בכלל שלישי בתלמוד" (ומיוסד על פסק הרמב"ם³⁷

לטי"ד שם (שהובא בש"ך) - ד"פרדס . . חקירות עיונית אלקית".

38) ויקרא - ביאור ד"ה ולא תשבית פ"ד וה'. לקו"ת שה"ש ד"ה לריח שמניך (הא') ספ"ב. וראה גם ביאורו בראשית ב, ד (ולהצ"צ שם - ע' תרכ).

39) ל' הלקו"ת שה"ש שם (ג, סע"ג).

40) ראה לקו"ת שם (ויקרא ה, ד. שה"ש ג, סע"ג) בנוגע למדרש רבה כו' (והתיווך עם מ"ש בהל' ת"ת שם).

41) ל' הלקו"ת שה"ש שם (ה, סע"ג).

42) נוסף על החילוק אם לומד פירוש המקראות (שבספרי קבלה כו') - שזהו בכלל מקרא (ראה הערה 40), או ששקו"ט בהבנה והסברה.

43) מכיון שיש בזה רק ידיעת המציאות לחוד (משא"כ ידיעת ההלכות שבמשנה) - כנ"ל בפנים מלקו"ת (ע"ש באורך).

וע"פ המבואר בפנים י"ל, שאפשר להיות ג"כ לימוד פנימיות התורה ע"ד לימוד הלכות פסוקות שבמשנה ותלמוד - שלישי במשנה.

44) ועפ"ז, רק "לימוד הזהר וע"ח" (בפ"ע) הוא בכלל ה"שלישי במקרא" - כי בספרים אלו עצמם אין ביאור

30) ל' הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות (ד"ה אח"כ ראה להסתפק - בתחלתו).

31) תקו"ז ת"ז בסופו.

32) כסא מלך לתקו"ז שם. הקדמת מקדש מלך לזהר. - וראה ג"כ שער ההקדמות (הנ"ל הערה 7).

33) פ"ה (י, רע"א).

34) קידושין ל, א.

35) רמב"ם הל' ת"ת פ"א הי"א-י"ב. טושו"ע יו"ד סרמ"ז ס"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"א.

36) שם בסוף הסעף.

37) הל' ת"ת שם הי"ב - "לפ"ד ש"ך" (ל' אדה"ז שם) - ראה ש"ך יו"ד שם סק"ו בנוגע לחכמת הקבלה (ובדרישה

משא"כ גילוי פנימיות התורה כדי "ליישר ישראל ולהכין לכם" לגילוי פנימיות התורה שיהי' "באותו הזמן" – הרי כיון שאז תהי' השגה גמורה בידיעת השם, "כפי כח האדם"⁴⁸ ועד "כמים לים מכסים", הרי מובן, שגם ההכנה לזה בדורות האחרונים צ"ל ע"ד זה דוקא.

ד. ע"פ כל הנ"ל יתבאר היטב הסיפור הנ"ל אודות הקטרוג ע"ז שרבינו הזקן אמר דברי חסידות בריבוי כו':

החידוש באופן גילוי החסידות על ידי רבינו הזקן לגבי הבעש"ט והמגיד ותלמידיהם – יש לראות בפשטות כשלומדים תורת החסידות שנתגלתה לנו, שעניני חסידות שנתגלו ע"י הבעש"ט והמגיד ותלמידיהם הם באופן של "נקודות" ובקיצור, ע"ד לשון המשנה שהיא דבר קצר, משא"כ ביאור הענינים שבתורת חסידות חב"ד שנתגלה על ידי רבינו הזקן הוא באופן של "הרחבה" ושקו"ט, שבמאמרי ותורת חסידות שלו (החל מספר התניא) ביאר עניני תורת החסידות באופן של הבנה והשגה, וכשמה – "חסידות חב"ד".

ושינוי זה באופן גילוי תורת החסידות, י"ל שהוא שגרם לקטרוג החדש על רבינו הזקן, גם לאחרי שנתבטל הקטרוג על המגיד על ידי הסברת המשל משחיקת אבן יקרה שבכתר המלך בשביל הצלת חיי בן המלך.

ובביאור יותר:

(ובקרן העדה שם (וכן ביפה ענף לאיכ"ר) – שקאי על "סודות החכמה").

48) ל' הרמב"ם הל' מלכים ספי"ב. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 241.

ע"ד "שליש בתלמוד"⁴⁵, שהוא לימוד טעמי ההלכות כו', עד ללימוד בעיון להבין דבר מתוך דבר וכו'⁴⁵].

וי"ל ששני אופנים אלו באופן הלימוד, תלויים בכ' הטעמים הנ"ל על גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים⁴⁶:

ע"פ הטעם משום "עת לעשות לה", בשביל פיקוח נפש (ברוחניות), מפני התגברות החושך וירידת הדורות – מספיק גילוי פנימיות התורה באופן של נקודות ובקיצור בתכלית, כי גם "נקודה" של פנימיות התורה, "המאור שבה"⁴⁷, בכחה להחיות נפשות (וכיון שזה מספיק – הרי אין לגלות יותר);

והסברה בהרחבה כו' (משא"כ כפי שעניני פנימיות התורה נתבארו בתורת חסידות חב"ד, ע"י משלים וכו').

אלא שצ"ע, כי בלקו"ת שם משמעו, שזה גופא שאין בזה השגת המהות אלא ידיעת המציאות לבד ה"ה בכלל מקרא, והרי הגבלה זו היא "אפילו לגדולי החכמים" (לקו"ת שה"ש שם). ואכ"מ.

45) ועפ"ז צ"ל לכאורה, דמ"ש הרמב"ם (כנ"ל) ש"הענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הן – זהו רק כשלומדם בהבנה והסברה ובפרטיות*, משא"כ כשלומד רק נקודות הענינים בכללות* ה"ז בכלל מקרא (או משנה – ראה הערה 43).

*45) ראה רמב"ם ואדה"ז (ובקו"א) הל' ת"ת שם.

46) להעיר גם ממשנת בד"ה וכל בניך תשמ"א פ"ז (סה"מ מלוקט ח"ב ע' קצד-ה) בביאור שני הענינים בלימוד פנימיות התורה – (א) שמביאה ללב שלם, בירור המדות; (ב) הלימוד והידיעה דפנימיות התורה מצד עצמו (שלמעלה מבירורים). ע"ש.

47) פתיחתא לאיכ"ר ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז

(*) כמשנ"ת במק"א ("הדרך על הרמב"ם" קה"ת, תשמ"ה) הערה 6. לקו"ש חכ"ז ע' 123 החילוק בין "לטייל בפרדס" ל' הרמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד) וינכנסו לפרדס". ע"ש.

"סוד טעמי" ומסתר צפונותי"⁵⁰ של תורה שיתגלו בכיאת המשיח ועד כמים לים מכסים. ה. והמעשה הוא העיקר:

לאחרי שניתנה ההוראה של הבעש"ט והמגיד לרבינו הזקן, שלא זו בלבד שלא יפסיק ח"ו מלומר דברי חסידות, אלא אדרבה, שיוסיף עוד יותר – הרי מובן, שזוהי הוראה לכאו"א מישראל, שחייב להכין את עצמו ל"אותו הזמן" ש"לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" – על ידי לימוד פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה דוקא.

ומזה מובן, שגם מי שלפי דעתו לימוד פנימיות התורה, ובפרט באופן של "חב"ד" (לימוד בהרחבה, הבנה והשגה, "יתפרנסון"), אינו מוכרח להחיות נפשו – כי לדעתו⁵¹ אין חייו הרוחניים עומדים בסכנה ח"ו, ודי ומספיק עבורו לימוד נגלה דתורה ולימוד דברי מוסר ולימוד דברי חסידות של הבעש"ט והמגיד ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, כדי להתגבר על החושך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא – איך יפטור עצמו מלימוד זה, כשפסק דין ברור הלכה למעשה בנגלה דתורה (בהלכות ת"ת של "הרב", אדמו"ר הזקן⁵²) שכל נפש מישראל חייב ללמוד כל התורה כולה, "הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות" (ויתירה מזה מ"ש במק"א⁵³ שכל נפש

במשל רבינו הזקן ע"ד הצלת חייו של בן המלך ע"י שחיקת האבן הטובה שבכתר המלך – מודגש הצורך שתכנס לכה"פ "טיפה אחת" לפיו של בן המלך, אשר טיפה זו תציל את חייו של בן המלך.

ודוגמתו בנמשל – גילוי החסידות (פנימיות התורה, האבן הכי יקרה שבכתר המלך) עכ"פ באופן של נקודה ("טיפה אחת"), וכנ"ל, שגם נקודה אחת של פנימיות התורה יש בכחה להחיות את בן המלך.

וראי' לדבר – גילוי החסידות באופן של נקודה, ע"י הבעש"ט והמגיד ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם לדורותם – הועיל ופעל להחיות את בן המלך, והעמיד יראים ושלמים לאלפים ולרבבות כו'.

אבל כאשר רבינו הזקן התחיל לגלות את תורת החסידות (לא רק באופן של נקודה, "טיפה אחת", אלא) באופן של הרחבה, ע"י תורת חב"ד – אזי נתחדש הקטרוג למעלה, שהרי גילוי החסידות באופן של הרחבה, בהבנה והשגה דתורת חב"ד אינו (לכאורה) דבר המוכרח להצלת חייו של בן המלך.

וי"ל שזהו הטעם שנתעורר ספק אצל רבינו הזקן שאולי צריך להפסיק מגילוי דברי חסידות באופן כזה, וע"ז הורו לו רבותיו, שע"י מסירת נפשו ושיבתו במאסר פעל למעלה⁴⁹ שיוכל להמשיך לגלות דברי חסידות באופן של הרחבה, "ואדרבה, לכשתצא תאמר יותר" – כדי "ליישר ישראל ולהכין לבם" לגילוי

(50) ל' רש"י שה"ש א, ב.

(51) אבל ממשנ"ת במקומות שבהערה 26 מובן, שמפני ירידת הדורות (גם לגבי דור אדה"ז כו'), הרי עתה מוכרח לימוד פנימיות התורה באופן של דעת גם כדי לעבדהו בלב שלם. ע"ש.

(52) פ"א ס"ד. וש"נ וע"ש עד היכן הדברים מגיעים).

(53) תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

(49) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קמז (נדפס ג"כ בהוספה לקונטרס החלצו – תרנ"ט).

מלך המשיח להבעש"ט⁵⁵) לקאתי מר דא
מלכא משיחא, שאז יקויים היעוד¹⁸ "כי מלאה
הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ובמהרה
בימינו ממש.

(משיחות מוצש"ק מקץ
ומוצאי זאת חנוכה תשמ"ו)

מישראל מחוייב "לחדש שכל חדש הן בהלכות
הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר"⁵⁴).

ועל ידי "פוצו מעינותיך חוצה" – פירסום
והפצת מעיינות החסידות, בכל מקום ומקום,
עד שיגיעו גם חוצה – נזכה בקרוב (כהבטחת

55) אגה"ק המפורסמת דהבעש"ט – נדפסה בריש ס'
כתר שם טוב. ובכ"מ.

54) שמוזה מובן שגם הנסתר צריכים ללמוד באופן של
חב"ד, דאל"כ א"פ "לחדש שכל חדש", כפשוטו.

משיחות ש"פ וישלח, ט"ז כסלו ה'תשנ"ב

ספר השיחות ה'תשנ"ב חלק א | עמודים 1555-167

הידוע⁵ שגאולתו היתה ב"יום י"ט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב . . כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי" (שע"פ חלוקת ספר תהלים לימי השבוע⁶ שייך פסוק זה לשיעור דיום השלישי), ובמילא, חל יום הש"ק שלפניו בט"ז כסלו, וערב שבת בט"ו כסלו.

וכיון שכל הענינים (ועאכו"כ ענין הכי כללי ועיקרי כי"ט כסלו, ראש השנה לתורת החסידות) הם בהשגחה פרטית, ובתכלית הדיוק, מסתבר לומר שיש קשר ושייכות ביניהם - שהברכה והנתינת-כח די"ט כסלו (שנמשכת מיום השבת שלפניו⁷, לאחרי וע"י הטירחא דערב שבת) היא מט"ו כסלו, שבו "קיימא סיהרא (דחודש כסלו) באשלמותא", כדלקמן.

ב. ובהקדם שאלה ותמיהה בנוגע לחג הגאולה י"ט כסלו, חג החגים - שיש בו שינוי לגבי שאר החגים:

פסח וסוכות - נקבעו ביום חמשה עשר בחודש (פסח בט"ו בניסן וסוכות בט"ו בתשרי) שבו "קיימא סיהרא באשלמותא". ושבועות - נוסף לכך ש"הכתוב לא תלה חג הזה . . בכמה ימים לחודש רק בחמישים לעומר"¹⁰, הרי,

א. מהענינים המיוחדים דיום הש"ק זה: התחלתו - ערב שבת, שבו נעשית ה"אכילה" דיום השבת, כמארז"ל¹ "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" - ביום ט"ו כסלו, שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"², השלימות דחודש כסלו; וסיומו - הגמר דמוצאי שבת, שנמשך עד יום השלישי בשבוע³ - ביום י"ט כסלו, חג הגאולה⁴ של רבינו הזקן⁵, חג החגים⁶, ראש השנה לתורת החסידות⁷.

ומעלה מיוחדת בקביעות זו שמתאימה להקביעות די"ט כסלו בפעם הראשונה (בשנת תקנ"ט) - כדברי רבינו הזקן במכתבו

(1) ע"ז ג, סע"א.

(2) זהר ח"א קג, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר פט"ז, כו.

(3) ראה פסחים קו, סע"א (לענין הבדלה וגיטין). רמב"ם הל' שבת פכ"ט ה"ד (הבדלה). הל' גירושין פ"ט הכ"ג (גיטין). שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ה (שמו"ת). סרצ"ט ס"ח (הבדלה).

(4) נוסף על חג הגאולה של אדמו"ר האמצעי ביו"ד כסלו, שחל ביום ראשון בשבוע - שהעלי' והשלימות שלו ("ויכולו") ביום הש"ק זה.

(5) "היום יום" י"ט כסלו. אג"ק שלו סל"ח. וש"נ.

(6) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר - נעתק ב"היום יום" בהקדמה. אג"ק שלו ח"ז ע' ל. ועוד. וראה לקו"ש ח"ה ע' 436 ואילך.

(7) מכתב כ"ק אדנ"ע (מיום ט"ז כסלו) לחג הגאולה די"ט כסלו תרס"ב (לפני תשעים שנה) - נדפס ב"היום יום" בתחלתו. אג"ק שלו ח"ה ע' רנט. וש"נ (וראה לקמן הערה 63 והערה 106).

(8) כפי שנהגו רבותינו נשיאינו בזמנים מיוחדים שהי' צורך באמירת תהלים בשופי (אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תעג ואילך. וש"נ).

(9) ש"מיני' מתברכין כולהו יומין" (זח"ב סג, ב. פח, א).

(10) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תצד.

ובהקדמה - שכיון שבחציו הראשון של החודש מוסיף והולך אור הלבנה מיום ליום, ובחציו השני של החודש פוחת והולך אור הלבנה מיום ליום, הי' צ"ל לכאורה גם המנין ללבנה באופן שבחציו הראשון של החודש הי' מנין הימים מוסיף והולך (יום א' יום ב' וכו' עד יום ט"ו), ובחציו השני של החודש הי' מנין הימים פוחת והולך (יום ט"ו יום י"ד וכו' עד יום א').

אבל, לא זו בלבד שמנין הימים בחציו השני של החודש אינו פוחת והולך, אלא אדרבה, שמוסיף והולך כהמנין גם לגבי השלימות דיום ה"ט - שמנין היום שלאחרי ט"ו (שבו נחסר מהשלימות דאור הלבנה שביום ה"ט) הוא ט"ז, מספר א' יותר ממספר ט"ו, ומנין היום שלאחרי (שבו נחסר עוד יותר משלימות אור הלבנה) הוא י"ז, ב' מספרים יותר ממספר ט"ו, וכן הלאה, ועד להמנין דיום האחרון של החודש (שבו מתכסה ומתעלם אור הלבנה לגמרי) שהוא כ"ט (או ל'), כו"כ מספרים יותר (ועד לכפלים) ממספר ט"ו!

זאת ועוד: מלבד ההוספה (גם בחציו השני של החודש) בהמספר דימי החודש, מודגש העילוי גם בהגימטריא והרמזים שבהם, ולדוגמא: מספר י"ז - הגימטריא ד"טוב", מספר י"ח - "ח"י", מספר י"ט - הגימטריא ד"בטוב", מספר כ - יו"ד במילואו, מספר כ"א - "אך טוב לישראל"¹⁶, מספר כ"ב - "בן ברך ישראל"¹⁷, מספר כ"ג - הגימטריא דטוב, מספר כ"ד - "ושמתי כדכד שמשותיך"¹⁸, מספר כ"ה - "כה

קביעותו בימי החודש ("פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה"¹¹) היא בחציו הראשון של החודש, כשהלבנה (ודוגמתה בישראל ש"דומין ללבנה" ו"מונין ללבנה"¹²) הולכת וגדלה מיום ליום.

משא"כ י"ט כסלו - לא זו בלבד שאינו בט"ו בחודש, כש"קיימא סיהרא באשלמותא", אלא יתירה מזה, שהוא בחציו השני של החודש, כשהלבנה הולכת ומתמעטת מיום ליום!?

ועד"ז (ותירה מזה) בנוגע להיו"ט דחנוכה¹³ - ש(אינו כפורים¹⁴ שקביעותו בי"ד וט"ו בחודש, כש"קיימא סיהרא באשלמותא"¹⁵, אלא) התחלתו ורובו בימים האחרונים של החודש, מכ"ה כסלו ואילך, כשהלבנה הולכת ומתמעטת, ועד שמתכסה ונעלמת לגמרי!

ג. ויש לבאר תחילה תוכן הענין דמיעוט הלבנה בחציו השני של החודש ביחס לישראל ש"מונין ללבנה":

(11) ר"ה, ב.

(12) ראה סוכה כט, א. ב"ד פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

(13) ושייך גם לחג הגאולה י"ט כסלו - ששלימות הגאולה די"ט כסלו היתה רק כשחזר רבינו הזקן מפטורבורג לוויטבסק (שאו חשיב "חזר לבוריו" לענין ברכת הגומל (ראה סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פי"ג ה"ה)) - ביום ב' דחנוכה* (לקו"ד ח"א יב, א).

(14) להעיר שבכמה ענינים שוים חנוכה ופורים (ראה ס' השיחות תש"נ ח"א ע' 184. וש"נ).

(15) להעיר שמילוי ושלימות הלבנה - חצי כ"ט י"ב תשצ"ג (ב"י אר"ח סתכ"ז) - הוא בין י"ד לט"ו (וראה לקמן הערה 27).

(16) תהלים עג, א.

(17) ויחי מח, כ.

(18) ישעי' נד, יב.

* נוסף על הגאולה ממאסרו השני בנר ג' (ונר ה') דחנוכה (ראה ס' השיחות תשמ"ח ח"א ע' 156 הערה 10).

הלבנה ה"ה עדיין בבחי' מקבל, אין זה תכלית השלימות דהלבנה שנעשית כמו החמה ואינה צריכה לקבל אור מהחמה, כמו"ש²⁵ "והי' אור הלבנה כאור החמה", כמו שהיתה קודם מיעוטה, שהיו "שני המאורות הגדולים"²⁶.

ויש לומר, שכשנתמלא אור הלבנה שמקבלת מהחמה, נעשית שלימות נעלית יותר שהלבנה היא כמו החמה²⁷ ("והי' אור הלבנה כאור החמה"), ע"י התגלות דרגא נעלית יותר משניהם שנעשית כתר אחד לשניהם²⁸, ושלימות זו מתבטאת בהיחס שבין הלבנה להחמה בחציו השני של החודש, כדלקמן.

ה. ביאור הדברים²⁹:

סיבת השינוי בין חציו הראשון של החודש, שמיום ליום מוסיף והולך אור הלבנה, לחציו השני של החודש, שמיום ליום פוחת והולך

תברכו את בני ישראל¹⁹, כ"ו - מספר שם המפורש - הוי"ו²⁰, כ"ז - בגימט' ז"ך, כ"ח - מספר כח, כ"ט - ימי החודש, שלשים חודש מלא, וכיו"ב.

וטעם הדבר - כיון שישנו ציווי והוראה ונתינת-כח "מעלין בקודש ו(עאכו"כ ש)אין מורידין"²¹, שהוא בתקפו בכל ימי החודש, גם (בחציו השני של החודש) לאחרי מילוי ושלימות הלבנה, שמיום ליום הולך וניתוסף עוד יותר.

ועפ"ז צריך להבין תוכן הענין דמיעוט הלבנה בחציו השני של החודש, שלאחרי המילוי והשלימות הולכת ומתמעטת מיום ליום - שלכאורה ה"ז היפך הכלל ד"מעלין בקודש ו(עאכו"כ ש)אין מורידין"!

ד. ויש לומר הביאור בזה:

לבנה וחמה הם מקבל ומשפיע, שהלבנה "לית לה מגרמה כלום"²², ומקבלת אורה מהחמה, ואופן ההשפעה הוא שבתחלה מקבלת רק מעט אור, מולד הלבנה - נקודה בלבד, ומיום ליום מוסיף והולך בהאור שמקבלת מהחמה, עד ליום ה"טו ש"נתמלא דיסקוס של לבנה"²³, "קיימא סיהרא באשלמותא"²⁴, שנתמלא ונשלם האור שמקבלת הלבנה מהחמה.

אבל, כיון שגם כשנתמלא ונשלם אור

19 נשא ו, כג.

20 סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ב.

21 ברכות כח, א. וש"נ.

22 זהר ח"א קפא, א. וראה שם לג, ב. ח"ב רטו, א. ועוד.

23 שמו"ר שבעה ע"ב.

24 החילוק בין ב' הלשונות - ראה לקמן הערה 27.

25 ישע"י ל, כו.

26 בראשית א, טז.

27 ובפרטיות יותר: מילוי הלבנה ("נתמלא דיסקוס של לבנה"), שעיקרו מילוי החסרון - הוא מילוי הפגימה ע"י שלימות האור שמקבלת מהחמה, ושלימות הלבנה ("קיימא סיהרא באשלמותא"), שעיקרו השלימות היתירה על מילוי החסרון - היא השלימות האמיתית שנעשית כמו החמה.

ועפ"ז יומתק שמילוי ושלימות הלבנה הוא בין י"ד לט"ו (כנ"ל הערה 15) - שבזה מרומזים ב' ענינים אלו: י"ד - מדגיש בעיקר מילוי החסרון, י"ד (י"ד) מחסורו אשר יחסר לו, וט"ו מדגיש בעיקר השלימות היתירה, באופן של עשירות (לא י"ד, שדל"ת מורה על דלות, שלכן זקוק למילוי החסרון, אלא י"ה, שה"א מורה על עשירות (ראה שיחת מוצאי שושן פורים תשמ"ט. וש"נ)).

28 סה"מ תקס"ח ע' קה. וראה ספר הערכים-חב"ד מע' אור הלבנה ע' שיג ואילך. וש"נ.

29 בהבא לקמן - ראה סידור (עם דא"ח) קפב, ד ואילך. תו"ח שמות שעא, ב. סה"מ פרת"ע קנט ואילך. ועוד.

ובעומק יותר³¹:

הכלל שהעצם הוא בהעלם והאור הוא בגילוי, הוא, ביחס להזולת, שכיון שאינו יכול לקבל העצם אלא הארה ממנו בלבד, לכן קורא להארה "אור", ולהעצם "העלם" (חושך); אבל ביחס להעצם ה"ז להיפך - שההארה היא חושך לגבי העצם שהוא ה"אור".

ומזה מובן שהצורך במיעוט האור כדי להתקרב להעצם אינו אלא כל זמן שנשאר בגדר של מציאות בפ"ע (זולת) שאינו יכול לקבל את העצם (שנשאר ב"העלם"), אבל, כשמתאחד עם המשפיע ועד לאופן שנעשה כמו המשפיע, שאין ביניהם יחס של משפיע ומקבל, אלא שניהם שוים ("זה" אור הלבנה כאור החמה"), אזי העצם הוא בהתגלות.

ועפ"ז י"ל שמיעוט האור בחציו השני של החודש אינו אלא מיעוט בדרגה של "אור" (הארה בלבד) מפני הקירוב להעצם שלמעלה מהארה, אבל, לא מיעוט בהגילוי (כיון שהעצם בא ומוסיף בהתגלות), שלכן, הולך וניתוסף בהמנין (שמורה ומדגיש התגלות הדבר) דימי החודש (ט"ז, י"ז, י"ח וכו') ע"י בני³², כיון שהולך וניתוסף בהתגלות העצם (שלמעלה מהתגלות האור).

אור הלבנה, היא, מפני שבחציו הראשון של החודש הולכת ומתרחקת הלבנה מהחמה, וככל שמתרחקת מהחמה מיום ליום הולך וגדל אורה, ובחציו השני הולכת ומתקרבת אל החמה, וככל שמתקרבת יותר אל החמה מיום ליום הולך ומתמעט אורה.

וטעם הדבר - לפי שהיחס שבין המשפיע (חמה) והמקבל (לבנה) הוא באופן שכאשר המקבל הוא בקירוב אל המשפיע אין המקבל יכול להשפיע ולהאיר (מצד הביטול שלו לקבל ההשפעה), וככל שמתרחק מן המשפיע מתחיל גם הוא להשפיע ולהאיר (האור שמקבל מהמשפיע).

ויש לומר, שהקירוב דהלבנה אל החמה בחציו השני של החודש הוא [לא רק לצורך התחדשות היחוד דשמשא וסירהא (משפיע ומקבל) בהמולד דהחודש שלאח"ז (ע"י המיעוט מיום ליום שהו"ע הביטול דהמקבל, "כי יפקד מושבך"³⁰, כדי שיוכל לקבל השפעה נעלית יותר מהמשפיע, "ונפקדת"³⁰) - שזהו ענין בפ"ע ששייך (בעיקר) לחודש שלאח"ז - אלא גם (ובעיקר)] קירוב להעצם שלמעלה גם מהאור דהחמה (כתר אחד לשניהם), שהקירוב לדרגה זו מתבטא במיעוט האור, כי, אור הוא גילוי מן העצם, שהעצם הוא בהעלם (העלם שלמעלה מגילוי), ורק הארה מהעצם מתגלה באור, ולכן, מיעוט האור מיום ליום מורה שמיום ליום הולך וגדל הקירוב להעצם שלמעלה מהאור (העלם שלמעלה מגילוי), שע"ז נעשית הלבנה כמו החמה, ועד - כתר אחד לשניהם.

31) ראה סה"מ פר"ת שבערה 29.

32) אף שבהלבנה אין זה באופן של התגלות, שמיום ליום הולך ומתמעט אור הלבנה - כי, אמיתת ושלמות הענין ד"יהי אור הלבנה כאור החמה", שהמקבל נעשה כמו המשפיע ממש (שאז העצם הוא בהתגלות), הוא, בישראל דוקא, שישראל (לבנה) וקוב"ה (חמה) כולא חד (כדלקמן בפנים).

אלא, שגם בישראל צ"ל ענין הביטול (התוכן דמיעוט האור) כדי שיתגלה הענין ד"ישראל וקוב"ה כולא חד" (ראה סה"מ מלוקט ח"ו ע' כט).

כאור החמה", שהלבנה (כנס"י) אינה צריכה לקבל מהחמה (הקב"ה, "שמש הוי"י"⁴¹), כיון שנעשית בעצמה כמו החמה, שזהו"ע ד"ישראל (לבנה) וקוב"ה (חמה) כולא חד".

ז. ובעומק יותר - מודגש ענין זה בה"קיימא סיהרא באשלמותא" דחודש כסלו (חודש השלישי דחדשי החורף) יותר מבחודש סיון (חודש השלישי דחדשי הקיץ):

החילוק שבין חדשי הקיץ לחדשי החורף⁴² - שבחדשי הקיץ מאיר אור וחום השמש (חמה) בתוקף ובגילוי יותר מאשר בחדשי החורף, שקיץ הוא זמן החום, והימים ("ויקרא אלקים לאור יום"⁴³) ארוכים מהלילות, וחורף הוא זמן הקור, והלילות ארוכים מהימים, בעיקר ותמצית כל הארצות⁴⁴, ארץ הקודש. וענינו בעבודה, שבחדשי הקיץ מודגש בעיקר הגילוי ד"שמש הוי"י" (חמה), מלמעלה למטה, משא"כ בחדשי החורף מודגשת בעיקר עבודתם של ישראל (לבנה), מלמטה למעלה.⁴⁵

ולכן: בה"קיימא סיהרא באשלמותא" דחודש השלישי בחדשי הקיץ - כיון שעיקרו מצד הגילוי ד"שמש הוי"י", ולא (כ"כ) מצד עבודתם של ישראל (לבנה), ניכר עדיין החילוק דמשפיע (חמה) ומקבל (ולבנה), ובמילא ה"ז עדיין שלימות הלבנה כפי שמקבלת מן החמה; ובה"קיימא סיהרא באשלמותא" דחודש השלישי בחדשי החורף -

ו. ויש לומר, שענין זה מודגש ביותר בה"קיימא סיהרא באשלמותא" דחודש כסלו:

חודש כסלו הוא חודש השלישי בחדשי החורף, המכוון לחודש השלישי בחדשי הקיץ - החודש דמתן תורה, "ירחא תליתאי"³³, ודוגמתו בחודש כסלו, החודש דמתן תורה דתורת החסידות, בי"ט כסלו, שהוא ראש השנה ומתן תורה³⁴ דתורת החסידות³⁵.

והענין בזה - כידוע שמתן תורה הוא "יום חתונתו"³⁶, החתונה (נישואין) דהקב"ה עם כנס"י, אשר, ההתחלה בזה היא באופן שהקב"ה הוא המשפיע וכנס"י היא המקבל, אבל, תכלית השלימות בזה היא כשהקב"ה וכנס"י נעשים חד ממש כביכול, שכנס"י אינה צריכה כביכול לקבל מהקב"ה, כיון שמתגלהש"ישראל³⁷ וקוב"ה כולא חד"³⁸.

ומרומו גם ב"חודש השלישי" - כידוע³⁹ ש"שלישי" מורה על החיבור והיחוד דעליון (אחד) ותחתון (שנים) כפי שנעשים מציאות אחת.

ועפ"ז י"ל, שבמילוי ושלימות הלבנה בי"ד וט"ו⁴⁰ דחודש השלישי, החודש דמתן תורה, "יום חתונתו", נעשית תכלית השלימות דהנישואין דהקב"ה וכנס"י - "והי' אור הלבנה

(33) שבת פח, א.

(34) להעיר מהשייכות דמ"ת לר"ה - שבתפלת מוסף

דר"ה (בפסוקי שופרות) מזכירים השופר דמ"ת.

(35) ראה לקוטי לוי"צ אנ"ק ע' רה. ריז.

(36) תענית כו, ב - במשנה.

(37) ראה זח"ג עג, א.

(38) ראה סה"מ מלוקט ח"ו שבערה 32.

(39) ראה לקו"ש חכ"א ע' 111. וש"נ.

(40) ראה לעיל הערה 15.

(41) ראה לקו"ש חי"ח ע' 310. וש"נ.

(42) ראה לקו"ש חט"ז ע' 382. וש"נ.

(43) בראשית א, ה.

(44) ראה תענית יו"ד, רע"א.

(45) כמודגש גם בענין הגשמים שבהם נאמר "ואד יעלה

מן הארץ" (שם ב, ו).

יותר ויותר, שני נרות, שלש נרות וכו', שהולך וניתוסף בהתגלות העצם (כנ"ל ס"ה).

ט. עפ"ז יש לבאר הטעם שהקביעות דראש השנה לתורת החסידות, חג החגים, היא (לא כהקביעות דשאר החגים הקשורים עם מילוי ושלימות הלבנה, אלא) לאחרי מילוי ושלימות הלבנה:

המעלה המיוחדת דראש השנה ומתן תורה דתורת החסידות, חג החגים - שבו מתחילה ההתגלות דתורתו של משיח, טעמי תורה ("סוד טעמי" ומסתר צפונותי"⁴⁹), "תורה חדשה מאתי תצא"⁵⁰, באין-ערוך להתגלות שהיתה במתן-תורה⁵¹, כמארז⁵² "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח"⁵³.

ומהחידושים העיקריים בימות המשיח לגבי מתן תורה הו"ע הנישואין - כדאיתא במדרש⁵⁴ "משל למלך שקדש אשה וכתב לה מתנות מועטות, כיון שבא לקחתה כתב לה מתנות רבות כבעל, כך העולם הזה אירוסין היו⁵⁵, שנאמר⁵⁶ וארשתיך לי לעולם, ולא מסר

כיון שעיקרו מצד עבודתם של ישראל (לבנה), מודגשת בזה תכלית השלימות דהנישואין (מ"ת), שאין זה באופן של משפיע ומקבל, אלא באופן שהמקבל נעשה כמו המשפיע ("והי' אור הלבנה כאור החמה"), "ישראל וקוב"ה כולא חד".

ח. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהשם "כסלו"⁴⁶ - שמו המיוחד של חודש השלישי דחדשי החורף:

"כסלו" - כולל ב' התיבות "כס" "לו"⁴⁷: "כס" - מלשון כיסוי, העלם, ו"לו" - שמספרו ל"ו, הגימטריא ד"אלה" - מורה על הגילוי, ששה פעמים ששה. וחיבור שניהם בתיבה אחת - "כסלו" - מורה על חיבור ההעלם והגילוי, היינו, שהעצם (שהוא בהעלם אצל המקבל) בא בהתגלות, כיון שאין זה באופן של משפיע ומקבל, אלא באופן שנעשים חד ממש (כנ"ל ס"ה).

ומודגש גם בהיו"ט שבסיומו וחזומו של חודש כסלו, היו"ט דחנוכה - שעם היותו בסיומו של החודש, כשאור הלבנה הולך ומתמעט מיום ליום, מודגש בו בפועל ובגלוי הענין ד"מוסיף והולך", "יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך"⁴⁸, שמיום ליום הולך וניתוסף באור - שכזה מודגש שהמיעוט דאור הלבנה אינו אלא מיעוט בדרגה של "אור" (הארה בלבד) מפני הקירוב להעצם שלמעלה מהארה, אבל, לא מיעוט בהתגלות, שהרי מיום ליום הולך ומאיר

(49) פרש"י שה"ש א, ב.

(50) ישעי' נא, ד. ויק"ד פי"ג, ג.

(51) אף שכוללת בהעלם ובכח גם ה"תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא, שהרי, מתן-תורה הו"ע חד פעמי (המשך תרס"ז ע' כג. תקמו. ועוד).

(52) קה"ר פי"א, ח. וראה שם רפ"ב.

(53) וי"ל שגם מטעם זה נקרא "חג החגים" - להיותו באין-ערוך לכל החגים הקשורים עם מתן-תורה.

(54) שמו"ר ספט"ו.

(55) כמ"ש לקמן (פל"ג, ז) א"ת מורשה אלא מאורסה (פי' מהרז"ו).

(56) הושע ב, כא.

(46) ולהעיר, ששם זה נתפרש גם בכ"ד ספרי קודש (זכרי' ז, א. נחמי' בתחלתו), תורה שבכתב.

(47) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רה. רכב.

(48) שבת כא, ב.

כסלו שבו מתחילה התקרבות הלבנה אל החמה להיות כמותה⁶⁴, לאחרי וע"י ההכנה דמילויי ושלימות הלבנה בערב שבת (בין י"ד לט"ז כסלו), והמשכו ביום הרביעי⁶⁵ - כי: ביום השלישי ("יום תליתאי בירחא תליתאי"³³) הוכפל בו כי טוב⁶⁶, "טוב לשמים וטוב לבריות"⁶⁷, שהו"ע החיבור דעליון ותחתון (שמים ובריות, משפיע ומקבל, חמה ולבנה) שנעשים מציאות אחת, וביום הרביעי נבראו

להם אלא הלבנה בלבד, שנאמר⁵⁷ החודש הזה לכם, אבל לימות המשיח יהיו נישואין, שנאמר⁵⁸ כי בועליך עושיך, באותה שעה מוסר להם את הכל, שנאמר⁵⁹ והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע⁶⁰ ומצדיקי רבים ככוכבים לעולם ועד" - שעיקר ושלימות היחוד דכנס"י עם הקב"ה שנעשים חד ממש (נישואין) הוא "לימות המשיח", שאז יקויים היעוד "והי' אור הלבנה כאור החמה", שישאל הם לא רק כמו לבנה שמקבלת מהחמה ("לא מסר להם אלא הלבנה בלבד"), אלא שהם כמו החמה ("מוסר להם את הכל", גם החמה⁶¹), כיון שמתגלה ש"ישראל יקוב"ה כולא חד".

לחסידות" הוא במכתב שתארך כתיבתו בטי"ז כסלו (כנ"ל הערה 7).

64) אבל, לא באופן של מיעוט האור, אלא אדרבה, שהולך ומוסיף בהתגלות העצם, כמודגש בהוספה במנין (שמורה על הגילוי) מט"ו לט"ז (כנ"ל ס"ה).

וי"ל, שענין זה מודגש ביותר במספר י"ט (י"ט כסלו), שרומז על המילוי* דשם הוי', שמילוי הוא גילוי ההעלם (תר"א בראשית ו, ד), היינו, שהעצם בא בהתגלות** ועפ"ז יומתק של"ג בעומר, מתן תורה דנסתר דתורה (המשך תרס"ז ע' ריט. ועוד), חל ביום י"ח בחודש - כי, מתן תורה דנסתר דתורה הוא באופן שהעצם נשאר בהעלם, שאינו חודר ומתגלה בהמקבל, ולכן קביעותו ביום י"ח, "ח", בדוגמת עצם החיות (חי בעצם) שאינו בא בגילוי, מה שאין כן מתן תורה דתורת החסידות שמבארת נסתר דתורה באופן של הבנה והשגה, שהעצם בא באופן של התגלות, קביעותו ביום י"ט, המילוי דשם הוי', גילוי ההעלם, כנ"ל. ועצ"ע. ואכ"מ.

65) כידוע שהגאולה היתה ביום ג' (י"ט) לפנות ערב, ונמשכה בליל ד' (כ'). - ולכן נקבע הזמן העיקרי של ההתועדות ד"ט כסלו בלילה שבין י"ט לכ' (ראה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 155. וש"נ).

66) ב"ר פ"ד, ו. פריש"י בראשית א, ז.

67) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בהקביעות דר"ה ומ"ת דתורת החסידות (התחלת גילוי הנישואין לימות המשיח) לאחרי מילויי ושלימות הלבנה⁶² - שבזה מרומזת השלימות דשלימות דהלבנה (לאחרי ובהוספה על קבלת אור החמה בשלימות) שמתקרבת אל החמה להתאחד עמה ולהיות כמותה ממש, שיהי' אור הלבנה כאור החמה.

ובפרטיות יותר - הקביעות היא ביום השלישי שמתברך מיום השבת שחל בט"ז⁶³

57) בא יב, ב.

58) ישעי' נד, ה.

59) דניאל יב, ג.

60) "הרקיע דנקט קרא הוא הרקיע שעל ראשי החיות . . והרקיע זה יש לו כמה מעלות יותר מן השמש, וא"כ, כשימסור לישאל רקיע זה, לא כ"ש שימסור להם השמש" (פי' ידי משה).

61) ראה הערה הקודמת.

62) משא"כ האירוסין דמ"ת ("העוה"ז אירוסין הי") הם בימי החודש שלפני מילויי ושלימות הלבנה, כשהולך וניתוסף באור הלבנה שמקבלת מן החמה.

63) ועפ"ז יומתק שהגילוי שי"ט כסלו הוא "ראש השנה

(* מילוי אלפין - (ה)א (ו)א (ה)א - בגימטריא י"ט.

(** ועפ"ז י"ל ש"י"ט" - ו"כסלו" ענינם אחד - כיון שגם "כסלו" (החיבור ד"כס" ו"לוי") מורה על גילוי ההעלם, התגלות העצם (כנ"ל ס"ח).

אדוני שעירה⁷⁵, כמו "בימי המשיח, שנאמר⁷⁶ (בסיום וחותרם ההפטרה דפרשת וישלח) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה"⁷⁷, (ב) "וישב יעקב," "ביקש יעקב לישב בשלוה"⁷⁸ - וישב בשלוה בפועל עד שקפץ עליו רוגזו של יוסף, ועוה"פ בשלוה בארץ מצרים (קל"א - קמ"ז לחייו), ועד דזמן קיום היעוד דה"שלוה" האמיתית שבימות המשיח, שאז יהי' שלימות הענין ד"פדה בשלום נפשי⁷⁹, כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי⁸⁰ שאמיתת ושלימות הענין ד"פדה בשלום נפשי" יהי' בימות המשיח (באופן נעלה יותר אפילו מכמו שהי' בזמן דוד ושלמה⁸¹).

למלא שליחותו של הקב"ה (כיון ש"אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות" (פרש"י וירא יח, ב)) - מפני גודל החשיבות שבשליחות זו בנוגע להגאולה, שהיא תכלית השלימות דכל הבריאה כולה (כולל גם בריאת המלאכים).

75) פרשתנו לג, יד.

76) עובד' בסופו.

77) פרש"י פרשתנו שם.

78) רש"י ר"פ וישב.

79) ומודגש ביותר ביום השלישי דפרשת וישב - כיון שהפסוק "פדה בשלום נפשי" הוא בשיעור תהלים דיום השלישי כפי שנחלק לימי השבוע (כנ"ל ס"א). ולהעיר, ש"שלישי" הו"ע השלום, כיון שעל ידו נעשה החיבור והיחוד דעליון ותחתון (כנ"ל ס"ו-ט).

80) ד"ה פדה בשלום נפשי בשערי תשובה (ח"א פ"א - נה, ד). - ויש לומר, שהביאור ב"שערי תשובה" רומז על השייכות דימות המשיח לעבודת התשובה, "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה. . ומיד הן נגאלין" (רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ה), ו"משיח אתא לאתבא צדיקייא בתויבתא" (ראה זח"ג קנג, ב), כי, עבודת התשובה עיקרה מצד עבודתם של ישראל (לבנה), ובוה מודגש יותר הענין ד"ישראל וקובה" כולא חד" "והי' אור הלבנה כאור החמה", ע"ד האמור לעיל (ס"ז) במעלת חודש השלישי דחדשי החורף לגבי חודש השלישי דחדשי הקיץ.

81) וי"ל, שבזמן דוד ושלמה, דור הי"ד והט"ז שבו נתמלא

ונתלו "שני המאורות הגדולים", שהלבנה אינה מקבלת מהחמה, אלא שניהם שוים, כתר⁶⁸ אחד לשניהם. וביום החמישי - יום הברכה לכל החי⁶⁹, יום הששי - שנאמר בוי⁷⁰ "כי טוב" ו"טוב מאד".

י. ויש לקשר זה עם פרשת השבוע - הפרשה דערב שבת ודיום השבת, פרשת וישלח, והפרשה דיום השלישי ויום הרביעי (י"ט וכ"ף כסלו), פרשת וישב (שמתחילין לקרותה במנחה שבת פרשת וישלח):

החידוש שבעבודתו של יעקב בפרשיות וישלח (וישלח יעקב) וישב (וישב יעקב) לגבי עבודתו בפרשיות ויצא (ויצא יעקב) ותולדות ("אלה תולדות יצחק" ("יעקב ועשו האמורים בפרשה"⁷¹)), שפרשיות וישלח וישב הם בגמור עבודת הבידורים (הן הבידורים דלכן והן הבידורים דעשו), ועד כדי כך שיעקב מוכן כבר להמעמד ומצב דימות המשיח, שלכן: (א) "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר"⁷², ששלח להודיעו ש"נגמר ונשלם. . בתכלית השלימות. . הבחי' ומדרגות. . כולם נתבררו ונתקנו כו"⁷³, והגיע הזמן לילך יחדיו להגאולה⁷⁴, "אבוא אל

68) "כתר" דייקא - ששייך להקביעות בימי החודש בכ"ף כסלו, כ"ף ר"ת כתר, ועשרים בגימטריא כתר (לקו"ת שה"ש לה, ג).

69) כתובות, א.

70) בראשית א, כה, שם, לא.

71) פרש"י ר"פ תולדות.

72) ריש פרשתנו.

73) תו"א ריש פרשתנו. ובארוכה תו"ח שם. ובכ"מ.

74) וי"ל שזהו א' הטעמים ששלח "מלאכים ממש" (פרש"י ריש פרשתנו), מבלי להתחשב בכבודם של המלאכים (שלא להטריחם), ועוד ועיקר, מבלי להתחשב בכך שבשעה שהולכים בשליחותו (של יעקב) אינם יכולים

וחזר לשרשו בבחי' המקיפים דתוהו), "כדי להמשיך בחי' המקיפים דתוהו אליו למטה בתיקון שהוא בחי' האור פנימי, ויאיר המקיף בפנימי ויתייחדו יחד"⁷³, וזהו גם תוכן הענין דחיבור ויחוד לבנה וחמה (יעקב ועשו⁸⁶, אור פנימי ואור מקיף, ממכ"ע וסוכ"ע), ועד שהלבנה אינה מקבלת מהחמה (כיון שכבר נגמר ונשלם בירור הניצוצות דתוהו, שלצורך זה הי' מיעוט הלבנה להיות בבחי' מקבל, כנ"ל), אלא אור הלבנה נעשה כאור החמה, ששניהם שוים⁸⁷.

יא. וכל זה מודגש ביותר בדורנו זה:

ובהקדמה - שאף שמצד יעקב נגמרו ונשלמו כל עניני הביירוים וכבר אז (כשוישלח יעקב) היתה יכולה וצריכה להיות הגאולה [שלכן שלח מלאכים לעשו להודיע שהגיע הזמן ד'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", ו"ביקש לישב בשלוה" (כנ"ל ס"י)]. מ"מ, לא בא ענין זה בפועל מצד (וב)העולם.

אבל, לאחרי "מעשינו ועבודתינו" דכל בני" במשך כל הדורות, כולל ובמיוחד לאחרי גילוי תורת החסידות בי"ט כסלו, שאז התחיל עיקר הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה"⁸⁸, ומוסיף והולך ע"י רבותינו נשיאינו מדור לדור, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שעל ידו הופצו המעיינות חוצה בכל קצוי תבל - כבר

והחילוק שבין מעמדו ומצבו של יעקב כשעוסק בעבודת הביירוים למעמדו ומצבו בגמר עבודת הביירוים (שמוכן לימות המשיח), הוא, ע"ד ובדוגמת החילוק בין מעמדה ומצבה של הלבנה כפי שמקבלת מהחמה למעמדה ומצבה כששניהם שוים:

יעקב נמשל ללבנה, "המאור הקטן"²⁶, ויעקב נקרא קטן, "מי יקום יעקב כי קטן הוא"⁸², ולכן "הקטן מונה לקטן"⁸³.

וע"פ הידוע שמיעוט הלבנה ("לכי ומעטי את עצמך"⁸⁴ להיות "מאור הקטן") הוא מפני שבירת הכלים דתוהו שנפלו ניצוצות הקדושה למטה, ולכן נעשית הירידה דספירת המלכות (לבנה) להיות בבחי' מקבל, לירד לבי"ע כדי לברר הניצוצות דתוהו - נמצא, שמעמדה ומצבה של הלבנה שצריכה לקבל מהחמה הוא לצורך עבודת הביירוים, אבל בגמר עבודת הביירוים, לא תהי' הלבנה בבחי' מקבל, אלא יהי' אור הלבנה כאור החמה, "שני המאורות הגדולים"⁸⁵.

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בתוכן פרשת וישלח - "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו" - שיעקב ששרשו מעולם התיקון, שלח מלאכים לפניו ממש, לבחי' שלמעלה ממנו במדרגה, אל עשו אחיו לשרשו בעולם התוהו (כיון שע"פ שייכותו ליעקב ה"ז עשו שנתברר

(86) "הגדול מונה לגדול והקטן מונה לקטן" (ב"ר שם).

(87) ולהעיר, שבחלק הפרשה השייך ליום רביעי דפ' וישב - כ"ף כסלו - מדובר אודות לידת זרח ופרץ, שהם בדוגמת חמה ולבנה: "זרח על שם החמה שהיא זורחת תמיד, ופרץ על שם הלבנה הנפרצת לעתים ונבנית לעתים. והיו תאומים כי הלבנה מותאמת בחמה כו" (רמב"ן וישב לח, כט). וראה לקמן הערה 97.

(88) ראה ס' השיחות תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

דיסקוס של לבנה (שמו"ר שבהערה 2), מודגש בעיקר מילוי ושלמות אור הלבנה שמקבלת מהחמה, ובימות המשיח תהי' שלימות הלבנה כמו החמה, ששניהם שוים.

(82) עמוס ז, ב.ה. וראה חולין ס, ב.

(83) ב"ר שבהערה 12.

(84) חולין שם.

(85) ראה גם סה"מ פר"ת ע' קסז.

במדינת צרפת, להיותה תחתון למטה (ועד כדי כך שרכינו הזקן חשש לנצחונה של צרפת כו⁹²), ודוקא בדורנו זה, ע"י "בית יוסף", נעשה גילוי והפצת המעיינות גם במדינת צרפת⁹³, ביסוד שם ישיבת "תומכי תמימים" ע"ד כבליוברוויטש, ולכן, הגיע בפועל הזמן ש"ירשו את ערי הנגב", "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

ויש להוסיף ולהעיר ע"ד הרמז:

"צרפת" בגימטריא שבע מאות ושבעים (770), השלימות דמספר שבע, כפי שכל א' כלול מעשר (שבעים), וכפי שכל א' כלול ממאה (שבע מאות), ושניהם יחד (שבע מאות ושבעים), וי"ל שבזה מרומז שבהבירור דמדינת צרפת, נגמר ונשלם בירור העולם שנברא בשבעת ימי הבנין בכל הפרטים ופרטי פרטים.

ולהעיר, שהבירור ד"צרפת" שמספרו "770" נעשה ע"י (ה"להבה" שמאירה מ) "בית יוסף", ועד לבית יוסף כפשוטו, הבית שבו בחר ועד שקנהו ובו חי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בעשר שנים האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין, ומשם הולכת ונמשכת ("מוסיף והולך") העבודה ד"בית יוסף" - שמספרו (מספר הבית כפשוטו) "770"⁹⁴.

ובעומק יותר - "צרפת" אותיות "פרצת", שבזה מרומז שגילוי והפצת המעיינות הוא בצרפת - פריצת כל הגדרים, ולא רק באופן שמצד פריצת כל הגדרים דהמעיינות באים

נגמרו ונשלמו כל הענינים גם מצד (וב) העולם, כפי שהודיע והכריז שכבר נשלמו כל עניני העבודה, גם "צחצוח הכפתורים", והכל מוכן לביאת המשיח.

ומזה מובן שהמשך העבודה שלאח"ז (כל זמן שמשיח צדקנו מתעכב מאיזו סיבה (בלתי ידועה ומובנת כלל)) אינו "עבודת הבירורים" (שהרי כבר נסתיימה ונשלמה עבודת הבירורים)⁸⁹, אלא, עבודה מיוחדת להביא ההתגלות בפועל בעולם.

יב. ויש לומר, שהמעלה המיוחדת בדורנו זה מרומזת בהפטרה דפרשת וישלח - "והי⁹⁰ בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש גו' וירשו הנגב את הר עשו גו' וגלות גו' עד צרפת גו' ירשו את ערי הנגב ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו":

מהחידושים של (יוסף והמשך ד) "בית יוסף" שבדורנו (כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ששמו הראשון יוסף), לגבי הדורות שלפנ"ז עד לדורו של רבינו הזקן ("בית יעקב"⁹¹) - שעל ידו נעשה הפצת המעיינות חוצה בכל קצוי תבל ממש, עד לחוצה שאין חוצה ממנו, כמדינת צרפת, אשר, בזמנו של רבינו הזקן (וכן בזמנם של רבותינו נשיאינו שלאח"ז) לא הי' גילוי בקביעות כ"כ הפצת תורת החסידות

89) במכ"ש וק"ו מאופן עבודתו של יעקב לאחר שחשב שעשו נתברר כבר, גם לאחר ששבו המלאכים ואמרו שלא נתברר עדיין כלל - שלא עסק ב"עבודת הבירורים" (לברר את עשו), אלא עסק ב"העלאת מ"נ להמשיך מ"ד דמקיף דתהו" ע"י המנחה (תו"א פרשתנו כד, רע"ד).

90) עובדי"א, יח ואילך.

91) להעיר מהשייכות המיוחדת דרבינו הזקן ליעקב (ראה בארוכה מעייני הישועה (קה"ת תשמ"ח) ע' 101 ואילך).

92) ראה ספר התולדות אדה"ז (קה"ת תשל"ז) ע' רנט (בהוצאת תשמ"ו - ח"ד ע' 1025) ואילך. וש"נ.

93) ראה גם סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 570 ואילך.

94) ראה סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 472 (לקמן ע' 406) ואילך.

חדשים, "בתלת זימני הוי חזקה"¹⁰⁵), ועומדים בסמיכות ליום השלישי בחודש השלישי, מתן תורה דתורת החסידות¹⁰⁶, התחלת הגילוי דתורתו של משיח, שאז יהיו הנישואין דהקב"ה וכנס"י באופן ש"והי' אור הלבנה כאור החמה".

[ולהעיר, שענין זה מודגש גם בכך ששנה זו היא שנה שלימה, שחשון וכסלו שניהם שלמים (ג' חדשים שלמים בהמשך אחד), ושנה תמימה (תמימות יתירה¹⁰⁷), שניתוסף בה חודש העיבור¹⁰⁸ - דיש לומר, שבשנה שלימה (שלימות החדשים חשון וכסלו) מודגשת שלימות (חדשי) הלבנה (כפי שמקבלת מהחמה), ובשנה תמימה (הוספת חודש העיבור¹⁰⁹) מודגשת שלימות הלבנה שנעשית

הם גם בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, אלא יתירה מזה, שענין זה הוא גם מצד התחתון, כמודגש בכך ש"צרפת" אותיות "פרצת"⁹⁵, ועי"ז נעשה "פרצת"⁹⁶ עליך פרץ"⁹⁷, "זה משיח, שנאמר⁹⁸ עלה הפורץ לפניהם"⁹⁹.

יג. ובדורנו זה גופא ניתוסף עוד יותר בכהנ"ל כש"קיימא סיהרא באשלמותא" דחודש כסלו בשנה זו:

ידוע ומפורסם הר"ת דשנה זו - "הי' תהא שנת נפלאות בה", "בכל (מכל כל)¹⁰⁰, היינו, שהשנה עצמה וכל הענינים שבה הם באופן של "נפלאות", "פלא" שלמעלה מנס¹⁰¹, ו"פלאות" לשון רבים, ועד ל"נפלאות", נו"ן פלאות¹⁰², ולכל לראש והוא העיקר - "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁰³ ("נפלאות" גם לגבי יצי"מ¹⁰⁴).

ובשנה זו עצמה כבר "קיימא סיהרא באשלמותא" דחודש השלישי (שלימות של ג')

(105) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(106) ובשנה זו מלאו תשעים שנה להכרזה שי"ט כסלו הוא ראש השנה לתורת החסידות (ט"ז כסלו תרס"ב - תשנ"ב), שמאז ניתוסף "שטורעם" מיוחד בהפצת המעיינות חוצה עי"י חיילי בית דוד" שלוחמים "מלחמת בית דוד" ומנצחים את אלה "אשר חרפו עקבות משיחך" (כדברי כ"ק אדנ"ע בהשיחה הידועה) - כפי שכבר נעשה בשלימות בסיומה של שנת הפ"ט שמסיימים מזמור פ"ט (בגימט' פדה) בתהלים באופן ד"ברוך ה' לעולם אמן ואמן", ועתה נמצאים בשנת הצד"ק, הקשורה עם ביאת משיח צדקנו ובנין ביהמ"ק השלישי, כסיום וחותם מזמור צד"ק בפסוק "זיהי נועם גו' ומעשה ידינו כוננהו", שקאי על השראת השכינה בביהמ"ק השלישי (מדרש תהלים עה"פ), שזוה"ע הנישואין דהקב"ה וכנס"י, כדאיתא במדרש (שמו"ד שבעה עה"ה) בנוגע להמשכן, ושלימותו בביהמ"ק השלישי (וראה לקמן בשוה"ג להערה 110).

(107) כולל גם השלימות ד"שבע שבתות תמימות תהינה" כשהתחלת הספירה במוצאי שבת, תמימות כימי בראשית - שלימות משולשת (ראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 12 ואילך. וש"נ).

(108) ערכין לא, א - במשנה.

(109) ובהדגשה יתירה בשייכות לי"ט כסלו, ראש השנה

(95) ובסגנון דלעיל - שהמקבל מתאחד עם המשפיע להיות כמותו, ע"ד "והי' אור הלבנה כאור החמה" (וראה לקמן הערה 97).

(96) וישב לח, כט.

(97) "פרץ על שם הלבנה הנפרצת לעתים ונבנית לעתים" (כנ"ל הערה 87). - וי"ל ש"נפרצת" (פירצה, מיעוט הלבנה) הוא גם מלשון פריצה, שבוז מרומז שבמיעוט הלבנה (בחציו השני של החודש) נכלל גם פריצת גדר הלבנה שמקבלת מן החמה להיות כמו החמה.

(98) מיכה ב, יג.

(99) אגדת בראשית ספס"ג. וראה ב"ר ספפ"ה ובפרש"י.

(100) נוסח ברכת המזון. וראה ב"ב טו, סע"ב ואילך.

(101) ראה לקו"ש חט"ו ע' 368 הערה 16. וש"נ.

(102) זח"א רסא, ב.

(103) מיכה ז, טו.

(104) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

ערוך¹¹³ לסעודת הנישואין, הסעודה דליתן ושור הבר ויין המשומר, שבסיומה "אומר לו (הקב"ה) לדוד (דוד מלכא משיחא) טול (כוס של ברכה) וברך, ואומר להן, אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר¹¹⁴ כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא"¹¹⁵.

יד. והמעשה הוא העיקר¹¹⁶:

בבואנו מערב שבת שבו קיימא סיהרא דחודש כסלו באשלמותא, והמשכו ביום הש"ק ומוצאי ש"ק (יום ראשון) (שנקרא יום אחד, ש"ה' הקב"ה יחיד בעולמו"¹¹⁷), ט"ו כסלו, ג' ימים רצופים שיש בהם מעלה (קדושה) מיוחדת, והמשכם בחי, ערב י"ט כסלו, ועאכו"כ בימי הגאולה י"ט וכ"ף כסלו, והמשכם בימים שלאח"ז עד לימי חנוכה - יש לערוך התוועדויות חסידותיות¹¹⁸ ("חסידישע

כמו החמה, כיון שע"י חודש העיבור משתווית שנת הלבנה לשנת החמה, מעין ודוגמת "והי" אור הלבנה כאור החמה").

ויש לקשר זה עם דרושי חתונה שאמרם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹¹⁰ (שנדפסו מחדש ובתוספת ביאור כו"¹¹¹) - דרושים בתורת החסידות השייכים לחתונה - שבזה מודגשת ביותר השייכות לחתונה דכנס"י עם הקב"ה לימות המשיח, שאז יהי עיקר ושלימות הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא".

ומזה מובן שבימינו אלה ממש צריכים רק לפתוח את העיניים ולראות את המציאות בפועל ממש¹¹² - היינו שיושבים יחד עם הקב"ה ("ישראל וקוב"ה כולא חד") ב"שולחן

113) ובפרט לאחרי שלימות העבודה בכל הדורות בקיום ה"שולחן-ערוך" (דה"בית יוסף) עם ה"מפה" שעל ה"שולחן ערוך" (הגהות הרמ"א על השו"ע דהב"י) - כידוע הרמז במ"ש "ובני ישראל יוצאים בידרמה", שרומז על הרמ"א, שלאורו הולכים כל בני"א* עד סוף כל הדורות, ועי"ז יוצאים מן הגלות אל הגאולה.

114) תהלים קטז, יג.

115) פסחים קיט, ב.

116) אבות פ"א מי"ז.

117) ב"ר פ"ג, ח. פרש"י בראשית א, ה.

118) להעיר מפתגם בעל הגאולה ע"ד גודל הפעולה התוועדות חסידית יותר מפעולתו של מלאך מיכאל (אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ג' ע' תיג. וש"נ).

לתורת החסידות - שבו מתחילים ללמוד שיעורי התניא (כפי שנחלק לימי השנה) לפי החלוקה דשנה מעוברת.

110) בהחתונה ד"בית יוסף" בשנת תרפ"ט*.

111) ביום א' פ' וישב, ט"ב כסלו - נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל אחד ואחד שיחיו "קונטרס דרושי חתונה", בצירוף שתי שטרות של דולר לצדקה (המו"ק).

112) כלומר, לא זו בלבד שנשלמה העבודה וצריכים לפעול הגילוי בעולם (כנ"ל ס"א), אלא יתירה מזה, שישנו כבר בפועל ובגלוי, וצריכים רק לפתוח את העיניים, כי מכבר "נתן לכם... עינים לראות".

(* להעיר מהשייכות דשנת תרפ"ט ל"פרצת" - שהשלימות דהטי' (שכל א' מהתעשה כלול מעשר) היא צ', די"ל שבזה מרומז שבשנת הצדיק נעשית שלימות הנישואין, שהו"ע הנישואין דכנס"י עם הקב"ה.

(* כולל גם אחינו בני"י הספרדים - כפי שמצינו בנר חנוכה שגם הספרדים (שבדרך כלל נוהגים כהב"י) נוהגים כהרמ"א, וכן לאידך, שהאשכנזים נוהגים כהספרדים, כמודגש בפסק הרמ"א דעת הרמב"ם ולא כדעת התוספות (ראה ט"ז או"ח ר"ס תרעא). - ולהעיר גם מהפסטר פרשת וישלח: "גלות גו"

צרפת (אשכנז) וגלות ירושלים אשר בספר ירשו את ערי הנגב, החיבור והאיחוד דאשכנזים וספרדים בבירור וירושת אדום, ששייך לתוכן הענין הדלקת נרות חנוכה "על פתח ביתו מבחוץ", כדי להאיר את החושך ("משתשקע החמה"), "עד דכליא רגלא דתרמודא".

ובהתוועדויות אלו יעוררו ויתעוררו¹²³ ("איש את רעהו יעזורו"¹²⁴) להוסיף בג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח, כדרשת חז"ל¹²⁵ על הפסוק "פדה בשלום נפשי", "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני כו", ועוד והוא העיקר, לא רק "כאילו פדאני לי ולבני", אלא "פדאני לי ולבני" בפועל ובגלוי.

ובפשטות - שתכף ומיד ממש (בהמשכה של התוועדות זו, עוד לפני תפלת המנחה) מתקיימת בקשת יעקב (בשם) ועבור ובשליחות כביכול דכאו"א מישראל) "לישב בשלוה" (שקורין במנחה) בפועל ובגלוי (כיון שכבר לפני"ז נתקיים היעוד "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה"), ונתקיים "אך צדיקים גו' ישבו ישרים את פניך"¹²⁶, בביהמ"ק השלישי, ושם תערך ההתוועדות הגדולה דחנוכת ביהמ"ק השלישי במעמד כל בני" (כל יושבי עלי"י"¹²⁷), עוד לפני ימי חנוכה, ובימי חנוכה יתוסף עוד יותר ("מוסיף והולך") בשלימות הגאולה באופן ד"ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון"¹²⁸.

פארבריינגענישן") בכל מקום ומקום, בכל מדינה, בכל עיר ובכל שכונה כו', ולא רק התוועדויות גדולות במקומות מרכזיים ועיקריים, אלא בכל מקום ומקום כפשוטו, כולל גם שבכל מקום פרטי תהי' ההתוועדות באופן של "עיקר" (ולא באופן שמקום פלוני הוא "עיקר", משפיע, ומקום פלוני הוא "טפל", מקבל), ולא זו בלבד שאין זה גורע בה"עיקר" שבמקום שני, אלא אדרבה, שע"ז ניתוסף יותר בשאר המקומות, בבחינת "קנאת סופרים תרבה חכמה"¹¹⁹, ועד שכולם נעשים בבחינת "עיקר", ועד ל"עיקר שבעיקר" - שאינו צריך לקבל השפעה ממקום מרכזי ועיקרי, כיון שנעשה בעצמו כמו המקום המרכזי והעיקרי, ע"ד ובדוגמת שלימות הלבנה שהיא (לא רק בבחי' מקבל, אלא) כמו החמה.

וכדאי ונכון שכל דחד וחד יערוך התוועדות (ומה טוב - ג' התוועדויות¹²⁰, "בתלת זימני הוי חזקה") - עם עצמו (בכל עשר כחות נפשו¹²¹), עם בני ביתו, עם חבריו וידידיו וכיו"ב - כדי להדגיש עוד יותר שכאו"א הוא גם משפיע (ע"ד שלימות הלבנה שנעשית כמו החמה), וכמ"ש¹²² (בשייכות להגאולה) "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

119) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א. וראה אוה"ת ויצא רית, ב ואילך.

120) אחת בעצמו ושתיים ע"י שלוחיו, או שמושתתף בעצמו בשלשתן כיון שנערכות בזמנים שונים - בליל י"ט כסלו, ביום י"ט כסלו, ובפרט קרוב לסימומו ובאופן שיומשך גם בליל כ' כסלו (כנ"ל הערה 65).

121) ראה "התמים" ח"ב ס"ע מה ואילך. לקו"ש ח"ב ע' 497 ואילך.

122) מלאכי בסופו.

123) ובלשון הרב הוא בעל הגאולה: "זה היום . . . אשר בו . . . יתעוררו אלפי לבבות בישראל לתשובה ועבודה שלב כו" (לקו"ד ח"א יט, ב).
124) ישע"י מא, ו.
125) ברכות ח, רע"א.
126) תהלים קמ, יד.
127) ערכין לב, סע"ב.
128) תהלים פד, ח.

שיחת מוצאי חג הגאולה י"ט-כ"ף כסלו ה'תשנ"ב

- ב"יחידות" כללית -

ספר השיחות ה'תשנ"ב חלק א | עמודים 168-173

בית דוד" עד ש"נצח"⁷ - כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי⁸ שאמיתת ושלמות הענין ד"פדה בשלום נפשי" יהי' בימות המשיח (באופן נעלה יותר מכמו שהי' בימי דוד ושלמה).

ונוסף על הפירוש הפשוט בפסוק ישנו גם הפירוש בדברי חז"ל⁹: "אמר הקב"ה¹⁰ כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני¹¹ מבין אומות העולם" - שקאי על פדיית השכינה ובני" שנמצאים יחד בגלות ונגאלים יחד¹².

א. ענינו של חג הגאולה י"ט כסלו, "חג החגים"¹, מודגש בפסוק² "פדה בשלום נפשי" - כמוכן מדברי בעל הגאולה במכתבו הידוע³ "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי . . יצאתי בשלום מה' שלום".

ובהקדמה - שנוסף על הפירוש בדברי בעל הגאולה ש"פדה בשלום נפשי" קאי על הגאולה שלו ("כשקריתי" . . פדה בשלום נפשי . יצאתי בשלום"), ה"ז כולל גם הפירוש והתוכן ד"פדה בשלום נפשי" כפי שנאמר בקרא:

"פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי" - אמרו דוד המלך על הנצחון במלחמותיו בזכות הרבים שהיו בעזרתו להתפלל עליו⁴, ועד שאפילו אנשי אבשלום היו מתפללין לנצחונו של דוד⁵.

ובזה נכלל גם והוא העיקר "פדה בשלום נפשי" דוד מלכא משיחא - הנצחון ד"מלך מבית דוד" ("מבית דוד ומזרע שלמה"⁶) ש"ילחם מלחמות ה'" ("מלחמת

(7) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(8) שערי תשובה ח"א ד"ה פדה בשלום פי"א (נה, ד).

(9) ברכות שבעה ע"ד.

(10) ויש לתנוך הפירוש בדברי חז"ל עם הפירוש הפשוט בפסוק שאמרו דוד המלך* - ש"דוד אמרו . . ע"ש שהשכינה אמרה פדה בשלום נפשי, עם מקרב לי, מלשון קרובים, דהיינו בני" (חדא"ג מהרש"א לברכות שם).

(11) להעיר ממצות "פדין הבן" ("פדה . . בני") - שהקב"ה צריך לפדות ופודה את כל אחד ואחת מבני" ("בני בכורי ישראל"), ובאופן ש"אבי הבן מברך שתיים" (סוף פסחים), כמבואר בארוכה במק"א פרטי הענינים שבזה (לקו"ש ח"א ע' 42 ואילך).

(12) ראה מגילה כט, א: "בכל מקום שגלו ישראל שכינה

(1) מכתב כ"ק מ"ח אדמו"ר - נעתק בהקדמת "היום יום". אג"ק שלו ח"ז ע' ל. ועוד. וראה לקו"ש ח"ה ע' 436 ואילך.

(2) תהלים נה, יט (וראה לקמן הערה 25 והערה 36).

(3) "היום יום" י"ט כסלו. אג"ק שלו סל"ח. וש"נ.

(4) פרש"י עה"פ. ועד"ז בפרש"י ברכות ה, רע"א.

(5) ירושלמי סוטה פ"א סוף ה"ח.

(6) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיהמ"ש סנהדרין ר"פ חלק ביסוד ה"ב. אגרת תימן.

(*) ועפ"י י"ל שפירוש חז"ל הוא (לא רק ע"ד הדרוש, אלא) גם ע"י הפשוט.

אתי מר דא מלכא משיחא²⁰, נמצא, שגאולת רבינו הזקן ("כשקריתי . . פדה בשלום נפשי . . יצאתי בשלום") קשורה עם ה"פדה בשלום נפשי" דדוד מלכא משיחא, ובמילא גם עם ה"פדה בשלום נפשי" דהקב"ה ובנ"י, "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם".

ובעומק יותר - שיפוצו מעינותיך חוצה הוא התוכן דביאת המשיח וגאולת השכינה ובנ"י, כי, התוכן דהפצת המעיינות חוצה הוא שמתגלה בעולם ידיעת אלקות, וככל שהולך וניתוסף יותר בהתגלות ידיעת אלקות בעולם, הולכים ומתקרבים יותר ל"אותו הזמן (ימות המשיח) . . (ש)לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד . . כמו"ש²¹ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"²², שלא זו בלבד שהעולם לא יסתיר על אלקות (גלות השכינה), אלא אדרבה, שהעולם יהי' מכוסה לגמרי ב"דעה את ה'" (תכלית השלימות דגאולת השכינה), ועאכו"כ בנ"י, ש"יהיו חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם"²² (תכלית השלימות בהקירוב דישאל להקב"ה, "מקרב לי . . היו עמדי").

ג. ויש לומר, שביאת משיח צדקנו עי"ז ש"פוצו מעינותיך חוצה" מרומזת בהמשך הפסוק (שהסיבה לכך ש"פדה בשלום נפשי", ביאת דוד מלכא משיחא, היא) "כי (מפני ש) רבבים היו עמדי":

"ברבים" - פירושו שישראל (לא נתקבצו

ויש להוסיף בפירוש המשך הכתוב "כי רבבים היו עמדי" - ש"ברבים" ("מתפלל עם הציבור") מודגש יותר המעמד ומצב ד"עמדי", כמארז"ל¹³ "אכל בי' עשרה שכינתא שריא" ["אף שאינם מדברים בדברי תורה"¹⁴, ועאכו"כ כשעוסקים¹⁵ בעניני תורה ומצוות¹⁶, "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה"¹⁷ שכינה שרוי' ביניהם"¹⁸], ובמילא, מודגש יותר הענין ד"פדאני לי ולבני", שפדיית השכינה היא יחד עם פדיית בנ"י, עם "מקרב לי", הקרובים לי, שנמצאים "עמדי".

ב. ובביאור השייכות דכל הפירושים (גאולת רבינו הזקן, הגאולה דדוד המלך ודוד מלכא משיחא, וגאולת השכינה עם בנ"י) - יש לומר:

תוכנה של גאולת רבינו הזקן בי"ט כסלו היא הפצת המעיינות חוצה, כידוע¹⁹ שעיקר הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" התחיל לאחרי פטרבורג. וכיון שע"י הפצת המעיינות חוצה

עמהם . . ואף כשהן עתידים להגאל שכינה עמהם".

13) סנהדרין לט, א.

14) תניא אגה"ק סכ"ג.

15) כהתחלת המאמר: "כל העוסק בתורה כו".

16) וכל ישראל בחזקת כשרות - שכאר"א מיישראל, אנשים נשים וטף, עוסק תמיד בעניני תומ"צ, במעשה ובדיבור, ועאכו"כ במחשבה, שבה אין הגבלות שמבחוץ.

17) כולל גם "עסק (התורה ו)המצוות* בעשרה דוקא" אגה"ק שם (בתחלתה). וראה לקו"ש ח"ה ע' 423 הערה 11. ע' 428 הערה 14).

18) אבות פ"ג מ"ד.

19) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

20) אגה"ק דהבעש"ט - נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו.

ובכ"מ.

21) ישעי' יא, ט.

22) רמב"ם בסיומ וחותרם ספרו משנה תורה.

* ובפרט גמילות חסדים שהיא כללות כל המצוות (ראה תניא פל"ז. ובכ"מ).

מקום, ולא רק בלשון הקודש, אלא גם בלשון תרגום, "ייתא", שהוא הממוצע בין לשון הקודש לשבעים לשון וממנו נמשך ונשפע בכל שבעים לשון³² - שזהו תוכן הענין דהפצת המעיינות חוצה.

וכיון ש"ברבים היו עמדי", שגם בהיותם במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים" ("ברבים") יש בהם בחי' היחידה (הן בחי' היחידה שבנפשם והן בחי' היחידה שבתורה) הקשורה עם יחידו של עולם ("עמדי"), ועל ידה מגלים אחדותו של הקב"ה בעולם ("ברבים" . . עמדי") - נעשה הענין ד"פדה בשלום נפשי", גאולה האמיתית והשלימה ("פדאני לי ולבני מבין אומות העולם") ע"י משיח צדקנו.

ד. והדגשה מיוחדת בהענין ד"פדה בשלום נפשי" - בי"ט כסלו דשנה זו:

לכל לראש - מצד הקביעות די"ט כסלו בימי השבוע כהקביעות די"ט כסלו בפעם הראשונה (בשנת תקנ"ט), ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב³³ (והמשכו בכ"ף כסלו³⁴ ביום הרביעי שבו ניתלו המאורות³⁵) - שבשיעור תהלים (כפי שנחלק לימי השבוע) דיום השלישי אומרים הפסוק "פדה בשלום נפשי", כמודגש בדברי בעל הגאולה "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי" . . יצאתי בשלום מה' שלום".

ויש להוסיף, ששייכותו של הפסוק "פדה בשלום נפשי" לי"ט-כ"ף כסלו היא גם מצד

ונתאחדו עדיין להיות לאחדים כאחד, מציאות אחת, אלא) הם במעמד ומצב של "רבים", "מפוזר ומפורד בין העמים"²³ (אע"פ שגם אז ה"ה" ע"ם²³ אחד²⁴).

ואעפ"כ "היו עמדי" - שכל אחד מה"רבים" היו "עמדי" - עם דוד מלכא משיחא ועם הקב"ה, מצד בחי' היחידה²⁵ שבנפשו, שהיא ניצוץ מנשמתו של דוד מלכא משיחא, בחי' יחידה הכללית²⁶, שענינה "יחידה לייחדך"²⁷, שקשורה ומיוחדת²⁸ עם הקב"ה, "יחידו של עולם", באופן ש"ישראל (ע"י אורייתא) וקוב"ה כולא חד"²⁹.

ולא עוד אלא שממשיכים ומגלים אחדותו של הקב"ה בעולם ("ברבים" כפשוטו, רשות הרבים) - ע"י העסק בלימוד והפצת התורה, ובפרט פנימיות התורה כפי שנתבארה בתורת החסידות, בחי' היחידה שבתורה³⁰, שבה מתגלה ומאיר ה"אור" שבתורה, כמודגש בלשון "אורייתא" ("ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד"), "אור ייתא"³¹, שה"אור" עצמו (לא רק גילוי והתפשטות ממנו) בא ומתגלה בכל

(23) לשון הכתוב - אסתר ג, ח.

(24) ובפרט ע"י קיום מצות אהבת ישראל, כמ"ש רבינו הזקן בסידורו "נכון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך" (וראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ).

(25) להעיר, שפסוק זה הוא במזמור נ"ה - אותיות "הן", שרומז על בחי' היחידה ועד לעצם הנשמה שלמעלה גם מיחידה (ראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 128. וש"נ).

(26) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.

(27) נוסח הושענות ליום ג' דהגה"ס.

(28) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. כז, א.

(29) ראה זח"ג עג, א.

(30) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות.

(31) סה"ש תש"ד ריש ע' 116.

(32) ראה תר"א משפטים עז, ג ואילך.

(33) פרש"י בראשית א, ז (מכ"ר פ"ד, ו).

(34) ראה לקו"ת ח"א כט, א, לז, ב. ח"ד תשנ, ב.

(35) פרש"י בראשית א, יד.

ד"ויהי נועם גו' ומעשה ידינו כוננהו", כסיום וחותרם מזמור צדי"ק בתהלים⁴³, שבו מתחיל שיעור תהלים דיום י"ט בחודש, י"ט כסלו.

ה. ויש להוסיף בהמעלה המיוחדת די"ט כסלו בשנה זו מצד מעלת השנה כולה:

שנה זו היא שנה שלימה, שחשון וכסלו שניהם שלמים, וגם שנה תמימה, שנוסף בה חודש העיבור⁴⁴, ובצירוף שניהם יחד נעשה מספר ימי' שפ"ה, מספר ימים הכי גדול ושלם - ריבוי ושלימות המספר בענינים הקשורים עם בנ"י ועם תומ"צ, שהוא לא רק ריבוי ושלימות בכמות, אלא גם ריבוי ושלימות באיכות, ואדרבה, העיקר הוא הריבוי והשלימות באיכות, וממנו נשפע גם הריבוי והשלימות בכמות⁴⁵.

ומזה מובן שכל הענינים דשנה זו הם באופן של שלימות ותמימות, כולל ובמיוחד בנוגע ליי"ט כסלו, שהענין ד"פדה בשלום נפשי" (שלום גם מלשון שלימות⁴⁶) הוא בתכלית השלימות.

זאת ועוד:

ידוע הר"ת דמספר השנה (כפי שנקבע ע"י בנ"י) - "הי' תהא שנת נפלאות (בה) בכל" [בכל הענינים, מתחיל ובמיוחד בענין הגאולה, שנת גאולה תהי' לארץ⁴⁷, ושנת גאולה תהי' לכאו"א מישראל], שרומז גם על השלימות

ימי החודש³⁶, כי, בחלוקה דספר תהלים לימי החודש שייך פסוק זה לשיעור דיום יו"ד בחודש, והשלימות דיו"ד (יו"ד במילואו) היא כ"ף (י' ו' ד' בגימטריא עשרים), ב"פ עשר, "עשר אעשרנו לך"³⁷, שמורה על בחי' הכתר³⁸ (כ' ר"ת כתר, ועשרים בגימטריא כתר³⁹), שקשור עם ענין המלכות (כידוע שיופי המלך, "מלך בפיו תחזינה עיניך"⁴⁰, תלוי בכתר המלכות) - שלימות המלכות בית דוד ע"י דוד מלכא משיחא, ושלימות מלכותו של הקב"ה בעולם, כמ"ש⁴¹ "והיתה לה' המלוכה".

ועוד ועיקר - המעלה המיוחדת די"ט כסלו בשנה זו גם לגבי השנים שבהם חל י"ט כסלו ביום השלישי בשבוע, ככפעם הראשונה - שיי"ט כסלו בשנה זו הוא לאחרי השלימות דשנת הפ"ט, בגימטריא פ"דה, שכבר נשלמה הפדי' מכל הענינים שמונעים ומעכבים ביאת דוד מלכא משיחא, "אשר חרפו עקבות משיחך", כסיום וחותרם מזמור פד"ה-פ"ט בתהלים, ונמצאים כבר בשנת הצדי"ק, הקשורה עם הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי⁴², באופן

36) להעיר שהפסוק "פדה בשלום נפשי" הוא פסוק י"ט - ועפ"ז יומתק הדיוק של בעל הגאולה בהדגשת חלוקת הפסוקים: "כשקריתי . . . בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום כו".

37) ויצא כה, כב.

38) תו"א ויצא כב, ד. ובכ"מ.

39) לקר"ת שה"ש לה, ג. ובכ"מ.

40) ישע"י לג, יז.

41) עובדי' א, כא - סיום וחותרם הפטרת פרשת וישלח, שממנה (בשנה זו) מתברך חג הגאולה י"ט-כ"ף כסלו.

42) ובהדגשה יתירה כשי"ט כסלו (דשנת הצדי"ק) חל ביום השלישי - "ביום השלישי יקמנו ונחזי' לפניו" (הושע ו, ב ובמפרשים).

43) ראה מדרש תהלים עה"פ.

44) ערכיך לא, א - במשנה.

45) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 48. ועוד.

46) ראה לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

47) ע"פ ל' הכ' - בהר כה, כד.

יום שיבוא⁵⁷) שהקב"ה ימלא משאלות לבבו, ועאכו"כ כשמבקש ביחד עם כמה מישראל, עשרה מישראל ("ברבים היו עמדי"), בודאי שהקב"ה ממלא משאלות לבבם, ופודה אותם ("פדה בשלום נפשי") מן הגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה.

ו. ויה"ר שכאו"א מאתנו, בתוך כלל ישראל, יקבל החלטה טובה להוסיף עוד יותר בתורה עבודה וגמ"ח ("העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור"), הוספה גם לגבי ההוספה שקיבל על עצמו במשך יום זה, ומוסיף והולך מיום ליום.

וכמודגש ביותר בהיו"ט שבסיום חותם חודש כסלו (לאחרי ובהמשך לי"ט-כ"ף כסלו) - ימי חנוכה⁵⁸ - ש"יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך⁵⁹ [כהנהגה ד"מהדרין מן המהדרין⁵⁹ בזמן הש"ס, שבדורותינו אלו, ובפרט בדורנו זה, נעשית "מנהג פשוט" אצל כאו"א מישראל⁶⁰], שמיום ליום הולך וניתוסף בכל עניני "נר מצוה ותורה אור"⁶¹, ולא רק בכיתו של יהודי, אלא גם "על פתח ביתו מבחוץ"⁵⁹, ואדרבה, עיקר ההשפעה נמשכת ובאה בחוץ, כיון שהדלקת נר חנוכה היא מלכתחילה בשביל "פירסומי ניסא"⁶².

ויש להתחיל בזה תיכף ומיד - ע"י הוספה בשליחות-מצוה לצדקה (כרגיל בכגון-דא),

דברכות האבות⁴⁸ "בכל מכל כל"⁴⁹ (כמ"ש בברכת המזון), בגימטריא "קבץ"⁵⁰.

ובזה מודגש תוכן הענין ד"פדה בשלום נפשי כי ברבים היו עמדי" - שהקב"ה מקבץ⁵¹ את כל בני מכל מקומות פזוריהם ("מפוזר ומפורד בין העמים", "ברבים"), כמ"ש⁵² "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", ומביא את כולם יחד, כמציאות אחת ("קהל"), למקום אחד, ל"ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁵³, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש ולקדש הקדשים, שבו נמצאת ה"אבן שתי", ש"ממנה הושתת העולם"⁵⁴, נקודת האחדות דכל העולם עם יחידו של עולם.

ונוסף לזה, ישנם עוד כו"כ מעלות בשנה זו, וכפי שכאו"א יודע ורואה בעצמו מכו"כ מאורעות שהי' לו כבר חלק בהם במשך השנה, ומתכוון להמשיך ולהוסיף ביתר שאת וביתר עוז, כבכל עניני תורה וקדושה ש"מעלין בקודש"⁵⁵, "ילכו מחיל אל חיל" עד ש"יראה אל אלקים בציון"⁵⁶, כפי שכאו"א מישראל מבקש מהקב"ה ומקוה ובטוח ("אחכה לו בכל

48) שכל עניניהם באים באופן של ירושה לכל אחד ואחת מישראל (מבלי הבט על מעמדו ומצבו), ועאכו"כ בצירוף כמה מישראל וכולם יחד, מצד התאחדותם ע"י קיום מצות אהבת ישראל (כנ"ל הערה 24).

49) נוסח ברכת המזון. וראה ב"ב טז, סע"ב ואילך.

50) ראה ח" חת"ס לב"ב שם.

51) להעיר, ש"י"ט כסלו השתא הוא י"ט כסלו הקצ"ג (תקנ"ט - תשנ"ב), בגימטריא "אקבץ".

52) ישע"י כז, יב.

53) עקב יא, יב.

54) יומא נד, ב.

55) ברכות כה, א. ושל"נ.

56) תהלים פד, ח.

57) נוסח עיקר הי"ב מ"ג העיקרים.

58) ובימים אלו מתחילה כבר ההכנה לעבודה דימי חנוכה, החל מלימוד הלכות חנוכה, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע להזולת.

59) שבת כא, א.

60) רמ"א או"ח סתרע"א ס"ב.

61) משלי ו, כג.

62) פרש"י שבת שם.

המשומר⁶⁹, ועוד ועיקר, "לדעת את ה'", "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ובפשטות - שתיכף ומיד ממש נעשה ההמשך דכל ענינים אלו בארצנו הקדושה, "ארו עם ענני שמיא"⁷⁰, ומוסיף והולך בארצנו הקדושה עצמה, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון", לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי, "מקדש אדני- כוננו ידיך"⁷¹ (שברוחניות כבר "בנוי ומשוכלל"⁷², וצריכים רק ש"יגלה ויבוא"⁷² בפועל ובפשטות), ולקדש הקדשים (הפנימיות - "ציון" - דירושלים ודביהמ"ק), ושם - "ישבו"⁷³ ישרים את פניך"⁷⁴ ("יראה גו' את פני הוי' אלקיך"⁷⁵), שמתקיימת בפועל בקשתו של יעקב (כאו"א מישראל⁷⁶) "לישב בשלוה"⁷⁷.

והעיקר - ש"לא עיכבן כהרף עין"⁷⁸, ותיכף ומיד "כל אחד מראה באצבעו"⁷⁹ ואומר "הנה זה המלך המשיח בא"⁸⁰, ו"הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה הוי' קוינו לו נגילה ונשמחה

בהוספה על נתינת הצדקה שנתנו כבר במושך היום (כבכל יום, ובאופן של הוספה ביום זה), יום סגולה⁶³, כיון שבמצות הצדקה (ש"מקרכת את הגאולה"⁶⁴) מודגש ביותר הענין ד"פדה בשלום נפשי"⁶⁵.

ז. ועוד והוא העיקר - שתיכף ומיד נעשה בפועל ממש "פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי", שכאו"א מישראל הוא "עמדי", עם דוד מלכא משיחא, ועם הקב"ה, "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם".

ובפרט בימינו אלה - ימות המשיח - שבהם נמצאים עכשיו⁶⁶, וצריכים רק "לפתוח את העיניים", ואז רואים שנמצאת כבר הגאולה האמיתית והשלימה בפשטות, וכל בני"ה, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁶⁷, מוכנים בכל הפרטים ופרטי פרטים "לגשת ולהסב אל השולחן" ("צוגיין און זעצן זיך צום טיש"), שולחן ערוך בכל מטעמים ובכל טוב, החל מעניני הגאולה, לויתן ושור הבר⁶⁸ ויין

(63) ראה שו"ת מן השמים ס"ה.

(64) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(65) ראה תניא אגה"ק ס"ד (בסופו). - וראה רשימות הצ"צ עה"פ (יהל אור ס"ע ר' ואילך) שיש מעלה יתירה בזכיות דגמ"ח לגבי שאר זכיות כיון שיש בהם ב' בחי' טוב, טוב לשמים וטוב לבריות*.

(66) כמדובר כמ"פ ע"י נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שלפני זמן רב כבר כלו כל הקיצין, ונסתיימו כל הענינים וההכנות, גם הכפתורים כו'.

(67) בא יו"ד, ט.

(68) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פי"ג, ג. ועוד.

(69) ברכות לד, ב. ועוד.

(70) דניאל ז, ג.

(71) בשלח טו, ז.

(72) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(73) תהלים קמו, יד.

(74) שאומרים בסיום וחותרם בכל תפלה - ג' פעמים בכל יום, "בתלת זימני הוי חזקה".

(75) פ' ראה טז, טז.

(76) ראה תניא אגה"ק ס"ז.

(77) ריש פרשתנו (וישב) ובפרש"י.

(78) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

(79) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח

טו, ב.

(80) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

(*) ושם, שזהו גם הפירוש ד"ברבים היו עמדי", "רבים לא נאמר אלא ברבים, בשביל רבים... שהיטיב לרבים".

בישועתו⁸¹, ב"פ זה⁸² ("כפליים לתושי"⁸³),
תיכף ומיד ממש.

81) ישעי' כה, ט.

82) שמו"ר שם.

83) ראה שמו"ר רפמ"ו.

לזכות
אהרון הלוי שיחי' בן חיה

לרפואה שלימה ברמ"ח איבריו
ושס"ה גידיו תיכף ומיד ממש

•

לרפואת
דורין שתחי' בת אורה

לרפואה שלימה
בקרוב ממש

•

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לזכות

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
מהרה יגלה ויגאלנו אכ"ר

•

יה"ר שיראה הרבה נחת מבניו
התמימים - בפרט, משלוחיו, חסידיו
וכלל ישראל - בכלל ויגאלנו ויוליכנו
קוממיות לארצנו וישמיענו תורה חדשה
מפיו בגאולה האמיתית והשלימה
תיכף ומיד ממש

•

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לזכות

תלמידי התמימים דשיעור ג' ישיבת חח"ל צפת (וחיפה)

קבוצה תשפ"ב

שיזו לגרום נח"ת רוח רב

לכ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד